

გაწვევაში მომზადება

10

სახელმძღვანელო

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni

*Musiqisi Üzeyir Hacıbəylinin,
sözləri Əhməd Cavadındır.*

Azərbaycan! Azərbaycan!
Ey qəhrəman övladın şanlı Vətəni!
Səndən ötrü can verməyə cümlə hazırız!
Səndən ötrü qan tökməyə cümlə qadırız!
Üçrəngli bayrağınla məsud yaşa!
Minlərlə can qurban oldu!
Sinən hər bə meydan oldu!
Hüququndan keçən əsgər,
Hərə bir qəhrəman oldu!

Sən olasan gülüstan,
Sənə hər an can qurban!
Sənə min bir məhəbbət
Sinəmdə tutmuş məkan!

Namusunu hifz etməyə,
Bayrağını yüksəltməyə
Cümlə gənclər müştəqdir!
Şanlı Vətən! Şanlı Vətən!
Azərbaycan! Azərbaycan!

ჰეიდარ ალიევი

აზერბაიჯანელი ხალხის საერთო ეროვნული ლიდერი

გილმან ეივაზოვი

ბაზვევამდე მომზადება 10

ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლების
მე-10 კლასისათვის გაწვევამდე მომზადების საგნის
სახელმძღვანელო

აზერბაიჯანის რესპუბლიკის განათლების სამინისტროს გრიფის ნომერი:
2017-127

გთხოვთ სახელმძღვანელოსთან დაკავშირებული თქვენი
გამოსმაურება, შენიშვნები და წინადადებები გამოაგზავნოთ
info@eastwest.az და derslik@edu.gov.az ელექტრონულ მისამართებზე.
წინასწარ მადლობას მოგახსენებთ ჩვენთან თანამშრომლობისათვის!

ŞƏRQ-QƏRB
BAKİ 2017

სარჩევი

„გაწვევამდე მომზადება“ საგნის მიზანი და ამოცანები	5
---	---

I თავი. სახელმწიფო უსაფრთხოების სამართლებრივი და იურიდიული საფუძვლები

ნაწილი 1. აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალები	9
1.1.1 აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახელმწიფო ატრიბუტები.....	9
1.1.2 აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალები.....	13
1.1.3 აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სხვა შეიარაღებული გაერთიანებები.....	18
1.1.4 აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სამხედრო ატრიბუტები	21
1.1.5 აზერბაიჯანის რესპუბლიკის კონსტიტუციასა და სხვა საკანონმდებლო აქტებში სამხედრო სამსახურთან დაკავშირებული დებულებები.....	26
1.1.6 აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალების შინაგანი სამსახურის წესდება.....	30
1.1.7 აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალების დისციპლინალური წესდება.....	34
1.1.8 აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალების გარნიზონისა და დაცვის სამსახურის წესდება.....	38
1.1.9 მწეობის წესდება.....	42
1.1.10 სამწეობო ილეთები და ქმედებები იარაღის გარეშე	46

II. თავი. სიცოცხლისუნარიანობის და უსაფრთხოების უზრუნველყოფა

ნაწილი 2. ტაქტიკური მომზადება	51
2.2.1 თანამედროვე საერთო-სამხედრო ბრძოლა.....	51
2.2.2 ქვეითი-მსროლელი ქვედანაყოფები, მათი სტრუქტურა და ბრძოლისუნარიანობა	55
2.2.3 ჯარისკაცის მოვალეობა ბრძოლაში	59
2.2.4 ჯარისკაცის მოქმედებები ბრძოლაში.....	63
2.2.5 ჯარისკაცის მოქმედებები შეტვის დროს	67
2.2.6 ჯარისკაცის მოქმედებები დაცვის დროს	71
ნაწილი 3. საბრძოლო უზრუნველყოფა	74
2.3.1. საბრძოლო უზრუნველყოფა.....	74
2.3.2 ჯავშანტექნიკა	79
2.3.3 მორტომსროლელი განყოფილების პოზიციის ინჟინრული უზრუნველყოფა	83
2.3.4 საინჟინერო ბარიერები	87
ნაწილი 4. საცეცხლე მომზადება	94
2.4.1 7,62 მმ და 5,45 მმ-ის კალაშნიკოვის ავტომატები და ხელის ტყვიამფრქვევები	94
2.4.2 7,62 მმ და 5,45 მმ-ის კალაშნიკოვის ავტომატებისა და ხელის ტყვიამფრქვევები არასრული დაშლა და აწყობა.....	100
2.4.3 სროლის საფუძვლები	108
2.4.4 7,62 მმ-ის SVD ტიპის სნაიპერული შაშხანა	113
2.4.5 PK, PKM, PKT ტყვიამფრქვევები	119
2.4.6 40 მმ RPQ-7 ტანკსაწინააღმდეგო ხელუშვებარა.....	129
2.4.7 ხელუშვებარები	137
2.4.8 9 მმ მაკაროვის პისტოლეტი (PM)	141
ნაწილი 5. სამხედრო ტოპოგრაფია	147
2.5.1 სამხედრო ტოპოგრაფია	147
2.5.2 ტერიტორიაზე რუკის გარეშე ორიენტირება	152
2.5.3 აზიშუტის მიმართულებით მოძრაობა	158
ნაწილი 6. სამოქალაქო თავდაცვა	163
2.6.1 საგანგებო სიტუაციების კლასიფიკაცია	163
2.6.2 ტექნოგენურ და სოციალური კატასტროფები.....	167
2.6.3 ბუნებრივი კატასტროფები	173
2.6.4 მასობრივი განადგურების იარაღები და მათი მოქმედების შედეგები	181
2.6.5 ინდივიდუალური და კოლექტიური თავდაცვის საშუალებები	189

III თავი. სამედიცინო განათლება და პირველადი დახმარების წესი

ნაწილი 7. სამხედრო სამედიცინო მომზადება	195
3.7.1 ჯანსაღი ცხოვრების წესი	195
3.7.2 სხვადასხვა დაზიანებების დროს პირველადი დახმარების აღმოჩენის წესი	198
გამოყენებული ლიტერატურა	208

„გაწვევამდე მომზადების“ საგნის მიზანი და ამოცანები

დედამიწაზე მომხდარი ომები და კონფლიქტები უფრო აძლიერებენ ადამიანის სიყვარულს სიცოცხლისადმი. ადამიანები თავიანთი ქვეყნის, ხალხის ინტერესების დაცვას ყველაზე მნიშვნელოვან საქმედ მიიჩნევენ.

„გაწვევამდე მომზადების“ საგნის სწავლების საჭიროება გამომდინარეობს აზერბაიჯანის ხალხისა და სახელმწიფოებრიობის დაცვის, მისი ტერიტორიული მთლიანობის უზრუნველყოფის გარანტიად შეიარაღებულ ძალებში სამსახურისათვის ჯანსაღი, პატრიოტული სულისკეთების მქონე ახალგაზრდების მომზადების საჭიროებიდან გამომდინარეობს.

თავისი ხალხის, სამშობლოს, ისტორიის, ადამიან-წესების მიმართ სიყვარული, მუდამ სამშობლოს დაცვისთვის მზადყოფნა ახალი თაობის მაღალი მორალურ თვისებად ითვლება. „გაწვევამდე მომზადების“ საგნის სწავლება ხელს უწყობს ამ თვისებების ჩამოყალიბებას.

„გაწვევამდე მომზადების“ საგნის მიზანია, ახალგაზრდებს გააცნოს აზერბაიჯანის რესპუბლიკის კონსტიტუციის კანონები, სამხედრო სამსახურთან დაკავშირებული დებულებები, მოახერხოს ახალგაზრდების სამხედრო და პატრიოტულად აღზრდა. საგნის მიზანია, მოსწავლეებს ცოდნა და უნარ-ჩვევები მისცეს სროლის მომზადებასთან, პირველადი დახმარებასა და სამოქალაქო თავდაცვასთან დაკავშირებით.

ძვირფასო ახალგაზრდებო! „გაწვევამდე მომზადების“ წიგნიდან თქვენ შეისწავლით საკითხთა რიგს, რომლებიც გადმოცემულია შემდეგ თავებში. შეგხვდებათ სხვადასხვა სიტუაცია, რომელთა მიმართაც უნდა გამოხატოთ სათანადო დამოკიდებულებები, უნდა გააანალიზოთ მოვლენები, რისი გამოისობითაც აითვისებთ საბრძოლო ხელოვნებას.

„გაწვევამდე მომზადების“ საგანს თქვენ ისწავლით შემდეგი მიმართულებებით: სახელმწიფო უსაფრთხოების ისტორია და იურიდიული საფუძვლები, სიცოცხლისუნარიანობის უსაფრთხოების უზრუნველყოფა, სამედიცინო ცოდნა და პირველადი სამედიცინო დახმარების აღმოჩენა.

სახელმწიფო
უსაფრთხოების
ისტორია და
სამართლებრივი
საფუძვლები

„გაწვევამდე მომზადება“ საგნის ათვისებით, შეისწავლით რა აზერბაიჯანის შეიარაღებული ძალების ისტორიას, თქვენ განიმსჭვალებით პატრიოტული სულისკვეთებით, ჩამოგიყალიბდებათ ისეთი ზნეობრივი თვისებები, როგორიცაა საკუთარი ხალხისა და სამშობლოსადმი ერთგულება, იმის თვითშეგნება, რომ აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებულ ძალებში სამსახური არის თითოეული მოქალაქის წმიდათაწმიდა მოვალეობა, გამოგიმუშავდებათ ისეთი თვისებები, როგორიცაა პრინციპულობა, ვაჟკაცობა, მაღალი პასუხისმგებლობის გრძნობა.

თქვენ შეისწავლით აზერბაიჯანის რესპუბლიკის კონსტიტუციის მოთხოვნებს და სხვა საკანონმდებლო აქტებს, რომელიც ეხება სამშობლოს დაცვას, შეიმეცნებთ სამოქალაქო მოვალეობას ამ საპატიო საქმეში, ასევე გაეცნობით ჯარში სამსახურის პირობებს, სამხედრო მოსამსახურის უფლებებსა და მოვალეობებს.

უსაფრთხოებისა და სიცოცხლისუნარიანობის უზრუნველყოფა

თქვენ მიიღებთ საჭირო ინფორმაციას სიცოცხლისუნარიანობის უზრუნველყოფაზე, აზერბაიჯანის რესპუბლიკის ტერიტორიული მთლიანობის დარღვევის თაობაზე, სეპარატისტული ძალების მიერ ტერორისტულ მუქარებისა და ოკუპაციის შესახებ, შეისწავლით საერთო-საომარი მოქმედებების ელემენტებს, ათვისებთ ტაქტიკის საფუძვლებს და თანამედროვე იარაღის ფლობის ტექნიკას. ათვისებთ სამოქალაქო თავდაცვასთან და ტოპოგრაფიასთან დაკავშირებულ უნარებს.

არ უნდა დაგავიწყდეთ, რომ მიღებული ცოდნა და უნარები პირველ რიგში თქვენთვის – წვევამდელთათვის დიდ როლს თამაშობს ჯარში გაწვევის წინ.

სამედიცინო
ცოდნა და პირვე-
ლადი სამედიცი-
ნო დახმარების
აღმოჩენა

ჯანსაღი ცხოვრების წესის შესწავლის კვალდაკვალ თქვენ მიიღებთ სათანადო საწყის ცოდნას საგანგებო სიტუაციების დროს დაჭრილებისა და დაზარალებულთათვის პირველადი სამედიცინო დახმარების აღმოჩენასთან დაკავშირებით. ამ მხრივ ათვისებული ცოდნა და უნარები ხელს შეუწყობს თქვენს განვითარებას, თქვენში ჩამოყალიბდება ჰუმანური დამოკიდებულება დაზარალებულებისადმი (დაჭრილისადმი), ჭეშმარიტი საუკეთესო ადამიანური თვისებები და უნგარობა.

კითხვები და დავალებები:

1. მიღებული ცოდნის საფუძველზე მოკლედ ისაუბრეთ „გაწვევამდე მომზადების“ საგნის მიზნებსა და ამოცანებზე.
2. თქვენი აზრით, რა არის „გაწვევამდე მომზადების“ საგნის მნიშვნელობა შეიარაღებულ ძალებში ან სხვა სამხედრო გაერთიანებებში მომსახურებისათვის?
3. თქვენი აზრით, საგანი „გაწვევამდე მომზადება“ როგორ მოახერხებს ახალგაზრდებში მორალური თვისებების განვითარებას?
4. როგორია „გაწვევამდე მომზადების“ საგნის მნიშვნელობა, სიცოცხლის უსაფრთხოების უზრუნველყოფაში?
5. როგორ გეხმობს მნიშვნელობა სიტყვებისა: ჰუმანური დამოკიდებულება, ნამდვილი ადამიანური თვისებების გამოვლენა პირველადი სამედიცინო დახმარების აღმოჩენისას?

I თავი. სახელმწიფო უსაფრთხოების ისტორიული და უზღუდრისი საფუძვლები

ნაწილი 1. აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალები

- 1.1.1 აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახელმწიფო ატრიბუტები
- 1.1.2 აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალები
- 1.1.3 აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სხვა შეიარაღებული გაერთიანებები
- 1.1.4 აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სამხედრო ატრიბუტები
- 1.1.5 აზერბაიჯანის რესპუბლიკის კონსტიტუციასა და სხვა საკანონმდებლო აქტებში სამხედრო სამსახურთან დაკავშირებული დებულებები
- 1.1.6 აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალების შინაგანი სამსახურის წესდება
- 1.1.7 აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალების დისციპლინარული წესდება
- 1.1.8 აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალების გარნიზონისა და დაცვის სამსახურის წესდება
- 1.1.9 სამწვობრო წესდება
- 1.1.10 მწვობრის ილეთები და ქმედებები იარაღის გარეშე

1.1.1 აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახელმწიფო ატრიბუტიები

ნებისმიერ ქვეყანას აქვს სახელმწიფო და სამხედრო სიმბოლოები. აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახელმწიფო დროშა, ღერბი და ჰიმნი წარმოადგენს აზერბაიჯანის სახელმწიფოს წმიდათაწმიდა სიმბოლოს. სიმბოლოები ყველა ეპოქაში არსებობდა. ისტორიული წყაროები, მატერიალური კულტურისა და ხელოვნების ძეგლები ასაბუთებენ, რომ წარსულში აზერბაიჯანის რესპუბლიკის ტერიტორიაზე არსებულ სახელმწიფოებს ჰქონდათ სხვადასხვა ატრიბუტები, რომლებიც შედგებოდა გეომეტრიული და მცენარეული ორნამენტებისაგან, ფრინველებისა და ჩიტების მოტივებისაგან შემდგარი ემბლემისა და ნიშნებისგან. ზოგიერთ ნიშანზე გამოხატული იყო არაბული ასოებით მორთული დამდეგი (ბეჭედი) და თუღრები*. ასეთი სიმბოლოები გავრცელებული იყო აზერბაიჯანის დამოუკიდებლობისა და ნახევრად დამოუკიდებლობის პერიოდში.

ჯერ კიდევ მე-19 საუკუნეში ბაქოს, განჯას, შამახის, გუბას, დერბენდს, ირევანსა და აზერბაიჯანის სხვა ქალაქებს ჰქონდათ თავიანთი გერბები, რაც გამოხატული იყო ამ ქალაქების მატერიალური კულტურის ძეგლებში, ოფიციალურ დოკუმენტებში.

თქვენი აზრით სახელმწიფო და სამხედრო ატრიბუტების არსებობა რისი მნიშვნელობაა? აზერბაიჯანის რესპუბლიკის ატრიბუტები რას გამოხატავს?

*თუღრა – ხელმწიფოს სახელისა და ტიტულის მჩვენებელი სპეციალური ნიშანი.

აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახელმწიფო ატრიბუტებია: აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახელმწიფო დროშა, აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახელმწიფო ჰიმნი, აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახელმწიფო გერბი.

აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახელმწიფო დროშა

აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სამფერიანი დროშა პირველად 1918 წლის 9 ნოემბერში აზერბაიჯანის სახალხო რესპუბლიკის მთავრობის გადაწყვეტილებით იქნა მიღებული.

1920 წლის 28 აპრილს, დემოკრატიული რესპუბლიკის დაცემის შემდეგ აზერბაიჯანში ამ დროშას არ იყენებდნენ. დროშა მეორედ 1990 წლის 17 ნოემბერს ნახჩევანის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი მეჯლისის გადაწყვეტილებით, ნახჩევანის ავტონომიური რესპუბლიკის სახელმწიფო დროშად აღიარეს. 1991 წლის 5 თებერვალს კი, აზერბაიჯანის რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს გადაწყვეტილებით, აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახელმწიფო დროშად აღიარეს.

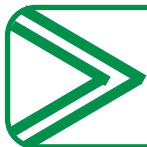
აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახელმწიფო დროშა სამი თანაბარი, პორიზონტალური ზოლისგან შედგება. პირველი ზოლი ცისფერი, მეორე წითელი, მესამე კი მწვანე ფერისაა. წითელი ზოლის შუაში თეთრი ნახევარმთვარე და რვაკუთხა ვარსკვლავია ასახული. დროშის სიგანის სიგრძეზე კოეფიციენტი (შეფარდება) ასეა: 12.

1991 წელს აზერბაიჯანის რესპუბლიკის დროშად რატომ მიიღეს სამფეროანი დროშა?

როდესაც აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახელმწიფო დროშა შენობის კედელზე პირდაპირ ვერტიკალურადაა მიკრული, მაშინ ცისფერი ზოლი მარცხნივ უნდა იყოს.

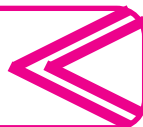

აზერბაიჯანის რესპუბლიკის დამოუკიდებლობის 93-ე წლისთავზე, ქალაქ ბაქოში აშენდა სახელმწიფო დროშის მოედანი. მოედანზე რვაკუთხა ვარსკვლავის ფორმაში სახელმწიფო დროშის მუზეუმიც დაარსდა.

აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახელმწიფო დროშის მაგიდებზე, სამუშაო ადგილებზე, მიწაზე გადასაფარებლად გამოყენება არ შეიძლება.

აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახელმწიფო დროშა უნდა იყოს მთლიანი და არ უნდა იყოს გახუნებული.

აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახელმწიფო დროშა მიწის
ზედაპირიდან მინიმუმ სამი მეტრის სიმაღლეზე უნდა
იყოს აღმართული

აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახელმწიფო დერბი

აზერბაიჯანის რესპუბლიკის 1993 წლის 19 იანვრის
კონსტიტუციის კანონით, 1919-1920 წლებში მომზადე-
ბული ერთ-ერთი დერბის პროექტის შეცვლით დამტ-
კიცდა აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახელმწიფო
გერბი.

მსოფლიო ჰერალდიკის* ნიმუშების მიხედვით ფარზე
სახელმწიფო დერბები იყო ასახული. მსოფლიოს
ხალხებში წლების განმავლობაში ფარი ვრცლად
გამოიყენებოდა დაცვის, ასევე ნაციონალური სიმ-
ბოლოების წარმოდგენის მიზნით. ესეც ცხადია, რომ
აღმოსავლეთში ფარი ერთ-ერთი საბრძოლო იარაღი
და გმირობის ნიშანია. დასავლეთში სხვადასხვა ფორმის
გერბებია გავრცელებული, მაგრამ აღმოსავლეთის
ხალხებში მხოლოდ მრგვალი გერბებია.

*ჰერალდიკა – უხსოვარი დროიდან არსებული დამდა, ემბლემისა და
ნიშნების, სიმბოლოების შემსწავლელი მეცნიერება.

სახელმწიფო დერბის მრგვალი ფორმა ადასტურებს, რომ აზერბაიჯანი
აღმოსავლური ქვეყანაა, ეკუთვნის კულტურის აღმოსავლურ ცივი-
ლიზაციას, ხალხის აღმოსავლურობას. შუაში რვაკუთხა ვარსკვლავი
მზის სიმბოლოა. მსოფლიო ჰერალდიკაში მზე (ასევე – მთვარე)
„მარადიული სიცოცხლის“ სიმბოლოა. მზის სიმბოლოს თეთრი ფერით
გადმოცემა კი, „მშვიდობის, კეთილდღეობის“ მაჩვენებელია. მზის
შუაში ცეცხლი აზერბაიჯანის „ცეცხლის სამშობლოდ“ აღიარების
სიმბოლოა. სხვათა შორის დერბმცოდნეობაში ცეცხლი განვითარებისა
და წინსვლის ნიშანია. მუხის ტოტები ძალის, თავთავი კი სიმდიდრის,
ბარაქის ნიშანია.

აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახელმწიფო ჰიმნი

1920 წლის 30 იანვარს აზერბაიჯანის სახალხო რესპუბლიკის მინ-
ისტრთა საბჭომ სახელმწიფოს ეროვნული ჰიმნისა და სახელმწიფო
გერბის მომზადებასთან დაკავშირებით გადაწყვეტილება მიიღო და ამ

მიზნით, კონკურსი გამოაცხადა. 1920 წლის 28 აპრილს რესპუბლიკის დაშლამ მას ჰიმნის დამტკიცების საშუალება არ მისცა.

1992 წლის 27 მაისს აზერბაიჯანის პარლამენტმა მიიღო კანონი “აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახელმწიფო ჰიმნის შესახებ”. კანონის მიხედვით აჰმედ ჯაფადის სიტყვებზე, 1919 წელს, ცნობილმა აზერბაიჯანელმა კომპოზიტორმა უზეირ ჰაჯიბეილმა ნოტებით ჩაიწერა აზერბაიჯანის მარში, რაც დამტკიცებული იქნა აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახელმწიფო ჰიმნად.

ღონისძიებებში აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახელმწიფო ჰიმნის შესრულების დროს, მონაწილეები უნდა იდგნენ ფეხზე და იმღერონ.

ნებისმიერ სასწავლო დაწესებულებაში ახალი სასწავლო წლის პირველი გაკვეთილი აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახელმწიფო ჰიმნის შესწავლით და შესრულებით იწყება.

ჰიმნისადმი პატივისცემა ნებისმიერი მოქალაქის მოქალაქეობრივი და პატრიოტული მოვალეობაა.

კითხვები და დავალებები:

1. აზერბაიჯანის რესპუბლიკის კონსტიტუციაში როგორი დამოკიდებულებაა სახელმწიფო სიმბოლოებისადმი?
2. ისაუბრეთ კონსტიტუციის იმ დებულებების შესახებ, რომელიც სახელმწიფო ატრიბუტებთან დაკავშირებულია.
3. რას ემსახურება სახელმწიფო ატრიბუტების მნიშვნელობის შესახებ ინფორმაციის გავრცელება?
4. განმარტეთ სახელმწიფო ატრიბუტების სიმბოლური მნიშვნელობები. ატრიბუტების განმარტებისათვის რას უნდა მიაქციოთ ყურადღება?
5. როგორაა აღწერილი სახელმწიფო ატრიბუტების მიმართ პატივისცემა „ახალგაზრდობის პოლიტიკის შესახებ“ კანონში?
6. მოძებნეთ ინფორმაცია აზერბაიჯანის პირველი გერბის მომზადებასთან დაკავშირებით.
7. მოამზადეთ პრეზენტაცია აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახელმწიფო დროშის გამოყენებასთან დაკავშირებით.

1.12 აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალები

1991 წლის 30 აგვისტოს აზერბაიჯანის სახელმწიფო დამოუკიდებლობის აღდგენის შესახებ მიღებულ იქნა რეზოლუცია და ამით ჩვენმა ქვეყანამ მოიპოვა თავისი შეიარაღებული ძალების შექმნის უფლება. აზერბაიჯანის სახელმწიფო დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ 1991 წლის 9 ოქტომბერს მიღებულ იქნა შეიარაღებული ძალების შექმნის გადაწყვეტილება.

თქვენი აზრით, რომელი საჭიროებიდან გამომდინარე შეიქმნა აზერბაიჯანის შეიარაღებული ძალები?
რა მიზნით შეიქმნა აზერბაიჯანის შეიარაღებული ძალები?
რა არის აზერბაიჯანის შეიარაღებული ძალების მთავარი მიზანი და ამოცანა?

ორგანიზების კუთხით, აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალები იყოფიან შემდეგნაირად: შეიარაღებული ძალები, ჯარების სახეობები, სპეცდანიშნულების ჯარები და ზურგის უზრუნველყოფის სამსახური. ისინი ცენტრალური მმართველობის ორგანოებისგან, ასევე მთავარ შტაბისგან, გაერთიანებებისგან, სამხედრო ორგანიზაციისა და სასწავლო დაწესებულებებისგან შედგებიან.

აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალები იყოფა სამ ძირითად სახეობად

სახმელეთო ძალები

საჰაერო თავდასხმებისაგან დაცვის ძალები და სამხედრო საჰაერო ძალები

სამხედრო საზღვაო ძალები

სახმელეთო ძალებში შედის:

ქვეითი, სატანკო, საკომუნიკაციო ძალები, საინჟინერო ძალები, მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფის სამსახური, სარაკეტო-საარტილერიო განყოფილება, ქიმიური იარაღის განყოფილება და სპეციალური დანიშნულების ძალები.

საჰაერო თავდასხმებისაგან დაცვის ჯარებსა და სამხედრო საჰაერო ჯარებში შედიან: საჰაერო თავდასხმებისაგან დაცვის ძალები, სამხედრო საჰაერო ძალები, საზენიტ-სარაკეტო ძალები, რადიო-ტექნიკური ძალები, მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფის განყოფილება.

სამხედრო საზღვაო ჯარებში შედიან: წყლის ზედაპირზე მოქმედი ძალები, სპეციალური რაზმები, მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფის განყოფილება.

ომის დროს, რომელშიც ყველა სხვა სამხედრო გაერთიანება მონაწილეობს, სამხედრო ოპერაციებს ახორციელებს სამხედრო ძალების მთავარი შტაბი.

აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალების მთავარსარდალია აზერბაიჯანის რესპუბლიკის პრეზიდენტი.

შეიარაღებული ძალების ჯარების დანიშნულება

სახმელეთო ძალები

რაოდენობის მიხედვით, ეს არის შეიარაღებული ძალების ყველაზე დიდი სახეობა, რომელსაც აქვს სროლის, მანევრის, დარტყმის, დამოუკიდებლად მოქმედების საშუალება. სახმელეთო ძალები გათვალისწინებულია მტრის არმიის განადგურების, მისი ტერიტორიის, პოზიციების წართმევისა და შენარჩუნებისთვის.

მოტომსროლელი ჯარები: აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალების ქვეითი განყოფილება იბრძვის როგორც სახმელეთო ძალების, ასევე სხვადასხვა ტიპის საჰაერო ძალების წინააღმდეგ. ამ განყოფილებას გააჩნია თანამედროვე საბრძოლო ტექნიკა და იარაღი.

სატანკო ჯარები: სახმელეთო ჯარების ძირითადი დამრტყმელი ძალაა. როგორც სხვა განყოფილებები, ეს განყოფილებაც თანამედროვე ტექნიკით, იარაღითა და ტანკებითაა უზრუნველყოფილი.

სარაკეტო-საარტილერიო ჯარები: სახმელეთო ჯარების ძირითადი მსროლელი ძალაა. საარტილერიო შეიარაღების გამოყენებისათვის, როგორც ღია, ასევე დახურულ სივრცეში, არსებობენ ძლიერი საარტილერიო მოწყობილობები.

2016 წლის აპრილში სასაზღვრო ზოლში მტრის პროვოკაციის წინააღმდეგ ზუსტი სროლების საშუალებით განადგურდა მტრის დიდი რაოდენობის ტექნიკა და ცოცხალი ძალა, ასევე სიღრმეში მდებარე მართვის პუნქტები.

ეს საინტერესოა

პორტ არტურის ბრძოლებში ოფიცერი ალიალა შიხლინსკი ორი ზარბაზნით გაუმკლავდა მტრის 18 ზარბაზანს და მოიპოვა ბრწყინვალე გამარჯვება.

სამხედრო საჰაერო ძალები

სამხედრო საჰაერო ძალები არის ძირითადი დამრტყმელი ძალა და შედგება: სამხედრო საჰაერო ძალებისგან, საავიაციო და საჰაერო დარტყმებისგან დაცვის ძალებისგან. ჩვენი ავიაცია, რომელიც უზრუნველყოფილია თანამედროვე და განახლებული სისტემით, ყოველთვის ახორციელებს საფრენოსნო წვრთნებს და აძლიერებს უნარებს. დამით ხედვის მოწყობილობები და თანამედროვე ნავიგაციის სისტემა 24 საათის განმავლობაში მზად არის მტრის საჰაერო ძალების გასანადგურებლად.

ეს საინტერესოა

C-300 “ფავორიტი” საზენიტო-სარაკეტო ერთეულები გამოგონილია ჩვენი თანამემამულის ივარეჯიშვილის მეთაურობითა და მონაწილეობით, რომელიც რუსეთის ფედერაციაში ცხოვრობს. სომხების სერიოზული წინააღმდეგობისა და პრეტენზიების მიუხედავად მან მოახერხა ამ მოწყობილობის ჩვენი ქვეყნისათვის მიყიდვა.

ამჟამად ეს თანამედროვე იარაღი აზერბაიჯანის საჰაერო თავდასხმებისაგან დაცვის საქმეში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს

სასიხარულო ამბავია, რომ ნებისმიერი საჰაერო აპარატის პილოტი აზერბაიჯანის უმაღლესი სამხედრო საავიაციო სკოლის კურსდამთავრებული არის. ჩვენი მფრინავები პატრიოტები, მამაცი შევარდნები არიან.

საჰაერო დარტყმებისგან დაცვის ძალები მთელი ქვეყნის საჰაერო უსაფრთხოებას უზრუნველყოფენ. თანამედროვე თავდაცვის სისტემებითა და რაკეტულ კომპლექსებით დაკომპლექტებული საჰაერო დარტყმებისგან დაცვის ძალები ყოველთვის ავითარებენ თავიანთ ძლიერებას. 2014 წლის ნოემბერში ფრონტის ხაზზე მტრის პროვოკაციის შედეგად გადმოსული ვერტმფრენი საჰაერო დარტყმებით იქნა განადგურებული ჩვენი დაცვის ძალების მიერ.

სამხედრო-საზღვაო ძალები

აზერბაიჯანის სამხედრო-საზღვაო ძალების უმთავრესი ამოცანაა ჩვენი ქვეყნის უსაფრთხოების, მისი საზღვაო-ენერგეტიკული ინფრასტრუქტურის დაცვა და, ასევე, ზღვის მხრიდან მტრისაგან მომდინარე საშიშროების აღკვეთა და აზერბაიჯანის საზღვაო საზღვრის დაცვა

ამასთან, სახმელეთო ჯარებთან და სამხედრო-საჰაერო ძალებთან ურთიერთმოქმედებით აწარმოონ ერთობლივი ბრძოლა მტრის წინააღმდეგ ზღვისპირა ზონაში, გაანადგურონ მტრის სადესანტო ძალები, არ დაუშვან მათი გადმოსხმა ნაპირზე.

ნებისმიერი სახის ჯარის მომზადებისათვის არსებობს ქვემოთ ჩამოთვლილი სასწავლო დაწესებულებები.

კითხვები და დავალებები:

1. რა ფაქტორები განსაზღვრავენ, ომის დროს, სხვადასხვა შეიარაღებული ძალების დამორჩილებას მთავარი შტაბისადმი?
2. შეიარაღებული ძალების რომელ სახეობაში გინდათ სამსახური და რატომ?
3. მსოფლიო არტილერიის განვითარებაში როგორია აზერბაიჯანელების როლი?
4. როგორ ფიქრობთ, რითი არის გამოწვეული სამხედრო სასწავლო დაწესებულებების შექმნა და იქ ოფიცრების კადრების მომზადება რატომ არის მნიშვნელოვანი?
5. წარმოიდგინეთ, რომ თქვენ ხართ მეგრძოლი-მორიგე. ამ დროს ხელავთ შეტევაზე გადმოსულ მტრის საჰაერო ძალებს. რას გააკეთებდით პირველად?
6. რა წინადადებები გაქვთ, საზღვაო კომუნიკაციების დასაცავად მტრის სამხედრო-საზღვაო ძალების შემოტევებისაგან?

1.13 აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სხვა შეიარაღებული გაერთიანებები

თქვენი აზრით, სხვა შეიარაღებული გაერთიანებების
შექმნის საჭიროება საიდან გამომდინარეობს?

შინაგანი ჯარები

შინაგანი ჯარები მოქმედებენ –კერძო პირის, საზოგადოებისა და სახელმწიფოს ინტერესების, მოქალაქეების საკონსტიტუციო უფლებებისა და თავისუფლების, მნიშვნელოვანი სახელმწიფო ობიექტების, საკომუნიკაციო მოწყობილობების, საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვისთვის, ღონისძიებების დროს წესრიგის და საზოგადოებრივი უსაფრთხოების უზრუნველყოფისთვის, მასიური არეულობების თავიდან აცილებისთვის და ასევე დადგენილი სხვა მოვალეობების შესრულებისთვის.

შინაგანი ჯარები
შექმნა 1991 წელს.

სამხედრო კანონმდებლობა, ხელშეკრულებები, სამხედრო სამსახურის წესები, შინაგანი ჯარების მოქმედება დადგენილია შეიარაღებული ძალებისთვის არსებული ნორმატიული აქტებით.

სახელმწიფო სასაზღვრო სამსახური

აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახელმწიფო სასაზღვრო სამსახური (სსს) შეიქმნა 2002 წლის 31 ივლისს. აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახელმწიფო სასაზღვრო სამსახური არის ცენტრალური აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანო, რომელიც, აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახელმწიფო საზღვრის დაცვისთვის აზერბაიჯანის რესპუბლიკის კანონმდებლობით დადგენილი წესებით მოქმედებს.

აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახელმწიფო სასაზღვრო სამსახურის ძირითადი დანიშნულებაა აზერბაიჯანის სახელმწიფო საზღვრის დაცვისა და ხელშეუხებლობის უზრუნველყოფა.

სპეციალური სახელმწიფო დაცვის სამსახური

აზერბაიჯანში დაცვის სამსახურის სახელმწიფო დონეზე შექმნა დაიწყო აზერბაიჯანის სახალხო რესპუბლიკის დროს 1918-1920 წლებში. საბჭოთა იმპერიის დაშლის შემდეგ დამოუკიდებელ აზერბაიჯანში როგორც, პოლიტიკურ, ეკონომიურ, კანონმდებელ სისტემებში, ასევე ადმინისტრაციულ ორგანოებში რეკონსტრუქცია დაიწყო. ინერგებოდა მართვის ოპტიმალური ფორმები.

აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სპეციალური სახელმწიფო დაცვის სამსახური არის ორგანო, რომელიც უზრუნველყოფს სახელმწიფო უსაფრთხოების ორგანოების დაცვას, პრეზიდენტის კომუნიკაციის, სპეციალური სახელმწიფო კომუნიკაციის, სახელმწიფოს საინფორმაციო სისტემების, ქსელების უსაფრთხოების და განვითარების პროცესების დაცვას საკუთარი კომპეტენციის ფარგლებში.

აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სპეციალური დანიშნულების სახელმწიფო დაცვის სამსახური აზერბაიჯანის რესპუბლიკის პრეზიდენტის 2002 წლის ბრძანების საფუძველზე შეიქმნა.

სამოქალაქო თავდაცვის ჯარები

სამოქალაქო თავდაცვის ჯარები საგანგებო სიტუაციების სამინისტროს ერთ-ერთი უწყებაა და შეიქმნა 2005 წლის 16 დეკემბერს. რეგულაცია, რომელიც მის დაგეგმვას ადგენს ძალაში შევიდა 2006 წლის 29 დეკემბერს.

სამოქალაქო თავდაცვის ფუნქცია, მოსახლეობისა და ტერიტორიების საგანგებო სიტუაციებისგან დაცვა, სახანძრო უსაფრთხოების, ინდუსტრიაში, სამთო საქმიანობაში, მშენებლობაში უსაფრთხოების უზრუნველყოფა, საგანგებო სიტუაციების თავიდან აცილება და მომხდარი სიტუაციების შედეგების აღმოფხვრა. ის ამზადებს სახელმწიფო მატერიალური ფონდების შექმნის პოლიტიკას და უზრუნველყოფს მის განხორციელებას. ასევე, ახორციელებს, სამინისტროს კონპეტენციის ფარგლებში ნორმატიულ რეგულაციებსა და კონტროლ-შემოწმებას.

აზერბაიჯანის რესპუბლიკის ჯარის შექმნის პროგრამა, მისი ისტორიული გამოცდილება, დღეს თანამედროვე აზერბაიჯანის თავდაცვის სტრატეგიის ერთ-ერთი მიმართულებაა. აზერბაიჯანის დემოკრატიული რესპუბლიკის და დღევანდელი რეალობა ამტკიცებს, რომ ძლიერი ნაციონალური არმია ქვეყნის უსაფრთხოების, დამოუკიდებლობის გარანტი და ტერიტორიული მთლიანობის დამცველია.

კითხვები და დავალებები:

1. შეაფასეთ შინაგანი ჯარების საქმიანობა, ღონისძიებების დროს წესრიგის დამყარებაში.
2. ყველაზე ხშირად მასმედიაში როგორი სახის ინფორმაცია ვრცელდება სახელმწიფო სასაზღვრო სამსახურის საქმიანობის შესახებ?
3. ისაუბრეთ სამოქალაქო თავდაცვის ჯარების საქმიანობის შესახებ.
4. მოძებნეთ ინფორმაცია, სახელმწიფო სასაზღვრო სამსახურის შექმნის ისტორიის შესახებ და მოამზადეთ პრეზენტაცია.

1.14 აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სამხედრო ატრიბუტიკი

აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალების სამხედრო ნაწილის საბრძოლო დროშა ჯარისკაცის პატივის, გმირობისა და სახელის სიმბოლოა.

რისთვის არის დაწესებული სამხედრო ნაწილის საბრძოლო დროშა?

საბრძოლო დროშა

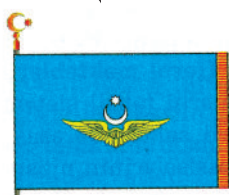
აზერბაიჯანის
რესპუბლიკის
შეიარაღებული ძა-
ლების უმაღლესი
მთავარსარდლის
საბრძოლო
დროშა

აზერბაიჯანის რე-
სპუბლიკის
შეიარაღებული ძა-
ლების საბრძოლო
დროშა

აზერბაიჯანის
რესპუბლიკის
სახმელეთო ჯარე-
ბის საბრძოლო
დროშა

აზერბაიჯანის რე-
სპუბლიკის
შეიარაღებული ძა-
ლების სამხედრო-
საჰაერო დაცვის
ძალების საბრძო-
ლო დროშა

აზერბაიჯანის რე-
სპუბლიკის
სამხედრო
საზღვაო ძალების
საბრძოლო დროშა

უხსოვარი დროიდან საბრძოლო დროშა სამხედრო დიდებად, სინდისად ითვლებოდა. სამხედრო ნაწილებს მათი შექმნის დღიდან აზერბაიჯანის რესპუბლიკის პრეზიდენტის ბრძანებით აძლევენ საბრძოლო დროშებს.

მშვიდობიანობის დროს საბრძოლო დროშა სამხედრო ნაწილის შტაბში სპეციალურ ადგილზე ინახება. მისი დაცვის მიზნით იქმნება ცალკე პოსტი. დროშას ყველაზე კარგად მომზადებული და გამოცდილი ჯარისკაცები ეა-
რაულობენ. ომის დროს კი, საბრძოლო დროშა ბრძოლის ველზეა აღმართული. ის სამხედრო ნაწილის ამ ლოკაციაში ყოფნის დასტურია.

სამხედრო დროშა სამხედრო ნაწილის საბრძოლო ტრადიციების, წესების, გმირობის, ასევე სამხედრო ნაწილის დანიშნულების, მიზნებისა. სამხედრო საზღვაო ძალების საბრძოლო დროშა გემის კუთვნილობასაც (თუ რომელ ქვეყანას ეკუთვნის), ასევე ხელშეუხებულობას გვიჩვენებს. საბრძოლო დროშა სამხედრო ნაწილი არსებობის განმავლობაში ინახება.

საბრძოლო დროშა

- ყველა სამხედრო მოსამსახურეს ასწავლის საბრძოლო ტრადიციებს, უბიძგებს სამშობლოს დაცვისკენ.

საბრძოლო დროშა იმისთვის არის, რომ აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალების თითოეულ მსახურს გაახსენოს მისი მოვალეობა სამშობლოს დაცვისთვის, ბრძოლისთვის.

სამხედრო ნაწილის გაშლილი საბრძოლო დროშის წინ ჯარისკაცის დაჯილდოება ჯარისკაცისთვის უდიდესი პატივია.

სამხედრო ნაწილის სრული შემადგენლობა მზად უნდა იყოს საბრძოლო დროშის დაცვისთვის და მტერმა არ უნდა წაართვას მას საბრძოლო დროშა.

საბრძოლო დროშის დაკარგვა არის უდიდესი სირცხვილი. ასეთ შემთხვევაში სამხედრო ნაწილის მეთაურს, ასევე ამაში დამნაშავე პირს ელოდება მკაცრი სასამართლო, სამხედრო ნაწილი კი გაუქმდება.

შეიარაღებული ძალების ემბლემა

შეიარაღებული ძალების ემბლემა არის სიმბოლო, რომელიც შეიარაღებულ ძალებს ასხეავებს სხვა სამხედრო გაერთიანებებისგან. ეს ემბლემა, სამხედრო მსახურების, იარაღების, ტექნიკის კუთვნილებას აჩვენებს. იგი ინახება აზერბაიჯანის რესპუბლიკის თავდაცვის მინისტრის კაბინეტში, ასევე თავდაცვის სამინისტროს კოლეგიის დარბაზში.

სამხედრო ფორმის ტანსაცმელი

სამხედრო ფორმის ტანსაცმელი აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალების პირადი შემადგენლობისა და სამხედრო ლიცეის კურსანტებისთვის დადგენილი, სამხედრო მოსამსახურეების სამხედრო უნიფორმის ნაწილებიდან შემდგარი, ნიშნებისა და სამხედრო აღჭურვილობის კომპლექტია.

*კოკარდა – ქუდებში არსებული ნიშანი

*ლამპასი – უმაღლესი ოფიცრის შარვალზე არსებული ზოლი

ფორმაში შედის ძირითადი ტანსაცმელი, ფეხსაცმელი, ქუდები და ა.შ.

სამხედრო მოსამსახურის განმასხვავებელ ნიშნებში შედის სამხრეები სამკერდე ნიშნები, სამკლაურები, კოკარდები*, კანტები და ლამპასები*.

სამხედრო უნიფორმა შეიძლება იყოს ყოველდღიური, საზეიმო, საველე, ან სპეციალური. ისინი კი, თავის მხრივ ორნაირია საზაფხულო და საზამთრო.

საზეიმო უნიფორმა – გათვალისწინებულია დასვენების დღეებში, ღონისძიებებში, დღესასწაულებში, ასევე არასამუშაო დროს ჩაცმისთვის.

საველე უნიფორმა – გათვალისწინებულია საბრძოლო მოქმედებებში, ომში, მანევრებში, წვრთნებში, ჩაცმისთვის.

ყოველდღიური უნიფორმა – გათვალისწინებულია ნებისმიერ დანარჩენ შემთხვევაში ჩაცმისთვის.

სპეციალური ტანსაცმელი – ესა სამოსი, რომელიც გამოიყენება ადღუმების, ოფიციალური მიღებების, ცერემონიების, სპეციალური სამუშაოების შესრულების დროს, ასევე, დათბილული ფორმა, სპეციალური საზაფხულო ფორმა, ჰოსპიტალის მუშაკთა სპეცტანსაცმელი და სპეციალური სამოქალაქო ფორმა.

სპეციალურ ფორმას ატარებენ საბრძოლო მორიგეობისას მიწისქვეშა ნაგებობებში, საკომენდანტო, საპატრულო საგუშაგო სამსახურისას, სამშვიდობო მისიებში მონაწილეობისას და სხვა შემთხვევებში.

სპეციალურ ფორმას იცვამენ საამშენებლო სამუშაოების შესრულებისას, სამედიცინო დაწესებულებებში, სასადილოებში, ტექნიკისა და იარაღის მომსახურებისას, ასევე სამხედრო-საჰაერო ძალებისა და ჰაერსაწინააღმდეგო ჯარების პილოტები ფრენების დროს და საზღვაო ძალების მოსამსახურეები წყლებში ცურვის დროს

აკრძალულია სამხედრო უნიფორმის განმასხვავებელი ნიშნებით, სხვა იმ პირების მიერ ჩაცმა, რომლებსაც ამის უფლება არ აქვთ.

სამხედრო წოდება და სამხრეები

აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალების სამხედრო მოსახურეები წოდებების მიხედვით განსხვავდებიან უნიფორმებში არსებული **სამხრეებისა** და **სახელოებზე დამაგრებული ნიშნების** მიხედვით.

ყოველ სამხედრო მოსახურეს მისი თანამდებობიდან, სამსახურები წლებიდან, სამხედრო და სპეციალური მომზადებიდან გამომდინარე ანიჭებენ შესაბამის **სამხედრო წოდებას**.

განსაზღვრულია შემდეგი სამხედრო წოდებები:

საერთო-საჯარისო

სამხედრო-საზღვაო

ჯარისკაცები

ასკერი (კურსანტი)

უფროსი ასკერი

მატროსები

მატროსი (კურსანტი)

უფროსი მატროსი

ჩაფუშები (სერჟანტები)

უმცროსი ჩაფუში.

ჩაფუში.

უფროსი ჩაფუში.

უმცროსი ჩაფუში.

ჩაფუში.

უფროსი ჩაფუში.

პრაპორშეიკები

უმცროსი გიზირი

გიზირი

უფროსი გიზირი

მინმანები

უმცროსი მინმანი.

მინმანი

უფროსი მინმანი

უმცროსი ოფიცერთა შემადგენლობა

უმცროსი ლეიტენანტი.

ლეიტენანტი.

უფროსი ლეიტენანტი.

კაპიტანი

უმცროსი ლეიტენანტი.

ლეიტენანტი.

უფროსი ლეიტენანტი.

კაპიტან-ლეიტენანტი

უფროსი ოფიცერთა შემადგენლობა

მაიორი

პოლკოვნიკ-ლეიტენანტი

პოლკოვნიკი

მე-3 რანგის კაპიტანი.

მე-2 რანგის კაპიტანი.

1 რანგის კაპიტანი.

უმაღლეს ოფიცერთა შემადგენლობა

ოფიცრებისა და გენერლების წოდებას, რომლებსაც სამედიცინო ან იურიდიული სპეციალობა აქვთ, ემატება სიტყვა „მედიცინის“ და „იუსტიციის“.

ჩაუშებს და გიზირებს (მიჩმანებს) წოდება მომსახურების ტიპის წარდგენის გარეშე ეძლევათ.

სარეზერვო მსახურების წოდებას ემატება სიტყვა „სარეზერვო“, თადარიგის სამხედრო მოსახურებების წოდებას კი სიტყვა „თადარიგის“.

სხვა წოდებებს აძლევენ, „სამხედრო სამსახურის შესახებ“ რეგულაციისა და „აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალების წესდების“ მოთხოვნების მიხედვით.

კითხვები და დავალებები:

1. გინდათ, რომ თქვენ გქონდეთ სამხედრო ნაწილის საბრძოლო დროშის წინ გადაღებული სურათი? რატომ?
2. რატომ ითვლება ძირითად სიმბოლოდ შეიარაღებული ძალების ემბლემა?
3. შეიძლება თუ არა სამხედრო უნიფორმის სხვა მოქალაქეების მიერ ჩაცმა? დაასაბუთეთ თქვენი პასუხი.
4. მოძებნეთ ინფორმაცია სამხედრო წოდებების მიცემასთან დაკავშირებით.
5. წარმოიდგინეთ, რომ შეტევის დროს, სხვადასხვა მიმართულებებში შეგხვდათ მტრის ბევრი მატერიალური ტექნიკური საშუალებები და საბრძოლო დროშა. ჯერ რომელს აიღებდით? დაასაბუთეთ თქვენი პასუხი.

1.15 აზერბაიჯანის რესპუბლიკის კონსტიტუციასა და სხვა საკანონმდებლო აქტებში სამხედრო სამსახურთან დაკავშირებული დებულებები

თავისი დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ აზერბაიჯანმა, საერთაშორისო საზოგადოებაში არსებობის უზრუნველყოფისთვის, ასევე ქვეყანაში სიტუაციის რეგულაციისთვის, სხვა ქვეყნებთან ურთიერთობების დამყარებისთვის, არაერთი კანონი მიიღო. აქედან ყველაზე მთავარი იყო აზერბაიჯანის რესპუბლიკის კონსტიტუცია.

**შეიარაღებული ძალების შექმნა როგორ არის აღწერილი კონსტიტუციაში?
რა არის სამხედრო დოქტრინა*?**

აზერბაიჯანელების საერთო ეროვნული ლიდერის ჰეიდარ ალიევის ხელმძღვანელობით ახალი, თანამედროვე საერთაშორისო იურიდიული ნორმების, მოქალაქეების უფლებებისა და თავისუფლების გამომხატველი, საზოგადოების ყველა ფენის უსაფრთხოების, კეთილდღეობის უზრუნველყოფისათვის მიიღეს ახალი კონსტიტუცია. ამ კონსტიტუციაში ერთ-ერთი ყველაზე მთავარი მუხლი იყო აზერბაიჯანის რესპუბლიკის თავდაცვის უფლება და მისი შემსრულებელი შეიარაღებული ძალების შექმნა.

მუხლი 9. შეიარაღებული ძალები

1. აზერბაიჯანის რესპუბლიკა თავისი უსაფრთხოებისა და თავდაცვის უზრუნველყოფის მიზნით ქმნის შეიარაღებულ ძალებს და სხვა შეიარაღებულ გაერთიანებებს.

2. აზერბაიჯანის რესპუბლიკა ომზე, როგორც სხვა რესპუბლიკის დამოუკიდებლობის ხელყოფის, ასევე საერთაშორისო კონფლიქტების მოგვარების საშუალებაზე უარს აცხადებს.

3. აზერბაიჯანის რესპუბლიკის პრეზიდენტი აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალების მთავარსარდალია.

მუხლი 74. სამშობლოსადმი ერთგულება.

1. სამშობლოსადმი ერთგულება წმინდაა.

მუხლი 76. სამშობლოს დაცვა.

I. სამშობლოს დაცვა თითოეული მოქალაქის ვალდებულებაა. კანონით დადგენილი წესით მოქალაქეები სამხედრო სამსახურში დგებიან.

II. თუ მოქალაქის რწმენა ეწინააღმდეგება სამხედრო სამსახურს, მაშინ კანონით დადგენილ შემთხვევებში ალტერნატიული სამსახურით მისი შეცვლა შესაძლებელია.

სამხედრო დოქტრინა

აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სამხედრო დოქტრინა არის დოკუმენტი, რომელიც აზერბაიჯანის რესპუბლიკის ეროვნული უსაფრთხოების უზრუნვე-

*დოქტრინა – ლათინური სიტყვაა და მცენიერულ, ფილოსოფიურ, პოლიტიკურ თეორიას, სისტემას ნიშნავს

ყოფის სტრატეგიის ნაწილია და განსაზღვრავს ადამიანის, საზოგადოების, სახელმწიფოს უფლებებისა და ინტერესების შინაგანი და გარე სამხედრო თუ სხვა საფრთხეებისაგან დაცვისკენ მიმართული სამხედრო უსაფრთხოების სისტემის კონცეპტუალურ საფუძველს.

ამ დოკუმენტში, ჩვენი რესპუბლიკის დამოუკიდებლობის, სუვერენიტეტის, ტერიტორიული მთლიანობის, კონსტიტუციის, ხალხისა და ქვეყნის ეროვნული ინტერესების დაცვა, ადამიანის, საზოგადოების, სახელმწიფოს უფლებებისა და ინტერესების შინაგანი და გარე სამხედრო თუ სხვა საფრთხეებისაგან დაცვა ძირითად მიზნად ითვლება.

აზერბაიჯანის რესპუბლიკის „სამხედრო მოვალეობისა და სამხედრო სამსახურის შესახებ“ კანონში აღწერილია აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალებისა და სხვა შეიარაღებული გაერთიანებების მოვალეობები, სამხედრო სამსახურის საფუძვლები, მოქალაქეების სამხედრო რეგისტრაციის მიხედვით მოვალეობები და ა.შ.

სამხედრო მოვალეობა არის კანონით დადგენილი წესით აზერბაიჯანის რესპუბლიკის მოქალაქეების სამხედრო რეგისტრაცია, წვევამდელთა მომზადება, სამხედრო სავალდებულო სამსახურში გაწვევა, გაწვევის მიხედვით, ან თავისი სურვილით სამსახური, სარეზერვო სამსახურში ყოფნა, შეკრებებზე გაწვევა და მობილიზაციის მიხედვით მოვალეობის შესრულება.

სამხედრო ვალდებულება – მოქალაქეების მიერ სამხედრო აღრიცხვაზე დადგომის ვალდებულება, გაწვევამდე მომზადება, სამხედრო სამსახურში გაწვევა, სამხედრო სამსახურის გავლა გაწვევით ან ნებაყოფლობით, სამხედრო შეკრებებზე გამოცხადება და მობილიზაციით გაწვევა აზერბაიჯანის კანონმდებლობის შესაბამისად

არმიის წვევამდელები – პირველად სამხედრო რეგისტრაციაში აღრიცხვაზე აყვანილები, ან აზერბაიჯანის რესპუბლიკის 18 წლიდან 35 წლამდე მამრობითი სქესის მოქალაქეები, რომლებსაც არ გაუვლიათ სამხედრო სავალდებულო სამსახური.

სამხედრო მოსამსახურეები – სამხედრო სამსახურში მყოფი პირები.

სამხედრო თანამდებობის პირები – რეზერვში მყოფი მოქალაქეები.

სამხედრო თანამდებობის არ მქონე პირები – პირები, რომლებიც არ უნდა იქნენ სამხედრო რეგისტრაციაში მიღებული, ან რეგისტრაციის ვადა-გადატანილი, ან სამხედრო სამსახურიდან გადამღგარი პირები.

აზერბაიჯანის რესპუბლიკის „სამხედრო მოვალეობისა და სამხედრო სამსახურის შესახებ“ კანონი

მუხლი 6. მოქალაქეების პირველადი სამხედრო რეგისტრაცია.

ყოველ წელს იანვარ-მარტში აზერბაიჯანის რესპუბლიკის მამრობითი სქესის მოქალაქეებმა, რომლებსაც იმ წელს შეუსრულებათ 16 წელი, პირველადი სამხედრო რეგისტრაცია უნდა გაიარონ.

აზერბაიჯანის რესპუბლიკის მამრობითი სქესის მოქალაქეები, რომლებსაც იმ წელს შეუსრულებათ 18 წელი, და არ აქვთ ჯანმრთელობის პრობლემა

უნდა იყვნენ სამხედრო სამსახურში აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებულ ძალებში ან სხვა შეიარაღებულ გაერთიანებებში, აზერბაიჯანის რესპუბლიკის კანონმდებლობით დადგენილი წესით.

სამხედრო მოვალეობის მქონე პირმა რეზერვში გადასვლიდან 7 დღის განმავლობაში საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით უნდა გაიაროს რეგისტრაცია შესაბამის ორგანოში.

თუ სამხედრო მოვალეობის მქონე პირი ან წვევამდელი პირი საცხოვრებელ ადგილს იცვლის 3 თვეზე მეტი ვადით, მაშინ საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით უნდა გაიაროს რეგისტრაცია შესაბამის ორგანოში.

თუ სამხედრო მოვალეობის მქონე პირი ან წვევამდელი პირი საცხოვრებელ ადგილს იცვლის 10 დღის განმავლობაში შესაბამის ორგანოს უნდა მიაწოდოს ინფორმაცია.

აზერბაიჯანში წვევამდელთა მომზადება პირველადი ცოდნის ათვისების მიზნით ზოგადსაგანმანათლებლო და პროფესიული სწავლების დაწესებულებებში ისწავლება. ამ საგნის სწავლება წვევამდელი მომზადების ხელმძღვანელის მიერ ხორციელდება.

სამხედრო ფიცი — სამხედრო სამსახურში გაწვეული მოქალაქის მიერ დადებული ფიცია.

მე, აზერბაიჯანის რესპუბლიკის მოქალაქე, ვფიცავ, რომ აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალების რიგებში ყოფნისას, ვიქნები აზერბაიჯანისა და მისი ხალხის ერთგული.

საზეიმო ვითარებაში ვფიცავ:

მზად ვარ დავიცვა აზერბაიჯანის რესპუბლიკის ინტერესები, მისი სუვერენიტეტი, ტერიტორიული მთლიანობა და დამოუკიდებლობა. ამისთვის არ დაეზოგავ ჩემს სიცოცხლეს. ვიქნები გულწრფელი, მამაცი და მოწესრიგებული. შევასრულებ სამხედრო წესდებათა მოთხოვნებს, არ გავცემ სამხედრო საიდუმლოს, შევასრულებ მეთაურებისა და უფროსების ბრძანებებს.

კეთილსინდისიერად გავივლი სამხედრო სამსახურს, ყოველთვის მზად ვიქნები სამშობლოს დასაცავად.

თუ დაეარღვევ ჩემს ფიცს, მზად ვარ პასუხი ვაგო აზერბაიჯანის რესპუბლიკის კანონების სრული სიმკაცრით.

მხოლოდ სამხედრო ფიცის მიღების შემდეგ აძლევენ სამხედრო მოსამსახურეებს იარაღს, სამხედრო ტექნიკას და საბრძოლო დავალებისა თუ მორიგეობის უფლებას.

აზერბაიჯანის რესპუბლიკის კანონი „აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალების შესახებ“

აზერბაიჯანის რესპუბლიკას, როგორც დამოუკიდებელ ქვეყანას და საერთაშორისო სამართალის სუბიექტს აქვს კონსტიტუცია და „აზერბაიჯანის რესპუბლიკის დამოუკიდებლობის შესახებ“ საკონსტიტუციო აქტის შესაბამისად ჰყავს შეიარაღებული ძალები.

აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალები კანონიერების, ჯარის შერეული დაკომპლექტებისთვის, ცენტრალიზებული და საერთო მმართველობისთვის, მაღალი სამხედრო წესრიგისა და მუდმივი საბრძოლო მზადყოფნისათვის, მობილიზაციისათვის, სამხედრო მოსამსახურის სოციალურ-იურიდიული დაცვის უზრუნველყოფისათვის მოქმედებს.

„აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სამშვიდობო მოქმედებებში მონაწილეობის შესახებ“ კანონი განსაზღვრავს, აზერბაიჯანის რესპუბლიკის ლოკალურ და რეგიონალურ კონფლიქტების აღმოფხვრაში დარეგულირებაში, სამშვიდობო მოქმედებებში მონაწილეობის ფორმას.

ამ კანონით სამშვიდობო მოქმედებებში მონაწილეობა მსოფლიო გაერთიანების, საერთაშორისო ორგანიზაციების, კოალიციების, სახელმწიფო და არასამთავრობო ორგანოების მიერ ლოკალურ და რეგიონალურ კონფლიქტების ამოფხვრის, დარეგულირების მიზნით განხორციელებული ქმედებების ნაწილად ითვლება.

კითხვები და დავალებები:

1. კონსტიტუციაში როგორაა დადგენილი სამშობლოსადმი ერთგულება, სამშობლოს დაცვა და სამხედრო სამსახურის საკითხები?
2. თქვენი აზრით 16 წლის შესრულებული მამრობითი სქესის წარმომადგენლის პირველადი სამხედრო რეგისტრაციაში ჩართვის მიზეზი რა არის?
3. გაეცანით სამხედრო ფიცის ტექსტს. თქვენ მზად ხართ მისი მოთხოვნების შესრულებისთვის?
4. მოამზადეთ პრეზენტაცია სამხედრო ფიცის სამხედრო სამსახურში როლის შესახებ.

1.1.6 აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შინაგანი ჯარების წესდება.

ეს წესდება აზერბაიჯანის რესპუბლიკის 1994 წლის 23 სექტემბრით დათარიღებული, 887-ე კანონით დამტკიცებულია.

შინაგანი სამსახურის წესდება წესდება აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალების მსახურების ზოგად ვალდებულებებს, მათ შორის ურთიერთობებს, სამხედრო ნაწილებსა და ბრიგადებში შინაგანი კანონებს, ასევე თანამდებობის პირების მოვალეობებს განსაზღვრავს.

ძალების შინაგანი სამსახურის წესდებით აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალების ნაწილებთან ერთად, აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალების შტაბები, ადმინისტრაციები, სამხედრო დაწესებულებები, სასწავლო ცენტრები და სამხედრო სკოლებიც ხელმძღვანელობენ.

წვრთნებსა და სასწავლო მეცადინეობებში, ასევე ომის დროს საბრძოლო მოქმედებებში შინაგანი სამსახური ამ წესდებასთან ერთად საბრძოლო წესდებებითა და ინსტრუქციით განისაზღვრება.

თქვენი აზრით აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალების შინაგანი სამსახურის წესდებაში რომელი დებულებები უნდა იყოს?

სამხედრო მოსამსახურის ზოგადი მოვალეობები

აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალების სამხედრო მოსამსახურე თავისი სამშობლოს – აზერბაიჯანის რესპუბლიკის დამცველია.

სამხედრო მოსამსახურე თავისი სამშობლოს დაცვისთვის პირადად პასუხისმგებელია. ის ვალდებულია დაიცვას აზერბაიჯანის რესპუბლიკის ინტერესები, ეცადოს გააძლიეროს თავისი ქვეყანა, შეასრულოს სამხედრო ფიცის ვალდებულებები, იყოს მამაცი, დაიცვას სამხედრო ნაწილი და საბრძოლო დროშა.

ხელმძღვანელები და დაქვემდებარებულები, უფროსები და უმცროსები.

თანამდებობისა და წოდების მიხედვით, მოსამსახურეები ერთმანეთთან მიმართებაში ხელმძღვანელები და დაქვემდებარებული პირები არიან.

ხელმძღვანელებს აქვთ უფლება ბრძანება გასცენ მათ დაქვემდებარებაში მყოფ პირებზე და შეამოწმონ ბრძანების შესრულება. დაქვემდებარებაში მყოფი პირები ვალდებული არიან შეასრულონ ბრძანება.

ბრძანების გაცემა და მათი შესრულების წესები

ბრძანებები როგორც, წესი დაქვემდებარების მიხედვით გაიცემა. უფროს ხელმძღვანელს შეუძლია საჭიროების შემთხვევაში დაქვემდებარებაში მყოფ პირებს მათი ხელმძღვანელის ინფორმირების გარეშე მისცეს ბრძანება.

სამხედრო მოსამსახურემ ბრძანების მოსმენის შემდეგ უნდა უპასუხოს “ოლდუ!” (“არის!”) და შეასრულოს ბრძანება. საჭიროების შემთხვევაში დაქვემდებარებულ პირს უფლება აქვს მოითხოვოს ბრძანების გამეორება, თუ ვერ გაიგო იგი სწორად. ბრძანების შესრულების შემდეგ პირმა ინფორმაცია უნდა მიაწოდოს ხელმძღვანელს ამასთან დაკავშირებით.

ჯარისკაცი, მატროსი მშვიდობიანობისა და ომის დროს ვალდებულია დროულად და სწორად შეასრულოს თავისი მოვალეობა, ყურადღება მიაქციოს თავის იარაღს და საბრძოლო ტექნიკას. ის ქვედანაყოფის (მანგის) მეთაურს ექვემდებარება.

ჯარისკაცი (მატროსი) ვალდებულია:

- როგორც აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალების მებრძოლმა, კარგად უნდა იცოდეს თავისი მოვალეობა, უნდა დაიცვას აზერბაიჯანის რესპუბლიკის კონსტიტუციისა და სხვა კანონების მოთხოვნები, არ დაარღვიოს სამხედრო ფიცი. გაუფრთხილდეს აზერბაიჯანის რესპუბლიკის ინტერესებს, იყოს მისი ერთგული, სამშობლოსათვის არ დაზოგოს საკუთარი სიცოცხლე.
- მოვალეობის გრძნობით უნდა ისწავლოს თავისი მოვალეობა და შესანიშნავად შეასრულოს. იცოდეს სამხედრო წესდებების მოთხოვნები და შეასრულოს უმწიკვლოდ.
- მეთაურების ბრძანება შეპასუხების გარეშე, დროულად და ზუსტად შეასრულოს.
- იყოს მამაცი და მოწესრიგებული.
- მკაცრად შეინახოს სახელმწიფო საიდუმლო.
- პატივი მიაგოს მეთაურებს, უფროსებს, ზუსტად შეასრულოს სამხედრო მისაღმების წესები.

- კარგად უნდა ფლობდეს იარაღსა და სხვა ტექნიკას, მუდმივად მზადყოფნაში ჰქონდეს ისინი.
- დივიზიის მეთაურის ჩათვლით იცოდეს ხელმძღვანელი პირების სახელები და გვარები.
- დაიცვას სახელმწიფო ქონება, აკურატულად ჩაიცვას ფეხსაცმელი და უნიფორმა, ფეხსაცმელი ჰქონდეს გაწმენდილი.
- დაიცვას პირადი და საზოგადო ჰიგიენა.
- იარაღთან, სხვა საბრძოლო ტექნიკასთან მუშაობის დროს არ დაარღვიოს უსაფრთხოების, ასევე სახანძრო უსაფრთხოების წესები.
- თუ დადგა განყოფილების ტერიტორიიდან გასვლის აუცილებლობა, ამისათვის მეთაურისგან ნებართვა უნდა აიღოს და დაბრუნების შემდეგ ამის შესახებ მოახსენოს მას.
- სუფთად ატაროს უნიფორმა და მუდამ იყოს მოწესრიგებული.
- სამხედრო ნაწილის გარეთ მოიქცეს ღირსეულად, არ დაარღვიოს საზოგადოებრივი წესრიგი და არ დაუშვას არაკორექტული საქციელი მოსახლეობის მიმართ.

სამხედრო თავაზიანობა და მოსამსახურის ქცევის წესები

სამხედრო მოსამსახურეები ერთმანეთთან დამოუკიდებულებაში უნდა იყვნენ თავაზიანები. მიუხედავად მათი თანამდებობისა მსახურობის დროს ყველა ერთმანეთს „თქვენობით“ უნდა მიმართონ.

უფროსებმა კი, მიმართვისას უნდა წარმოთქვან უმცროსების სამხედრო წოდება და გვარი, ან მხოლოდ სამხედრო წოდება.

მაგალითად: „რიგითო მამედოვ“, „მეგობარო რიგითო“, „ჩაუუშო ბაბაევ“, „გიზირო სამედოვ“, „ამხანაგო გიზირო“, „უფროსო ლეიტენანტო ზეინალოვ“, „ამხანაგო უფროსო ლეიტენანტო“ და ა.შ.

როცა რანგით უმცროსები სამსახურის საკითხზე მიმართავენ უფროსებს, უნდა გამოიყენონ სიტყვა „ამხანაგო“. მაგალითად: „ამხანაგო კაპიტანო“. სამხედრო მსახურეები, როდესაც მწყობრში არ დგანან, უფროსისადმი მინართვისას უნდა დადგნენ მდგომარეობაში „სმენა“ მარჯვენა ხელის შუა თითი მიტანილი უნდა ჰქონდეს მარჯვენა წარბთან.

იმისათვის, რომ სამხედრო მზადყოფნაში ყოფნისას მიმართოს სხვა სამხედრო მოსამსახურეს, საამისოდ მეთაურისგან ან უფროსისგან უნდა აიღოს ნებართვა. მაგალითად: „ამხანაგო მაიორო, ნება მომეცით, მიემართო კაპიტან აბდულაევს!“

უფროსის ან ხელმძღვანელის შეკითხვაზე პასუხად, უნდა გამოიყენონ სიტყვა „დიახ“ ან „არა“.

სამხედრო მსახურები ყოველთვის უნდა გამოიჩინონ ნენ მაღალი კულტურით, უნდა იქცეოდნენ ღირსეულად.

სამხედრო მოსამსახურე საზოგადო ადგილებში, ავტობუსებში, მეტროში, მატარებელში შემოსულ უფროსს უნდა მიესალმოს, თუ თავისუფალი ადგილი არ არის მაშინ დაუთმოს ადგილი.

თუ შეხვედრისას გზა არის ვიწრო და ორი ადამიანი ერთმანეთს გვერდს ვერ აუვლის, წოდებით უმცროსი უნდა მიესალმოს წოდებით უფროსს და დაუთმოს გზა. თუ მისი (ანუ უმცროსის) გზიდან გადასვლაა საჭირო, მაშინ ბოდიში უნდა მოიხადოს, ნებართვა აიღოს და გადავიდეს გზიდან.

სამხედრო მოსამსახურეს გემით, მატარებლით, ან საჰაერო ტრანსპორტით მგზავრობისას უნდა ეცვას სამხედრო უნიფორმა.

სამხედრო მოსამსახურე მოსახლეობის მიმართ უნდა იყოს თავაზიანი, უნდა ღაიცვას მათი უფლებები, დაეხმაროს ადამიანებს ბუნებრივი კატასტროფებისა და საგანგებო სიტუაციების დროს.

აკრძალულია სამხედრო მოსამსახურის მიერ ხელის ჯიბეში ჩადება და ასე სიარული, ასევე უფროსებთან მათი ნებართვის გარეშე ჯდომა და თამბაქოს მოწევა.

სამხედრო მოსამსახურის მიერ საზოგადო ადგილებში ალკოჰოლის მიღება დაუშვებელია. ეს არცხვენს სამხედრო მოსამსახურის ღირსებას და დამნაშავემ პასუხი უნდა აგოს კანონის მთელი სიმკაცრით.

სამხედრო მოსამსახურემ თავი უნდა შეიკავოს ქუჩაში და საზოგადო ადგილებში თამბაქოს მოწევისგან.

კითხვები და დავალებები:

1. თქვენი აზრით, რატომ ხელმძღვანელობენ აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალების შინაგანი სამსახურის წესდებით ჯარებსა და სხვა შეიარაღებულ გაერთიანებებში, სამხედრო სასწავლო დაწესებულებებში?
2. თქვენი აზრით საჭიროა თუ არა ბრძანების მოკლედ გამეორება? დაასაბუთეთ თქვენი მოსაზრება.
3. დაადგინეთ მოსწავლისა და ჯარისკაცის საერთო მოვალეობა.
4. რითი დამთავრდება შინაგანი სამსახურის წესდების მოთხოვნების დარღვევა?
5. თქვენ მზად ხართ ამ მოთხოვნების შესრულებისათვის?

1.1.6 აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალების დისციპლინარული წესდება

ეს წესდება აზერბაიჯანის რესპუბლიკის 1994 წლის 23 სექტემბრითაა დათარიღებული და დამტკიცებულია 887-ე კანონით. მკაცრი სამხედრო დისციპლინა მაღალი საბრძოლო მზადყოფნისა და ბრძოლისუნარიანობის მთავარი პირობაა. შეიარაღებული ძალები აზერბაიჯანის საზოგადოების განუყოფელი ნაწილია. მისი მოსამსახურეები აზერბაიჯანის სხვა მოქალაქეებთან ერთად უნდა ექვემდებარებოდნენ აზერბაიჯანის რესპუბლიკის კანონებს. შეიარაღებული ძალების რიგებში შესვლისას სამხედრო მოსამსახურეები ფიცს დებენ რომ მკაცრად დაიცავენ დისციპლინას. მათ იციან, რომ ფიცის დარღვევის შემთხვევაში პასუხს აგებენ აზერბაიჯანის რესპუბლიკის კანონის წინაშე.

რა არის დისციპლინა?

რას გულისხმობს სამხედრო დისციპლინა?

სამხედრო დისციპლინა – თითოეული სამხედრო მსახურის მიერ აზერბაიჯანის რესპუბლიკის კანონებსა და სამხედრო წესდებებში დადგენილი წესების მკაცრად დაცვაა.

აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალებში სამხედრო დისციპლინა ეფუძნება მოსამსახურეების მაღალ შეგნებას, პატრიოტულ გრძნობებს, სამშობლოს სიყვარულს. მაგრამ ეს ყველაფერი არ გამოირიცხავს, სხვა მოსამსახურეების მიმართ (რომლებიც არ ემორჩილებიან წესებს) სავალდებულო მოქმედებების დაწესებას.

თითოეული მეთაური ამ წესდების მოთხოვნებით ხელმძღვანელობს და ვალდებულია სამხედრო ნაწილებსა და განყოფილებებში დისციპლინის მაღალ დონეზე შენარჩუნებაზე.

სამხედრო დისციპლინა ნებისმიერ სამხედრო მოსამსახურეს ავალდებულებს:

- დაიცვას კონსტიტუციისა და კანონების, სამხედრო ფიცისა და წესდების მოთხოვნები, შეასრულოს უფროსების ბრძანებები;
- გაუძლოს სამხედრო სამსახურის სიძნელეებს და სამხედრო ვალდებულების შესრულებისას არ დაზოგოს საკუთარი სიცოცხლეც კი;
- შეინახოს სამხედრო და სახელმწიფო საიდუმლო;

- იმსახუროს უმწიკვლოდ, იყოს მართალი, საქმე ისწავლოს სინდისიერად, გაუფრთხილდეს იარაღს, საბრძოლო და სხვა ტექნიკას;
- პატივი სცეს უფროსებს, მეტაურებს, დაიცვას სამხედრო მისაღმების წესები;
- სამხედრო ნაწილის გარეთ მოიქცეს ღირსეულად, არ დაარღვიოს საზოგადოებრივი წესრიგი და არ დაუშვას არაკორექტული საქციელი მოსახლეობის მიმართ.

მაღალი სამხედრო დისციპლინის მიღწევისათვის საჭიროა:

- სამხედრო მოსამსახურეებში მაღალი მორალური თვისებების, საბრძოლო გრძნობების, უფროსებისადმი პატივისცემა და დაქვემდებარებულთა ღირსების დაცვა;
- განყოფილებაში (ნაწილში) წესდების მოთხოვნათა დაცვა;
- მეტაურების (უფროსების) მიერ სამხედრო მოსამსახურეების პატივისცემა, მათზე მზრუნველობა, მათი აღზრდა, შთაგონებისა და იძულების ღონისძიებათა უნარიანად გამოყენება.

ყველა უფროსმა (მეტაურმა) თავის დაქვემდებარებაში მყოფი სამხედრო მოსამსახურე უნდა აღზარდოს პროფესიულად, წაახალისოს, განავითაროს მათი სამხედრო აზროვნება, დისციპლინის დამრღვევების მიმართ ჩაატაროს საჭირო ქმედებები.

მეტაურის ბრძანება მის დაქვემდებარებაში მყოფი მოსამსახურეებისათვის კანონია. ბრძანება უნდა შესრულდეს უპირობოდ, დროულად და ზუსტად.

თითოეული სამხედრო მოსამსახურე უნდა დაეხმაროს მეტაურს (უფროსს) წესრიგის დამყარებაში.

ყველა უფროსმა (მეტაურმა) თავის დაქვემდებარებაში მყოფი მოსამსახურე უნდა აღზარდოს სწორად, წაახალისოს ისინი მათი საქმიანობის მიხედვით.

წახალისება სამხედრო მსახურების აღზრდისა და სამხედრო დისციპლინის დამყარებისთვის მნიშვნელოვანი საშუალებაა.

წახალისება – სამსახურში, საქციელში, ერთგულებაში გამორჩეულებისთვის სამხედრო მსახურისთვის მიცემული შეფასებაა.

ჯარისკაცების, მატროსებისა და ჩაფუშებისთვის გამოიყენება შემდეგი სახის წახალისება:

- მაღლობის გამოცხადება;
- ადრე მიცემული დისციპლინარული სასჯელის გაუქმება;
- ჯარისკაცების, მატროსებისთვისა და სერჟანტების ერთხელ სამხედრო ნაწილის გარეთ, ან გემიდან ნაპირზე გაშვება;
- ძვირფასი საჩუქრით, ფულით დაჯილდოება;
- სამხედრო ნაწილის გაშლილ დროშასთან გადაღებული სურათით დაჯილდოება;
- მის საცხოვრებელ ადგილზე, ან წინა სამუშაო ადგილზე მისი დაჯილდოების შესახებ ინფორმაციის მიწოდება;
- უფროსი ჯარისკაცის (უფროსი მატროსის) წოდების მიცემა;
- ხუთოსნის სამკერდე ნიშნით დაჯილდოება;
- ჯარისკაცების, მატროსებისთვისა და სერჟანტების სახელების საპატიო წიგნში ჩაწერა;
- ჯარისკაცების, მატროსების და სერჟანტების 10 დღემდე შვებულებაში გაშვება.

დისციპლინარული სასჯელი – ისევე, როგორც წახალისება, წარმოადგენს სამხედრო მოსამსახურის აღზრდის და სამხედრო დისციპლინის განმტკიცების მყარ საფუძველს. მისი ძირითადი მიზანია სამხედრო მოსამსახურეების მიერ დარღვევების თავიდან აცილება.

ჯარისკაცებისა და მატროსებისთვის განსაზღვრული დისციპლინარული სასჯელია

- შენიშვნა;
- საყვედური;
- სასტიკი საყვედური;
- სამხედრო ნაწილიდან გასვლის უფლების ჩამორთმევა;
- რიგგარეშე სამსახურის დაწესება
- 10 დღემდე პატიმრობა
- ფრიადოსნის სამკერდე ნიშნის ჩამორთმევა
- უფროსი ჯარისკაცის (უფროსი მატროსის) წოდების ჩამორთმევა

კითხვები და დავალები:

1. რა მოხდება სამხედრო მოსამსახურეების მიერ სამხედრო დისციპლინის დარღვევის შემთხვევაში? პასუხი დაასაბუთეთ.
2. თქვენს სკოლაში როგორ იცავენ შიდა დისციპლინის და წესრიგის ნორმებს?
3. თქვენს სკოლაში როგორ ინარჩუნებთ მაღალ წესრიგს – დისციპლინას? წესრიგის – დისციპლინის განვითარებისთვის როგორი წინადადებები გაქვთ?
4. რას გააკეთებდით თქვენზე დაწესებული დისციპლინარული სასჯელის მოსახსნელად?
5. ერთი მათგანი იყავით უფროსის როლში და მეორეს მიეცით დავალება. დავალების შესრულებასთან დაკავშირებით თქვენი მეგობრების კომენტარები შეაფასეთ.

1.1.7 აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სამხედრო კალენდრის ბარნიზონისა და საგუშაგო დაცვის სამსახურის წესდება

დამტკიცებულია აზერბაიჯანის რესპუბლიკის 1994 წლის 23 სექტემბრის 886-ე გადაწყვეტილებით. აქ ყარაულის სამსახურის ვალდებულებებსა და ფუნქციებზეა საუბარი. ასევე ამ წესდებაში აღწერილია აქ მომუშავე პირების უფლება-მოვალეობები. აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალების ქვედანაყოფები, ასევე სხვა შეიარაღებული გაერთიანებები ვალდებულები არიან ამ წესდებით იხელმძღვანელონ.

**რა არის ყარაული და რისთვისაა საჭირო?
როგორ აღიქვამთ ფრაზას: ყარაულის სამსახური?**

ყარაულის ვალდებულებაა საბრძოლო ვალდებულების შესრულება. გაერთიანების სრული შემადგენლობა ვალდებულია დაიცვას ამ წესდების დებულებები, მუხლები. ყარაულის სამსახურის მოთხოვნების დარღვევისთვის პასუხისმგებლობაა გათვალისწინებული.

ყარაული არის შეიარაღებული ნაწილი, რომელიც დანიშნულია საბრძოლო დროშის, სამხედრო და სახელმწიფო ობიექტების დაცვისთვის, ასევე ასრულებს წესრიგის დამცველი პირების საბრძოლო ბრძანებას.

ყარაულის სამსახურის შესრულებისთვის დანიშნულია ყარაულები. ყარაულის შემადგენლობაში შედის ყარაულის უფროსი, პოსტების რაოდენობის მიხედვით ყარაულები, ყარაულის უფროსის მოადგილე და მძღოლები.

ობიექტების დაცვისთვის ყარაულებში გუშაგები დგანან.

გუშაგი – არის შეიარაღებული პირი, რომელსაც ევალება პოსტის დაცვა და ასრულებს საბრძოლო დავალებას.

საგუშაგო – არის გუშაგისათვის მინდობილი დასაცავი ადგილი.

ავტომატით სროლისათვის მზადყოფნაში მყოფი გუშაგი

ობიექტის დაცვა საგუშაგო კოშკიდან დაკვირვებით

გუშაგი საბრძოლო დროშასთან არსებულ პოსტზე თავის მოვალეობას ფეხზე მდგომი ასრულებს. როდესაც სამხედრო მსახურები მიესალმებიან საბრძოლო დროშას გუშაგი, თავისუფალი მდგომარეობიდან საბრძოლო მზადყოფნაში უნდა გადავიდეს.

გუშაგი ობიექტების დაცვისას ღობეებს შორის დადის.

გუშაგები ვადლებულები არიან, რომ წესიერად და ყურადღებით დაიცვან ობიექტები და მათი ნაწილები. რაიმე საფრთხის არსებობის შემთხვევაში უფროსებს ინფორმაცია მიაწოდონ სიგნალიზაციის ან სხვა საშუალებების მეშვეობით.

ზამთარში მათ უფლება აქვთ თხილამურით იმოძრაონ. თუ გარშემო ყველაფერი კარგად ჩანს და დათვალიერება შესაძლებელია მაშინ გუშაგს უფლება აქვს სპეციალური პოსტიდან დაათვალიეროს და დაიცვას ობიექტები.

გუშაგი – ხელშეუხებელი პირი

გუშაგი ვალდებულია:

- ყურადღებით და ფხიზლად დაიცვას თავისი პოსტი;
- იყოს ყურადღებიანი, იარაღი მუდამ ხელში ეჭიროს, არ გადასცეს სხვა პირს, მათ შორის იმ პირებს, რომლებსაც გუშაგი ექვემდებარება;
- დადგენილი მარშრუტის მიხედვით იმოძრაოს, შეამოწმოს შესასვლელებსა და კედლებზე სიგნალიზაციები;
- რომც არსებობდეს მისი სიცოცხლისთვის საფრთხე, გუშაგის შემცველის მოსვლამდე არ დატოვოს პოსტი;
- პოსტზე სამსახურის შესრულებისას 107-ე მუხლის მიხედვით, იარაღი მუდამ მზად უნდა ჰქონდეს;
- საგუშაგოში არაფერ არ უნდა შეუშვას გუშაგების შემცველის, ყარაულის ხელმძღვანელის, მისი მოადგილის და ასევე ამ წესდების 168-ე მუხლით გათვალისწინებული პირების გარდა;

- წარმოადგინოს ყარაულის სატრანსპორტო საშუალებების მარშრუტი, მოძრაობის გრაფიკი, ნიშნები და სიგნალები;
- გამოიყენოს ცეცხლმაქრი საშუალებები, საჭიროების შემთხვევაში;
- ამ წესდების 180-ე მუხლით გათვალისწინებული წესით იცოდეს სამხედრო მისაღმება;
- თუ დაინახა დასაცავი ობიექტის ღობის დაზიანება, ან კანონდარღვევა თავის ან მეზობელი პოსტთან, დაუძახოს ყარაულის უფროსს;
- თუ გაიგო ყარაულის ძაღლის ყეფა, შესაბამისი სიგნალით ინფორმაცია მიაწოდოს ყარაულის ოთახს.

გუშაგისთვის აკრძალულია: დაძინება, დაჯდომა, წერა, წიგნის კითხვა, ლაპარაკი, ჭამა, სმა, მოწევა, მუსიკის მოსმენა, ბუნებრივი საჭიროების შესრულება, ვინმესგან რაღაცის წართმევა ან მიცემა.

გუშაგმა მხოლოდ ყარაულის ხელმძღვანელის, მისი მოადგილის, გუშაგების შემცვლელის და მის შემოწმებაზე მოსული პირის შეკითხვებს უნდა უპასუხოს.

კითხვები და დავალებები:

1. თქვენი აზრით მოსაზრება – „ყარაულის სამსახური მშვიდობის დროს სამხედრო დავალებების შესრულებაა“ სწორია თუ არა? დაასაბუთეთ ფაქტებით.
2. თუ თქვენ დაგნიშნავენ ყარაულად მოახერხებდით თუ არა ამ ვალდებულების შესრულებას?
3. საიდან გამომდინარეობს გუშაგის ხელშეუხებლობის საჭიროება?
4. ქვემოთ მოცემულ სიტუაციებში რა უნდა გააკეთოს გუშაგმა:
 - პოსტის გარეთ კონფლიქტია;
 - პოსტზე ხანძარია
 - პოსტზე შეტევაა;
 - ბუნებრივი კატასტროფაა.
5. პოსტის გვერდით გამგლეული სამხედრო მეთაურის ბრძანება როგორ უნდა შეასრულოს გუშაგმა? პასუხი დაასაბუთეთ.

1.1.8 აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალების სამწყობრო წესდება

ძალაში შევიდა თავდაცვის მინისტრის 2014 წლის 24 დეკემბრის 73-ე ბრძანებით. წესდება განსაზღვრავს სამხედრო მსახურების იარაღით და იარაღის გარეშე მოძრაობას, სიარულს, ასევე სატრანსპორტო საშუალებებში მდგომარეობას, მწყობრს, მისაღმების წესებს, მწყობრში სამხედრო ნაწილის საბრძოლო იარაღის მდგომარეობას, სამხედრო მსახურების თანამდებობის მიხედვით დგომას. აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალების სამხედრო ნაწილები, გემები, შტაბები და დაწესებულებები ამ წესდებით ხელმძღვანელობენ.

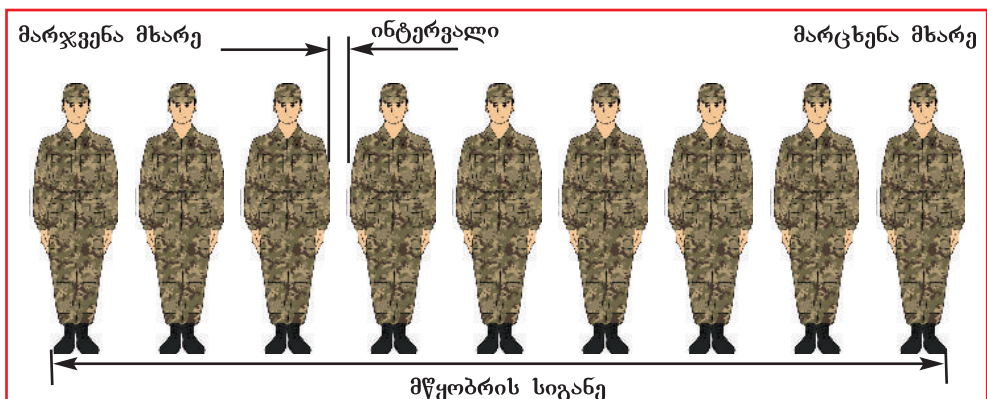
რა არის მწყობრი და როგორ ხდება მისი მართვა?

სამწყობრო მომზადება სამხედრო მოსამსახურის სწავლებისა და აღზრდის ერთ-ერთი საკითხია. ის მომზადება აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალების სამწყობრო წესდების საფუძველზე.

სამწყობრო მომზადების გაკვეთილებზე ასწავლიან ყურადღებას, წესრიგს, მწყობრზე მოვალეობების შესრულების წესებს. სამხედრო მსახურების მწყობრის მომზადებას ანვითარებენ ტაქტიკურ, ფიზიკურ შესაძლებლობებს, სროლის უნარსი.

მწყობრები და მათი მართვა

მწყობრზე მოძრაობის წარმატებით შესრულებისთვის სამხედრო მოსამსახურეებს უნდა ჰქონდეთ წარმოდგენა მწყობრი შესახებ. უნდა იცოდნენ მისი ელემენტები, ბრძანებების შესრულების წესები და მოვალეობები.

მწყობრი – სამხედრო მსახურების, ნაწილების, მანქანების წესდებით დადგენილი წესით განლაგებაა.

მწკრივი – სამხედრო მსახურების ერთმანეთის გვერდით დგომაა.

ფლანგი – რიგის მარჯვენა და მარცხენა ბოლოებია. რიგის შებრუნებით მხარე არ იცვლება.

ინტერვალი – სამხედრო მოსამსახურეებს, ნაწილებს, მანქანებს შორის მანძილია.

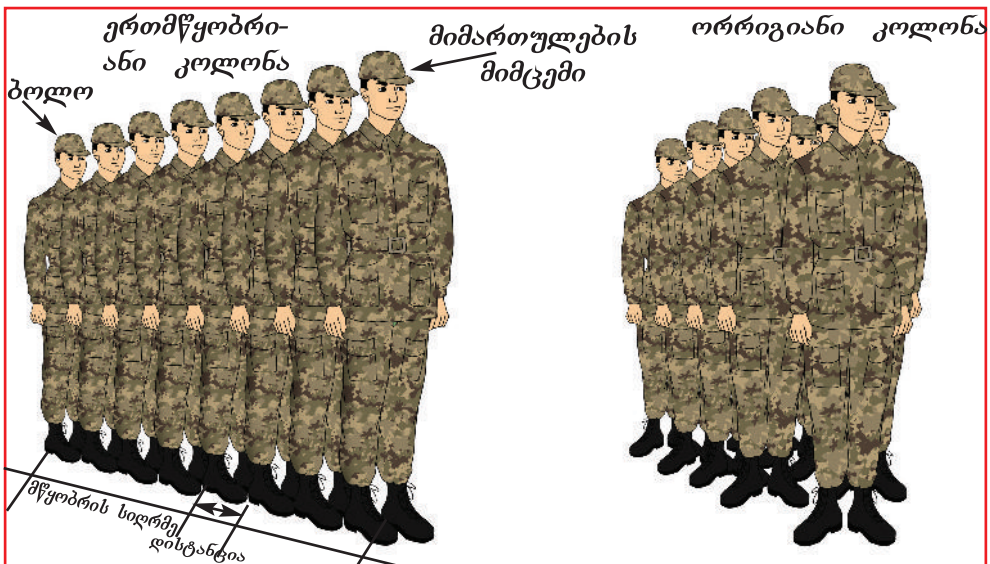
დისტანცია – სამხედრო მოსამსახურეებს, ნაწილებს, მანქანებს შორის მანძილია მწყობრის სიღრმეზე.

მწყობრის სიგანე – ფლანგებს შორის მანძილია.

მწყობრის სიღრმე – პირველი სვეტიდან მეორე სვეტამდე, მანქანის შემთხვევაში პირველი მანქანიდან მეორე მანქანამდე მანძილია.

ორ რიგიანი მწყობრი – ერთი რიგის სამხედრო მოსამსახურეებსა და მეორე რიგის მოსამსახურეებს შორის ერთ ნაბიჯიანი მანძილია. რიგს ეძახიან პირველს და მეორეს, რიგის შებრუნებით იცვლება რიგის სახელიც.

კოლონა – სამხედრო მსახურების, ნაწილების, მანქანებს შორის წესდებით ან მეთაურის ბრძანებით დადგენილ დისტანციებში განლაგებაა.

გაშლილი მწყობრი – ნაწილების ერთი ხაზის მიხედვით, ან ორი რიგით, წესდებით ან მეთაურის ბრძანებით დადგენილი წესით ინტერვალში განლაგება.

გადასაადგილებელი მწყობრი – ნაწილების კოლონებში ერთმანეთის შემდეგ წესდებით ან მეთაურის ბრძანებით დადგენილი დისტანციებით განლაგება.

მიმართულების მიმცემი – წარმოდგენილი მიმართულებით მიმავალი მოსამსახურე (ან ნაწილია, ან მანქანაა). დანარჩენებმა თავიანთი მოძრაობის მიმართულება მისი მიხედვით უნდა გაასწორონ.

ბოლო (ჩამკეტი) – კოლონის ბოლოში მიმავალი სამხედრო მოსამსახურე (ან ქვედანაყოფის, ან მანქანაა).

ბრძანება - მეთაურების დავალების მოკლე გადმოცემა.
მწყობრის მართვის დროს ხმარობენ მეთაურის ხმას, ბრძანებას.

დავალება შეიძლება იყოს ბრძანების მიზნით მიცემული, ასევე გაფრთხილების. გაფრთხილების ბრძანება უნდა იყოს ხმამაღლა და ნათელი, გასაგები. ყოველი ბრძანების მიცემისას რიგის გარეშე მყოფი მსახურები უნდა გადავიდნენ მდგომარეობაში “სმენა!”. ხოლო ვინც მოძრაობს რიგზე, ფეხი უფრო მაგრად უნდა დაარტყას ძირს. შესრულების ბრძანება უნდა გაიცეს მოკლე შესვენების შემდეგ. შესრულების ბრძანებას ზუსტად და დროულად ასრულებენ.

ნაწილის ან მოსამსახურის ყურადღების მიპყრობის მიზნით, ზოგჯერ ნაწილის, მსახურის სახელს ან მის წოდებას ასახელებენ. მაგ: “ოცეულო – სდექ!”, “ასკერო ტალიბლი, უკან!” მეორე რიგი, იარაღით მოძრაობის დროს ბრძანების გაცემისას შესაძლებელია იარაღის დასახელებაც. მაგალითად: “ავტომატები – მკერდთან!”.

ჯარისკაცების მოვალეობები მწყობრამდე და მწყობრში ყოფნისას

- შემოწმოს მუშაობს თუ არა მისი იარაღი, საბრძოლო ტექნიკა, ინდივიდუალური დაცვის საშუალებები და სანგრის გათხრის საშუალებები;
- დაიცვას სამხედრო უნიფორმის ტარების ნორმები, იარაღი უნდა შეესაბამებოდეს უნიფორმას;
- იცოდეს მწყობრში თავისი ადგილი, დავალება შეასრულოს ყოყმანის გარეშე, სწრაფად, შეინარჩუნოს მონიშნული ინტერვალი და დისტანცია, არ გავიდეს მწყობრიდან თავისი ნებით.

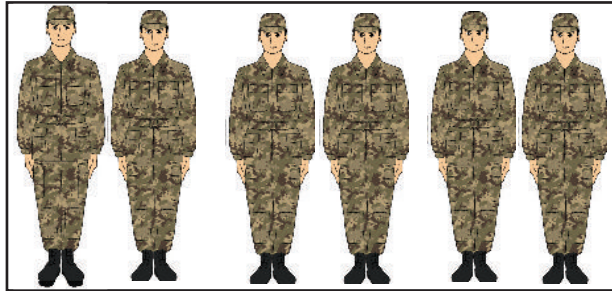
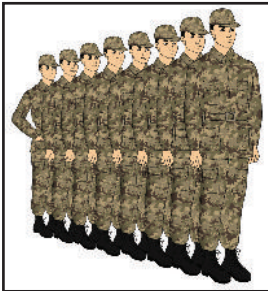
- არ ილაპარაკოს ნებართვის გარეშე, დაიცვას სიჩუმე;
- თავისი მეთაურის ბრძანებები და მითითებები ყურადღებით მოისმინოს, შეასრულოს სწორად და სხვა სამხედრო მოსამსახურეებს არ შეუშალოს ხელი შესრულებაში;
- დაკვირვების დროს, სწორად და ზუსტად გადასცეს ბრძანებები, შენიშვნები;

სამხედრო მოსამსახურეებს უნდა ჰქონდეთ მოკლე თმა და უნდა იყვნენ მოწყვრიტულნი.

ქალი სამხედრო მოსამსახურის თმა მხარს ქვემოთ არ უნდა იყოს, თუ თმა მხარს ქვემოთაა, სავალდებულოა მისი უკან გადაწევა და შეკვრა. სამსახურის დროს მაკიაჟი არ უნდა იყოს თვალსაჩინო, ქალმა არ უნდა ატაროს სამკაული.

კითხვები და დავალებები:

1. შეადარეთ ჯარისკაცების მოვალეობა მწყობრის წინ და მწყობრში.
2. პრაქტიკულად წარმოადგინეთ გაშლილი მწყობრის ელემენტები.
3. პრაქტიკულად წარმოადგინეთ მწყობრის ელემენტები მაღალი სტუმრის დახვედრისას.
4. რომელი წესია დარღვეული ქვემოთ მოცემულ მწყობრებში?
5. დაადგინეთ საერთო შესაბამისობები:

1) სამწყობრო წესდება

2) გარნიზონისა და ყარაულის სამსახურის წესდება

- ა) არ გაუშვას ხელიდან იარაღი
- ბ) ზეიმით გასვლა
- გ) დადგენილი მარშრუტით მოძრაობა
- დ) დათვალიერებისათვის მწყობრში დგომა
- ე) შეტყვის მოგერიება

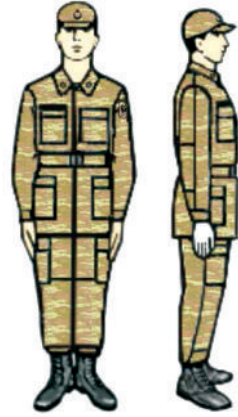
1 _____

2 _____

1.1.10 სამწყობრო მოძრაობები და მწყობრში ღბომა

სამწყობრო ღბომა

მწყობრზე ღბომა იწყება ბრძანებით „მოეწყვეთ“. ამ ბრძანებით მსახური დაუყონებლივ უნდა დადგეს მწყობრში. უნდა იყოს წელში გამართული, ქუსლები შეერთებული, მუხლები გამართული. ტანი სწორად გამართული, მკერდი ოდნავ წინ გამოწყული, მუცელი უკან გაწყული, მხრები ერთ სიმაღლეზე, მკლავები თავისუფალ მდგომარეობაში ქვემოთ უნდა იყოს დაშვებული. ხელების შუა თითები შარვლის გვერდით ხაზზე უნდა იყოს. თავი უნდა იყოს მაღლა და სწორად მიმართული, თვალები წინ. სამხედრო მოსამსახურე მუდამ მზად არის მოძრაობისთვის.

საბრძოლო მზადყოფნის „სმენა“ – ბრძანების შემდეგ სასწრაფოდ უნდა დადგნენ უმოძრაოდ. ამ ბრძანებით სამხედრო მოსამსახურე უნდა იდგეს „სმენაზე“, საბრძოლო მზადყოფნის მდგომარეობაში და არ უნდა ილაპარაკოს.

ბრძანების გაცემისას, მიღებისას, აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახელმწიფო ჰიმნის შესრულების დროს და სამხედრო მისაღმების დროს მდგომარეობა „სმენაზე“ ბრძანების გარეშე გადადიან.

თავისუფალ მდგომარეობაში გადადიან ბრძანებით „თავისუფლად“. ამ ბრძანებით მარჯვენა ფეხი მხრის გასწვრივ დგას, ხელები უნდა იყოს უკან, ქამრის ხაზზე, მარჯვენა ხელის მაჯა უნდა იყოს მარცხენა ხელის გულზე, მარჯვენა ხელის თითები ნახევრად მოკეცილი უნდა იყოს. ტანი თავისუფალ მდგომარეობაში გამართულია. ამ ბრძანების გაცემის შემდეგ მომდევნო ბრძანებამდე მოსამსახურეები თავისუფალ მდგომარეობაში არიან.

შეისწორე უნიფორმა – ამ ბრძანების გაცემის შემდეგ რიგიდან გაუსვლელად უნდა შეისწორონ უნიფორმა, იარაღი. რიგიდან გასვლისთვის კი უნდა მიმართონ უშუალოდ ხელმძღვანელს. მხოლოდ უფროსი მეთაურის ნებართვით დასაშვებია საუბარი და სიგარეტის მოწევა. შეისწორე უნიფორმა – ამ ბრძანების გაცემის წინ გაიცემა ბრძანება „თავისუფლად“.

ქულების დახურვის ან მოხსნისთვის არსებობს ორი ბრძანება: „**ქუდი დაიფარე**“, „**ქუდი მოიხადე**“. საჭიროების შემთხვევაში მსახურებს აქვთ უფლება ქუდი ბრძანების გარეშე დაიხურონ ან მოიხადონ, თუ მარტონი არიან. ქუდები უნდა ამოიღონ მარჯვენა ხელით და გადაიტანონ მარცხენა ხელში, დაარტყან მარცხენა ფეხს. ქუდის კოკარდა მიმართული უნდა იყოს წინ.

ადგილზე ბრუნი

ადგილზე ბრუნი შესრუდება ბრძანებით: „**მარცხნისაკენ**“, „**მარჯვნისაკენ**“, „**უკან**“, „**ნახევრად მარცხნისაკენ**“, „**ნახევრად მარჯვნისაკენ**“.

ბრძანებათა შესრულებისას „ადგილზე ბრუნი“ (ნახევარი ბრუნი), „მარცხ-ნივ (მეოთხედი ბრუნი)“, მარცხნივ ნახევრად მობრუნება (მერვედი ბრუნი) სრულდება მარცხენა ხელის მხარეს, მარცხენა ქუსლზე დაყრდნობით, მარჯვნივ და ნახევრად მარჯვნივ კი კი მარჯვენა ხელისა და ქუსლის მიმართულებით.

შებრუნება ორამდე თვლით შესრუდება: პირველის დათვლისას უნდა შემოტრიალდეს, მუხლი უნდა ჰქონდეს გამართული, მეორე თვლაზე კი ტანის სიმიძივე გადაიტანოს მეორე ფეხზე და შეაერთოს ფეხები.

მოძრაობა

მოძრაობა სირბილით ან ნაბიჯით სრულდება. ნაბიჯით მოძრაობის ნორმალური სიჩქარე წუთში 110-120 ნაბიჯი, ნაბიჯის სიგრძე 70-80 სმ უნდა იყოს. სირბილით მოძრაობის ნორმალური სიჩქარე წუთში 165-180 ნაბიჯი, ნაბიჯის სიგრძე 85-90 სმ უნდა იყოს.

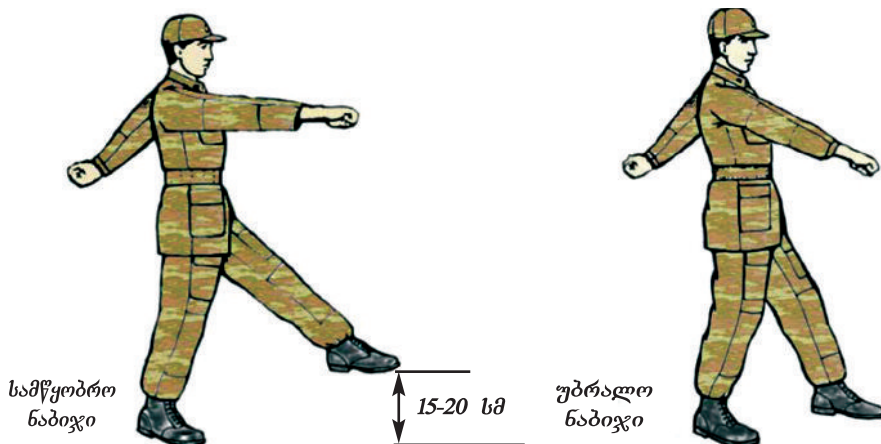
ნაბიჯი ორნაირია: **სამწყობრო** და **სამარშო**.

უბრალო ნაბიჯებით მოძრაობისას ბრძანებაზე “სმენა”, გადადიან სამწყობრო ნაბიჯებზე. ხოლო ბრძანებისას “თავისუფლად”, უბრალო ნაბიჯებზე გადადიან.

მწყობრის ნაბიჯებით მოძრაობისას ტერფი მიწის პარალელურად, 15-20 სმ სიმაღლეზე უნდა ასწიონ, ფეხი მკვეთრად უნდა დაარტყან მიწაზე და მაშინვე მეორე ფეხი უნდა ასწიონ.

მწყობრის ნაბიჯებით მოძრაობისას თითები ნახევრად მოკეცილ მდგომარეობაში, ხელისგული მიწისკენ მიმართული, მკლავები სწორად წინ და უკან გაშლილი უნდა იყოს.

სამარშო ნაბიჯებით მოძრაობისას ფეხი დამოუკიდებლად წინ უნდა იყოს, ნორმალური მოძრაობით დაარტყას ძირს, თავისუფლად უნდა იმოძრაოს.

მოძრაობის შეჩერებისთვის ბრძანებაა საჭირო. მაგალითად: “რიგითო (ასკერო), შეჩერდი”. ამ ბრძანების შემდეგ კიდევ ერთ ნაბიჯს დგამენ, ფეხებს აერთებენ და დგებიან “სმენაზე”.

ნაბიჯით მოძრაობაში ბრუნი შესრუდება შემდეგი ბრძანებით: “**მარცხენი, მარჯვენი, უკან, ნახევრად მარცხენი, ნახევრად მარჯვენი**”.

მარჯვენი და ნახევრად მარჯვენი შებრუნების ბრძანება მარჯვენა ფეხის მიწაზე დადგმასთან ერთად იძლევა. ამ ბრძანებით მარცხენა ფეხით დგამენ ერთ ნაბიჯს და მარჯვენა ფეხით გადადიან ახალ მიმართულებაში.

მარცხნივ და ნახევრად მარცხნივ შებრუნების ბრძანება მარცხენა ფეხის მიწაზე დადგმასთან ერთად იძლევა. ამ ბრძანებით მარჯვენა ფეხით დგამენ ერთ ნაბიჯს და მარცხენა ფეხით გადადიან ახალ მიმართულებაში.

უკან შებრუნების ბრძანება მარჯვენა ფეხის მიწაზე დადგმასთან ერთად იძლევა. ამ ბრძანებით მარცხენა ფეხით იდგამენ ერთ ნაბიჯს და მარჯვენა ფეხით გადადიან ახალ მიმართულებაში. ამ დროს ხელები ფეხებთან უმოძრაოდ არიან.

სირბილით მოძრაობა იწყება ბრძანებით - „სირბილით იარ“. აქ ტანი ოდნავ წინ წამოწეულია, მკლავები ნახევრად მოხრილი, იდაყვები უკან. შესრულების ბრძანებით მოძრაობა უნდა დაიწყოს მარცხენა ფეხით, მკლავები თავისუფლად უნდა მოძრაობით უნდა მოძრაობდნენ.

სიარულით მოძრაობიდან სირბილით მოძრაობაზე გაფრთხილების ბრძანებით გადიან. შესრულების ბრძანება მარცხენა ფეხის მიწაზე დადგმასთან ერთად იძლევა. მარჯვენა ფეხის ერთი ნაბიჯით იწყება მარცხენა ფეხის მოძრაობაც. სირბილით მოძრაობიდან სიარულით მოძრაობაზე გადასვლისთვის იძლევა ბრძანება: „ნაბიჯით იარ“. შესრულების ბრძანება მარჯვენა ფეხის მიწაზე დადგმასთან ერთად იძლევა.

კითხვები და დავალებები:

1. თანმიმდევრობით განმარტეთ რიგში დგომა.
2. განმარტეთ რა არის ბრძანების მიცემის გარეშე საბრძოლო მდგომარეობაზე გადასვლა?
3. თქვენი აზრით ბრძანება „შეისწორე უნიფორმა“ - რატომ არის საჭირო?
4. შეასრულეთ ქულების დახურვა-მოხსნა თანმიმდევრობით.

5. რა შეუსაბამოებია სურათებში.

II თავი. სიცოცხლის უსაფრთხოების უზრუნველყოფა

ნაწილი 2. ტაქტიკური მომზადება

- 2.2.1 თანამედროვე ჯარის ბრძოლა
- 2.2.2 მოტომსროლელთა განყოფილებები, მათი სტრუქტურა და ბრძოლის უნარი
- 2.2.3 ჯარისკაცის მოვალეობა ბრძოლაში
- 2.2.4 ჯარისკაცის მოქმედებები ბრძოლაში
- 2.2.5 ჯარისკაცის მოქმედებები შეტევის დროს
- 2.2.6 ჯარისკაცის მოქმედებები დაცვის დროს

ნაწილი 3. საბრძოლო უზრუნველყოფა

- 2.3.1 საბრძოლო უზრუნველყოფა
- 2.3.2 ჯავშანტექნიკა
- 2.3.3 ქვეითი ათეულის პოზიციის საინჟინრო უზრუნველყოფა
- 2.3.4 საინჟინრო ბარიერები

ნაწილი 4. საცეცხლე მომზადება

- 2.4.1 7,62 მმ და 5,45 მმ-იანი კალაშნიკოვის ავტომატები და ხელის ტყვიამფრქვევები
- 2.4.2 7,62 მმ და 5,45 მმ-იანი კალაშნიკოვის ავტომატებისა და ხელის ტყვიამფრქვევების არასრული დაშლა და აწყობა
- 2.4.3 სროლის საფუძვლები
- 2.4.4 7,62 მმ-იანი SVD ტიპის შაშხანები
- 2.4.5 PK, PKM, PKT ტყვიამფრქვევები
- 2.4.6 40 მმ RPQ-7 ტანკ საწინააღმდეგო ხელყუმბარა
- 2.4.7 ხელყუმბარები
- 2.4.8 9 მმ მაკაროვის პისტოლეტი (PM)

ნაწილი 5. სამხედრო ტოპოგრაფია

- 2.5.1 სამხედრო ტოპოგრაფია
- 2.5.2 ტერიტორიაზე რუკის გარეშე ორიენტირება
- 2.5.3 აზიმუტის მიმართულებით მოძრაობა

ნაწილი 6. სამოქალაქო თავდაცვა

- 2.6.1 საგანგებო სიტუაციების კლასიფიკაცია
- 2.6.2 ტექნოგენური და სოციალური კატასტროფები
- 2.6.3 ბუნებრივი კატასტროფები
- 2.6.4 მასობრივი განადგურების იარაღები და მათი შედეგები
- 2.6.5 ინდივიდუალური და კოლექტიური თავდაცვის საშუალებები

2.2.1 თანამედროვე სამართო-საჯარისო ბრძოლა

ჩვენი ჯარი, რომელიც თანამედროვე საბრძოლო საშუალებებითა და ტექნიკით არის აღჭურვილი, ჩვენი ხალხის, სამშობლოს დაცვისთვის, ხალხის კეთილდღეობის უზრუნველყოფისთვის, სახელმწიფო საზღვრების ხელშეუხებლობის უზრუნველყოფისთვის, ტერიტორიული მთლიანობის დაცვისთვის ყოველთვის მზად არის.

ტაქტიკა* - ჯარების ჩამოყალიბებასთან ერთად შეიქმნა. იარაღის განვითარებასთან, ახალი საბრძოლო ტექნიკის შექმნასთან და მათი რაოდენობის გაზრდასთან ერთად, ტაქტიკურ მომზადებაშიც საყურადღებო ცვლილება და განვითარება მოხდა.

რა არის ტაქტიკა?

რა არის ბრძოლაში ტაქტიკის როლი?

ტაქტიკა* - სამხედრო ხელოვნების შემადგენელი ნაწილია, საბრძოლო მომზადების წესების თეორიისა და პრაქტიკის ერთობლიობა.

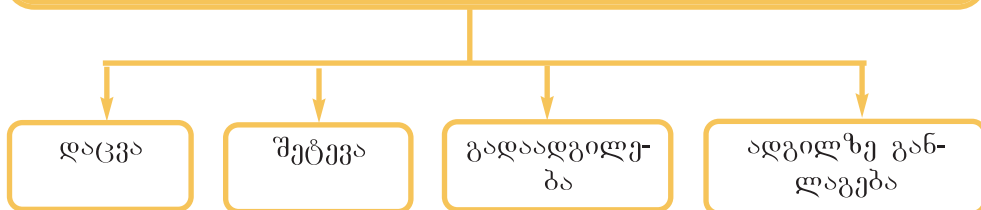
1941-1945 წლებში გერმანიის ფაშიზმის წინააღმდეგ ბრძოლებში ტაქტიკა სწრაფად განვითარდა. ამ ომის დროს ბევრმა ქვედანაყოფმა თავისი წარმატებები საბრძოლო ტაქტიკური მანევრების საშუალებით მოიპოვა. ჩვენი თანამემამულე გენერალ-მაიორმა ჰაზი ასლანოვმა, რომელიც ორგზის საბჭოთა კავშირის გმირია, თავისი ტაქტიკით სტალინგრადთან ახლოს გერმანელთა მე-6 ჯარის გათავისუფლებისთვის გაშვებული ე. მანშტეინის დაჯგუფება „დონი“ გაანადგურა.

ტაქტიკური მომზადება, ნაწილის შემადგენლობის საბრძოლო მომზადების განვითარების მიზნით სრულდება. ეს არის საველე სწავლებების ძირითადი ნაწილი.

შეიარაღებული ძალების სამხედრო სწავლება

ტაქტიკური საქმიანობის ძირითადი სახეობა

საბრძოლო მოქმედებები – სხვადასხვა მეთოდების გამოყენებით დავალების შესრულებაში ნაწილებისა და გაერთიანებების ერთობლივი მოქმედება ჯარების, ავიაციისა და საზღვაო ფლოტის ტაქტიკური საქმიანობის ძირითადი ფორმაა.

საბრძოლო საქმიანობის ძირითადი სახეობები: შეტევა, თავდაცვა.

ბრძოლა – ტაქტიკური მოქმედების ძირითადი ფორმაა.

ბრძოლა – გარკვეულ ტერიტორიაზე მოკლე ხნის განმავლობაში მტრის განადგურების მიზნით ნაწილებისა და გაერთიანებების ერთობლივი შეთანხმებული, დარტყმისა და სროლის მანევრია.

ბრძოლა – გამარჯვების მოპოვების ერთადერთი საშუალებაა.

მტრის განადგურება და ბრძოლაში გამარჯვება ნებისმიერი სახის იარაღის ძლიერი დარტყმებით, მათი შედეგების დროულად გამოყენებით, ნაწილებისა და გაერთიანებების ერთობლივი და ზუსტი ქმედებებით მოიპოვება.

უფრო ხელსაყრელ მდგომარეობაში გადასვლის, სამხედრო ნაწილების თავდასხმიდან გათავისუფლების, საჭირო დაჯგუფებების შექმნის მიზნით სრულდება მანევრები. მანევრის სახეობებია: მოკალათება, გვერდის ავლა, პოზიციის შეცვლა.

საერთო-საჯარისო ბრძოლა: როგორც სახმელეთო ჯარების, ნაწილებისა და გაერთიანებების ტაქტიკური საქმიანობის ძირითადი ფორმა, ჯარის ოპერაციების საფუძველს წარმოადგენს და სახმელეთო ჯარებისა და სპეციალური ჯარების ერთობლივი ძალისხმევა.

თანამედროვე საერთო-საჯარისო ბრძოლა: მაღალი დამაბულობით, საბრძოლო საქმიანობის დინამიურობით, სიჩქარით, სახმელეთო და საჰაერო ძალებით, ძლიერი შტურმით, რთული ტაქტიკური მდგომარეობით, ერთი საბრძოლო მდგომარეობიდან მეორეზე გადასვლის თვისებებით გამოირჩევა.

ამ ბრძოლის დროს მოითხოვება მუდმივი დაზვერვა, იარაღისა და სამხედრო ტექნიკის, თავდაცვითი საშუალებების სწორად გამოყენება, მაღალი ტემპი, ორგანიზებულობა, მორალური და ფიზიკური ძალის ბოლომდე მობილიზება, გამარჯვებისთვის საკმარისი გამბედაობა.

ძნელია სწავლებისას, იოლია ომში!

საერთო-საჯარისო ბრძოლის საფუძველს, მხოლოდ ჩვეულებრივი იარაღის გამოყენებისას, წარმოადგენს მოწინააღმდეგი ჯარის ტანდათანობით განადგურება. ჯარის ბრძოლის მიზანია მტრის ნაწილების თანმიმდევრობით განადგურება. ამ დროს ძალიან მნიშვნელოვანია ზუსტად სროლა, მტრის რადიოელექტრონული სისტემების დაზიანება, მტრის ზურგში მნიშვნელოვანი ობიექტებისა და რეზერვის განადგურება, ასევე დავალებების შესასრულებად ძალების მობილიზება.

კითხვები და დავალებები:

1. ვის გაგახსენებთ T-34 მარკის №17 ტანკი?
2. თქვენი აზრით თანამედროვე ჯარის ბრძოლის დინამიურობის, სიჩქარის, ერთი საბრძოლო უნარიდან მეორეზე გადასვლის საფუძველი რა არის?
3. ბრძოლაში მტრის განადგურება შეადარეთ მექანიკური საათის მუშაობას.
4. მოძებნეთ ინფორმაცია 2016 წლის 4 აპრილის მოვლენებთან დაკავშირებით და მოამზადეთ პრეზენტაცია.
5. მოამზადეთ მოხსენება ჩვენს ცხოვრებაში საბრძოლო საქმიანობის სახეობების როლისა და ადგილის შესახებ.

იარაღის სიმბოლოები:

1. ძირითადი სიმბოლო

2. იარაღის ტიპი

2.1 ძირითადი

სიმბოლოზეა

- ქვეითის იარაღი

- რეაქტიული

მოწყობილობა და

ყუმბარმტყორცნი

- მართვადი სარაკეტო

იარაღი

- მრავალ ჭურვიანი

მართვადი რაკეტები

- ცეცხლსასროლი

იარაღი

2.2 ძირითადი

სიმბოლოს ქვემოთ

- მაღალი ტრაექტორიის

იარაღი

- საზენიტო იარაღი

- ტანკსაწინააღმდეგო

იარაღი

ტექნიკური ნიშნები:

	- ტანკი
	- ZTR
	- ჯავშანმანქანა (ზოგადი)
	- უჯავშნო
	ავტომანქანა (ზოგადი)
	- ჯავშანმანქანა
	საბურავით
	- მცურავი სატვირთო
	მანქანა
	- ნაღმსაწინააღმდეგო
	ტრალიანი ტანკი

ჯარის ტიპის, სამსახურის და ნაწილების (გაერთიანებების) ნიშნები

	ქვეითი ბრიგადა		არტილერიის განყოფილება
	მოტოქვეითთა ბრიგადა (მანქანაზე)		თვითმობრავი არტილერიის განყოფილება
	მოტოქვეითთა ბრიგადა (ZTR -ზე)		რეაქტიული არტილერიის განყოფილება
	მექანიზირებული ბრიგადა		თვითმობრავი საინჟინრო განყოფილება
	სატანკო ბრიგადა		ტაქტიკური სარაკეტო განყოფილება
	ყუმბარმტყორცნელთა განყოფილება		ოპერატიული ტაქტიკური სარაკეტო განყოფილება
	დაზვერვის განყოფილება		ტანკსაწინააღმდეგო განყოფილება
	ჯავშნიანი ქვედანაყოფის დაზვერვის განყოფილება		საინჟინრო-სარემონტო განყოფილება
			თვითმობრავი საინჟინრო განყოფილება
			ტანკსაწინააღმდეგო არტილერიის განყოფილება
			ტანკსაწინააღმდეგო ყუმბარმტყორცნელი განყოფილება

2.2.2 მოტომსროლელთა ძველი ათეულის სტრუქტურა და საბრძოლო შესაძლებლობები

როგორია მოტომსროლელთა ქვეითი განყოფილების
საბრძოლო უნარი?

მოტომსროლელ ქვეითთა ათეული ყველაზე პატარა ტაქტიკური განყოფილება. ის ორგანიზებულია ქვეითი გუნდის შემადგენლობაში. ათეულის შეიძლება განთავსდეს საბრძოლო მანქანაზე, ტრანსპორტიორზე, ავტომობილზე.

ფეხოსანთა ჯავშანმანქანა – მუხლუხიანი მანქანაა. იგი პირადი შემადგენლობის წინა ხაზზე მოძრაობის, მისი მობილურობისა და ძალის გაზრდის, ტანკებთან ერთობლივი მოძრაობის უზრუნველყოფისთვისაა. მასზე “მეტისის” ტიპის ტანკსაწინააღმდეგო რაკეტა(ფაგოტი), 30 მმ-ის ავტომატი, 7,62 მმ-ის კალაშნიკოვის ტყვიამფრქვევი დგას. ამ მანქანას აქვს მაღალი მანევრის საშუალება. შეუძლია გადალახოს წყლის ბარიერები, ცუდი გზები, თოვლიანი ადგილები. აქვს ბირთვული იარაღისგან დაცვისა და ღამით ხედვის მოწყობილობები.

ჯავშანმანქანა საბურავებიანი საბრძოლო მანქანაა. იგი პირადი შემადგენლობის წინა ხაზზე გადასაყვანად, მისი მობილურობის და ძალის გაზრდისთვისაა. აღჭურვილია 14.5 მმ-ის КПВТ-ით და PKT 7,62 მმ-ის ტყვიამფრქვევებით.

ავტომობილზე ორგანიზებული ათეულის წინა ხაზზე მოძრაობის, მისი მობილურობის გაზრდა GA3-3308 САДКО მარკის მანქანებით ხორციელდება.

საბრძოლო უნარი - სამხედრო ნაწილების დადგენილ ვადასა და კონკრეტულ პირობებში გარკვეული დაფალების შესრულების უნარით დახასიათებული ხარისხის მაჩვენებელია.

ათეულის საბრძოლო უნარი დამოკიდებულია:

- პირადი შემადგენლობის რაოდენობაზე
- პირადი შემადგენლობის საბრძოლო მომზადების დონეზე
- პირადი შემადგენლობის მორალურ- ფსიქოლოგიურ მდგომარეობაზე
- არსებული იარაღისა და ტექნიკის მდგომარეობაზე
- ათეულის მეთაურის მომზადებაზე

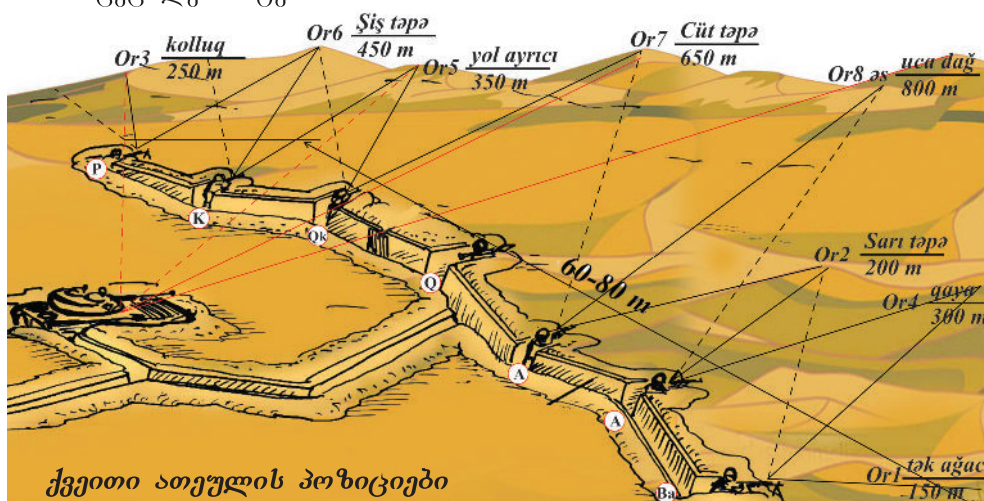
საბრძოლო უნარზე გავლენას ახდენს მტრის კონტრ-გაველენის ხასიათი, ტერიტორია, ამინდი, დღის მონაკვეთი (დღე ან ღამე).

ქვეითი ათეულის საბრძოლო უნარი მისი სროლისა და მანევრის უნარებით ხასიათდება.

ათეულის საბრძოლო უნარში შეიძლება შევიდეს მისი ობიექტი, წინა ხაზზე მტრის ცოცხალი ძალა, შეტევის მიმართულებით მოძრავი ტანკი, თოფი, ტყვიამფრქვევები და სხვა საშუალებები. პოზიციის დაცვის დროს შეიძლება ათეულმა ტანკით აღმოფხვრას შეტევა.

ქვეითი ათეულის დაცვის სტრუქტურაში შედის:

- საბრძოლო განლაგება
- საბრძოლო პოზიციები
- საცეცხლე სისტემა

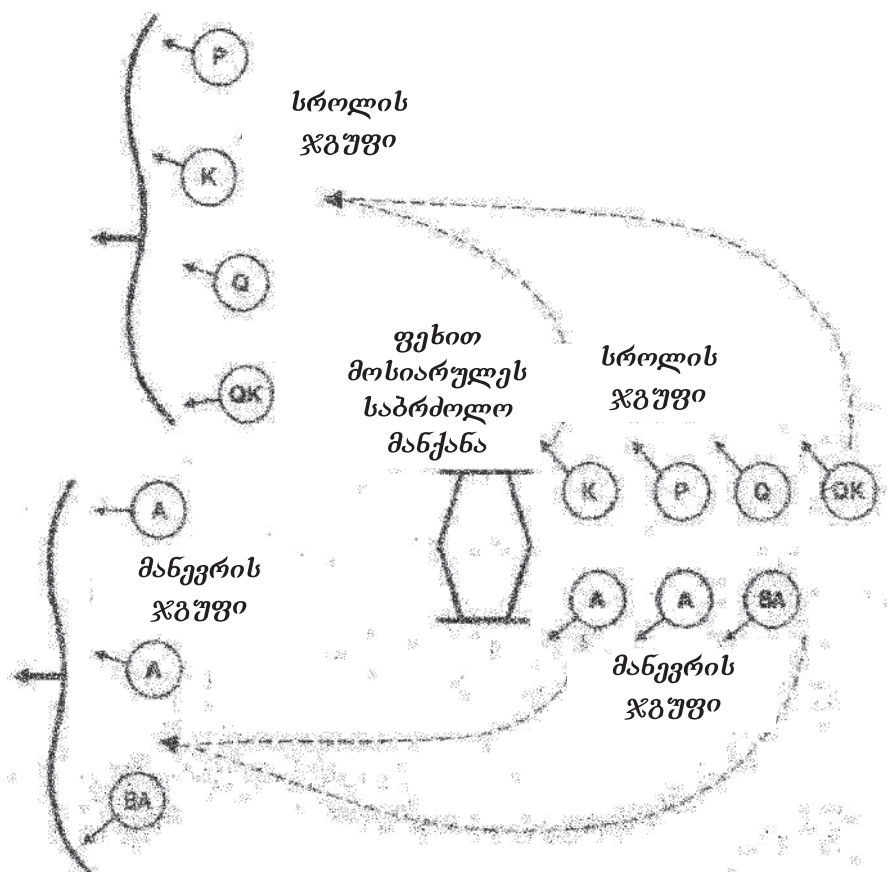

ქვეითი ათეულის საბრძოლო განლაგება

მანევრის ჯგუფში ერთი მთავარი ტყვიამფრქვევი და ორი ტყვიამფრქვევი, სროლის ჯგუფში კი ათეულის მეთაური, ყუმბარმტყორცნი მისი დამხმარე და ტყვიამფრქვევია.

მოტოქვეითი ათეულის გუნდის შემადგენლობაშია და ტანკის გუნდში გადადის. ფეხით მოსიარულეების განლაგებაში ქვეითი ათეული 50 მ-მდე ფრონტის ხაზზე გადის. შეტევის დროს ათეულის მანევრის უნარი ხასიათდება შეტევის ტემპით, თავდაცვის დროს კი გარკვეული დროის განმავლობაში პოზიციის შეცვლის უნარით.

შეტევის დროს ათეულისთვის განსაზღვრავენ სამიზნე ობიექტს და შეტევის შემდეგი მიმართულებას.

როგორც წესი, სამიზნე ობიექტია ფრონტის წინა ხაზები, ასევე სხვა მოწყობილობები, მტრის ცოცხალი ძალა, ტანკები, ტანკსაწინააღმდეგო სარაკეტო კომპლექსები, ტყვიამფრქვევები და მტრის სხვა საცეცხლე საშუალებები.

როგორც წესი, თავდაცვის დროს ათეული რაზმის შემადგენლობაში მოქმედებს და ფრონტის ხაზზე 60-80 მეტრამდე პოზიციაზეა გაშლილი.

მთიან ადგილებში, ტყეში და სხვა რთულ ტერიტორიებზე შეიძლება ათეულის საბრძოლო პოზიცია სხვა ფართობის იყოს.

თანამედროვე იარაღებით აღჭურვილ ათეულს შეუძლია იბრძოლოს მტრის ტანკების, ჯავშანმანქანების, დაბალ სიმაღლეზე მფრინავი თვითმფრინავების, ვერტმფრენების წინააღმდეგ, გაანადგუროს მტრის საცეცხლე საშუალებები და ცოცხალი ძალა. მას საშუალება აქვს შეტევის დროს მტრის 1-2 ტანკი, ჯარისკაცთა ჯგუფი, მისი ჯავშანმანქანა, თავდაცვისას კი, 2-3 ტანკი, 1-2 ჯავშანტრანსპორტიორი და 12-15 ჯარისკაცი გაანადგუროს.

კითხვები და დავალებები:

1. თქვენი აზრით, ათეული რატომ არის აღჭურვილი განსხვავებული იარაღებით?
2. შეადარეთ ბავშვების ცოდნის უნარი და საბრძოლო უნარი.
3. მთიან ადგილებში, ტყეში და სხვა რთულ ტერიტორიებზე შეიძლება ათეულის საბრძოლო პოზიცია სხვა ფართობის იყოს. ამას როგორ ახსნიდით?
4. განმარტეთ, როგორია ათეულის საბრძოლო უნარების დამოკიდებულება ტექსტში (55 გვერდი) ჩამოთვლილ ფაქტებთან.
5. დაადგინეთ თითოეული მე-11 კლასელის ცოდნის უნარი, საცდელი გამოცდის შედეგების მიხედვით.

2.2.3. ბრძოლაში ჯარისკაცის მოვალეობები

ყველა სამხედრო მოსამსახურე კარგად უნდა იცოდეს თავისი იარაღი და საბრძოლო ტექნიკა, მისი იარაღი მზად უნდა იყოს ბრძოლისთვის. მზად უნდა იყოს თანამებრძოლის შეცვლისთვის, თუ ის დაჭრილია, ან დაიღუპა.

როგორ წარმოგიდგენიათ ბრძოლაში ჯარისკაცის მოვალეობა?

ყველა სამხედრო მოსამსახურე ვალდებულია:

- იცოდეს ბრძოლის მეთოდები, საბრძოლო უნარები ჩვევად აქციოს;
- იცოდეს და გაიგოს მიღებული დავალება;
- განახორციელოს მტრის მიერ დაკავებული ტერიტორიის დაზვერვა, შეეძლოს მტრის დროულად აღმოჩენა;
- სწორად აირჩიოს პოზიცია და განახორციელოს სროლა;
- თხრილის მონაკვეთი და ორმო სწრაფად მოამზადოს. თავდაცვის დროს უშიშარი, ხოლო შეტევის დროს გაბედული იყოს;
- შეძლოს დაბლამფრინავი საჰაერო ობიექტისათვის ცეცხლის გახსნა;
- შეეძლოს ტანკისა და ქვეითის საწინააღმდეგო ნაღმების გაუვნებელყოფა და მტრისაგან მოყვანებული ზარალის აღმოფხვრა;
- შეძლოს ტანკსაწინააღმდეგო და ფეხოსანთა საწინააღმდეგო ნაღმების დაყენება და გაუვნებელყოფა;
- ბრძოლის დროს მეთაურის ნებართვის გარეშე არ დატოვოს თავისი ადგილი;
- უნდა შეეძლოს იარაღისა და საბრძოლო საშუალებების მომზადება, მჭიდვების შევსება, საბრძოლო საშუალებების კონტროლი, მათ შესახებ მეთაურისთვის ინფორმაციის მიწოდება.

ბრძოლის დროს ყველა ჯარისკაცმა და სერჟანტმა უნდა დაიცვას თავისი მეთაური, თუ ის დაჭრილია ან დაღუპულია, მაშინ სამხედრო ნაწილის მეთაურის მოვალეობა საკუთარ თავზე აიღოს.

ათეულის მეთაური ვალდებულია:

- იყოს ღირსეული ხელმძღვანელი და დავალება შეასრულოს ბოლომდე;
- მის დაქვემდებარებაში მყოფი პირებისთვის აქტიურობისა და სიმამაცის მაგალითი იყოს;
- იმუშაოს საკომუნიკაციო საშუალებებთან, გუნდის მეთაურთან ჰქონდეს მუდმივი კომუნიკაცია;
- იცოდეს ტოპოგრაფიულ რუკებზე მუშაობა, აღმოაჩინოს და რუკაში აღნიშნოს მიზნები;
- იცოდეს საბრძოლო მანქანა და ათეულის იარაღები შეინარჩუნოს კარგ მდგომარეობაში;
- იცოდეს ოცეულის მეთაურის და მისი მოადგილის მოვალეობები, საჭიროების შემთხვევაში შეასრულოს ისინი.

ყუმბარმტყორცნელის, მისი მოადგილის, მეტყვიამფრქვევის, უფროსი ყუმბარმტყორცნელის მოვალეობაა:

- კარგად იცოდეს ბრძოლის საშუალებები და საბრძოლო მოქმედებები, დაიყვანოს ილეთები ავტომატიზმამდე;
- კარგად იცოდეს საკუთარი იარაღი, ყოველთვის მზად იყოს ბრძოლისთვის, იცოდეს ზუსტად სროლა;
- მუდმივად იყოს დაკვირვებული;
- მუდმივად თვალყური ადევნოს თანამებრძოლებს, დაეხმაროს მათ ცეცხლით;
- იცოდეს სადესანტო განყოფილებაში არსებული იარაღისა და მოწყობილობების გამოყენება;
- მოამზადოს საბრძოლო მასალა, მათი გადაზიდვის დროს დაეხმაროს ოპერატორს, ტექნიკური შეკეთების დროს კი დაეხმაროს მძღოლს;
- თუ შორს წავიდა თავისი ათეულისგან სასწრაფოდ შეუერთდეს ახლოს მყოფ ათეულს და გააგრძელოს ბრძოლა .

მემიზნე (მეტყვიამფრქვევი) ოპერატორი ვალდებულია:

- იცოდეს საბრძოლო საშუალებების, დაკვირვებისა და სამიზნე მოწყობილობების გამოყენება;
- იარაღთან მოქცევის უნარი დაიყვანოს ავტომატიზმამდე;
- გუნდთან ერთად და დამოუკიდებლად მონიშნული სამიზნეები გაანადგუროს;
- საბრძოლო მანქანის იარაღების გამოყენებით მხარი დაუჭიროს ათეულის საქმიანობას;
- სროლის პოზიციის შერჩევისას სწორად გამოიყენოს ტერიტორია;
- მოახდინოს იარაღებისა და ტექნიკური მოწყობილობების შემოწმება;

- საბრძოლო მასალა მზადყოფნაში შეინახოს;
- იცოდეს საკომუნიკაციო საშუალებებთან მუშაობა;
- იცოდეს და საჭიროების შემთხვევაში შეასრულოს ათეულის მეთაურის და მისი მოადგილის მოვალეობები.

მძლავრი-მექანიკოსი ვალდებულია:

- იცოდეს საბრძოლო მანქანის სტრუქტურა და იგი იყოლოს მუდამ საბრძოლო მდგომარეობაში;
- წელიწადისა და დღე-ღამის ნებისმიერ მონაკვეთში შეეძლოს საბრძოლო მანქანის გამოყენება;
- კოლონათა სხვადასხვა განლაგებებში შეინარჩუნოს მანძილი და სიჩქარე;
- იცოდეს თავისი განყოფილების ადგილი და სვლის მიმართულება;
- ყურადღებით მოისმინოს ბრძანებები და შეასრულოს ისინი;
- ხარვეზის შემთხვევაში მისი აღმოფხვრისთვის იმოქმედოს;
- იცოდეს საწვავის ტიპები;
- მოძრაობის დროს ოსტატურად გამოიყენოს ტერიტორია;
- უზრუნველყოს შესაბამისი პირობა სროლისა და დაკვირვებისთვის;
- ღრუულად და სწრაფად შეცვალოს სასროლი პოზიცია;
- იცოდეს საბრძოლო მანქანის იარაღების გამოყენება.

სნაიპერი ვალდებულია:

- იცოდეს სნაიპერის საქმიანობის მეთოდები;
- იცოდეს იარაღი და მისი გამოყენება, შეინარჩუნოს იგი საბრძოლოდ გამზადებულ მდგომარეობაში;
- მუდმივად აკონტროლოს, გუნდთან ერთად და დამოუკიდებლად მოპოვებული მიზნები გაანადგუროს;

- იცოდეს ტერიტორიის გამოყენება, შეუმჩნევლად მოძრაობა.

სანიტარი-მსროლელი ვალდებულია:

- იცოდეს პირველადი სამედიცინო დახმარების საშუალებები და მათი გამოყენება;
- საბრძოლო ველზე უზრუნველყოს დაჭრილებისა და ავადმყოფების მოძებნა და მათთვის პირველადი დახმარების აღმოჩენა;
- იმ ავადმყოფებს, რომლებსაც შეუძლიათ მოძრაობა, მიუთითოს სამედიცინო დახმარების პოსტის ადგილმდებარეობა;
- შეეძლოს საბრძოლო მანქანაში დაჭრილების ევაკუაციის უზრუნველყოფა.

კითხვები და დავალებები:

1. რატომ მოითხოვება აღნიშნული თვისებები მებრძოლეს?
2. რა განსხვავებული თვისებებ იდანიანხეთ სნაიპერის მოვალეობებში?
3. როგორ გესმით საბრძოლო მასალის მნიშვნელობა?
4. წარმოადგინეთ მოტომსროლელთა სამხედრო მოსამსახურეების მოვალეობებს შორის გამაერთიანებელი და განმასხვავებელი ნიშნები.

1) მეტყვიაბრფქვევე

2) სნაიპერი

ა) ყურადღებით დაკვირვება, მოპოვებულ მიზნებ შორის მნიშვნელოვანის განადგურება;

ბ) თანამებრძოლებზე დაკვირვება და მათი საცეცხლე მხარდაჭერა;

გ) სრულყოფილად ფლობდეს საკუთარ იარაღს, იცოდეს მისი გამოყენება, მუდამ შეინარჩუნოს იარაღი ვარგისიან მდგომარეობაში და ისროდეს აუცდენლად;

დ) გააჩნდეს ტერიტორიაზე მიმართულების დადგენისა და ხელსაყრელი პოზიციის დაკავებისთვის შეუმჩნევლად მოძრაობის უნარი;

ე) შეეძლოს სადესანტო ქვედანაყოფებისა არსებული მოწყობილობებისა და მექანიზმების გამოყენება.

2.2.4 ჯარისკაცის ქმედებები ბრძოლისას

თანამედროვე ბრძოლაში მებრძოლის როლი დიდი და მნიშვნელოვანია. გამარჯვების მოპოვება შესაძლებელია ჯარისკაცების, ტექნიკის, ტანკის, თოფების ქმედებებით. თუ ყველა ჯარისკაცი მტრის მიზნების, ცოცხალი ძალის განადგურებისთვის ძალისხმევას არ დაიშურებს, მაშინ წინსვლის ტემპი გაიზრდება, თავდაცვა კი ძლიერი იქნება.

რა არის ჯარისკაცის როლი თანამედროვე საერთო-საჯარისო ბრძოლაში?

როგორ შეიძლება გამარჯვების მოპოვება?

ჯარისკაცის გადაადგილება ბრძოლისას

თანამედროვე საერთო-საჯარისო ბრძოლაში მდგომარეობა ხშირად იცვლება. სამხედრო ნაწილები ვალდებული არიან გამოიყენონ სხვადასხვა მეთოდი. ჯარისკაცმა ნებისმიერ შემთხვევაში, მიუხედავად მტრის მიერ გახსნილი ცეცხლისა, უნდა შეძლოს წინსვლა და თავისი იარაღის სწორად გამოყენება. აზერბაიჯანის ეროვნულმა გმირმა მუბარიზ იბრაგიმოვმა, გადალახა რა ერთკილომეტრიანი დანადგური ტერიტორია თერთერის მიმართულებით, გაანადგურა სოფელ ჩაილიში გამაგრებული მტრის მრავალრიცხოვანი ქვედანაყოფი. იგი მარტო ებრძოდა მტრის არმიას 5 საათის განმავლობაში. სომხებს ჯერ ეგონათ, რომ მათ წინააღმდეგ მთელი არმია იბრძოდა და დამატებით ძალასაც კი გამოუძახეს. მუბარიზის სამშობლოსადმი სიყვარულმა დაუმტკიცა მსოფლიოს, რისი უნარი გააჩნია აზერბაიჯანელ ჯარისკაცს.

ფეხით სიარულის დროს ტერიტორიისა და მტრის სროლის მიხედვით ჯარისკაცს შეუძლია სხვადასხვა მეთოდებით წავიდეს წინ:

- ჩქარი ნაბიჯებით ან სირბილით (ფეხზე დგომით, ან მოხრილად),
- სირბილით ადგილის შეცვლა, ან მიწაზე დაწოლილად გადასვლა.

მაგალითად, როგორც წესი ჯარისკაცი ყუმბარის სროლის შემდეგ სირბილით მიდის წინ. მტრის თავდაცვის სიღრმეში შეტევის დროს პირობების მიხედვით ყველანაირ საშუალებას იყენებენ.

ხოხვით გადაადგილება

ნახტომებით გადაადგილება

ღია ტერიტორიაზე მტრის სროლის დროს მის პოზიციამდე სირბილით მიდიან. ამისთვის წინასწარ უნდა შეარჩიონ ადგილი დასვენებისთვის და საჭიროების შემთხვევაში დაწოლისთვის. შემდეგ სწრაფად უნდა მივიდნენ იმ წერტილში. შემდეგ იქიდან გვერდულად უნდა გააგრძელონ მოძრაობა.

სირბილით წინსვლის თითოეული მანძილი საშუალოდ 20-40 ნაბიჯი უნდა იყოს. ამ დროის განმავლობაში მტერს ფიზიკურად ვერ მოასწრებს დამიზნებით გასროლას. მეთაურის მიერ მითითებულ საზღვრებში ჯარისკაცი სხვა ჯარისკაცების უსაფრთხოდ გადასვლის უზრუნველყოფისთვის სასროლად მზად არის.

თუ ბრძოლის დროს ჩუმად გადასვლაა საჭირო, მაშინ მიწაზე დაწოლილ მდგომარეობაში უნდა იყვნენ. ესე იგი, მტრის განადგურებისთვის და ბრძოლიდან ცოცხლად დასაბრუნებლად საჭიროა მისი პირველი შემჩნევა და მასზე ადრე სროლა.

ბრძოლის დროს ჯარისკაცი თავის იარაღს და ყუმბარას ბრძანებით ან ბრძანების გარეშე იყენებს. დამოუკიდებლად, როგორც წესი ახლო ბრძოლაში ესვრიან. ამ დროს მაღალი სამხედრო მომზადებაა საჭირო. ბრძოლის დროს ნებისმიერი მდგომარეობიდან სროლა მოსალოდნელია. ჯარისკაცი ყველაფრისთვის მზად უნდა იყოს.

ბრძოლაში დაბრკოლებების გადალახვა

ბრძოლის დროს ჯარისკაცები ვალდებული არიან გადალახონ ბევრი ბუნებრივი და ხელოვნური დაბრკოლება. მდინარეებსა და სხვადასხვა წყლის დაბრკოლებებზე, როგორც წესი, სპეციალური ხიდებით ან მცურავი საბრძოლო მანქანების მეშვეობით გადადიან. წყლის დაბრკოლებების სწრაფად გადასვლა ძალიან მნიშვნელოვანია, მდინარესთან დიდი ხნის ღოღინი მტრის ინტერესებს იმსახურებს.

1944 წლის 28 ივნისს, 35-ე სატანკო პოლკი ჰაზი ასლანოვის მეთაურობით, გადის მდინარე ბერეზინის ნაპირზე. სახელდახელოდ გაკეთებულია ხიდმა ვერ გაუძლო ტანკების სიმძიმეს. ჩაძირული ტანკებისგან ხიდის იმპროვიზაციით ჰაზი ასლანოვი თავის „ვილისში“ ერთ ჯავშანტრანსპორტიორის და ბატალიონის თანხლებით მდინარის დასავლეთ ნაპირზე გადის. 30 ივნისის ღამეს იკავენს პლეშენიცის რაიონულ ცენტრს და ამის შედეგად საბჭოთა კავშირის ჯარის მთელი ფრონტის ხაზი გადის მდინარე ბერეზინზე. ეს შეტევა მოულოდნელი იყო არა მხოლოდ გერმანიისთვის, არამედ საბჭოთა კავშირისთვის. სწორედ ამ საზრიანი და გაბედული ქმედების გამო მას მეორეჯერ მიანიჭეს საბჭოთა კავშირის გმირის წოდება.

ჯარისკაცები წყლის დაბრკოლებებზე თითო-თითო ან ორ-ორი გადიან. თუ სიტუაცია ხელს უწყობს, შეუძლიათ გაიხადონ ფეხსაცმელი და საბრძოლო საშუალებების ნაწილი და ხელით გადაიტანონ. თუ მდინარის დინება ჩქარია, მაშინ ნაპირზე თოკს ამაგრებენ და მისი დახმარებით გადიან.

წყალში შესვლამდე უნდა გაიხსნან ხელისა და ფეხის სამაგრები, ფეხსაცმელი დაამაგრონ ქამარზე, ნივთებს ჩამოაცვან ტომარა, იარაღი დადონ ტომარაზე და ასე გადავიდნენ მეორე ნაპირზე.

თანამედროვე ბრძოლაში სხვადასხვა სახის დაბრკოლებებს იყენებენ. მტრის მიერ დამაგრებული დაბრკოლებების დროულად აღმოჩენისთვის საჭიროა მუდმივი დაზვერვა. ნაღმების აღმოჩენაში სხვადასხვა ნიშანი გვეხმარება, მაგალითად თოვლზე ფეხის კვალი, დაზიანებული გზა, მანქანის საბურავის კვალი და ა.შ.

ტყეში შეტევის დროს შეიძლება მეტოქეებს შეხვდეს სხვადასხვა წინააღმდეგობა, ქალაქში კი ბარიკადები. ეკლესიანი მავთული ფეხით მოსიარულეთა საწინააღმდეგოდ, ასევე ამზადებენ ტანკის საწინააღმდეგო ზღარბებს, შესაძლოა ორივე მხარემ გამოიყენოს ნამღმტყორცნი.

მოწამლული ტერიტორიის დაძლევა

შეტევის ამოფხვრის ან მისი შენელებისათვის მტერი ამზადებს მოწამლულ ტერიტორიას. აქ ძალიან მნიშვნელოვანია ყურადღებით გადასვლა. ჯარისკაცმა, რომელიც აღმოაჩენს მოწამლის ფაქტს, უნდა გაიკეთოს გაზის საწინააღმდეგო ნიღაბი, ინფორმაცია მიაწოდოს მეთაურს და იმოქმედოს მისი მითითებით. თუ ამ ტერიტორიის გვერდით ავლა შეუძლებელია, მაშინ წინა საბრძოლო განლაგებით უნდა გადავიდნენ. ჯარისკაცმა ეს ტერიტორია ჩქარა, სწრაფი სირიბით უნდა გაიაროს. ამ დროს ყურადღებით უნდა იყოს, რათა ძალიან მოწამლულ ადგილებზე მომზადებული შევიდეს. არ უნდა შევიდნენ სანგარში, რადგან აქ დაგროვილი იქნება მოწამლული ჰაერი. მოწამლულ ნივთიერებებთან კონტაქტის შემთხვევაში საბრძოლო დავალების შესრულებასთან ერთად უნდა გაწმინდოს იარაღი და საბრძოლო საშუალება.

დეგაზაცია - ტოქსიკური ნივთიერების ტანსაცმლისგან, იარაღისგან გაწმენდაა. ეს პროცესი ხორციელდება ინდივიდუალური დეგაზაციის პაკეტის საშუალებით.

მოწამლული ტერიტორიის დატოვების შემდეგ ჯარისკაცმა უნდა გაიწმინდოს იარაღი და მხოლოდ შემდეგ ამოიღოს თავდაცვის საშუალებები. ამ დროს ჯარისკაცის უნდა იდგეს ქარის მიმართულებით.

სროლისთვის პოზიციის შერჩევა

როგორც ზემოთ აღნიშნულია, ბრძოლის ძირითადი მიზანი მტრის განადგურებაა. ამისთვის ძირითადი საშუალებაა სროლა. ბრძოლის დროს შეტევის ან თავდაცვის მიზნით ჯარისკაცი ამ მეთოდს ირჩევს.

იგი ირჩევს პოზიციას. პოზიციას ისე ირჩევენ, რომ მტრის დაკვირვება და სროლა იყოს შესაძლებელი. პოზიცია მტრის ხედვის არეალიდან შორს და მისი სროლისგან დაცული უნდა იყოს.

ღია ტერიტორიაზე მეთაურის მიერ მითითებული ადგილის შერჩევა, თხრილის გათხრა და სწრაფად შენიღბვა მნიშვნელოვანია. მთიან ტერიტორიაზე მთის მწვერვალზე პოზიციის შერჩევა აკრძალულია. პოზიციის მომზადებისას ჯარისკაცის დაკვირვება უნდა გაგრძელდეს. საარტილერიო ჭურვის აფეთქებით შექმნილი თხრილი მზა ორმოა. აუცილობლობის შემთხვევაში უნდა გააღრმავონ იგი.

საცხოვრებელ დასახლებაში კედლებს, შენობებს, კედლის ნაწილებს მტრისგან თავდაცვაში ვრცლად იყენებენ. ამით მტრის თავდასხმის ამოფხვრა შეიძლება.

კითხვები და დავალებები:

1. წინასწარ დადგენილ წერტილზე მოსვლისას მარცხენა მხარეზე დაწოლა და გვერდულად დატრიალება. პრაქტიკულად შეასრულეთ ეს მოქმედება. რამდენად საჭიროა ამის გაკეთება?
2. მდინარესთან დიდი ხნის ლოდინი მხოლოდ თავდასხმის ტემპს ანელებს?
3. წყლის დაბრკოლების გადასვლის წინ რატომ იხსნიან ხელისა და ფეხის საბარკულებს, რატომ იტრიალებენ ჯიბეებს?
4. თქვენი აზრით, მთაზე ან ტოპოგრაფიულ წერტილზე პოზიციის შერჩევა რამდენად მიზანმიმართულია?
5. თქვენი აზრით მოწამლულ ტერიტორიაზე გასვლამდე რა უნდა გავითვალისწინოთ?
6. თქვენი დანაყოფები შემადგენლობაში არსებული თანამდებობების მიხედვით დაალაგეთ. სკოლის ეზოში ან სპორტულ დარბაზში პრაქტიკულად შეასრულეთ სირბილით ადგილის შეცვლა.
7. ყურადღებით წაიკითხეთ მუბარზის გამოსამშვიდობებელი წერილი.
8. როგორ გეხმობთ გამოთქმა: “მტრის იარაღი მიმართული იქნას მისავე წინააღმდეგ”.

2.2.5 თავდასხმის დროს ჯარისკაცის ქმედებები

როგორც წესი თავდასხმის დროს ჯარისკაცი დანაყოფის შემადგენლობაშია. თავდასხმის დავალებას იღებს დანაყოფის მეთაურისგან. დანაყოფის მეთაური ტერიტორიის, რელიეფის, ამინდის, მტრის, ჯარისკაცის იარაღის საბრძოლო უნარის და რაც მთავარია, მიღებული საბრძოლო დავალების გათვალისწინებით ყოფს ფუნქციებს.

ფეხბურთის თამაშის დროს თავდასხმის გარეშე გოლის გატანა შეიძლება თუ არა?

შეტევა - ხორციელდება მტრის განადგურების, დადგენილი ობიექტის აღების, შემდეგი საქმიანობისთვის პირობების შექმნის მიზნით.

განადგურება - არის ისეთი ზიანი, რა დროსაც მტერი მთლიანად ან ნაწილობრივად დაკარგავს ბრძოლის უნარს.

დავალების მიღებისას ჯარისკაცმა უნდა გაარკვიოს:

- თავდასხმის მიმართულება;
- მტრის შემადგენლობა, ადგილი, საქმიანობა;
- გუნდის, დანაყოფის საბრძოლო დავალება, თავისი მოვალეობა;
- ჩასვლის ადგილი და წესები;
- დაბრკოლებების დაძლევის წესი;
- მართვისა და კონტაქტის სიგნალები;
- თავდასხმისთვის მზადყოფნის დრო;
- მის წინ მიმავალი ტანკი;
- ტანკისა და არტილერიის იარაღის გამოყენება;

ჯავშანმანქანა
BMP -იდან
ჩასვლის
მომენტი

თავდასხმისათვის მზადების წესი

თავდასხმის მომზადების დროს ჯარისკაცი ვალდებულია:

- კიდევ ერთხელ შეამოწმოს იარაღი და გაამზადოს ბრძოლისთვის;
- შეამოწმოს საბრძოლო მასალის რაოდენობა;
- შეამოწმოს ინდივიდუალური დაცვის საშუალებები;
- სანგრიდან ადვილად ამოსვლისათვის მის წინა კედელზე გააკეთოს ჩაღრმავება;

ღამის თავდასხმის მომზადების დროს ჯარისკაცი:

- იმახსოვრებს საგნებს, როგორც ღამით მიმართულების დადგენის საშუალებებს;
- ჯარისკაცები, რომელთაც გააჩიათ ღამით სამიზნე საშუალებები, ამოწმებენ მას;
- ამზადებს ტრასირებულ ტყვიებს და მჭიდვში ალაგებენ სისტემით 2/1.

თავდასხმაზე გადასვლის წესი

„მზად იყავით თავდასხმისთვის“ - ამ ბრძანებით ჯარისკაცი:

- ხიშტს ამაგრებს ავტომატზე;
- სამიზნეს გადაიტანს „I“ ან „3“ მდგომარეობაზე;
- იმაგრებს შეიარაღებას ისე, რომ ხელი არ შეუშალოს მოძრაობაში;
- ფეხს დგამს სანგრის წინა კედელში წინასწარ გაკეთებულ ჩაღრმავებაზე და მზად არის სანგრიდან სწრაფად ამოსასვლელად;
- ამ დროს უფრო ყურადღებით აკვირდება მტერს.

„დანაყოფი, თავდასხმისთვის წინ“ - ამ კომანდით ჯარისკაცი:

- სხვა ჯარისკაცებთან ერთად გადის სანგრიდან წინ, გადადის იერიშზე და იკავებს ადგილს ტანკის უკან;
- ანადგურებს მტრის სასროლო საშუალებებს (უპირველესად ტანკ-საწინააღმდეგო საშუალებებს);
- მტრის წინა ხაზზე 25-40 მეტრის მანძილზე მიახლოებისას, მეთაურის ბრძანებით ესვრის ყუმბარას;
- შევარდება მტრის წინა ხაზზე ძახილით: „სამშობლოსთვის წინ!“;
- გადარჩენილი მტრის განადგურებით წინ მიდის მითითებული მიზნისაკენ.

თუ ტანკები აგვიანებენ, დანაყოფი არტილერიისა და ნაღმტყორცნის სროლების გამოყენებით წინ უნდა წავიდეს. ერთი ჯარისკაცის წინ წასვლისთვისაც კი საჭიროა დანაყოფის სროლით მხარდაჭერა.

თავდასხმის დროს მტრის განადგურება ხდება:

- მოძრაობის დროს;
- ცოტა ხანი გაჩერებით;
- ახლოდან გასროლით;
- ხელის ყუმბარით;
- ხიშტი ან დანით.

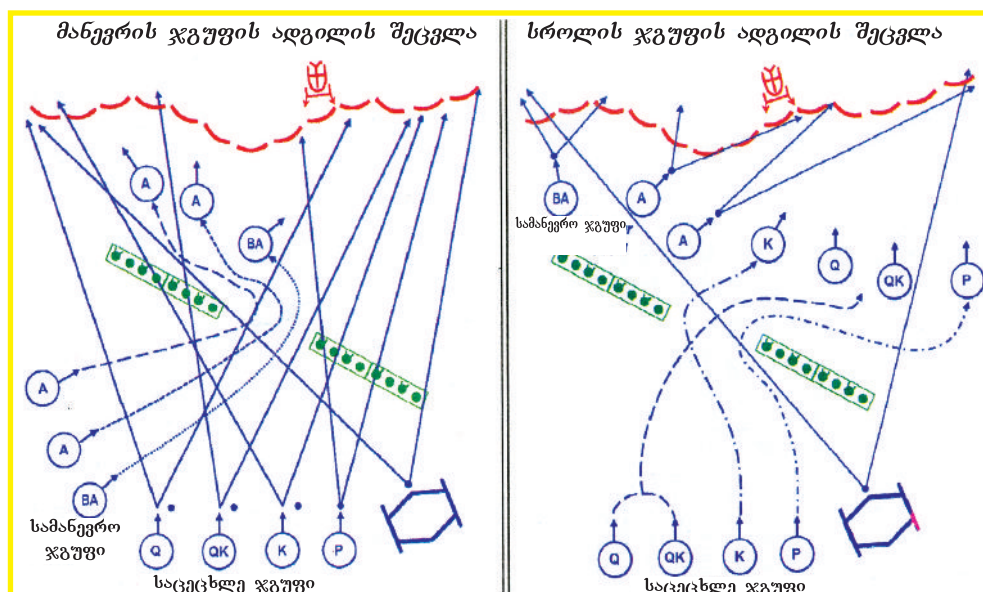

დაბრკოლებების გადასასვლელებით დაძლევა

მტრის წინა ხაზზე არსებული დაბრკოლებების დაძლევა ხდება დანაყოფის მანევრისა და სროლის ჯგუფის შემადგენლობის, კოლონაში სირბილით.

ნაღმმტყორცნის ტერიტორიასთან ახლოს ყოფნის დროს მეთაური აძლევს ბრძანებას: “ნაღმმტყორცნის ჯგუფო, გადასასვლელებზე სირბილით მარში“. მანევრის ჯგუფი სროლის ჯგუფისა და საბრძოლო ტექნიკის სროლის მხარდაჭერით დაძლევს დაბრკოლებას. საბრძოლო მანქანა ნაღმმტყორცნიან ტერიტორიას ქვეითი მსროლელების მხარდაჭერით გადის.

გადასასვლელებზე დაგვიანება და მოძრაობის გაჩერება დაუშვებელია!

სანგრებში დარჩენილი მტრის განადგურებისთვის მანევრის ჯგუფი ესვრის ყუმბარას, შევარდება სანგარში, გადარჩენილ მტერს, სახელდახელო ბრძოლაში კლავს დანით, ხიშტიოთ ან ცეცხლსასროლი იარაღით.

მსროლელთა ჯგუფი თხრილის ორივე მხარეზე მოძრაობს და იცავს მანევრირების ჯგუფს. ანადგურებს მტრის საცეცხლე საშუალებებს

თავშესაფრებსა და სხვა თავდაცვის ობიექტებში მყოფი ცოცხალი ძალის განადგურებისთვის ყუმბარებს ესვრიან. საჭიროების შემთხვევაში მანევრის ჯგუფი შედის თავშესაფარში და დაასრულებს საქმეს. ამ დროს მსროლელთა ჯგუფი თავშესაფრის შესასვლელსა და გასასვლელს იცავს.

ობიექტის აღების შემდეგ დაგვიანების გარეშე სხვა ჯარისკაცებთან და საბრძოლო ტექნიკასთან ურთიერთობით ჯარისკაცი შემდეგი მიმართულებით წინ მიდის.

ფეხით მოსიარულე დანაყოფის საბრძოლო განლაგებაში ბრძოლის მიმართულების შეცვლისთვის საჭიროა მეთაურის ბრძანება: „დანაყოფო, ობიექტის მიმართულებით მარში“. მიმართულების მიმცემი ახალი მიმართულების მიხედვით იცვლება. დანარჩენი ჯარისკაცები უკან უნდა გაჰყვნენ.

კითხვები და დავალებები:

1. რატომ ავსებენ მჭიდვებს ტრასირებული ტყვიებით?
2. ჯარისკაცს როგორ შეუძლია ისარგებლოს ბრძოლაში ტანკის ან არტილერიის ცეცხლით ?
3. უპირველესად ტანკსაწინააღმდეგო იარაღის განადგურება რატომ არის მნიშვნელოვანი?
4. რატომ არის აკრძალული გადასასვლელში დაგვიანება და დაყოვნება?
5. დაასაბუთეთ მოსაზრება: გადასვლა არა დანაყოფის შემადგენლობაში, არამედ ჯგუფების მიხედვით ხორციელდება. შეასრულეთ პრაქტიკულად თქვენი ჯგუფის გადასვლა პირობითად დანადგურულ ველზე.
 - შეასრულეთ პრაქტიკული დავალება: მეთაურებმა გასცენ ბრძანებები, ჯარისკაცებმა კი შეასრულონ
 - „დანაყოფო, თავდასხმაზე, წინ“ - ბრძანება შეასრულეთ სკოლის ეზოში ან სპორტულ დარბაზში.

2.2.4 ჯარიკაცის ქმედება თავდაცვის დროს

თავდაცვაში, როგორც წესი ჯარისკაცი დანაყოფის შემადგენლობაში მოქმედებს. თავდაცვის დავალებას იღებს დანაყოფის მეთაურისგან.

თქვენი აზრით, ფუნქციების დაყოფისას რა უნდა გაითვალისწინოს დანაყოფის მეთაურმა?

საბრძოლო პოზიციის დაკავების შემდეგ, დანაყოფის პირადი შემადგენლობა იწყებს საინჟინრო მომზადებას.

ამ მოთხოვნების შესრულებისთვის საინჟინრო საქმე უნდა გაკეთდეს ძალიან მაღალ დონეზე.

თავდაცვის უნართან ერთად, უნდა ჰქონდეს ნებისმიერი იარაღის, ტანკის, ქვეითი დაჯგუფების თავდასხმის დაძლევის უნარი.

მტრის მოულოდნელი თავდასხმის დაძლევისა და მისი სადაზვერვო ჯგუფების განადგურებისთვის ნიშნავენ მორიგე მსროლელს. ისინი, როგორც წესი დროებით პოზიციაში განლაგდებიან. დანარჩენი წევრების ფუნქცია კი სიტუაციის მიხედვით იცვლება. ემზადებიან ბრძოლისთვის ან ისვენებენ.

საბრძოლო მორიგეობამდე ინსტრუქცია

მტრის თავდასხმის სროლის მომზადების დროს დანაყოფის მეთაურისა და დამკვირვებლის გარდა, დანარჩენი წევრები თხრილებში, თავშესაფარებში, ორმოებში იმალებიან და მზად არიან თავიანთი პოზიციის დასაკავებლად.

მტრის თავდასხმასთან ერთად მეთაურის ბრძანებით დანაყოფი ბრძოლისთვის ემზადება. მეთაურის პახილისთანავე იწყებენ სროლას.

როდესაც მტერი წინა ხაზს უახლოვდება, იზრდება სროლის ინტენსიურობა. მის ტექნიკას ტანკსაწინააღმდეგო რაკეტით, ყუმბარით, BMP-ებით ანადგურებენ. ფეხით მოსიარულე მტერს ავტომატებით ანადგურებენ. ეკიპაჟის წევრები, რომლებიც დაზიანებულ ტანკისგან გარბიან ავტომატებით განადგურდებიან.

ფეხით მოსიარულე მტერს, რომლებიც პოზიციასთან 30-40 მეტრზე არიან, დანაყოფის პირადი შემადგენლობა ყუმბარებს ესვრის, ხოლო თუ მტერი მაინც გადალახავს ჩვენს პოზიციას, მისი განადგურება ხდება მიბჯენითი გასროლით ან ხელჩართული ბრძოლით.

ტრალი – ტანკისა და ქვეითის საწინააღმდეგო ნაღმის ნეიტრალიზაციის (აფეთქების) გზით დანადგურულ ტერიტორიებზე გზის გასახსნელი მოწყობილობაა.

ყუმბარმტყორცნის დატენის მომენტი

თუ მეზობელ დანაყოფში მტრის თავდასხმა დაფიქსირდა, დანაყოფი მას ფლანგიდან სროლით უნდა დაეხმაროს.

მტრის შეტევის დაძლევის შემდეგ დანაყოფის შემადგენლობა:

- აწესრიგებს იარაღს;
- დაცარიელებულ საბრძოლო იარაღს ავსებს ახალი საბრძოლო მასალით;
- თხრილისა და თავშესაფრის დაზიანებულ ადგილებს აღადგენს;
- ემზადება მტრის მორიგი თავდასხმის უკუგდებისათვის და აწარმოებს მუდმივ დაკვირვებას.

ბრძოლისთვის მუდმივად მზადყოფნა გულისხმობს გაცემული დავალების მინიმალური ღრის განმავლობაში, ორგანიზებულად, დანაკარგის გარეშე შესრულებას. ამიტომაც ჯარისკაცმა კარგად უნდა იცოდეს თავისი იარაღი, საბრძოლო ტექნიკა და მათი გამოყენება ბრძოლაში.

კითხვები და დავალებები:

1. თქვენი აზრით მორიგე სროლის ფუნქციის შემსრულებელი ჯარისკაცი რითი განსხვავდება სხვა ამხანაგებისაგან?
2. რა არის მტრის თავდასხმის შემაკავებელი საცეცხლე მომზადება?
3. როგორ შეიძლება მტრის თავდასხმაზე გადმოსვლის მომენტის გაგება?
4. რა იგულისხმება ფრაზაში – “მტრის თავდასხმის დაძლევის შემდეგ იარაღის მოწესრიგება”?
5. მტრის წინააღმდეგ საცეცხლე მომზადების ღრის შეადარეთ დანაყოფის მეთაურისა და დამკვირვებელის ვალდებულებები.

2.3.1 საბრძოლო უზრუნველყოფა

თანამედროვე ზოგადი ჯარის ბრძოლაში ასევე ადგილობრივ ომებში გამარჯვების მოპოვება შესაძლებელია ყველა ჯარის ერთობლივი ქმედებისა და ბრძოლის ყოველმხრივი უზრუნველყოფის საშუალებით.

რა არის საბრძოლო უზრუნველყოფა?

საბრძოლო უზრუნველყოფა ხორციელდება ჩვენი სამხედრო ნაწილების, იარაღისა და ტექნიკის ეფექტურობის გაზრდის, მტრის სამხედრო ნაწილების, იარაღისა და ტექნიკის ეფექტურობის დასუსტების მიზნით.

მოტომსროლელ ქვეით დანაყოფში არის დაზვერვა, დაცვა, ტექნიკა, ინჟინერის უზრუნველყოფა, რადიაცია, ქიმიური და ბიოლოგიური დაცვა.

დაზვერვის მიზანია - მიღებული დავალების შესრულება, მტრისა და ტერიტორიის შესახებ ინფორმაციის მოპოვება. დაზვერვის ძირითადი მიზანია მტრის მოულოდნელი მოქმედების მოგერიება.

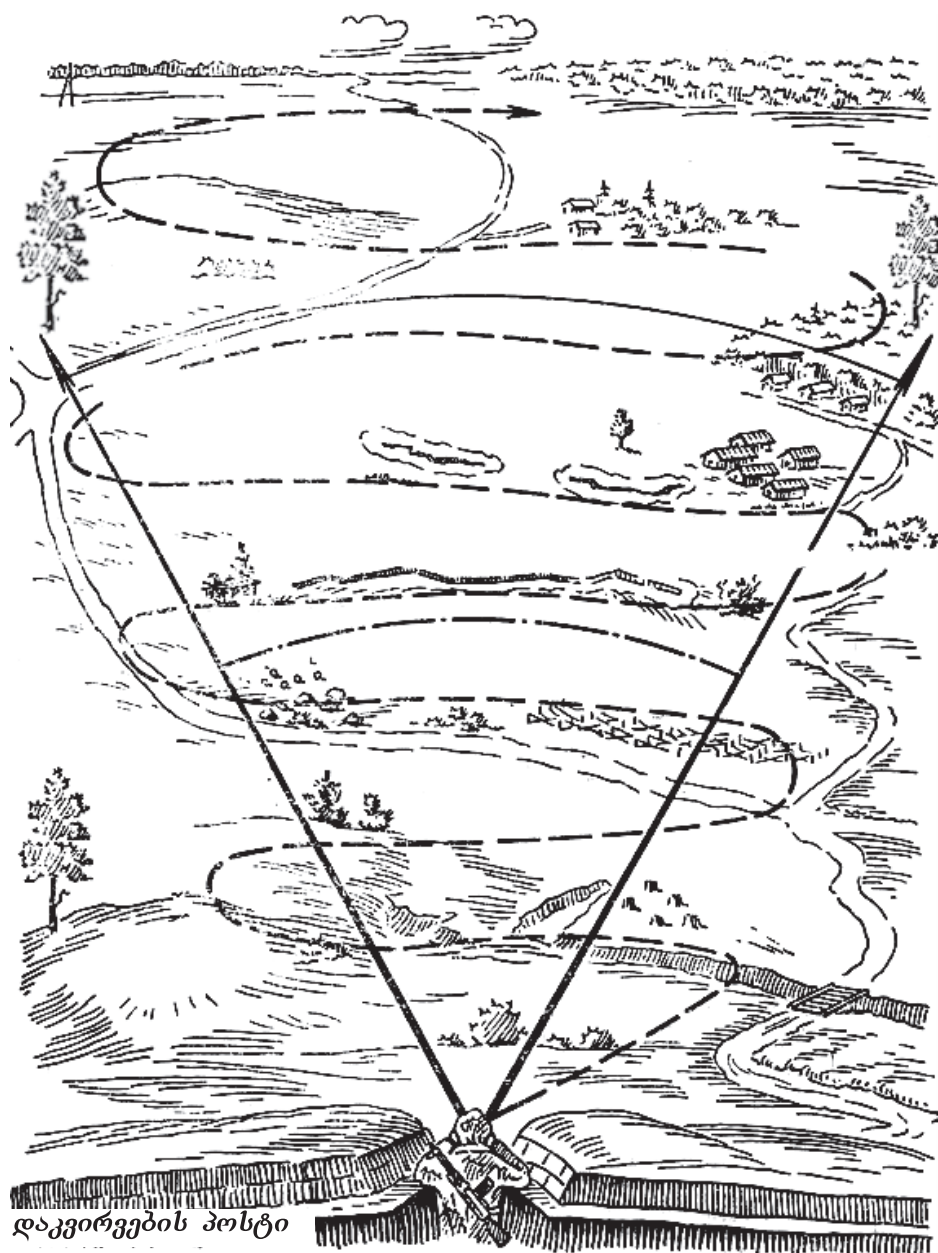
დაზვერვის მიზანი არის, მტრის ადგილის, შემადგენლობის, მისი საქმიანობის ბუნების, პოზიციების, დაბრკოლებათა სისტემის დადგენა.

ტერიტორიის ვირტუალური დაზვერვის მიზანი კი ის არის, რომ დადგინდეს რელიეფი, ბუნებრივი დაბრკოლებები, მიწის, გზების, წყლის მარაგის ხასიათი.

დაზვერვის დროს ძირითადი მოთხოვნაა: ოპერატიულობა, კონფიდენციალურობა, სიზუსტე, სიმართლე. ინფორმაცია მოსხენების სახით დადგენილ დროზე წარდგება, ხოლო სპეციალურად მნიშვნელოვანი ინფორმაცია მაშინვე წარდგება.

მტრის, რადიოლოგიური, ქიმიური, ბიოლოგიური, ბაქტერიოლოგიური პირობების დადგენის მიზნით ყველა დანაყოფში არის დაზვერვა. დაკვირვება უზრუნველყოფილი უნდა იყოს ფრონტის წინ, გვერდებზე, იქ უნდა იყოს ფარული გზები.

დაკვირვების პოსტი განთავსებულია ისეთ ადგილას, საიდანაც შესაძლებელია მტრისა და ტერიტორიის დაკვირვება.

დამკვირვებელს აქვს, ორიენტირების სქემა, დაკვირვების ჟურნალი, კომპასი, საათი, საკომუნიკაციო საშუალება, რადიაციისა და ქიმიური დაზვერვის მოწყობილობა. დაკვირვების მიხედვით დავალების გაცემისას აწვევებენ მისი პოსტის ადგილს და შემადგენლობას.

ქიმიური თუ ბიოლოგიური მოწამლვის სიმპტომების აღმოჩენისას პოსტის უფროსი აძლევს სიგნალს და მეთაურს აძლევს ინფორმაციას.

დაცვა

დაცვის მიზანია არ შემოუშვას მტრის დაზვერვა ჩვენს რაიონებში, დრო მოიგოს საბრძოლო მომზადებისთვის. დაცვა ძირითადი ძალისგან ოდნავ შორს, მტრისაგან მოსალოდნელი შემოტევის მხარეს იქმნება ქვედანაყოფის მეთაურის ბრძანებით.

დაცვა - ხორციელდება დაკვირვებით, მორიგის გასროლის საშუალებებით, დანაყოფის გუნდთან შორს ყოფნის შემთხვევაში კი, წვეილი პატრულების საშუალებით.

ჩვენი სამხედრო მოსამსახურეების გაცნობის მიზნით ირჩევენ ერთ დღიანი პაროლის სიტყვას. პაროლი წარმოადგენს იარაღის ან საბრძოლო ტექნიკის სახელს მაგალითად „ტანკი“, პასუხიც, იგივე ასოთი უნდა დაიწყოს „ტერტერი“.

საინჟინრო უზრუნველყოფა

საინჟინრო უზრუნველყოფა ხორციელდება ჯარებისთვის დროული მოძრაობის უნარის, მანევრისა და დავალების შესრულების საშუალების მიცემისთვის. ასევე მტრის დანაკარგების გაზრდისთვის.

საინჟინრო უზრუნველყოფის დროს საჭიროა მტრის და ობიექტების, ტერიტორიის დაზვერვა. დაკავებულ რაიონებში, თავდაცვის პოზიციებში ამზადებენ პოსტებს.

მტრის საქმიანობის შეყოვნებისათვის აშენებენ სხვადასხვა ტიპის დაბრკოლებებს.

ჩვენი ჯარების მიერ თავდასხმის განხორციელების უზრუნველყოფის მიზნით, ქმნიან პირობებს, გადასასვლელს და იცავენ მას. ტერიტორიებს და ობიექტებს წმენდენ ნაღმებისგან. ხსნიან გზებს და იცავენ მათ.

ჯარების კონფიდენციალურობის უზრუნველყოფის მიზნით, აკეთებენ საჭირო შენიღბვებს. ეს ყველაფერი საინჟინრო უზრუნველყოფის ძირითადი მოთხოვნებია.

საინჟინრო უზრუნველყოფის დროს წარმატების მოპოვებისთვის საჭიროა ნაწილებს ჰქონდეთ მაღალი მომზადების დონე. უნდა შეძლონ დავალებების დროულად და დამოუკიდებლად შესრულება. საინჟინრო საშუალებები გამოიყენონ ოსტატობით. მტრისა და ტერიტორიის დაზვერვა მუდმივად უნდა გაგრძელდეს, რათა ბრძოლის დროს უნარიანად იქნას გამოყენებული მცემული ადგილმდებარეობის თავისებურებები.

საინჟინრო უზრუნველყოფის დავალებები სრულდება დანაყოფის პირადი შემადგენლობის მიერ. დანაყოფი თავისი ძალით სროლისა და დაკვირვების მიზნით აკეთებს მოწვობილობებს, თავშესაფარს. იცავს თავის პოზიციებს.

ქიმიური უზრუნველყოფა

ქიმიური უზრუნველყოფა ხორციელდება მასობრივი განადგურების იარაღით გამოწვეული მძიმე შედეგების ამოფხვრის, მტრის ცეცხლისმფრქვევლი საშუალებებით განადგურების მიზნით.

თავდასხმისთვის მომზადების წესი

დანაყოფის ქიმიური უზრუნველყოფისა და მასობრივი განადგურების იარაღებისგან დაცვის ძირითადი მოთხოვნებია:

- რადიაციის, ქიმიური, ბიოლოგიური დაბინძურების შესახებ გაფრთხილების მიცემა
- ინდივიდუალური და კოლექტიური დაცვის საშუალებების, იარაღების, საბრძოლო ტექნიკის დაცვის თვისებების გამოყენება
- პირადი შემადგენლობის, იარაღის ნაწილობრივ სპეციალური გაწმენდა
- მტრის დაზვერვის საშუალებების წინააღმდეგ აეროზოლის გამოყენება უკუგავლენისათვის შექმნისათვის

პირადი შემადგენლობის ნაწილობრივ გაწმენდა არის კანის ღია ნაწილების, ინდივიდუალური დაცვის საშუალებების, ფეხსაცმლისა და საბრძოლო მასალის რადიოაქტიური ნივთიერებებისგან გაწმენდა.

კანის ღია ნაწილების, ინდივიდუალური დაცვის საშუალებების, ფეხსაცმლისა და საბრძოლო მასალის რადიოაქტიური ნივთიერებებისგან გაწმენდისთვის იყენებენ ინდივიდუალური დეგაზაციის პაკეტს. ზამთარში აღნიშნული საშუალებების, ფეხსაცმლის გაწმენდა თოვლითაც შეიძლება.

ტაქტიკური შენიღბვა

ტაქტიკური შენიღბვა სამხედრო ნაწილების საქმიანობის მოულოდნელობის უზრუნველყოფის, მათი საბრძოლო უნარის შენარჩუნების, მათი შემადგენლობის, ადგილის, მდგომარეობის, დანიშნულების, საქმიანობის თვალსაზრისით მტრის მოტყუების მიზნით ხორციელდება. ტაქტიკური შენიღბვის მთავარი დავალება გუნდის საქმიანობის კონფიდენციალურობის უზრუნველყოფაა.

გუნდში ტაქტიკური შენიღბვა დამალვის, ბაძვის და წარმოდგენის მეთოდებით ხორციელდება.

დამალვა - სამხედრო ნაწილების, იარაღების, საბრძოლო ტექნიკის ადგილის, მდგომარეობის, დანიშნულების, საქმიანობის გამოვლენის საშუალებების აღმოფხვრა ან მინიმუმამდე დაყვანა.

ტაქტიკური შენიღბვა სამხედრო ნაწილების ადგილმდებარეობის შენიღბვისთვის, ბუნებრივი და ხელოვნური თავშესაფრების, დღისა და წლის მონაკვეთის გათვალისწინებით ხორციელდება. ტაქტიკური შენიღბვა დანაყოფის თავისი ძალით ხორციელდება.

მიბაძვა - სამხედრო ნაწილების, იარაღების, საბრძოლო ტექნიკის საქმიანობის წარდგენით მათი ადგილების, შემადგენლობის შეცვლის გამოხატვაა. მიბაძვა ხორციელდება ხელოვნური პოზიციების, მაკეტების საშუალებით ხელოვნური იარაღების, საბრძოლო ტექნიკის მომზადებით ხორციელდება.

დემონსტრაციული საქმიანობა - ხელოვნურ პოზიციებში დანიშნული ძალისა და საშუალებების გამოყენებით მტერს აჩვენებენ ყალბ პოზიციებს სამხედრო ნაწილის საქმიანობისათვის, სროლის საშუალებების ყალბ ადგილმდებარეობას.

მტრის მოტყუების მიზნით წითელი ჯვრის საზოგადოების, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ნიშნების გამოყენება კატეგორიულად აკრძალულია.

კითხვები და დავალებები:

1. თქვენი აზრით, საბრძოლო უზრუნველყოფა როგორ ამცირებს მტრის იარაღების, საბრძოლო ტექნიკის ეფექტურობას?
2. რას გააკეთებდით მიბაძვის ქმედებების გამოყენებით მტრის მოტყუებისთვის?
3. თქვენ დაცვისთვის დანიშნული დანაყოფის შემადგენლობას ემსახურებით. რას გააკეთებთ თუ შეგხვდათ მტრის დაზვერვის დივერსიის ჯგუფი, ინჟინერის დანაყოფი ან 1-ლი ეშელონის სამხედრო ნაწილი?
4. როგორ წარმოგიდგენიათ დაზვერვაზე დანიშნული ჯარისკაცის საქმიანობა?

2.3.2 ჯავშნიანი ტექნიკა

როგორ გესმით ფრაზა: “ტანკებისა და სხვა ჯავშნიანი საბრძოლო ტექნიკის დაცვის დონე”?

T-90 - რუსეთში წარმოებული მე-3 თაობის საბრძოლო ტანკია. ამ ტანკების სერიული წარმოება დაიწყო 1992 წელს. T-72 ტანკის საფუძველზე შექმნილი წინამორბედისგან თავისი დაცვის დონითა და მოწყობილობებით განსხვავდება. ტანკს აქვს ტეპლოვიზორი*, გაძლიერებული ჯავშანი და აქტიური დაცვის სისტემა.

*ტეპლოვიზორი – არის ხელსაწყო, რომელიც გამოსაკვლევი ზედაპირის ტემპერატურას აკვირდება.

ომის დროს T-72-ები აშშ-ს M-1 აბრამსის ტანკების წინააღმდეგ წარუმატებელი აღმოჩნდა და ამიტომაც დაიწყო მათი გაუმჯობესება. T-90-ები ამჟამად რუსეთის, ინდოეთისა და აზერბაიჯანის ჯარების მიერ გამოყენებული ყველაზე თანამედროვე ტანკებია. ამ ტანკების ძრავის სისტემა უფრო ძლიერია და რუსეთის მიერ გამოშვებული სხვა ტანკების მსგავსად დაბალი პროფილისაა.

რუსეთსა და ინდოეთს შორის 2001 წელს მიღებული შეთანხმების მიხედვით, T-90 ტანკების „ბიშმას“ სახელწოდებით ერთობლივი წარმოება ინდოეთში დაიწყო. ინდოეთი 1000-ზე მეტი ტანკის წარმოებას გეგმავს.

T-90 ტანკებს აქვთ ტანკის საწინააღმდეგო რაკეტის კომპლექსი, რომელსაც შეუძლია 5 კმ დაშორებითაც კი მტრის ნებისმიერი ჯავშნიანი ტექნიკის განადგურება. ასევე გააჩნია ღამით ხედვის ღაზერი, ტანკი აღჭურვილია საჰაერო მიზნების განადგურებისთვის „ქორდის“ ტყვიამფრქვევით.

T-72 ტანკები 1973 წელსაა მიღებული შეიარაღებაში. საბჭოთა კავშირის მე-2 თაობის ყველაზე დიდი რაოდენობის საბრძოლო ტანკია. დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის, ასევე ვარშავის ბლოკის ქვეყნების ჯარები დღემდე იყენებენ. იწარმოებოდა საბჭოთა კავშირში, პოლონეთში, ჩეხოსლოვაკიაში, ერაყსა და ინდოეთში. საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ კი იწარმოება ირანში. ინდოეთში წამოებული T-72 ტანკებს „აჟეიას“ უწოდებენ.

	T-90	T-72	T-55
წონა - ტონებში	46,5- 50	41	36
სიგრძე- მთლიანი-	9.53მ		9000
მხოლოდ სხეული	6.86მ	6.9მ	6200
სიგანე-	3.37მ	3.6მ	3.270
სიმაღლე-	2.23 მ	2.2მ	2350
შემადგენლობა	3 მძღოლი, სამიზნე ოპერატორი, ტანკის მეთაური	3 მძღოლი, სამიზნე ოპერატორი, ტანკის მეთაური	4 მძღოლი, სამიზნე ოპერატორი, ვინც ტენის იარაღს, ტანკის მეთაური
სიჩქარე. გზაზე	65კმ/სთ	75კმ/სთ	
უდაბნოზე	50კმ/სთ	50კმ/სთ	50 კმ/სთ
ძრავი	1000 V-84 ტურბო დიზელი 1000 V-85 დიზელი	780 AG დიზელი 582 kW	დიზელი 580 B-55-B
წასვლის რესურსი	375 კმ 550-650 კმ	298 კმ 410 კმ	500 კმ
ჯაგშანი	830 მმ (ტერმალური კამერით)	600 მმ	
იარაღი	125 მმ-ის თოფი, 7,62 მმ-ის PKT 12,7 მმ-ის NSVT	125 მმ-ის L80 თოფი 7,62 მმ-ის PKT 12,7 მმ-ის NSVT	100 მმ-ის D-102TC თოფი 2x7,62 მმ-ის PKT

T-55 ტანკები 1947 წელსაა მიღებული წარმოებაში. ის იყო T-54-ის შემცველი. 1968 წლამდე ტანკზე იმდენი ცვლილება მოხდა, რომ კოდის სახელით T-55 დაარქვეს.

დასავლურ ტანკებთან შედარებით T-55-ის წარმოება უფრო იაფი, სწრაფი და ხელმისაწვდომი იყო. ის მსოფლიოში ყველაზე მეტად წარმოებული და ყველაზე მეტად გამოყენებული ტანკია.

ჯერ საბჭოთა კავშირში, შემდეგ პოლონეთში, რუმინეთსა და ჩეხოსლოვაკეთში იწარმოებოდა და იქიდან ვრცელდებოდა მთელი რიგი ვარშავის ბლოკის ქვეყნებში. ამასთან ერთად, სიიაფის გამო სხვა, არაბულ ქვეყნების მიერაც ყველაზე მოთხოვნადია.

БМП-3 - ფეხოსანთა საბრძოლო მანქანა გათვალისწინებულია პირადი შემადგენლობის წინა ხაზზე გადაყვანის, მისი მობილურობის, საცეცხლე ძალის, ბირთვული იარაღისგან დაცვის უნარის გაზრდისთვის. საბრძოლო მანქანა პირად შემადგენლობას მტრის ტყვიებისგან. 30 მმ-ის ტყვიებს უძლებს. არსებობს მათი რამდენიმე სახეობა: БРЭМ-Л „ბეგლიანკა“ - ჯავშნიანი რემონტის-საევაკუაციო მანქანა. БМП-3Ф საზღვაო ქვეითთა საბრძოლო მანქანა, სადესანტო საბრძოლო მანქანა БМД-3 და სხვა.

	БМП-3	БМП-2	БМП-1
იარაღი	100 მმ-ის რეაქტიული ყუმბარმტყორცნი, 30 მმ-იანი 2a72 ავტომატური იარაღი 7,62 მმ-იანი PKT ლორი ცალი 7,62 მმ-იანი კურსის მიხედვით PKT	30 მმ-ის 2a72 ავტომატური იარაღი 7,62 მმ-ის PKT	73მმ-ის 2a-28 „გრომ“-ის ყუმბარმტყორცნი 7,62 მმ-იანი PKT ავტომატური იარაღი
შემადგენლობა	3/5/2	3/7 კაცი	3/8 კაცი
წონა	18.7 ტონა	14 ტონა	13 ტონა
სიგრძე	6.78	6.735 მმ	6.735 მმ
სიგანე	3.38	3.15 მმ	2.94 მმ
სიმაღლე	2.38	2.25 მმ	1.924 მმ
სიჩქარე - კმ/სთ	70	65	65
გზაში	45-50 კმ/სთ	40-45	40-45
მიწიან გზაზე	10	7	7
წყალში			
ერთჯერადად გადაადგილება	600 კმ	550-600 კმ	550-600 კმ

БМП-2 – ქვეითთა საბრძოლო მანქანის დანიშნულება იგივეა რაც БМП-3-ს აქვს. აქვს სახეობები: БРЭМ-4 – ჯავშნოსანი – საევაკუაციო მანქანა, ПРП-4 მოძრავი სადაზვერვო პოსტი, БМД-2 დესანტის საბრძოლო მანქანა და სხვა. ჯავშანი კორპუსსა და კოშკზე 5-19 მმ, წინა მხარეზე კი 23 მმ-ია.

БМП-1 – ქვეითთა საბრძოლო მანქანის დანიშნულება იგივეა რაც **БМП-2**-ს აქვს. საბჭოთა კავშირის სერიებით წარმოებული პირველი მცურავი საბრძოლო მანქანაა. აქვს სახეობები: **БММ-1** ჯავშნიანი საბრძოლო მანქანა, **БРМ-1К** – დაზვერვის საბრძოლო მანქანა, **БМП-1КШ** – შტაბის მანქანა, **БМД-1** დესანტის საბრძოლო მანქანა და სხვა.

БТР-80А – საბურავებიანი, მცურავი საბრძოლო მანქანაა. ქვეითი ნაწილების გადაყვანისა და ბრძოლაში სროლის მხარდაჭერისთვისაა გათვალისწინებული. აღჭურვილია 30 მმ-ის 2а72 ავტომატური ქვემეხით და 7,62 მმ-იანი PKT ტყვიამფრქვევით, ქვემეხში 300 ჭურვია, ტყვიამფრქვევში კი 2000 ვაზნაა. მისი ძალა მისი წინამორბედის БТР-80-ის ძალაზე ორჯერ მეტია. წონაა 14,4 ტ, ეკიპაჟი 3/7 პირი, სიჩქარე 90კმ/სთ, წყალში 10კმ/სთ, სვლის მარაგი 600კმ, წყალში 12 საათია.

კითხვები და დაგალებები:

1. თქვენი აზრით დაბალპროფილიან ტანკებს რა უპირატესობა აქვთ?
2. რა მსგავსება და განსხვავებებია **БМП**-სა და ტანკებს შორის?
3. ჩამოთვალეთ **БМП**-სა და **БТР**-ის მსგავს და განსხვავებულ მხარეები.
4. თქვენი აზრით ჯავშნიან ტექნიკაში კვამლის საფარველის საჭიროება არის თუ არა? პასუხი დაასაბუთეთ.
5. **Т-90**, რომელიც ჩვენს შეიარაღებულ ძალებში არის, მსოფლიოს პირველ ათეულშია, რა ფაქტორებია ამის მიზეზი?
6. ზემოთხსენებული საბრძოლო ტექნიკის წყლის დაბრკოლებებზე გადასვლა როგორ წარმოგიდგენიათ?

დაასრულეთ სქემა:

	ტანკი	БМП
საერთო მახასიათებლები		
განსხვავებული მახასიათებლები		

2.3.3. ძველი დანაყოფის პოზიციის საინჟინრო უზრუნველყოფა.

დაცული ტერიტორიის ძლიერი და სანდო დაცვისთვის საჭიროა, ამ პოზიციების სწორი და სანდო საინჟინრო აღჭურვილობის განხორციელება.

გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ პოზიციების ამ თვალსაზრისით მზადყოფნა ბრძოლაში გამარჯვების საფუძველს წარმოადგენს.

რა არის საინჟინრო აღჭურვილობა და რა როლი აქვს ბრძოლაში გამარჯვებისთვის?

აზერბაიჯანის ჯარისკაცები ყარაბაღის ბრძოლებში მიღებულ გამოცდილებას დღესაც ავითარებენ და ფრონტის ხაზზე მტრისთვის ხელშეუხებელ წინა ხაზს ქმნიან ყველანაირი საინჟინრო აღჭურვილობით.

თხრილები და ორმოები თავდაცვის სფეროს ძირითადი ნაწილია და ხელს უწყობს მტრის თავდასხმის დაძლევას. ამ თვალსაზრისით დანაყოფის პოზიციის საინჟინრო აღჭურვილობა ძალიან მნიშვნელოვანია.

დანაყოფის პოზიცია – არის ტრანშეის ტერიტორია, სადაც დანაყოფის პირადი შემადგენლობის ბრძოლისთვის მომზადებული საბრძოლო საშუალებები, ტანკები, სანგრები, ავტომატებისთვის მოედნები, თავშესაფრები, საბრძოლო მასალის და სურსათისთვის თაროებია მოთავსებული, აქვს ფართო გასასვლელები თავისუფლად გადაადგილებისათვის, ასევე ტრანშეები ზურგთან კავშირისათვის და ა.შ.

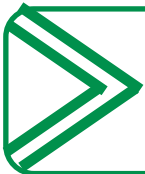
დანაყოფის პოზიცია ისეთ ადგილას უნდა იყოს, რომ მტერმა ვერ შეძლოს მისი ელემენტებზე – სანგარზე, ორმოზე, საკომუნიკაციო გზებზე დაკვირვება. ასევე შესაძლებელი უნდა იყოს პოზიციის პოლუსების, დაბრკოლებების ნახვა და მათზე კონტროლის დამყარება.

პირველ რიგში მტრის კონტაქტის ხაზზე დანაყოფის პოზიციაში ტყვიამფრქვევისთვის, ყუმბარებისთვის თხრიან ორმაგ სანგრებს. წმენდენ დაკვირვებისა და სროლის ზოლებს. ცალკეული სანგრები ჯარისკაცის დაწოლილ მდგომარეობისთვის გათვალისწინებულ სანგრებისგან იწყება. ასევე მზადდება სანგრები საბრძოლო მანქანებისათვის БМП (БТР), ხდება დამკვირვებელი პუნქტების და საცეცხლე ხაზების, ასევე ცალკეული სანგრების და ორკაციანი სანგრების გაწმენდა, მასობრივი განადგურების იარაღისაგან დაცვისათვის.

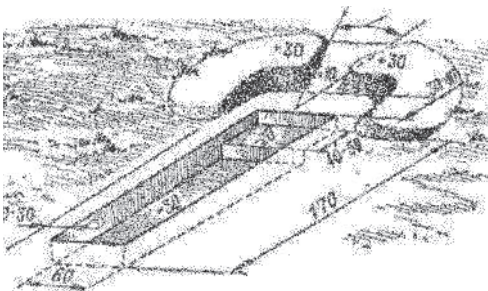
ცალკეული სანგრების თხრა იწყება დაწოლილად სროლის მომზადებისათვის. ჯარისკაცი თავდაცვისთვის ბრძანების მიღების შემდეგ აზუსტებს სროლის სექტორს, და დაწოლილ მდგომარეობაში თხრის სანგარს თავისთვის.

დაწოლილ მდგომარეობაში სროლისთვის სანგრის გათხრა

სანგრისათვის ჯარისკაცმა ისეთი ადგილი უნდა შეარჩიოს, რომ მტრის შორიდან დაკვირვება და მისკენ ეფექტური სროლა შეძლოს. სანგარმა უნდა უზრუნველყოს მტრისკენ სროლის წარმოება.

დაწოლილ მდგომარეობაში სროლისთვის სანგრის ზომები

მეორე რიგზე დაწოლილ მდგომარეობაში სროლისთვის სანგრის დამზადებულ თხრილებს მუხლებზე გამართულად სროლისთვის 60 სმ-მდე აღრმავებენ. სანგრებს ერთმანეთთან საკომუნიკაციო ხერხელებით აკავშირებენ.

БМП (БТР)-ების სროლის პოზიციებზე სანგრებს და თავშესაფრებს თხრიან.

შემდეგ სანგრებს და თავშესაფრებს 110 სმ-მდე აღრმავებენ. ამზადებენ თაროებს საბრძოლო მასალებისა და სურსათისთვის. უკანა ხაზამდე БМП (БТР)-ების სანგრამდე საკომუნიკაციო გზებს ხსნიან. დანაყოფის პოზიციის ასე თანმიმდევრობით შექმნისთვის პირველი რიგის დავალებებში 6 საათი, მეორე რიგის დავალებებში 15 საათი, მესამე რიგის დავალებებში 12 საათია საჭირო. ზოგადად დანაყოფის პოზიციის შექმნისთვის 3 დღეა საჭირო.

გათხრების დროს ამოღებულ მიწისგან კი დამცავს აკეთებენ, რათა დაცული იყვნენ მტრის სროლებისგან. იქმნება სროლის სექტორი რომელიც 600 მეტრზე ნაკლებია.

პირადი შემადგენლობის ერთ-ორ კაციან სანგრებს მტრისგან გადაწვისა და საცეცხლე საშუალებებისგან დაცვის მიზნით თხრიან.

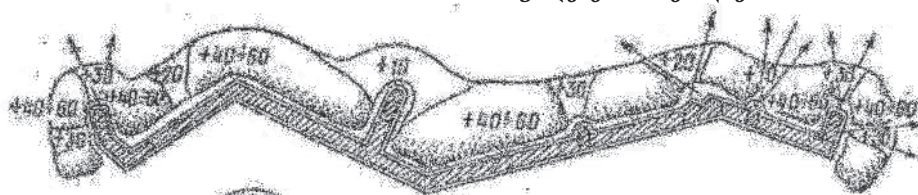
პირადი შემადგენლობის მტრის ტყვიებისა და ჭურვებისგან დაცვის მიზნით, თხრილების დამცავებსა და დახურულ მოწყობილობებზე მიწას ყრიან.

საინჟინრო თვალსაზრისით კარგად აღჭურვილი პოზიცია პირად შემადგენლობას კარგად იცავს და ამით ბრძოლის, მანევრისა და დაკვირვების საშუალება იზრდება.

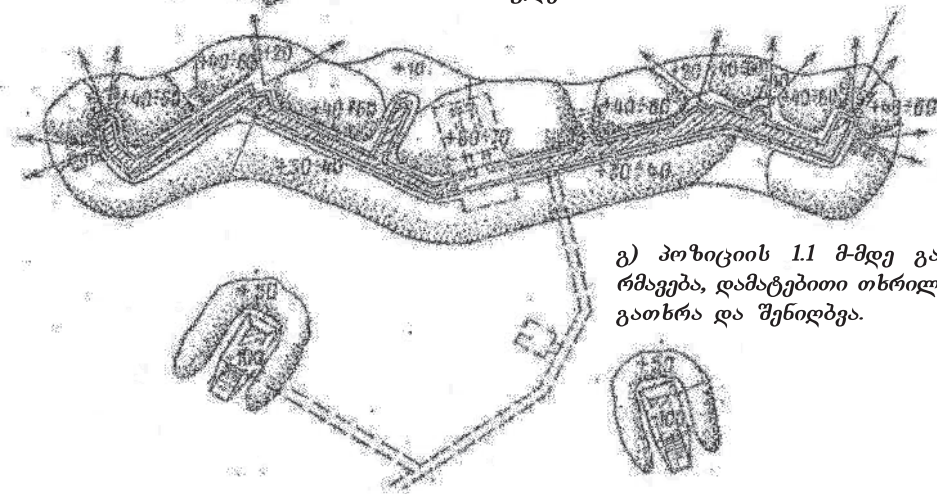
დანაყოფის პოზიციის გაუმჯობესების თანმიმდევრობა 60-80 მეტრი

ა) დაწოლილ მდგომარეობაში სროლისთვის სანგრის, საკომუნიკაციო გზების გათხრა. საბრძოლო მანქანების ტაბელის შენიღბვის საშუალებებით შენიღბვა.

ბ) თხრილების 0,6 მ-ის სიღრმეში საკომუნიკაციო გზებით შეერთება. საბრძოლო მანქანებისთვის თხრილების გათხრის დასრულება.

გ) პოზიციის 1.1 მ-მდე გაღრმავება, დამატებითი თხრილის გათხრა და შენიღბვა.

თუ მტერთან უშუალო კონტაქტი არ არსებობს, მაშინ დანაყოფის პოზიციის მომზადება სანგრისათვის ადგილის შერჩევით იწყება. ამ დროს იყენებენ საინჟინრო მიწათსამუშაოების მანქანებს. პირდაპირი კონტაქტის დროს, კი ყველა მებრძოლი თავისთვის თხრის სანგარს. სანგრის გათხრის დროსაც უნდა გაგრძელდეს მტრის დაკვირვება.

კითხვები და დავალებები:

1. რას შემოგვთავაზებდით საინჟინრო უზრუნველყოფის დაჩქარების მიზნით?
2. თქვენი აზრით დანაყოფის პოზიციის შერჩევისას რატომ ანიჭებენ სიმაღლეებს უპირატესობას?
3. თქვენი აზრით, დანაყოფის პოზიციის საინჟინრო აღჭურვილობის დროულად და სწრაფად განხორციელებისთვის რა მოთხოვნები უნდა დააკმაყოფილოს ყველა ჯარისკაცმა?
4. თქვენ შეგიძლიათ თქვენი პირადი შემადგენლობით უზრუნველყოთ დანაყოფის პოზიციის საინჟინრო აღჭურვილობის განხორციელება?
5. რას შემოგვთავაზებდით ობიექტის უკეთესად შენიღბვისთვის?
6. თქვენი აზრით რამდენად საჭიროა დანაყოფის პოზიციის საინჟინრო აღჭურვილობის განხორციელება?

2.3.4 საინჟინრო დაბრკოლებები

რა არის დაბრკოლება? რა უნდა გაკეთდეს დაბრკოლების დაძლევისათვის?

საინჟინრო დაბრკოლებების სისტემა და საინჟინრო საბრძოლო მარაგები ყველა ეპოქაში არსებობდა.

გამოყენებისა და ეფექტურობის თვალსაზრისით არსებობს შემდეგი სახის საინჟინრო დაბრკოლებები:

ნაღმით ასაფეთქებელი დაბრკოლებები საინჟინრო დაბრკოლებების ძირითადი ნაწილია. ნაღმით ასაფეთქებელი დაბრკოლებების ძირითადი ნაწილია – ნაღმის ტერიტორია, ნაღმის ჯგუფი, დაბრკოლებების გადაკეთაზე. საინჟინრო დაბრკოლებები ძირითადი ნაწილია ნაღმით- ასაფეთქებელი დაბრკოლებები. ასეთი დაბრკოლებები მტრის ტექნიკის, ცოცხალი ძალის დაზიანებისთვისაა გათვალისწინებული.

არა-ასაფეთქებელი დაბრკოლებები ადგილობრივი საშუალებებით დამზადებული მასალების გამოყენებით თხრილების ასევე სხვა დაბრკოლებების გათხრით იქმნება.

შერეული დაბრკოლებები თავის თავში აერთიანებს ნაღმს – ასაფეთქებელ და არა-ასაფეთქებელ დაბრკოლებებს.

დანიშნულების მიხედვით ნაღმით – ასაფეთქებელი და არა-ასაფეთქებელი დაბრკოლებები:

გამოყენებისა და ეფექტურობის თვალსაზრისით არსებობს შემდეგი დაბრკოლებები:

ტანკსაწინააღმდეგო დაბრკოლებები: ტანკის საწინააღმდეგო ნაღმის ტერიტორია, ნაღმის ჯგუფი, ტანკის საწინააღმდეგო ნაღმი, ტანკის საწინააღმდეგო თხრილები, ესკარპები, კონტურ ესკარპები, ზღარბები, ბარიკადები, კედლები, თხრილები, დანგრეული გზის ნაწილები, ხიდეები, გადასასვლელები და დანაღმული მიწა.

ტანკსაწინააღმდეგო ნაღმები:

ტანკსაწინააღმდეგო ნაღმები გათვალისწინებულია მტრის ტანკებისა და სხვა საბრძოლო ტექნიკის განადგურებისთვის.

ტანკის საწინააღმდეგო ნაღმები შეიძლება იყოს: მუხლუხას საწინააღმდეგო, მანქანის ფსკერის საწინააღმდეგო, ბორტის საწინააღმდეგო.

მუხლუხას საწინააღმდეგო		სიღრმის საწინააღმდეგო		ბორტის საწინააღმდეგო	
					
TM-62	TM-57	TMK-2	TM-72	TM-73	TM-83

ტანკის საწინააღმდეგო ნაღმი TM-72 გათვალისწინებულია მტრის ტანკის, თვითმობრავი რაკეტის, არტილერიის, ჯავშნიანი ტრანსპორტიორების, საავტომობილო ტექნიკის გასანადგურებლად.

ტანკსაწინააღმდეგო ნაღმი TM-73 დანიშნულია მტრის სახმელეთო ტანკებისა და ტექნიკის განადგურებისთვის. ჭურვის სპეციალურ ფალიაზე ასაფეთქებელი მუშაობს. სროლა იწყება, როდესაც კუმულირებული ეუმბარა მიზნისკენ გაიტყორცნება.

ტანკის ბორტის საწინააღმდეგო ნაღმი TM-83 ტანკის დაახლოებასთან ერთად იღებს მიწის სეისმიკურ ვიბრაციას. როდესაც ტანკი მიწის მონიშნულ ადგილზე გადადის, ფეთქდება ნაღმი.

ფეხოსანთა საწინააღმდეგო ნაღმები

ფეხით მოსიარულეების საწინააღმდეგო ნაღმები გათვალისწინებულია მტრის ცოცხალი ძალის წინააღმდეგ ტერიტორიის დანადგურებისთვის. ასეთი ნაღმი შეიძლება იყოს: ფუგასის ტიპის და ფრაგმენტული ნაღმი.

ფუგასის ტიპის არის: PMD-6, PMN, PMN-2, PFM.

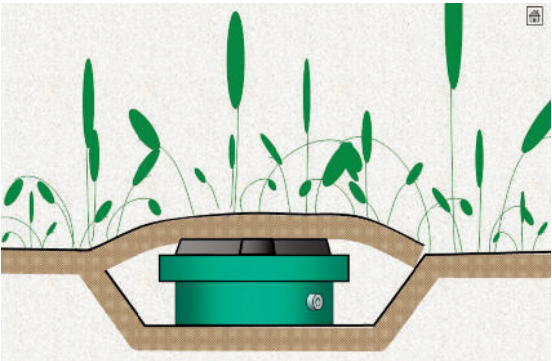
PMD-6	PMN	PMN-2	PFM
			

ნაღმების განთავსებით დაკავებულები არიან, მისი სტრუქტურის, სამუშაო პრინციპის მცოდნე პირები.

ნაღმების შეფუთვის საშუალებების გარეშე გატანა, შენახვა, საბრძოლო მდგომარეობაში დამზადებული ნაღმების ამოღება ან აღვილის შეცვლა აკრძალულია.

PMN-2 ნაღმები ზაფხულში მიწის ქვეშ და ზედა, ზამთარში კი თოვლის ქვეშ თავსდება.

PMN-2 ნაღმები შეიძლება განთავსდეს 0.7 მ-ის სიღრმისა და 0.2მ/წამი სიჩქარის წყალში. თუ წყლის სიჩქარე 0.2მ/წამზე მეტია მაშინ ნაღმა შეიძლება დინებით იმოძრაოს.

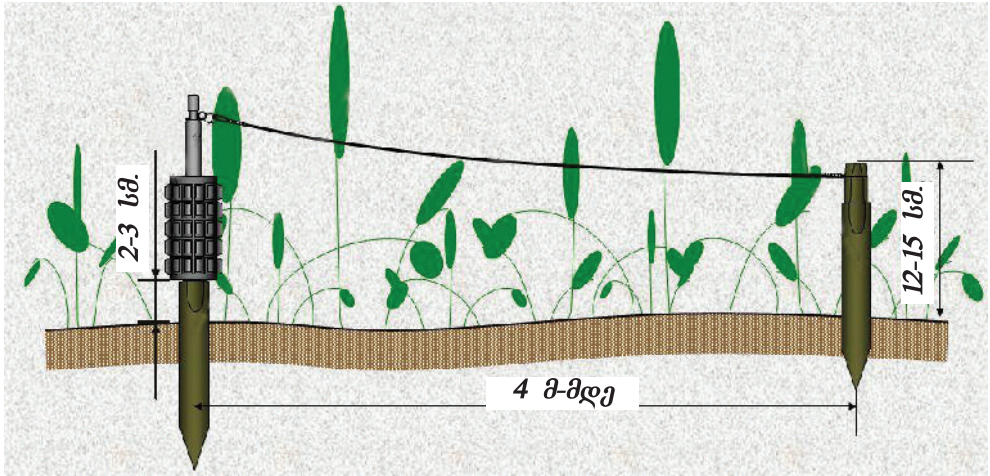

ნაღმის მიწის ქვეშ განთავსების სქემა.

ფრაგმენტული ნაღმებია:

POMZ-2M	OZM-72	MON-50
MON-90	MON-100	MON-200

ფეხოსანთა საწინააღმდეგო ნაღმის POMZ-2M სხეული თუჯისაა. გარე ზედაპირზე კი გაკეთებულია ჩაღრმავებული ხაზები, აფეთქებისას ნაწილებად დაშლისათვის. აფეთქება დამჭიმი მავთულის გამოწვევით ხდება და ყუმბარის ნამსხვრევები ზიანს აყენებს მტრის ცოცხალ ძალას.

ნაღმის დაყენების სქემა

POMZ-2 და POMZ-2 ნაღმების მცენარეებით მდიდარ ტერიტორიაზე დაყენებაა რეკომენდირებული. რადგან მცენარე კარგი შენიღბვის საშუალებაა. უნდა გათვალისწინებულ იყოს, ბუნებრივი მიზეზების გამო ნაღმის მოულოდნელად აფეთქების ვარაუდიც. ამიტომაც, ისეთი ადგილი უნდა იყოს არჩეული, რომ იქ ხის გადავარდნის, თოვლის დიდი მასის ჩამოვარდნის რისკი არ იყოს.

ნაღმების დაყენებისას არ არის რეკომენდირებული მავთულების პატარა ხეებზე დამაგრება, რადგან ისინი ქარის გავლენით ადვილად მოძრაობენ.

OZM-72 ნაღმები მტრის ცოცხალი ძალის წინააღმდეგ ტერიტორიის დანაღმისთვისაა გათვალისწინებული.

MON-90, MON-100, MON-200 ნაღმებს იღენებენ ხიდების, გზების, წყლის გადასასვლელების, დესანტის გასვლის დასახლებების, მთებსა და ტყეებში გზების დანაღმისთვის.

არაასაფეთქებელი დაბრკოლებები

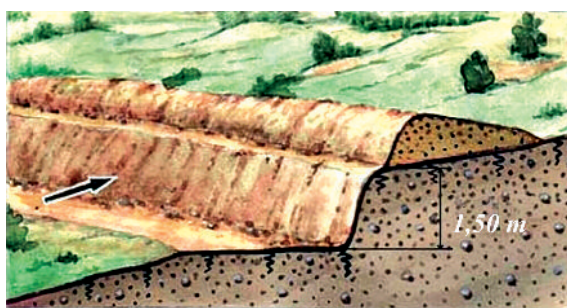
არაასაფეთქებელი დაბრკოლებები ადგილობრივი მასალებით მრეწველობაში მზადდება. ისინი შეიძლება დამზადდნენ მიწისგან, ხისგან, რკინისგან, ქვისგან, ბეტონისგან.

დანიშნულების მიხედვით არაასაფეთქებელი დაბრკოლებებია: ტანკის საწინააღმდეგო, ტრანსპორტის საწინააღმდეგო, ფეხოსანთა საწინააღმდეგო, დესანტის საწინააღმდეგო. შერეული არა ასაფეთქებელი დაბრკოლებები ტანკის საწინააღმდეგო, ფეხით მოსიარულეს საწინააღმდეგო, დესანტის საწინააღმდეგო დაბრკოლებების ერთად გამოყენებაა.

არაასაფეთქებელი დაბრკოლება შეიძლება იყოს სტაციონარული – თხრილები, *ესკარპის ორმოები, კონტრესკარპი, ტანკსაწინააღმდეგო ბარიერები, ბარიკადა, თოვლის დამბა, მავთულისგან გაკეთებული კედელი, და მოძრავი – ზღარბი, სპირალური ფორმის მავთული და ა.შ. ტანკის საწინააღმდეგო და ტრანსპორტის საწინააღმდეგო არაასაფეთქებელი დაბრკოლება შეიძლება იყოს თხრილი, ესკარპი, კონტრესკარპი, ტანკის საწინააღმდეგო ბარიერები, ბარიკადა და ა.შ.

ესკარპები სიმაღლეების მტრისკენ მიმართულ კალთებში 15-450 -ში, ასევე მდინარეებისა და კლდეების ნაპირებზე იქმნება. ესკარპებს აკეთებენ ექსკავატორითა და ბუღდოზერით. ამ დროს ბუღდოზერები ექსკავატორებისთვის ვერტიკალურ მოედნებს ამზადებენ. ტყეებთან ახლოს დაბრკოლებები ბილიკებში, გზებში კეთდება.

1- კონტრესკარპი, 2- ესკარპი

*ესკარპი - ფრანგული სიტყვაა და ფერ-
ლობს, დამრეც ზედაპირს ნიშნავს.

ტანკსაწინააღმდეგო ბარიერები მზადდება 20-25 სმ დიამეტრის ხე-
ბისგან, რკინა-ბეტონისგან და დიდი ქვებისგან.

ტანკსაწინააღმდეგო ბარიერები შეიძლება დამზადდეს ტანკსაწინააღმდეგო სხვა დაბრკოლებების (ესკარპი, კონტრესკარპი, თხრილი) საშუალებით. ისეთ ტერიტორიებზე სადაც ტანკების მოძრაობის სიჩქარე ნელია, ტანკის საწინააღმდეგო ბარიერები შეიძლება გამოყენებულ იქნეს დამოუკიდებელ დაბრკოლებად.

ტანკსაწინააღმდეგო დაბრკოლებები

ტანკსაწინააღმდეგო ბარიერები, რომლებიც ეკლებიან მავთულითაა აღმართული, ამავე დროს, ფეხით მოსიარულეთა წინააღმდეგ დაბრკოლებად იხმარება.

რკინის (რკინა-ბეტონის) ზღარბები გზებში, საცხოვრებელ დასახლებებში, გადასასვლელების ჩაკეტვის მიზნით დაწესებულია. იმისათვის რომ, ზღარბები უფრო მყარად იდგეს, მათ ერთმანეთზე ამაგრებენ რკინის არმატურის საშუალებით.

ვიწრო ადგილებიდან გამავალ გზებში, ქუჩებში ადგილობრივი მასალის გამოყენებით აკეთებენ ბარიკადებს.

ფეხით მოსიარულეთა წინააღმდეგ არაასაფეთქებელი დაბრკოლება შეიძლება იყოს: მავთული, მავთულის სპირალები, ეკლიანი და ჩვეულებრივი მავთულით გაკეთებული ჯაჭვისებური ფორმები, მავთულის ბადეები, კედლები, ღობეები, ზღარბები.

მავთულების იგზავნება სამხედრო ნაწილებში 0.5-0.9 მმ-ის სიგანის პაკეტებად. ერთი პაკეტისგან დაახლოებით 12 მეტრი სიგრძის და 10 მეტრი სიგანის დაბრკოლებას აკეთებენ.

მავთულის ნაკლებად თვალსაჩინო დაბრკოლება: ტანკ-საწინააღმდეგო ეფექტურ დაბრკოლებად ითვლება, რაც მაღალია მისი ადგილი, მით უფრო მაღალია ეფექტურობა.

ეკლებიანი მავთულის ტერიტორიაზე დაყრა, დროის მოგების მიზნით ხორციელდება. დაყრილი ეკლებიანი მავთულის გამოყენება მთიან, ჭაობებში, ტყეში, მაღალ ბალახებშია მიზანშეწონილი.

მავთულის ღობე 5 ფენა ეკლებიანი მავთულის შეერთებით კეთდება. ამას იყენებენ კედლების, ფრონტის, გადასასვლელების ჩაკეტვის მიზნით.

წელის დაბრკოლებები

წელის დაბრკოლებების შექმნისთვის საჭიროა ტერიტორიის წელით გადაადგილების პროცესს.

კომბინირებული დაბრკოლებები – ძირითადად ნაღმი, ასაფეთქებელი, არასაფეთქებელი და წელის დაბრკოლებებია. კომბინირებული დაბრკოლებები წინა ხაზთან მტრის ტანკებისა და ფეხით მოსიარულეების თავდასხმის მიმართულებით, თავდასხმის ამოფხვრის მიზნით მზადდება. თავისი შემადგენლობისა და დანიშნულების მიხედვით კომბინირებული დაბრკოლებები შეიძლება იყოს ტანკსაწინააღმდეგო, ფეხოსანთა საწინააღმდეგო და შერეული.

კითხვები და დავალებები:

1. როგორ გეხმით ფრაზა “საინჟინრო დაბრკოლებები”?
2. თქვენი აზრით ისტორიულად რა დაბრკოლებებს ხმარობდნენ ფეხოსანთა წინააღმდეგ?
3. როგორ იყენებენ ჩვენი მტრები ნაღმებს მშვიდობიანი მცხოვრებლების წინააღმდეგ?
4. ტანკების წინააღმდეგ თქვენ რა დაბრკოლებებს გამოიყენებდით?
5. რა იგულისხმება კომბინირებულ დაბრკოლებაში?
6. პრევენცია მოამზადეთ დაბრკოლებების შესახებ.
7.

1. ბუნებრივი

2. ხელოვნური

 - მდინარეები
 - ტანკსაწინააღმდეგო თხრილები
 - კლდეები
 - დანადგური ტერიტორია
 - ჭაობი
 - ნაკლებად თვალსაჩინო მავთულის დაბრკოლებები
8. თუ არ არსებობს ტექსტში დასახელებული ასაფეთქებელი და არა ასაფეთქებელი საშუალებები, როგორ მოახდენდით დანაყოფის პოზიციის საინჟინრო უზრუნველყოფას?

2.4.1 7.62 მმ-იანი და 5.45 მმ-იანი კალაშნიკოვის ავტომატები და ტყვიამფრქვევი

7.62 მმ-იანი და 5.45 მმ-ის AK74 კალაშნიკოვის ავტომატებს ინდივიდუალური 7.62 მმ-იანი RPK და 5.45 მმ-იანი RPK 74 კალაშნიკოვის ტყვიამფრქვევს კი, დანაყოფის სროლის იარაღად მტრის ცოცხალი ძალის განადგურების მიზნით იყენებენ.

თქვენი აზრით, რა იგულისხმება სიტყვაში “ავტომატური იარაღი”?

ლამით ბუნებრივი განათების პირობებში სროლისთვის მოკლე პირობით სახელებს ამატებენ „N“, (AKMN, AK74N, RPK 74N) და ავტომატებსა და ტყვიამფრქვევზე ღამის სამიზნეებს ამაგრებენ.

ავტომატებით მრავალჯერადად ან თითო-თითოდ ესვრიან. ავტომატური სროლა სროლის ძირითადი სახეობაა (5 სროლამდე). გრძელი ავტომატებით (10 სროლა, ხოლო ხელის ტყვიამფრქვევით 15 სროლა შესაძლებელი) შეიძლება შეუჩერებლად სროლა. იგივე ზომის ავტომატების და ტყვიამფრქვევების ვაზნების ერთმანეთთან შეცვლა შესაძლებელი.

7.62 მმ-ის და 5.45 მმ-ის კალაშნიკოვის ავტომატებისა და ტყვიამფრქვევი ავტომატური სამუშაო პრინციპი გაზების ენერგიის გამოყენებაზე დაფუძნებულია.

7.62 მმ-ის კალაშნიკოვის ავტომატები AK 1949 წელს, AKM კი 1959 წელს – საბჭოთა კავშირის პერიოდშია დამზადებული.

7.62 მმ-ის კალაშნიკოვის ავტომატების ტექნიკურ-ტაქტიკური მახასიათებლები

	მახასიათებლები	AKM	RPK
1	მიზნის მანძილი	1000	1000
2	ტყვიის დაწყებითი სიჩქარე, მ/წამი	715	715
3	ტყვიის ეფექტური ფრენის მანძილი	1500	1500
4	ტყვიის მაქსიმალური ფრენის მანძილი	3000	3000
5	ზომა	7.72	7.62
6	ღარების რაოდენობა	4	4
7	სროლის ტემპი და სიჩქარე	-600	-600
8	ვაზნის მოცულობა	30	75-40
9	ავტომატის (ტყვიამფრქვევის) მასა	3.6	5.0

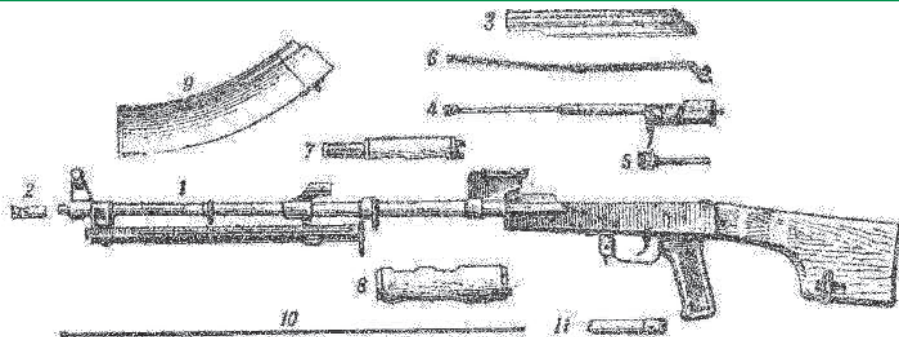
5.45 მმ-იანი კალაშნიკოვის ავტომატების ტექნიკურ-ტაქტიკური მახასიათებლები

	მახასიათებლები	AK74		RPK74
1	მიზნის მანძილი (მეტრობით)	1000		1000
2	ტყვიის საწყისი სიჩქარე, მ/წამი	900		960
3	ტყვიის ეფექტური ფრენის მანძილი	1350		1350
4	ტყვიის მაქსიმალური ფრენის მანძილი	3150		3150
5	კალიბრი	5,45		5,45

6	ღარების რაოდენობა	4	4	4
7	სროლის სიჩქარე - წუთი	-600	-650/700	-600
8	ბრძოლის სიჩქარე			
	სათითაო გასროლით	40	40	50
	რიგით	100	100	150
9	ვაზნის მოცულობა	30	30	45
10	წონა:			
	ცარიელი ვაზნის მოცულობა	3.3	2.7	5.0
	საგვს ვაზნის მოცულობა	3.6	3.0	5.46

ზოგადი სტრუქტურა - 7.62 მმ-ის კალაშნიკოვის
ავტომატები AK და AKM, 5.45 მმ.

RPK74 ავტომატების ძირითადი ნაწილები

1 – ლულა, სამიზნე, კონდახი, ორფეხა დგამი, პისტოლეტის ტარი, დარტყმის მექანიზმი, 2 – ალის ჩამქრობი, 3 – ლულის ყუთის ჩამკეტი, 4 – გაზის ბალონის ჩამკეტი ჩარჩო, 5 – ჩამკეტი, 6 – დაბრუნების მექანიზმი, 7 – ლულის თავსახურთან ერთად გაზის მილი, 8 – კონდახის სახელური (ცივიო), 9 – ყუთის ფორმის მჭიდვე, 10 – ხიშტი, 11 – პენალი

ავტომატის (ტყვიამფრქვევის) ნაწილების, მექანიზმების, მოწყობილობების დანიშნულება და სტრუქტურა

ლულა – ტყვიის ფრენის ბრუნვისა და მისი ეფექტურობის უზრუნველყოფისთვისაა. ლულის მილის შიგნით არის 4 ცალი დარი. დარები დახვეულია მარცხნიდან მარჯვნივ და გათვალისწინებულია ტყვიის ბრუნვის უზრუნველყოფისთვის. დარებს შორის მანძილს მინდვრებს ეძახიან. ორი დარს შორის მანძილი კი ლულის კალიბრის ზომაა.

ლულის სავაზნეში მისი მილი სწორია და ვაზნის ფორმას იმეორებს. მილის ეს ნაწილი ვაზნისთვისაა გათვალისწინებული და ვაზნის ბუდეს წარმოადგენს. ლულის დარიანი ნაწილი ვაზნით კონუსის ფორმის გადასასვლელით ერთიანდება. ეს არის ტყვიის შესასვლელი, სადაც ტყვია ტავისუფლად მოძრაობს.

ა. კალაშნიკოვის ავტომატების – AK74, AK74M-ის მუხრუჭ-კომპენსატორი სროლის მოცულობის გაზრდისა და ენერგიის შემცირების მიზნითაა შექმნილი.

ალის ჩამქრობი – РКП74 (РПК74), РКП74М 5,5 მმ ამცირებს ალის სიდიდეს გასროლისას,

ლულის ყუთი – ავტომატის ნაწილებისა და მექანიზმების შეერთების, ლულის არხის დახურვისა და გახსნისთვისაა გათვალისწინებული.

სამიზნე მოწყობილობა – სხვადასხვა მანძილებში სროლის დროს იარაღის მიზნისკენ გადამისამართებისთვისაა.

ლულის ყუთის თავსახური – გათვალისწინებულია ნაწილებისა და მექანიზმების დაბინძურებისგან დაცვისთვის.

კონდახი და პისტოლეტის ტარი – იარაღის კომფორტულად გამოყენებისთვისაა.

ტყვიამფრქვევის ორი საყრდენი ღვაში – სროლის დროს საყრდენია.

გაზის დგუშის ჩახმახის ჩამკეტი – ჩახმახისა და დარტყმის მექანიზმის ამუშავებისთვისაა.

ჩამკეტი – ვაზნის ბუდეში გადაყვანის, ლულის მილის დახურვის, პატრონას კაფსულის აფეთქებისთვისაა გათვალისწინებული.

დაბრუნების მექანიზმი – ჩახმახის ჩარჩოს ასანთთან ერთად წინა მდგომარეობაში დაბრუნებისთვისაა.

ლულის თავსახური და გაზის მილი – გაზის დგუშის მოძრაობის მართვის, სროლის დროს მსროლელი პირის ხელების დაწვისგან დაცვისთვისაა.

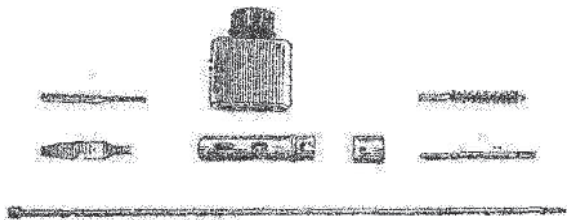
სახელური (ცივილი) – ავტომატის კომფორტულად გამოყენებისთვის და მსროლელი პირის ხელების დაწვისგან დაცვისთვისაა.

მჭიდვე – ადგილი სადაც ვაზნებია განთავსებულია.

ხიშტ-დანა – თავდასხმამდე ავტომატს ამაგრებენ. პირისპირ ბრძოლაში მტრის განადგურებისთვისაა გათვალისწინებული. ასევე ლურსმების დამძრობი გაზისა და მაკრატლის ფუნქციასაც ასრულებს.

5.45 მმ-ის კალაშნიკოვის ავტომატების -AK74, RPK74- ის ნაწილები:

1. შომპოლი, 2. საშლელი,
3. ჯაგრისი, 4. ჭანჭიკების მომხსნელი 5. მილის ამოღები 6. პენალის კორპუსი 7. პენალის თავსახური 8. ზეთის ყუთი

საბრძოლო მასალა

5.45 მმ-იანი კალაშნიკოვის ავტომატების -AK74, AK74M ავტომატებითა და RPK74 ტყვიამფრქვევით სროლის დროს 5,45*39მმ-იანი PS, T, X პატრონებს ხმარობენ. 7.62 მმ-ისას კი AK, AKM ავტომატებისა და RPK ტყვიამფრქვევით სროლის დროს 1943 წლის 7.62 მმ-იანი PS, T-45, BZ, Z, X ვაზნებს ხმარობენ.

გარდა ამისა ხმის ჩამსვობი 7.62 მმ-იანი და 5.45 მმ-იანი კალაშნიკოვის ავტომატების სროლის დროს US ტიპის ტყვიან პატრონებს ხმარობენ.

პატრონების კონსტრუქციული მახასიათებლები ხელს უწყობენ იგივე სამიზნის გამოყენებით სხვადასხვა მიზნებში სროლას.

5.45 მმ-იანი AK74 ავტომატი და მისი მოდიფიკაციის ერთი საბრძოლო ნაკრები 450, 7.62 მმ-იანი AK ავტომატების კი 400 პატრონაა.

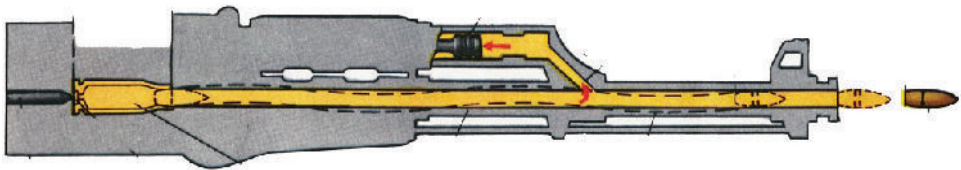
5.45 მმ-იანი RPK74 ტყვიამფრქვევისა და მისი მოდიფიკაციის ერთი საბრძოლო ნაკრები 1500, 7.62 მმ-იანი RPK ტყვიამფრქვევისა და მისი მოდიფიკაციის ერთი საბრძოლო ნაკრები კი 1000 პატრონაა.

ავტომატებისგან ტყვიანი პატრონით სროლისას ტყვიის კვალით მტრისაგან მსროლელი პირის პოზიციას აჩვენებენ.

გაუმჯობესებული 7.62 მმ-იანი და 5.45 მმ-იანი კალაშნიკოვის ავტომატების მანათობელი ტყვიების კვალი ლულისგან 50 მეტრში იწყება და 850 მეტრამდე გრძელდება.

ავტომატის (ტყვიამფრქვევის) ნაწილებისა და მექანიზმების მუშაობა

სროლის დაწყების დროს ნემსა კაპსულას ურტყამს. აქ ჩნდება ცეცხლი, ხდება გასროლა და ტყვია ლულისგან გადის.

ლულაში ტყვია აირების გავლენით მოძრაობს. ტყვია ლულით გადის, გაზების ნაწილი შედის გაზის კამერაში და ამოძრავებს გაზის დგუმს.

როდესაც ჩამკეტის ჩარჩო უკან მიიწევა:

- ჩამკეტი თავისი ღერძის გარშემო მარცხნივ ბრუნდება;
- იხსნება ლულის შესასვლელი;

– ექსტრაქტორის* სახელურით ვაზნა გადის ლულის სავაზნიდან; ამ დროის განმავლობაში კი ტყვია გაისროლება ლულიდან.

ამის შემდეგ კი ავტომატის ნაწილებისა და მექანიზმების საქმე ავტომატის მთლიანი მუშაობის განმეორების უზრუნველყოფაა.

სროლის შეწყვეტისათვის ხელი უნდა ავიღოთ სასხლეტიდან.

ავტომატის (ტყვიამფრქვევის) ნაწილებისა და მექანიზმების სწორი მოვლის შემთხვევაში ისინი დიდი ხნის განმავლობაში შეუფერხებლად მუშაობენ. მაგრამ მექანიზმების დაბინძურების, ნაწილების დაზიანების გამო შეიძლება სროლის სიჩქარე შემცირდეს.

სროლის დროს შექმნილი დაყოვნების თავიდან აცილების მიზნით მისი თავიდან შევსებაა საჭირო. ვაზნის შევსების შემდეგ საჭიროა სროლის გაგრძელება. თუ ამ გზით შეუძლებელი დაყოვნების აღმოფხვრა მაშინ მიზეზი უნდა გაარკვიონ და მოავგარონ პრობლემა.

კითხვები და დაგვლებები:

1. 5.45 მმ-ის RPK74 ტიპის და 7.62 მმ-ის RPK ტიპის ტყვიამფრქვევებზე ორფეხა (სადგომი) რისთვისაა?
2. დამოუკიდებლად იმუშავეთ ავტომატის (ტყვიამფრქვევის) ნაწილების დანიშნულებაზე და პრეზენტაცია მოამზადეთ.
3. ვაზნების დანიშნულებისა და მათი სტრუქტურის შესახებ პრეზენტაცია მოამზადეთ.
4. შეადარეთ AK74-M-ის ავტომატი და M-16 ავტომატი.
5. თქვენ ხმის ჩამხშობი 5.45 მმ-იანი ავტომატით სროლისთვის რომელ ვაზნას არჩევდით?
 - 5.45 მმ-იანი * 39 PS
 - 7.62 მმ-იანი*39
 - 5.45 მმ-იანი US
 - 7.62 მმ-იანი*T-46

*ექსტრაქტორი – იარაღის ნაწილი, რომელიც ავტომატიდან ცარიელ ვაზნას ისვრის, გასროლის შემდეგ, (ფუჭი გასროლის (ОСЕЧКА) შემთხვევაშიც აგდებს უვარგის ვაზნას.

2.4.2 7,62 მმ და 5,45 მმ-იანი კალაშნიკოვის ავტომატებისა და ხელის ტყვიამფრქვევების არასრული დაშლა და აწყობა

საჭიროა იარაღის დაშლა და აწყობა?

ავტომატის დაშლა შეიძლება იყოს **ნაწილობრივი** ან **სრული**.

არასრული დაშლა – ხორციელდება მისი გაწმენდის, ტექნიკური შემოწმების მიზნით.

სრული დაშლა – ხორციელდება, როდესაც ავტომატი ძალიან ჭუჭყიანია, დარჩენილი იყო წვიმასა და თოვლში, ან რემონტისას ზეთი არის შესაცვლელი ახალი ტიპით.

ჯარებში ავტომატის (ტყვიამფრქვევის) მხოლოდ ნაწილობრივ დაშლაა დასაშვები. მისი სრული დაშლა შესაძლებელია მხოლოდ სამხედრო ნაწილის სახელოსნოში, ოსტატის მიერ.

ავტომატის (ტყვიამფრქვევის) ნაწილებისა და მექანიზმების დაზიანების თავიდან აცილების მიზნით, არ არის ნებადართული მისი სრული დაშლა ხშირად.

ხელის ტყვიამფრქვევის დაშლის წინ უნდა მოვათავსოთ სადგომზე. პროცესის შემდეგ კი სადგომის ფეხებიც უნდა ავაღაგოთ.

ავტომატის (ტყვიამფრქვევის) არასრული დაშლის წესი

მჭიდის მოსახსნელად მარცხენა ხელით უნდა დავიჭიროთ სახელური და მჭიდე მოვხსნათ მარჯვენა ხელით. შემდეგ უნდა შევამოწმოთ სავაზნე ლულაში არის თუ არა ვაზნა.

პენალის ბუდიდან ამოღება

- მარცხენა ხელით უნდა დავიჭიროთ ავტომატი, მერე მარჯვენა ხელის ცერა თითით ბუდეს თავსახურზე დავიჭიროთ და ამით პენალი გამოვა ბუდიდან.
- პენალის თავსახურის გახსნით ამოღებულ უნდა იქნეს საშლელი, ჯაგრისი, ჭანჭიკის მომხსნელი და მილის ამომღები.

შომპოლის მოხსნა – ამისთვის იარაღი მაგიდაზე უნდა დავდოთ, ვერტიკალურად დავიჭიროთ და მარჯვენა ხელით მილი ისე უნდა გამოვწიოთ, რომ მისი თავი კონპენსატორის უკან მოვიდეს. მერე მილი მადლა ავწიოთ და შომპოლი ამოვიდოთ. იგივე წესი მოქმედებს ხელის ტყვიამფრქვევის მიღზე, უნდა ჩავწიოთ მილი დაბლა, თუ მილი ძნელად შორდება, მაშინ შეიძლება გამოვიყენოთ მილის ამომღები საშუალება. ამისათვის კი მილის ამომღები საშუალება უნდა დავამაგროთ მილის თავზე მდებარე ხერეულში და გამოვწიოთ ლულაგან.

მუხრუჭ-კომპენსატორის (აღის-ჩამქრობის) მოსახსნელად:

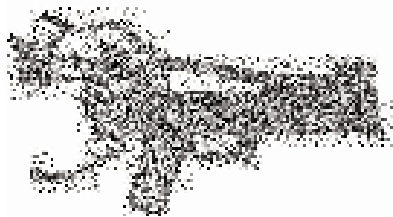
- ჭანჭიკის მომხსნელის დახმარებით, უნდა გამოვრთოთ კომპენსატორის ფიქსატორი.
- კომპენსატორი უნდა დავატრიאלოთ საათის ისრის მოპირდაპირე მხარეს და ლულის დარიანი ნაწილიდან ამოვიდოთ.

ლულის ყუთის თავსახურის ამოღებისთვის ავტომატი (ტყვიამფრქვევი) უნდა დავიჭიროთ მარცხენა ხელში და ამ ხელის ცერა თითი დავიჭიროთ დაბრუნების მექანიზმის მიღზე, მარჯვენა ხელით ლულა ყუთის თავსახურის უკანა ნაწილი ამოვწიოთ.

დაბრუნების მექანიზმის ამოღება

– ავტომატი (ტყვიამფრქვევი) უნდა დავიჭიროთ მარცხენა ხელში. მარჯვენა ხელით დაბრუნების მექანიზმის მიღი წინ წამოვწიოთ, უკანა ნაწილი ამოვწიოთ მაღლა, დაბრუნების მექანიზმი ამოვიდლოთ ჩამკეტის ჩარჩოსგან.

ჩამკეტისა და ჩამკეტის ჩარჩოს ლულის ყუთიდან ამოღება, ავტომატი (ტყვიამფრქვევი) უნდა დავიჭიროთ მარცხენა ხელში მარჯვენა ხელით ჩამკეტის ჩარჩო უკან გავწიოთ და ას-ანთთან ერთად მაღლა ავწიოთ, განვა-ცალკევოთ ყუთისგან.

ჩამკეტის გამოცალკევება ჩარჩოსგან:

– ჩამკეტის ჩარჩო მარცხენა ხელით ისე უნდა დავიჭიროთ, რომ ჩახმახი მაღლა იყოს.

– მარჯვენა ხელით ჩამკეტი უკან გავწიოთ და თავისი ღერძის გარშემო ისე დავატრიალოთ, რომ მისი წამყვანი გაგრძელება ჩამკეტის ჩარჩოს ფიგურული ამონაჭერში გადავიდეს. შემდეგ წინ წამოვწიოთ ჩამკეტი და გამოვაცალკეოთ ჩარჩოსგან.

ლულის თავსახურისა და ლულის სისტემის გან-

ცალკეეობა: ავტომატი (ტყვი-
ამფრქვევი) უნდა დავიჭიროთ
მარცხენა ხელში მარჯვენა
ხელით პენალის ოთხკუთხა
ხერედი გაზის მილის ჩამკეტ-
ზე შევაერთოთ და დავატრი-
ალოთ ჰორიზონტალურ მდ-
გომარეობამდე;

– გაზის მილის უკანა
ნაწილი მაღლა ავწიოთ, მერე
მისი წინა ნაწილი ამოვიდოთ
გაზის კამერისგან.

ავტომატის (ტყვიამფრქვევის) ნაწილობრივ დაშლის შემდეგ აწყობა

**ავტომატის (ტყვიამფრქვევის) ნაწილობრივ დაშლის შემდეგ აწყობა
ხორციელდება პირიქითი ქმედებებით.**

ლულის და გაზის მილის შეერთება.

– ავტომატი (ტყვიამფრქვევი) უნდა დავიჭიროთ მარცხენა ხელში
მარჯვენა ხელით გაზის მილის წინა ნაწილის გაზის კამერის
გაგრძელებით უნდა შევაერთოთ და უკანა ნაწილი ლულაზე დავამაგროთ.

– პენალის დახმარებით ჩამკეტი უკან უნდა შევატრიალოთ, მისი
ფიქსატორი სამიზნის ბუდეამდე შევიდეს.

ჩამკეტის ჩარჩოზე შეერთება. ამისათვის საჭიროა:

– ჩარჩო უნდა დავიჭიროთ მარცხენა ხელით, მარჯვენა ხელით ჩახ-
მახის ჩარჩოს მილის წინა ნაწილზე გადავიტანოთ.

– ჩახმახი ღერძის გარშემო ისე დავატრიალოთ, რომ მისი წამყვანი
გაგრძელება ჩახმახის ჩარჩოს ხერხილში შევიდეს.

ჩამკეტისა და ჩამკეტის ჩარჩოს ლულის ყუთზე შეერთება. ამისათვის
საჭიროა:

– ჩამკეტის ჩარჩო მარჯვენა ხელით ისე უნდა დავიჭიროთ, რომ
ცერა თითმა ჩამკეტის წინა მდგომარეობა შეინარჩუნოს.

– მარცხენა ხელით უნდა დავიჭიროთ იარაღის კონდახის თავსახ-
ური, მარჯვენა ხელით გაზის ღეუში სამიზნეს გარშემო არსებულ
სიცარიელეში გადავიტანოთ და ლულის ყუთი წინ წამოვწიოთ.

– ჩამკეტის ჩარჩო ლულასთან დავიჭიროთ და ოდნავ წინ
წამოვწიოთ.

დაბრუნების მექანიზმის შეერთებისათვის საჭიროა:

ავტომატი (ტყვიამფრქვევი) უნდა დავიჭიროთ მარცხენა ხელში მარჯვენა ხელით დაბრუნების მექანიზმი ჩამკეტის ჩარჩოს მიღზე გადავიტანოთ.

ლულის ყუთის თავსახურის შეერთება

– ამისთვის ლულა ყუთის თავსახურის წინა ნაწილი სამიზნეს გარშემო მდებარე ხვრელში გადავიტანოთ

– თავსახურის უკანა ნაწილი მარჯვენა ხელის ხელისგულით წინ ქვემოთ ისე უნდა დავიჭიროთ, რომ დაბრუნების მექანიზმის მილის გაგრძელება ლულა ყუთის თავსახურში მდებარე მართკუთხა ხვრელში შევიდეს.

ჩამკეტის საყრდენის საბრძოლო მდგომარეობიდან გათავისუფლება და ავტომატის (ტყვიამფრქვევის) დამცავში ჩადება – ამისთვის ჩამკეტი ბოლომდე მაღლა უნდა ავიწიოთ.

AK74 (AKS74) ავტომატში კომპენსატორის, RPK74 (RPKS74) ხელის ტყვიამფრქვევებში ცეცხლჩამქრობის შეერთება.

– საჭიროა კომპენსატორის ლულის დარიან ნაწილამდე შებრუნება და ჩაკეტვა. თუ კომპენსატორის ბუდე არ შეესაბამება სახელურს, მაშინ კომპენსატორი უნდა მოვუშვათ მანამდე, სანამ მოერგება ბუდეს. ბოლოს შომპოლი უკეთდება.

პენალის სახელურის კონდახის ბუდეში შეყვანა – ამისთვის საშლელი, ჭანჭიკის მომხსნელი, ჯაგრისი, მილის ამომღების მოვათავსოთ პენალში და დავხუროთ თავსახურით.

ავტომატი (ტყვიამფრქვევი) უნდა დავიჭიროთ მარცხენა ხელში მარჯვენა ხელით პენალი სახელურის ბუდეში ისე შევიყვანოთ, რომ თავსახური დაიხუროს.

AKS74 ტიპის ავტომატებში პენალი ვაზნის ჩანთის ჯიბეში უნდა შევინახოთ.

მჭიდის ავტომატთან შეერთება

ამისთვის ავტომატი (ტყვიამფრქვევი) უნდა დავიჭიროთ მარცხენა ხელში, მარჯვენა ხელით სავაზნის წინა გაგრძელება ღულის ყუთის ფანჯარაში გადავიტანოთ და სავაზნე ჩვენსკენ გამოვწიოთ, რათა მჭიდე დამაგრდეს კონდახზე.

ხიშტ-დანის დამაგრება და მოხსნა

- ხიშტ-დანა უნდა ამოვიღოთ ქარქაშიდან,
- მარცხენა ხელით დავიჭიროთ ავტომატი ვერტიკალურად ისე, რომ დანის ბუდე მარცხენივ იყოს
- მარჯვენა ხელით უნდა დავიჭიროთ ხიშტ-დანა და ავტომატის ბოლოში მდებარე საჭირო ბუდეებში შევავერთოთ.

ამისთვის ავტომატი (ტყვიამფრქვევი) უნდა დავიჭიროთ მარცხენა ხელში მარჯვენა ხელით ვაზნის წინა გაგრძელება ღულა ყუთის ფანჯარაში გადავიტანოთ და ვაზნა ჩვენსკენ გამოვწიოთ.

ა) ხიშტ-დანის შეერთება

ბ) ხიშტ-დანის გახსნა

ხიშტ-დანის მოხსნა

- მარცხენა ხელით დავიჭიროთ ავტომატი ვერტიკალურად
- ხიშტ-დანის სახელური უნდა დავიჭიროთ მარჯვენა ხელით და ამ ხელის ცერა თითით დავიჭიროთ, ზემოთ ავწიოთ დანა და გამოვეყოთ ავტომატისგან, დავტოვოთ თავის ყუთში.

საბრძოლო ავტომატების (ტყვიამფრქვევების) დაშლა-აწყობის წესების შესწავლა მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევაში, ნაწილებისა და მექანიზმების მიმართ ფრთხილი დამოკიდებულების პირობითაა დასაშვები.

ნაწილებისა და მექანიზმების დაშლის დროს ფრთხილად უნდა ვიყოთ, არ შეიძლება ძალით დაჭერა ან დარტყმა.

ავტომატების (ტყვიამფრქვევების) აწყობის დროს საჭიროა მათი ნომრების მიხედვით შესაბამისობა.

კითხვები და დავალებები:

1. საბრძოლო ავტომატების (ტყვიამფრქვევების) დაშლა-აწყობის წესების შესწავლა რატომ არის მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევაში დასაშვები?

2. თქვენი აზრით რითი დამთავრდება ნაწილებისა და მექანიზმების დაშლის დროს ძალის გამოყენება?

3. თქვენი აზრით რითი დამთავრდება ნაწილებისა და მექანიზმების შეერთების დროს მათი აღვილების შეცვლა?

4. თქვენი აზრით კალაშნიკოვის ავტომატები და ტყვიამფრქვევები რატომ არის მსოფლიოში ცნობილი?

5. ავტომატის დაშლა-აწყობა შეასრულეთ პრაქტიკულად.

5.45 მმ-ის ავტომატისა და 5.45 მმ-ის ტყვიამფრქვევის არასრულ დაშლაში რა განსხვავებაა?

ავტომატის არასრული დაშლა – 19 წამი.

ხელი ტყვიამფრქვევის არასრული დაშლა – 21 წამი.

ავტომატის არასრული დაშლის შემდეგ აწყობა – 32 წამი.

ხელი ტყვია მფრქვევის არასრული დაშლის შემდეგ აწყობა – 34 წამი.

მჭიდის 30 გაზნით შევსება – 43 წამი.

2.4.3 სროლის საფუძვლები

რა არის სროლა?

საცეცხლე მომზადება ხორციელდება იმ მიზნით, რომ სამხედრო მოსამსახურეს ასწავლოს თავისი იარაღის გამოყენებით მტრის სხვადასხვა მიზნის განადგურება. სროლის მომზადებაში გათვალისწინებულია იარაღის მატერიალური ნაწილების, სროლის წესების, ხელის ყუმბარების სროლის წესების, დაზვერვის წესების შესწავლა.

მშ-83-ის (მეთაურის ყუთის) დახმარებით სწორი დამიზნების სროლის სწავლა

სროლის საფუძვლები სროლის დროს მომხდარი პროცესების გაგებასა და სროლის წესების ათვისებისთვის საჭირო თეორიულ ცოდნას აერთიანებს.

სროლის წესებში შედის საცეცხლე მომზადება და სროლის განხორციელება.

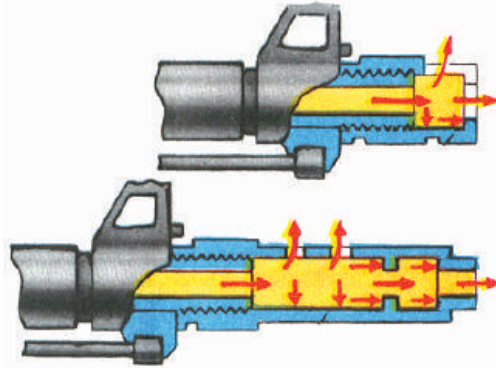
ნებისმიერ სიტუაციაში მინიმალური საბრძოლო მასალის გამოყენებით საბრძოლო დავალების წარმატებით შესრულებისთვის საჭიროა ამ დებულებებისა და რეკომენდაციების ცოდნა.

გასროლა

გასროლა – დენთის მასის ანთების დროს შექმნილ დენთის გაზების ენერგიის გავლენით ტყვიის ლულის მილისგან გამოფარდება.

როდესაც ტყვია 4-6 სმ წინ მიდის, მაშინ დენთის გაზების ენერგია მაქსიმუმზე ადის (280 Pa). ამის შემდეგ ტყვიის სიჩქარის გაზრდის შედეგად იზრდება ტყვიის სიჩქარე, გაზის წნევა კი სისტემატურად მოქმედებს და ტყვიას აგდებს ლულიდან.

როდესაც ტყვია ლულა მილიდან გადის, წნევა 30-90 ატმოსფეროა. ამასთან ლულა-მილში იზრდება ტყვიის სიჩქარე, რადგან გაზები მუდმივად ფართოვდებიან და ტყვიას ლულა მილის მიმართულებით წინ მიიწევენ.

ტყვიის კვალდაკვალ ლულის მილიდან გასული ცხელი გაზები ჰაერთან შეხვედრისას წარმოქმნიან ცეცხლისა და დარტყმის ტალღას, რაც იწვევს გასროლის ხმას.

ტყვიის ჰაერში ფრენა ინერციით ხდება და დამოკიდებულია მის პირველად სიჩქარეზე.

ტყვიის პირველადი სიჩქარე

ტყვიის პირველადი სიჩქარე არის მისი ლულიდან გასვლის სიჩქარე. ის იარაღის მთავარი საბრძოლო მახასიათებლის მაჩვენებელია. პირველადი სიჩქარის გაზრდით იზრდება სროლის მანძილი, განადგურების ეფექტი იზრდება, გარე ფაქტორების მასზე გავლენა (წვიმა, ქარი და სხვა) კი მცირდება.

ტყვიის პირველადი სიჩქარე დამოკიდებულია ლულის სიგრძეზე, ტყვიის მასაზე, დენთის მასის წონაზე და სხვა ფაქტორებზე.

რაც მეტია ღულა სიგრძე (გარკვეულ ზღვრამდე), მით უფრო მეტია ტყვიის პირველადი სიჩქარე.

იარაღის უკუდარტემა

ვინაიდან ღულის მიღში დენტის გაზები ყველა მიმართულებით ერთიდაიგივე წნევით მოქმედებენ, ამიტომაც ტყვია წინ მიდის, თვითონ იარაღი კი ოდნავ უკან მიიწევს. სროლის დროს იარაღის მოძრაობა არის იარაღის უკუდარტემა. ეს შეიძლება შეიგრძნობოდეს მსროლელის მხარში, ან მიწაზე ბიძგის სახით. იარაღის უკუდარტემის ეფექტი მისი უკან მოძრაობის სიჩქარის და ენერგიის რაოდენობის მაჩვენებელია. ეს ენერგია ავტომატში 2კგ/სმ არის და არ ქმნის ტკივილის ეფექტს.

ტყვიის წონა იარაღის წონაზე რამდენიმეჯერ მცირეა, ამდენადვე მცირეა იარაღის უკუდარტემის სიჩქარე პირველად სიჩქარეზე. ეს შემდეგი ფორმულით შეიძლება აღვწეროთ:

$$M1V1 = M2V2$$

აქ $M1$ ტყვიის მასაა, $V1$ - ტყვიის პირველადი სიჩქარე, $M2$ - იარაღის მასა, $V2$ კი იარაღის უკუდარტემის ძალა.

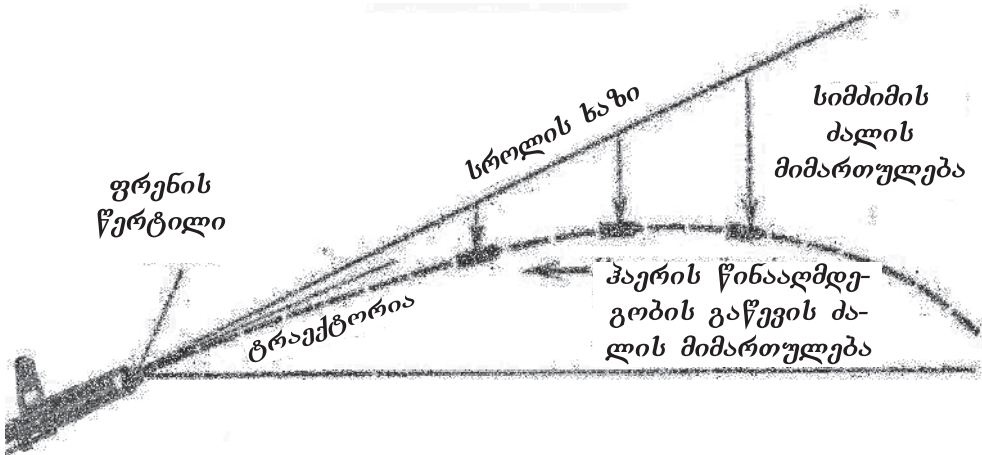
$$V2 = \frac{M1V1}{M2}$$

სროლის დროს იარაღის ღულა მოძრაობს. ტყვიის გასვლის დროს კი შეიძლება ნებისმიერ მხარესკენ გაიწიოს ღულა. როდესაც სროლისთვის სადგომს არასწორად იყენებენ, ან იარაღი ჭუჭყიანი, მაშინ უფრო მოსალოდნელია ასეთი მოძრაობები.

ღულას მოძრაობა, იარაღის გადაადგილება და სხვა ასეთი ფაქტორები ღულა მილის ღერძის სროლამდელი მიმართულებასა და ტყვიის გასვლის მიმართულებას შორის კუთხეს ქმნის. ეს არის ფრენის კუთხე. ფრენის კუთხის ერთნაირად შენარჩუნების მიზნით საჭიროა სროლის წესებისა და იარაღის დაჭრის წესების მკვეთრად დაცვა.

ტრაექტორიების წარმოქმნა

ტყვია ჰაერში სწორი ხაზით მოძრაობს. ეს არის ლუღა ღერძის გაგრძელება. ეს ხაზი სროლის ხაზია. ფრენის დროს ტყვიაზე გავლენას ახდენს ჰაერის წინააღმდეგობა. თანდათან სიმიძმის ძალა ხაზზე დაბლა ვარდება. ტყვიაც დაბლა ეშვება. მცირდება ფრენის სიჩქარე. ამის შემდეგ ტყვია დახრილი ხაზით მოძრაობას აგრძელებს.

ფრენის დროს ტყვიის მასის ცენტრის მგავლენით დახრილი ხაზი ტრაექტორიაა.

ტყვიის დარტყმითი და მომაკვდინებელი ეფექტი

ტყვიის დარტყმითი ეფექტი არის მის მიერ გარკვეული სისქის დაბრკოლების გახვრეტის უნარი.

ტყვიის დარტყმითი ეფექტი

დაბრკოლების სახელწოდება	ტყვიის ტიპი	სროლის სიშორე	დარტყმითი ეფექტის ძალა და ხვრეტის სიღრმე
7 მმ-ის ჯავშანი კუთხე 90 გრ.	ჯავშანგამტანი, ცეცხლწამიდი	300მ 200მ	50% 90%
დატკეპნილი თოვლის ფენის ბრუსტვერი	ყველა ტიპის	500მ	79-80 სმ
რკინის ქუდი ფოლადის ნაწილით	ჯავშანგამტანი, ცეცხლწამიდი	900მ 100 მ-ზე მეტი	80-90% 80-90%
ქვიშიანი მიწით მომზადებული დაბრკოლება	ყველა ტიპის	500მ	25-30 სმ

20*20 სმ-ის, ნაძვის ხისგან მომზადებული შტაბელი ფოლადის ნაწილით,	ჯავშანგამტანი, ცეცხლწამიდი	500მ 150მ	25სმ 30-40სმ
აგურის კედელი	იგივე	100მ	12-15 სმ

ტყვიის მომაკვდინებელი ეფექტი – არის მისი ცოცხალ ორგანიზმზე გავლენა და მისი მწყობრიდან გამოყვანა. ამ დროს ზიანი ადგება სიცოცხლისთვის მნიშვნელოვან ქსოვილებსა და ორგანოებს. ტყვიის ორივე ეფექტი დამოკიდებულია მის მასაზე, სიჩქარეზე და მიზანთან შეხვედრის მომენტზე.

კითხვები და დავალებები:

1. დაასაბუთეთ, რომ სხვადასხვა ტიპის იარაღებში უკან დარტყმის ძალა სხვადასხვაა.
2. რომელი ფაქტორები ახდენენ გავლენას ტყვიის ტრაექტორიაზე? დაასაბუთეთ პასუხი.
3. შეიძლება თუ არა ვთქვათ, რომ ტყვიის მომაკვდინებელი ეფექტი გარკვეულ მანძილამდეა?
4. AK74 ავტომატის უკუდარტყმა მოძებნეთ. ტყვიის წონა 3.2 გრამია.

2.4.4 7,62 მმ-იანი СВД ტიპის სნაიპერული შაშხანა

7,62 მმ-იანი დრაგუნოვის СВД ტიპის სნაიპერული შაშხანა გათვალისწინებულია სხვადასხვა დია და ფარული, მოძრავი და უძრავი, შენიღბული მიზნების განადგურებითვის.

რა არის სნაიპერული შაშხანა?

სნაიპერული შაშხანით სროლისთვის 7.62*54რ მმ-ის, ჯავშანგამტანი, ცეცხლწამკიდი ტყვიის ვაზნები და სნაიპერული შაშხანის ვაზნებია საჭირო. ამ იარაღის ეფექტური სროლის მანძილი 800 მ-ია. სროლა თითო-თითო ჯერით ხორციელდება. სნაიპერული შაშხანის სამუშაო პრინციპი ღულის მილისგან გაზის დგუშში გადასული ღენთის გაზების გაფართოების ძალას ეფუძნება.

7,62 მმ-ის SVD ტიპის სნაიპერული შაშხანა.

7,62 მმ-ის СВД ტიპის სნაიპერული შაშხანით 1963 წელს საბჭოთა არმია შეიარაღდა.

სნაიპერული შაშხანის ტაქტიკურ-ტექნიკური მახასიათებლები

მახასიათებლები	SVD
1. სამიზნის მანძილი (მეტრით)	
ოპტიკური სამიზნე	1300
მექანიკური სამიზნე	1200
2. სწორი სამიზნეს მანძილი. მ	
მთავარ ფიგურას (სიმაღლე 30 სმ)	350
მკერდის ფიგურას (სიმაღლე 50 სმ)	430
მოძრავ ფიგურას (სიმაღლე 150 სმ)	640
3. ტყვიის პირველადი სიჩქარე მ/წამი	830
4. ტყვიის ეფექტის შენარჩუნებით ფრენის მანძილი მ.	3800
5. ავტომატის ზომა მმ.	7.62
6. ავტომატის სიგრძე მმ.	
ხიშტ-დანის გარეშე	1225
ხიშტ-დანასთან ერთად	1370

7. ღარების რაოდენობა	4
8. ვაზნის მოცულობა, გილზი.	10
9. საბრძოლო გასროლის სიხშირე, გასროლა წუთში.	30
10. ავტომატის წონა ხიშტ-დანის გარეშე, სამიზნესთან, ცარიელ მჭიდესთან ერთად.	4,3
11. ვაზნის წონა. კგ.	0,21

სნაიპერული შაშხანის დაშლა შეიძლება იყოს ნაწილობრივ და სრული.

ნაწილობრივ დაშლა – ხორციელდება მისი გაწმენდის, ტექნიკური შემოწმების მიზნით.

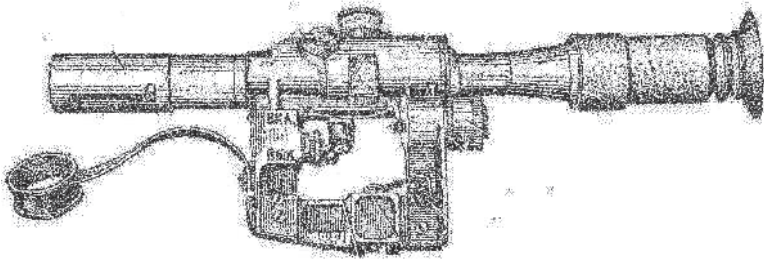
სრული დაშლა – ხორციელდება, როდესაც ავტომატი ძალიან ჭუჭყიანია, დარჩენილა წვიმისა და თოვლის ქვეშ, ან ზეთი არის სეზონურად შესაცვლელი.

იარაღის დაზიანების თავიდან აცილების მიზნით არ უშვებენ მის ხშირად დაშლას.

სამიზნე საშუალებები გათვალისწინებულია სხვადასხვა მანძილებში მდებარე მიზნებისკენ სროლისთვის.

სნაიპერული შაშხანის სამიზნეებია: ПСО (ПСО-1М, ПСО-1М2, ПСО-3) ტიპის ოპტიკური და მექანიკური სამიზნეები.

ПСО , ПСО-1М, ПСО-1М2 ძირითადი СВД 7.62მმ-ის სნაიპერული შაშხანის სამიზნეებია.

PSO-1 სნაიპერის ოპტიკური სამიზნე

ПСО-1 ტიპის ოპტიკური სამიზნე 1963 წელს გადაეცა შეიარაღებაში საბჭოთა ჯარს.

მექანიკური (ღია) სამიზნე – გამოიყენება მაშინ, როცა ოპტიკური სამიზნე მწყობრიდან გამოსულია. მას აქვს წინა მხედველობის ოკულარი და სამიზნე.

სამიზნე შედგება სამიზნის ყუთის, ფირისებური სპირალის, სამიზნე, სამიზნე ფირფიტისა და დამჭერისაგან (Хомут).

კორა და სამიზნე.

1 – სამიზნის საყრდენი, 2 – სამიზნის ფირფიტა 3 – დამჭერი (Хомут), 4 – სექტორი, 5 – კბილანისებური შვერილები, 6 – ფირფიტის სამიზნე ნაწილი, 7 – სამიზნის კრილი

მანძილის დაფაზე 1-დან 12-მდე ციფრები დაწერილია. ციფრები ას მეტრებით სროლის მანძილს აღნიშნავენ. ამის გარდა სამიზნეს „4“ მოწყობილობის შესაბამისი П ასოა მიკრული.

წინა მხედველობა დამცავზე მიკრულია, მისი მდგომარეობის დადგენისთვის დამცავის წინა მხარეზე მიკრულია კონტროლის სიმბოლო, ხოლო წინა მხედველობის წინა მხარეზე სკალაა მიკრული.

როდესაც ავტომატი ნორმალურ საბრძოლო მდგომარეობაშია, ამ დროს წინა მხედველობის შკალის ერთ ხაზის დონეზე შეცვლის შემთხვევაში 100 მეტრის სროლის მანძილზე დარტყმის მანძილი 10 სმ-ით იცვლება.

მჭიდვე – გათვალისწინებულია პატრონების მოთავსებისა და იქიდან ლულის ყუთში გადატანისთვის.

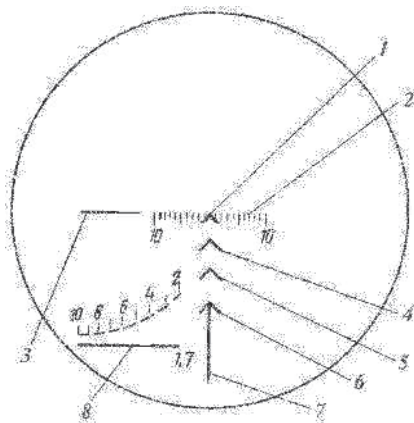

სნაიპერულ შაშხანაშიც იგივე ხიშტ-დანას ხმარობენ, რაც 7.62 მმ-იანი, 5.45 მმ-იანი კალაშნიკოვის ავტომატებშია.

სამიზნის ბადე – გათვალისწინებულია მიზნისათვის. მის ცენტრში არის მიზნის სამკუთხედი, რომელიც საშუალებას აძლევს 1000 მეტრამდე მიზანში სროლისათვის. მის ქვემოთ კი დამატებით სამი ნიშანია. ეს ნიშნები გათვალისწინებულია 1200, 1100 და 1300 მ მანძილისთვის.

PCO-1 ტიპის სამიზნეს ბადე :

1. 1000 მეტრამდე სროლისთვის სამიზნე, 2. გვერდითი შკალა 3. ჰორიზონტალური ხაზი. 4.5.6. 1200, 1100 და 1300 მ მანძილისთვისაა გათვალისწინებული 7. ვერტიკალურ ხაზი. 8. მანძილის გამზომი შკალა

ძირითადი სამიზნე ხაზის მარჯვენა და მარცხენა მხარეში მდებარეობს გვერდითი სკალა. სკალას თითო ხაზი ერთ ათიათასეულს უდრის. ხაზები 10 ციფრით აღნიშნულია.

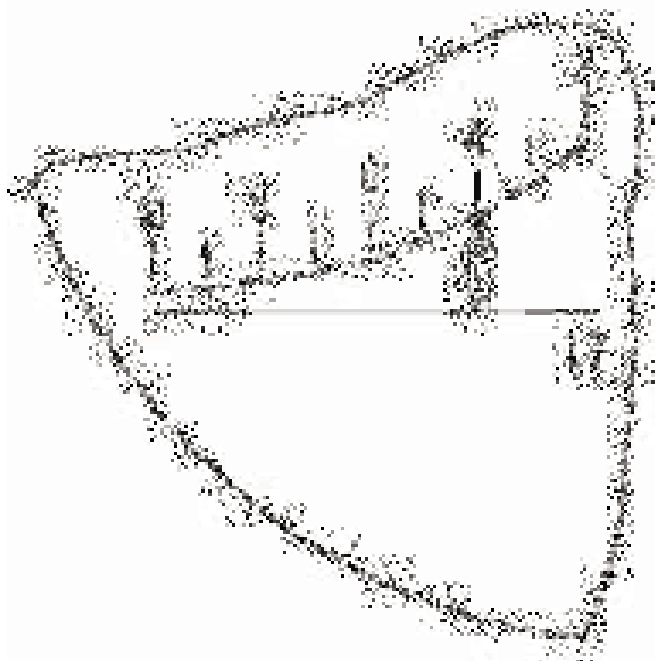
ბადეს მარცხენა მხარეზე მდებარე სკალა 1.7 მ-ის სიმაღლის ადამიანისთვის გათვალისწინებულია. მიზნის სიმაღლის პარამეტრი ჰორიზონტალური ხაზის ქვეშ აღნიშნულია. ზემო პუნქტილიანი ხაზზეც ნაწილებიანი სკალაა. მის ნაწილებს შორის მანძილი 100 მ-ს უდრის. ხოლო ციფრებით 2,4,6,8, 10 აღნიშნული ნაწილები 200, 400, 600, 800 და 1000 მეტრის შესაბამისია.

მიზნამდე მანძილის დადგენისთვის:

– რეალური მანძილი და პირობითი სკალის მანძილები სწორად უნდა შევადაროთ.

– მიზნის ზედა წერტილის სკალის შეხების წერტილში არსებული მანძილს ადგენენ. მაგალითად, ამ ნიმუშში მიზნამდე მანძილი 400 მეტრია.

ოკულიარი – ობიექტის გადიდებულად დანახვის საშუალებაა.

*მანძილის გამზომი სკალის დახმარებით მიზნამდე
მანძილის დადგენა.*

საბრძოლო მარაგი

7,62 მმ-იანი СВД ტიპის სნაიპერთ სროლისთვის საჭიროა 7.62 ЛПС ფოლადის ვაზნა, 7.62 SN სნაიპერის ვაზნა, ჯაფშანის-გამტანი, ცეცხლგამჩენი ვაზნა 7,62 B-32 , 7,62*54R საბრძოლო იარაღის ვაზნა.

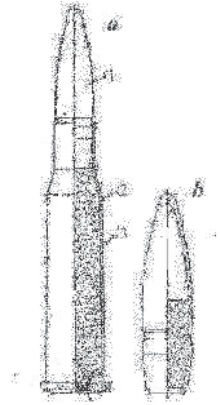
7,62 მმ-იანი СВД ტიპის სნაიპერული შაშხანის ერთი საბრძოლო ნაკრები 100 ვაზნაა.

ვაზნების კონსტრუქციული მახასიათებლები სნაიპერულ შაშხანას სხვადასხვა ტიპის ტყვიით სროლის საშუალებას აძლევს.

ვაზნების მოწყობილობა

საბრძოლო ავტომატის ვაზნა შედგება ტყვიისგან, გილზისაგან, დენტის მასისა და კაფსულისგან. სწორად მოქმედებისა და მოვლის შემთხვევაში ავტომატის ნაწილები და მექანიზმები დიდი ხნის განმავლობაში მუშაობენ. მაგრამ თუ მექანიზმები დაზიანებულია, ჭუჭყიანია, ვაზნები არ არის სწორად შერჩეული, მაშინ შეიძლება სროლისას შეფერხებები იყოს.

სროლის დროს წარმოშობილი დაყოვნების აღმოფხვრისთვის საჭიროა ავტომატის გადატენვა. თუ ამ გზით შეუძლებელია დაგვიანების ამოფხვრა, მაშინ მიზეზი უნდა დადგინდეს და პრობლემა მოგვარდეს.

1.62 სნაიპერული შაშხანის ვაზნა და ტყვია

ა) საბრძოლო ვაზნა ბ) ტყვია,

1. ტყვია, 2. გილზი 3. დენტის მასა 4. კაფსულა-ამფეთქებელი

კითხვები და დავალებები:

1. 7,62 მმ-იანი **СВД** ტიპის სნაიპერული შაშხანის დანიშნულებაში რა არის „ღია და დახურული მიზნები?“ პასუხი დაასაბუთეთ.
2. რამელი ფილმი გინახავთ სნაიპერული შაშხანების შესახებ. ამ ფილმში როგორ აფასებთ სნაიპერის მუშაობას?
3. თქვენი აზრით 7,62 მმ-იანი **СВД** ტიპის სნაიპერული შაშხანა რატომ არის ხმარებაში დიდი ხნის განმავლობაში?
4. მოამზადეთ პრეზენტაცია სნაიპერული შაშხანების შესახებ, რომელიც ჩვენს ქვეყანაში იწარმოება – “ისტეგლალი”, “მუბარიზი”, “ილეგუაზი”, “ირტიჯი”.
5. თუ თქვენ ბრძოლაში იქნებოდით სნაიპერი, როგორ დაადგენდით მიზნის მნიშვნელობას?

2.4.5 PK, PKM , PKT ტყვიამფრქვევები

ბრძოლაში რა მიზნით ხმარობენ კალაშნიკოვის ტყვიამფრქვევს?

როგორ წარმოგიდგენიათ მისი ავტომატური მუშაობის პრინციპი?

7.62 მმ-იანი კალაშნიკოვის PK, PKM , PKT ტყვიამფრქვევები გათვალისწინებულია მტრის ცოცხალი ძალის, მისი პოზიციების, სხვადასხვა მიზნების განადგურებისთვის.

7.62 მმ-იანი კალაშნიკოვის PK, PKM ტყვიამფრქვევებით სროლა სადგარის ორ ფეხზე დაყრდნობით ხორციელდება.

7.62 მმ-იანი კალაშნიკოვის მოდერნიზებული ტყვიამფრქვევი

PKT ტყვიამფრქვევები დენზე მომუშავე ტანკის ტყვიამფრქვევია, რომელსაც ხმარობენ ტანკებში, ქვეითების საბრძოლო მანქანაში, ჯავშანტრანსპორტიორში, თვითმობრავ არტილერიაში და სხვა მანქანებში

დამით ბუნებრივი განათების პირობებში სროლისთვის მოკლე პირობით სახელებს ემატება Н, ПКН, ПКМН. ამ ტიპის ტყვიამფრქვევებზე ПНЗ, НСПУ ტიპის სამიზნეებია.

7.62 მმ-იანი კალაშნიკოვის გაუმჯობესებული PKM ტყვიამფრქვევზე НСПУ ტიპის სამიზნე დგას.

ტყვიამფრქვევით სროლა შეიძლება იყოს მოკლე ჯერით (10 სროლა), გრძელი ჯერით (30 სროლა) წყვეტილი და მუდმივი. სროლის დროს ვაზნები ტყვიამფრქვევის 100, 200 და 250 ვაზნის შემცველ ყუთებში შედიან.

ტყვიამფრქვევით საჰაერო და სახმელეთო მიზნებზე 1000 მეტრამდე სროლა შეიძლება. ტყვიამფრქვევები PK 1961 წელს, PKM 1969 წელს, PKT კი 1962 წელსაა შექმნილი.

ტყვიამფრქვევის ლულას პაერით აცივებენ. PK და PKT ტიპის ტყვია მფრქვევებში 500, PKM-ში კი 400 შეუწყვეტლივ სროლის უზრუნველყოფა არის. ამ რაოდენობის გასვლის შემდეგ გაცხელებულ ლულას ცვლიან სხვა ლულით. თუ მეორე ლულა არ არის, მაშინ თოვლით, წყლით აცივებენ მას. გარდა ამისა PKM ტიპის ტყვიამფრქვევებში 800 შეუწყვეტლივ სროლის შემდეგ საჭიროა ტყვიამფრქვევის მთლიანი გაცივება.

ტყვიამფრქვევის ავტომატური სამუშაო პრინციპი ლულა მილისგან ჩახმახის ჩარჩოს გაზის დგუშში გადასული გაზების წნევას ეფუძნება.

უნდა აღინიშნოს, რომ PKM ტიპის ტყვიამფრქვევებს ბულგარეთში, ჩინეთში, რუმინეთში, იუგოსლავიაში, ირანში და უნგრეთში აწარმოებდნენ. ბულგარეთში მომზადებულ ტყვიამფრქვევს პლასტმასის სახელური, იუგოსლავიაში დამზადებულს კი ხის სახელური ჰქონდა. ჩინეთში დამზადებული კი თავისი წონის ნაკლებობითაა გამორჩეული. ის 0,5 კგ-ით მსუბუქია. ამჟამად ჩვენს რესპუბლიკაში UP 7.62 და HP 7.62 ტყვიამფრქვევები იწარმოება.

აზერბაიჯანის თავდაცვის
მრეწველობის მიერ
დამზადებული UP 7.62 მმ-იანი
ტყვიამფრქვევი

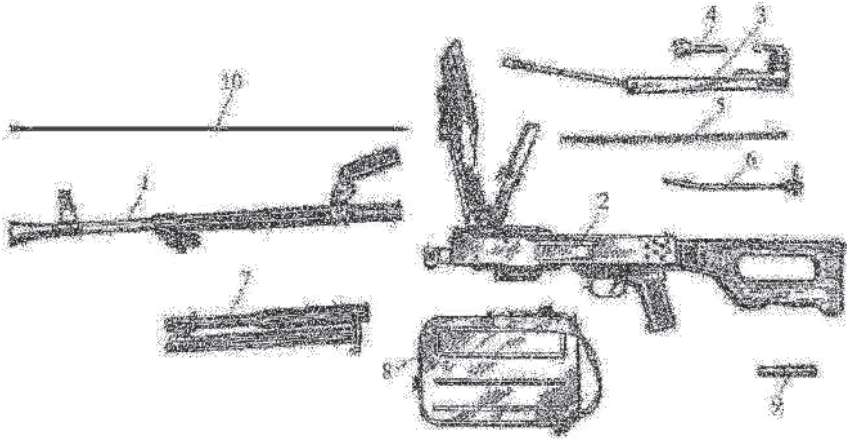
**7.62 მმ-ის PK (PKM) PKT ტყვიამფრქვევების ძირითადი
ტექნიკურ-ტექნიკური მახასიათებლები**

მახასიათებლები	PK	PKM	PKT
1. სამიზნეს მანძილი	1500	1550	1500-2200
2. ტყვიის პირველადი სიჩქარე	825	825	855
3. ეფექტის შენარჩუნებით პირველადი სიჩქარე	3800	3800	3800
4. ზომა	7.62	7.62	7.62
5. ღარების რაოდენობა	4	4	4
6. სროლის სიჩქარე	650	650-750	700-800
7. ბრძოლის სიჩქარე	250	250	250
8. წონა	9	7.5	10.5
9. ლულა წონა	2.6	2.4	3.23
10. პატრონას ყუთის წონა 100 პატრონთან ერთად	3.9	3.4	—
11. პატრონას ყუთის წონა 200 პატრონთან ერთად	8.0	6.2	—

ზოგადი სტრუქტურა

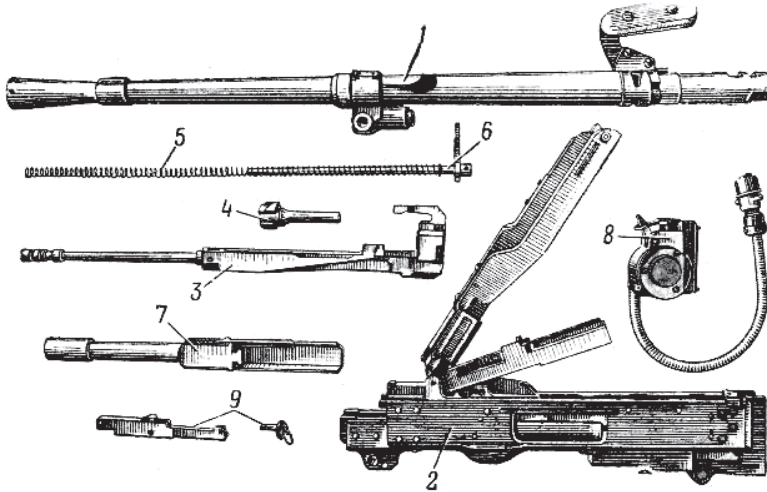
7.62 მმ-იანი PK (PKM) PKT ტყვიამფრქვევების ძირითადი ნაწილები და მექანიზმებია:

- ლულა;
- ლულის ყუთი თავსახურით, მიმღების საფუძვლით, მჭიდრიანი კონდახით (PKT-ს ტიპის ტყვიამფრქვევებს არ გააჩნიათ);
- გაზის დგუშის ამომღები და ჩახმახის ჩარჩო;
- ჩამკეტი;
- მილით დაბრუნების ზამბარა მიმმართველი ღერძით;
- გაზის დგუშის მილი;
- სასხლეტი მექანიზმი;
- ელექტროჩახმახი (მხოლოდ PKT-ს ტიპის ტყვიამფრქვევებზე).

7.62 მმ-იანი PK ტიპის ტყვიამფრქვევების ძირითადი ნაწილები და მექანიზმები

1. ღულა 2. კონდახთან ერთად ღულის ყუთი 3. გაზის დგუში და ჩამკეტის ჩარჩო 4. ჩამკეტი 5. მილით დაბრუნების ზამბარა 6. მიმმართველი ღერძი 7. გაზის დგუშის მილი 8. ღენტის ჩასადები სავაზნე ყუთი 9. საშუალებები 10. შომპოლი.

7.62 მმ-იანი PKT ტიპის ტყვიამფრქვევების ძირითადი ნაწილები და მექანიზმები

1. ღულა; 2. ღულის ყუთი სახელურთან ერთად; 3. გაზის დგუში და ჩამკეტის ჩარჩო; 4. ჩამკეტი; 5. საბრძოლო-დაბრუნებელი ზამბარა; 6. მიმმართველი ღერძი; 7. გაზის დგუშის მილი; 8. სასხლეტი მექანიზმი; 9. ელექტროჩასმახი;

ტყვიამფრქვევის დაშლა და აწყობა

ტყვიამფრქვევის დაშლა შეიძლება იყოს **ნაწილობრივი** და **სრული**.

ნაწილობრივი დაშლა – ხორციელდება მისი გაწმენდის, ტექნიკური შემოწმების მიზნით.

სრული დაშლა – ხორციელდება, როდესაც ავტომატი ძალიან ჭუჭყიანია, დარჩენილა წვიმისა და თოვლის ქვეშ, ან ზეთი არის სეზონურად შესაცვლელი.

ტყვიამფრქვევის ნაწილებისა და მექანიზმების დაზიანების თავიდან აცილების მიზნით, არ არის მიზანშეწონილი მისი სრული დაშლა ხშირად. ტყვიამფრქვევის დაშლა-აწყობისას უნდა დავიცვათ შემდეგი მოთხოვნები:

- ხელის ტყვიამფრქვევის დაშლის წინ უნდა შევათავსოთ სადგომზე. პროცესის შემდეგ კი სადგომის ფეხებიც უნდა ავაღაგოთ.

- ტყვიამფრქვევის მხოლოდ ნაწილობრივ დაშლაა დასაშვები. მისი სრული დაშლა შესაძლებელია მხოლოდ სამხედრო ნაწილის სახელოსნოში ოსტატის მიერ.

- ტყვიამფრქვევის ნაწილების შეეთებისას კი ყურადღება უნდა მივაქციოთ ნაწილების ნომრების შესაბამისობას.

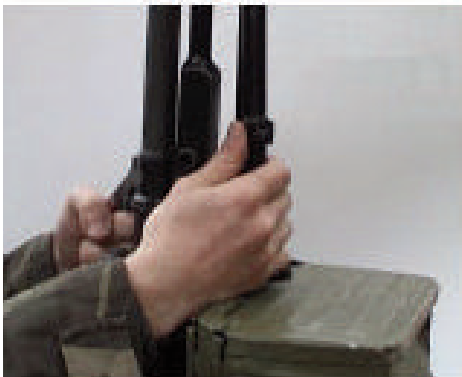
სამხედრო ნაწილებში ნებადართულია მხოლოდ ტყვიამფრქვევის არასრული დაშლა. სრული დაშლა ხდება მხოლოდ სამხედრო ნაწილის საარტილერიო სარემონტო სახელოსნოებში

ტყვიამფრქვევის არასრული დაშლის წესი:

1. სადგამის ორფეხაზე დაყენება – ხელის ტყვიამფრქვევი დაშლის წინ უნდა მოვათავსოთ სადგამზე. მარცხენა ხელით უნდა დავიჭიროთ და მარჯვენა ხელით გამოვწიოთ ზამბარის ჩამკეტი;

გავშალოთ სადგომის ფეხები ისე, რომ მისი მაღლა მდებარე დაბოლოებები შევიდნენ სადგამის საყრდენში;

შემდეგ ტყვიამფრქვევი უნდა დავაყენოთ ორფეხაზე.

ტყვიამფრქვევის სადგამის ფეხების დაშლა

PKT ტიპის ტყვიამფრქვევი უნდა დაედოთ მაგიდაზე ლულის პირდაპირ.

2. იმისათვის, რომ ვაზნების ლენტიანი ყუთი ამოვიღოთ ტყვიამფრქვევიდან და შევამოწმოთ არის თუ არა ვაზნა სავაზნე ბუდეში, საჭიროა:

– მარცხენა ხელით ზემოთ ავწიოთ ტყვიამფრქვევის სახელური, მარჯვენა ხელის ცერა თითით, ყუთი განვაცალკევოთ ტყვიამფრქვევისგან.

– ტყვიამფრქვევი მარჯვენა ხელით დავიჭიროთ სახელურით და იმავე ხელით გავსხნათ ლულის თავსახური.

სავაზნე ყუთის ამოღება

– მიმდების საყრდენი ავწიოთ და დამცავის სახელური წინ „სროლის“ მდგომარეობაში მოვიტანოთ.

– მარჯვენა ხელით გადამტენის სახელურით ჩახმახის ჩარჩო უკან გამოვწიოთ და მოვათავსოთ დამჭერში (ბ), შევამოწმოთ ლულა და სავაზნე ბუდე და დავრწმუნდეთ, რომ მასში არ არის ვაზნა. შემდეგ ჩახმახის ჩარჩო თანდათან უნდა გავანთავისუფლოდ საბრძოლო მდგომარეობიდან.

ლულის ყუთის თავსახურის გახსნა და სავაზნე ბუდის შემოწმება

3. ხელსაწყოებით პენალის ამოღება.

– PKM ტიპის ტყვიამფრქვევში სახელურის მხარი ზემოთ ავწიოთ
– მარჯვენა ხელით სახელურის ბუდის თავსახურზე ისე უნდა დავიჭიროთ, რომ სპირალის დახმარებით პენალი ბუდიდან ამოვიდეს.

– უნდა გაეხსნათ პენალის თავსახური და იქიდან – ჯაგრისი, ჭანჭიკის მომხსნელი, საშლელი და მილის ამომღები ამოვიდეთ.

4. მილის სადგომების ორფხას ფეხებისგან გაყოფა – უნდა დავიჭიროთ ღილაკზე და ავწიოთ მაღლა და მილის სადგომები ორფხას ფეხებისგან ამოვიდეთ.

შომპოლის რგოლების ორფხას ფეხებისგან გამოღება.

5. მიმართულების მიმცემი მილისა და დამბრუნების-საბრძოლო სპირალის გაყოფა

– მარცხენა ხელით დავიჭიროთ ტყვიამფრქვევი და მარჯვენა ხელით მილი წინ ისე წამოვწიოთ, რომ მისი გაგრძელება სახელურის საყრდენის ბუდიდან გავიდეს

– მიმართულების მიმცემი მილის უკანა ნაწილი მაღლა ავწიოთ და სპირალთან ერთად ღულა ყუთისგან ამოვიდეთ

– შემდეგ სპირალი განვაცალკევოთ მილისგან.

მიმართულების მიმცემი მილისა და დამბრუნებელი-საბრძოლო ზამბარის განცალკევება

6. ჩამკეტისა და ჩამკეტის ჩარჩოს განცალკევებისათვის:

– მარცხენა ხელით დავიჭიროთ ტყვიამფრქვევი და მარჯვენა ხელით ჩახმახის ჩარჩო ბოლომდე უკან უნდა გამოვწიოთ.

– ჩახმახის ჩარჩოს უკანა ნაწილი ამოვწიოთ და ჩამკეტთან ერთად ღულის ყუთისგან ამოვიღოთ.

ჩამკეტისა და და ჩამკეტის გაყოფა

7. ჩახმახის ჩახმახის ჩარჩოსგან გამოყოფა. ამისთვის:

- ჩახმახი მაღლა უნდაიყოს და ჩარჩო მარცხენა ხელით დავიჭიროთ;
- მარჯვენა ხელით ჩახმახი უკან წამოვწიოთ და მარჯვნივ ისე შემოვატრიალოთ, რომ იგი ჩარჩოს ხერხელიდან ამოვიდეს;
- შემდეგ ჩახმახი წინ წამოვწიოთ, შევატრიალოთ და ჩამკეტის ჩარჩოსგან ამოვიღოთ.

ჩამკეტის განცალკევება ჩამკეტის ჩარჩოსგან

8. დარტყმელი მექანიზმის ჩამკეტისაგან გამოყოფა: ამისთვის ჩახმახი უნდა დავიჭიროთ მარცხენა ხელში, დარტყმის მიმცემის სხივი უნდა იყოს მიმართული ქვემოთ, ბოლომდე უნდა გამოვწიოთ დარტყმის მიმცემი და ამოვიღოთ ჩამკეტი ღულიდან.

დამრტყმელი მექანიზმის ჩამკეტისაგან გამოცალკევება

9. PKT ტიპის ტყვიამფრქვევებში **ელექტრონახმავის ამოღებისთვის** მილის ამომღებით დავიჭიროთ მის ფიქსატორზე და ელექტრონახმავის მიმართულების მიმცემი გაგრძელებებით ღულა ყუთის ვერტიკალურ ბუდეებიდან გასვლამდე ავწიოთ მაღლა.

10. ღულის მოსასხნელად:

- ღულის ჩამკეტი მარცხენივ ბოლომდე ავწიოთ (ა);
- ტყვიამფრქვევის სახელური ჯერ თავისი ღერძის გარშემო დავატრიალოთ, შემდეგ წინ წამოვწიოთ და ამოვიღოთ ღულა (ბ);

ღულის მოსხნა

დაშლის შემდეგ ტყვიამფრქვევის ნაწილების შეერთება პირიქით ხდება.

საბრძოლო მასალა

7.62 მმ-იანი PKT, PK (PKM) ტიპის ტყვია მფრქვევებისა და მათი მოდიფიკაციებისგან სროლისთვის საჭიროა პატრონები : 7.62*54R, 7.62 LPS, 7.62 L, 7.62 T-46, 7.62B-32.

7.62 მმ-იანი, PK (PKM) ტიპის ტყვიამფრქვევებისა და მათი მოდიფიკაციების ერთი საბრძოლო ნაკრები 2000 ვაზნაა.

ტყვიამფრქვევის ნაწილებისა და მექანიზმების სწორად მოვლის შემთხვევაში ისინი დიდი ხნის განმავლობაში შეუწყვეტლივ მუშაობენ. მაგრამ მექანიზმების დაბინძურების, ნაწილების დაზიანების გამო შეიძლება სროლის სიჩქარე შემცირდეს.

სროლის დროს შექმნილი შეყოვნების თავიდან აცილების მიზნით მისი თავიდან გადატენაა საჭირო. ვაზნით შევსების შემდეგ საჭიროა სროლის გაგრძელება. თუ ამ გზით შეუძლებელია შეყოვნების ამოფხვრა მაშინ მიზეზი უნდა გაირკვეს და აღმოფხვრას პრობლემა.

კითხვები და დავალებები:

1. თქვენი აზრით, საჭიროა ლულის გაცივება? რა იქნება თუ არ გაცივებენ? დაასაბუთეთ პასუხი.
2. თქვენი აზრით ტყვიამფრქვევის არასრული დაშლისა და აწყოების დროს ნომრების თანმიმდევრობა საჭიროა?
3. შეადარეთ UP 7.62 ტყვიამფრქვევი და PK ტიპის ტყვიამფრქვევს.
4. 7.62 მმ-ის, PK ტიპის ტყვიამფრქვევებისა და მათი მოდიფიკაციების შესახებ პრეზენტაცია მოამზადეთ.
5. თქვენი აზრით რითი დამთავრდება ტყვიამფრქვევის არასრული დაშლა-აწყოების დროს ძალის გამოყენება?
6. რას გააკეთებთ, რომ სამხედრო სამსახურში კარგი მეტყვიამფრქვევე გახდეთ?

2.4.6 40 მმ-იანი RPQ-7 ტანკსაწინააღმდეგო ხელყუმბარა

40 მმ-იანი *RPQ-7* ტიპის ტანკსაწინააღმდეგო ხელყუმბარა და მისი მოდიფიკაცია მტრის ტანკების, არტილერიის, ასევე სხვა ჯავშნიანი ტექნიკის წინააღმდეგ ბრძოლისთვისაა გათვალისწინებული. ასევე 40 მმ-იანი *RPQ-7* ტანკის საწინააღმდეგო ხელყუმბარა შეიძლება გამოყენებულ იქნეს უდაბნოს ტიპის თავშესაფრებში მყოფი ცოცხალი ძალის განადგურებისთვის.

რა არის იმის მიზეზი, რომ ყუმბარმტყორცნელს დაეთმოს საცეცხლე სექტორი?

ყუმბარმტყორცნის ჯავშანგამტარი უნარი მტრის ნებისმიერი ტექნიკის განადგურების საშუალებას იძლევა.

2 მეტრზე მაღალ ტანკებთან, სხვა საარტილერიო მოწყობილობებთან ბრძოლაში ყველაზე ეფექტური სროლის მანძილი 330 მეტრია.

ხელყუმბარა და მისი მოდიფიკაცია შემდეგი სახელებითაა გავრცელებული:

40 მმ-იანი *RPQ-7V* ტანკსაწინააღმდეგო ხელყუმბარა

40 მმ-იანი *RPQ-7D* ტანკსაწინააღმდეგო ხელყუმბარა

40 მმ-იანი РПГ-7В ტანკის საწინააღმდეგო ხელყუმბარა
40 მმ-იანი РПГ-7Н ტანკსაწინააღმდეგო ხელყუმბარა РГН-1 ტიპის
სამიზნესთან.

40 მმ-იანი РПГ-7 ტანკის საწინააღმდეგო ხელყუმბარებით საბჭოთა არმია აღიჭურვა 1961 წლის 15 ივნისში.

აზერბაიჯანის რესპუბლიკის თავდაცვის სისტემის სამრეწველო დაწესებულებებში წარმოებული РПГ-7В2 ხელყუმბარას მსროლელ ТӨQ-7В2-ს ეძახიან. მას აქვს НГ-7В ტიპის სამიზნე მოწყობილობა და ГОН-1 ოპტიკური სამიზნე.

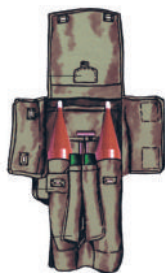
40 მ-იანი РПГ-7 ტანკის საწინააღმდეგო ხელყუმბარას იყენებენ 50-მდე ქვეყანაში.

40 მმ-იანი РПГ-7 ტანკის საწინააღმდეგო ხელყუმბარისა და მისი მოდიფიკაციების ПГ-7В და ПГ-7ВМ ტიპის ტყვიების მახასიათებლები ცხრილში მოცემულია:

მახასიათებლები	პარამეტრები
სამიზნეს მანძილი (მეტრი)	500
პირდაპირი სროლის მანძილი (2 მ-ის სიმაღლის მიზანზე)	
– ПГ-7В ტიპით სროლისას	330
– ПГ-7ВМ ტიპით სროლისას	310
მაქსიმალური სამიზნე მანძილი მეტრებში	
– ПГ-7ВЛ ტიპით სროლისას	300
– ПГ-7ВР, ТВQ-7В ტიპით სროლისას	200
ყუმბარმტყორცნის კალიბრი	40
საბრძოლო სიჩქარე	4-6
ოპტიკურ სამიზნესთან ერთად წონა	
РПГ-7В	6.3
РПГ- 7Д	6.7

- 40 მმ-იანი RPQ-7 ტანკის საწინააღმდეგო ხელყუმბარა გათვალისწინებულია ქვეითი დანაყოფის შეიარაღებისთვის. მას ხელყუმბარის მსროლელი და მისი დამხმარე ემსახურებიან.

ხელყუმბარის მსროლელი პირი ატარებს ტანკსაწინააღმდეგო ხელყუმბარას, მის მილს, ნაკრებს და ჩანთას.

ყუმბარმტყორცნელი პირის და მისი დამხმარეს ჩანთები

ყუმბარმტყორცნელის დამხმარე პირი სროლისას ყუმბარმტყორცნელს ეხმარება. ატარებს სამ საბრძოლო ჩანთას და საჭიროების შემთხვევაში იკავებს ყუმბარმტყორცნელი პირის ადგილს. თუ დამხმარების საჭიროება არ არსებობს, მაშინ მასზე მიმაგრებული ყუმბარმტყორცნიდან ესვრის.

ყუმბარმტყორცნელი პირისა და მისი დამხმარეს მიერ სროლის განხორციელება დაწოლილი მდგომარეობიდან

ზოგადი კონსტრუქცია

40 მმ-იანი РПГ-7, РПГ-7В, РПГ-7Д, РПГ-7В2 ტანკსაწინააღმდეგო ხელყუმბარები და მათი მოდიფიკაციები შედგებიან შემდეგი ძირითადი ნაწილებისა და მექანიზმებისაგან:

40 მმ-იანი RPQ-7 ტანკსაწინააღმდეგო ყუმბარმტყორცნები და მათი მოდიფიკაციების ნაწილები და მექანიზმები

1. ლულა 2. სასხლეტის მექანიზმი 3. ნემსას მექანიზმი. 4. ოპტიკური სამიზნე

გარდა ამისა 40 მმ RPQ-7 ტანკსაწინააღმდეგო ყუმბარმტყორცნზე დაყენებულია დაბლოკვის მექანიზმი. ხოლო RPQ-7N-ში დაყენებულია შუქის დაბლოკვის მექანიზმი.

ყუმბარმტყორცნის დაშლა და აწყობა

ყუმბარმტყორცნის დაშლა შეიძლება იყოს ნაწილობრივ და სრული. არასრული დაშლა ხორციელდება მისი გაწმენდის, ტექნიკური შე-
მოწმების მიზნით.

სრული დაშლა ხორციელდება, როდესაც ის ძალიან ჭუჭყიანია, დარჩენილა წვიმისა და თოვლის ქვეშ, ან ზეთი არის სეზონურად შესაცვლელი.

ყუმბარმტყორცნის ნაწილებისა და მექანიზმების დაზიანების თავიდან აცილების მიზნით, არ არის ნებადართული მისი სრული დაშლა ხშირად.

ყუმბარმტყორცნის მხოლოდ ნაწილობრივ დაშლაა დასაშვები. მისი სრული დაშლა შესაძლებელია მხოლოდ სამხედრო ნაწილის სახ-
ელოსნოში ოსტატის მიერ.

ყუმბარმტყორცნის ნაწილების აწყობისას კი ყუ-
რადლება უნდა მივაქციოთ ნაწილების ნომრების შესაბამისობას.

- ჯერ უნდა ამოიღონ ხაზინის ნაწილი, მერე თავი
- **РПГ-7Д** ტანკსაწინააღმდეგო ყუმბარმტყორცნის-
აგან იღებენ ლულას.

მისი ლულა ამოღება შესაძლებელია მხოლოდ სადე-
სანტო მდგომარეობაში გადასვლისას, ასევე მიღის
ხაზინასთან შეერთების ადგილის გადამოწმების დროს.

დამის სამიზნიანი ყუმბარა მსროლელის გასხნამდე
ორი სადგამი ფეხი უნდა მოაშორონ.

РПГ-7Д ტანკისაწინააღმდეგო ყუმბარმტყორცნისგან იღებენ ლულას

- დარტყმის მექანიზმის მოხსნა

დარტყმის მექანიზმის სასხლეტის მოხსნა

- ნემსას მექანიზმის მოხსნა.

ნემსას მექანიზმის მოსახსნელად არ არის აუცილებელი დარტყმის მექანიზმის მოხსნა. ამისთვის ჩამკეტის ქუსლი უნდა გადაიტანონ საბრძოლო მდგომარეობაში და დამცავი მარჯვნივ გამოწიონ.

ნემსის მექანიზმის ნიპელის მოხსნა

- დარტყმის მექანიზმის სხეულის თავსახურის გაყოფა

ყუუმბარმტყორცნის დაშლის შემდეგ ნაწილების შეერთება პირიქით თანმიმდევრობით ხდება.

ПГО-7 ტიპის ოპტიკური სამიზნე და მისი მოდიფიკაციები

ПГО-7 ტიპის ოპტიკური სამიზნე და მისი მოდიფიკაციები (ПГО-7B2, ПГО-7B3) 40 მმ РПГ-7 ტანკის საწინააღმდეგო ხელყუმბარის მსროლელის ძირითადი სამიზნეა. გათვალისწინებულია 500 მეტრამდე მანძილზე მდებარე მიზნებისკენ გადამისამართებისთვის.

**PQO-7 ტიპის ოპტიკური სამიზნესა და მისი
მოდიფიკაციების ძირითადი მახასიათებლები**

მახასიათებლები	პარამეტრი
გადიდება	2.7
ხედვის არეალი	13
სამიზნეს შკალის ერთი ნაწილის მნიშვნელობა	100
გვერდითი შკალის ერთი ნაწილის მნიშვნელობა	0-10
გვერდითი შკალის საზღვრები	± 0-50
სამიზნეს შკალის კუთხეები	200 მეტრიდან 500 მეტრამდე

სამიზნის სტრუქტურა

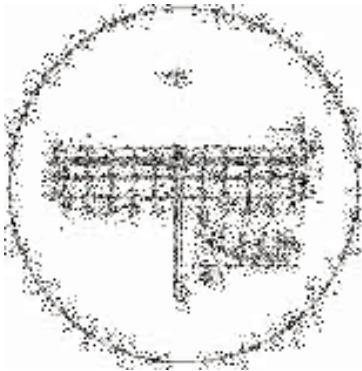
ოპტიკურ სამიზნეს აქვს: კრონშტეინული კორპუსი, ოპტიკური სისტემა, სამიზნის დარეგულირების მექანიზმი, დამით საბრძოლო ველის განათების სისტემა, რეზინის სათვალე და შუბლის დამცავი.

РГО-7 ტიპის ოპტიკური სამიზნე

სამიზნეს ბადეში არის მოელი პორიზონტალური და გვერდით ვერტიკალური ხაზები, ასევე მანძილის გამზომი მოელი და ნაწილ-ნაწილი ვერტიკალური ხაზები.

მარცხნივ სამიზნის ხაზები სროლის მიზნამდე მანძილი 2, 3, 4,5 ციფრებით (200, 300, 400, 500) არის აღნიშნული. გვერდითი სკალის ხაზები 1,2,3,4,5 ციფრებით (100, 200, 300, 400, 500) არის აღნიშნული. ორი ვერტიკალური ხაზს შორის მანძილი 0-10 გაყოფას უდრის. ამ შკალით მარჯვნივ და მარცხნივ ± 0-50 ნაწილი შეიძლება იყოს.

დამიზნების დროს ნაწილების შერჩევის გაადვილების მიზნით, სამიზნეს 300 მეტრის შესაბამისი ნაწილი და გვერდითი სკალის ცენტრალური ხაზი ორმაგი ხაზითაა აღნიშნული. გარდა ამისა, ცენტრალური ხაზი გრძელდება სამიზნის სკალის ქვედა მხარემდე, რათა დადგინდეს ყუმბარმტყორცნის გვერდითი დახრა.

მანძილის გამზომი სკალა 2.7 მეტრის სიმაღლის მიზნისთვისაა გათვალისწინებული. მიზნის სიმაღლის პარამეტრი ჰორიზონტალური ხაზის ქვევით აღნიშნულია. სკალაში არის ხაზები, რომელიც 100 მეტრს უდრის, ასევე რომელიც 200 მეტრს უდრის.

სკალას 2,4,6,8,10 რიცხვები შესაბამისად 200, 400,600, 800, 1000 მეტრის მანძილს უდრის.

მიზნამდე არსებული მანძილის დადგენის მიზნით:

– მიზნის აღწერა უნდა შეეუსაბამოთ მანძილის გამზომი სკალით, რათა მიზნის საყრდენი სკალის ჰორიზონტალურ ხაზზე, ზედა წერტილი კი ნაწილ-ნაწილ ხაზზე იყოს.

– მაგალითად ტანკამდე მანძილი 400 მეტრია.

“სკალით მიზნამდე არსებული მანძილის დადგენა”

საბრძოლო მასალა

40 მმ-იანი РПГ-7 ტანკისაწინააღმდეგო ხელის ყუმბარმტყორცნის და მისი მოდიფიკაციებით სროლისთვის ხმარობენ შემდეგ საშუალებებს:

РПГ-7ВЛ ტანკსაწინააღმდეგო ყუმბარმტყორცნის ძირითადი კომპლექტი

РПГ-7ВЛ ტანკსაწინააღმდეგო ყუმბარმტყორცნის საბრძოლო კომპლექტი გათვალისწინებულია მტრის ტანკების, არტილერიის, ცოცხალი ძალის, ჯავშნიანი და უჯავშნო ტექნიკის განადგურებისთვის.

ОГ-7В მსხვერველადი ყუმბარის სროლის საშუალება

ОГ-7В ფრაგმენტირიანი ყუმბარა გათვალისწინებულია ღია ტერიტორიებზე, შენობებში და უდაბნოს ტიპის თავშესაფრებში არსებული მტრის ცოცხალი ძალის, ჯავშნიანი და უჯავშნო ტექნიკის განადგურებისთვის.

ПГ-7ВР ტიპის ყუმბარის სროლის საშუალება

ПГ-7ВР ტიპის ყუმბარას სროლის საშუალება გათვალისწინებულია მტრის ყველა ტიპის ტანკების, ჯავშნიანი და უჯავშნო ტექნიკის, შენობებში და უდაბნოს ტიპის თავშესაფრებში არსებული ცოცხალი ძალის და სროლის პოზიციების განადგურებისთვის.

ამ საშუალებაში კუმულირებული ტანდემის ტიპის საბრძოლო ნაწილის მქონე ტანკის საწინააღმდეგო ყუმბარაა.

ТБГ-7В ტიპის თერმობარიული სროლის საშუალება.

ТБГ7В ტიპის თერმობარიული სროლის საშუალება გათვალისწინებულია მტრის ყველა ტიპის ტანკების, ჯავშნიანი და უჯავშნო ტექნიკის, შენობებში და უდაბნოს ტიპის თავშესაფრებში არსებული ცოცხალი ძალის და სროლის პოზიციების განადგურებისთვის.

სროლის საშუალებაში ფუგასიანი, თერმობარიული, ფრაგმენტული, საწვავი ეფექტის მქონე ყუმბარაა.

თუ აფეთქება თხრილიდან 2 მეტრის მანძილზე ხდება, მაშინ სანგრებსა და ბუნკერებში მყოფ ცოცხალ ძალას ანადგურებს.

დაბრკოლების სისქე, რომელსაც ყუმბარა გაიტანს არის: კომოგენური ჯავშანი -0.5 მ, აგური -1.7 მ, რკინა მეტონი - 1.2მ, ფიცარი - 2,4 მ.

40 მმ РПГ-7 ტანკის საწინააღმდეგო ხელყუმბარის ერთ ნაკრებში 12 სასროლი საშუალებაა.

კითხვები და დავალებები:

1. ყურადღება მიაქციეთ ხელყუმბარის მსროლელის და მისი დამხმარის მიერ საბრძოლო დავალების შესრულებას და განმარტეთ მათ შორის არსებული განსხვავება.
2. მოხსენება მოამზადეთ ხელყუმბარის შესახებ.
3. მოხსენება მოამზადეთ ხელყუმბარა მსროლელის დამხმარეს შესახებ.
4. პრეზენტაცია მოამზადეთ ყუმბარის წარმოშობის თარიღთან დაკავშირებით.

2.4.7 ხელყუმბარები

ბრძოლის დროს სამხედრო მოსამსახურე ხელყუმბარით რომელ დავალებებს ასრულებს?

***ყუმბარა ლათინური სიტყვიდან “გრანატუს”-
იდან არის და მარცვლისებურს ნიშნავს.**

ყუმბარები კვალიფიცირდებიან დანიშნულების, ეფექტისა და გამოყენების მიხედვით. დანიშნულების მიხედვით შეიძლება იყოს ტანკსაწინააღმდეგო, ფეხოსანთა საწინააღმდეგო, ცეცხლგამჩენი და სპეციალური (ქიმიური, სიგნალის მოძვეტი, კვამლის გამშვები).

მიზნისთვის მიყენებული ზიანის კლასიფიკაციის მიხედვით ხელყუმბარა შეიძლება იყოს მსხვრევადი და კუმულიატიური.

მსხვრევადი ყუმბარა ბრძოლაში მტრის ცოცხალი ძალისთვის ფრავმენტების საშუალებით ზიანის მიყენებისთვისაა განკუთვნილი.

ნამსხვრევების გავრცელების მიხედვით ხელყუმბარები იყოფა შეტევითი (РКГ-42, РГД-5, РГН) და დაცვითი (Ф-1, РГО) მიზნებისათვის.

კუმულიატიური ყუმბარები (РКГ-3, РКГ-3Е) გათვალისწინებულია მტრის ტანკებთან, ჯავშანიან და უჯავშნო ტექნიკასთან ბრძოლისთვის, ასევე სხვადასხვა საველე ხანგრძლივი მოქმედების ბარიკადების, თავშესაფრების განადგურებისთვის.

ხელყუმბარების ტექნიკურ-ტაქტიკური მახასიათებლები

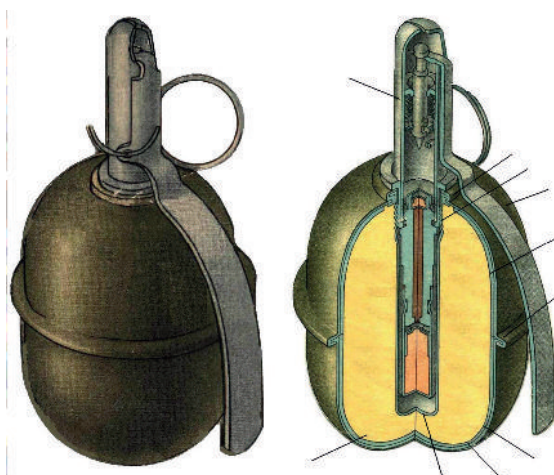
ყუმბარის მოკლე პირო- ბითი ნიშანი	მზა მდგომარე- ობაში წონა	ასაფეთქებ- ლის მარკა	ასაფეთქებ- ლის სამუშაო საათი	ფრავმენტე- ბის ეფექტის რადიუსი	ყუმბარის საშუალო სროლის მანძილი
თავდასხმის ხელის ყუმბარები					
RQ-42	0.4(0,42) ¹	УЗРГМ ან УЗРГМ-2	3.2 – 4.2	25m	30-40
RQD-5	0.32 (0,31) ¹	УЗРГМ ან УЗРГМ-2	3.2 – 4.2	25	40-50
RQN	0.31	УДЗ	3.2 – 4.2	95-96 m ²	40-50
თავდაცვის ხელის ყუმბარები					
F-1	0.56 (0,60) ¹	УЗРГМ ან УЗРГМ-2	3.2 – 4.2	200m	35-45
RQO	0.53	УДЗ	3.2 – 4.2	213-286 m ²	35-45
კუმულიატიური ხელის ყუმბარები					
RKQ-3	1,07 (1,115) ¹	–	წამიერი 20 მეტრამდე	29 მ მდე	15-20

მსხვერველი ხელყუმბარები

RQD-5 მსხვერველი ხელყუმბარები გათვალისწინებულია თავდასხმისა და თავდაცვის დროს მტრის ცოცხალი ძალის განადგურებისთვის.

ყუმბარის სროლა შესაძლებელია როგორც საბრძოლო ტექნიკიდან, ასევე ფეხით მოძრაობისას.

RQD-5 მსხვერველი ხელყუმბარა შედგება კორპუსისაგან, დენთისა და ასაფეთქებლისგან.

РГД-5 ფრაგმენტული ხელის ყუმბარა.

ა) ზოგადი ფორმა. ბ) შუაზე გაჭრილი

1. კორპუსი, 2. ასაფეთქებლის მუხტი 3. ასაფეთქებელი 4. ასაფეთქებლის მილი.
5. ჩამკეტი 6. ჩამკეტის ნაწილი 7. მანუეტი 8. საყრდენი, 9. საყრდენის შინაგანი მხარე, 10. ღარი

ასაფეთქებელი ყუმბარის მასის ნაწილებად დაშლისთვისაა.

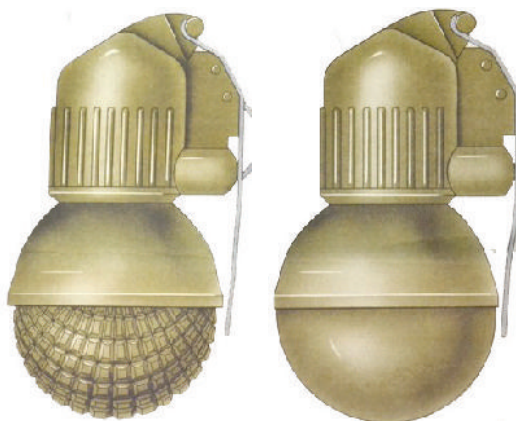
ასაფეთქებელს აქვს ორი ნაწილი – დარტყმის მექანიზმი და ასაფეთქებელი.

РГО და РГН ტიპის ფრაგმენტული ხელის ყუმბარები არის ასაფეთქებლის გარეშე და შედგება UDZ ტიპის ასაფეთქებლისგან.

РГН ტიპის ფრაგმენტული ხელყუმბარები გათვალისწინებულია თავდასხმისა და თავდაცვის დროს მტრის ცოცხალი ძალის განადგურებისთვის.

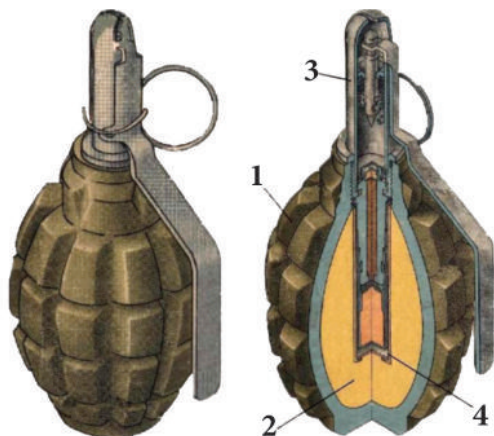
UDZ ტიპის ასაფეთქებელი განსაზღვრულია ყუმბარის მიზანთან შეჯახებისას აფეთქებისათვის

როდესაც დარტყმის მექანიზმი არ მუშაობს მაშინ დისტანციური მართვის მექანიზმით ფეთქდება მუხტი, 2-3 წამის შემდეგ.

RQO, RQN ტიპის მსხვერველი ხელყუმბარები

Φ-1 ტიპის ფრაგმენტული ხელის ყუმბარები გათვალისწინებულია მტრის ცოცხალი ძალის განადგურებისთვის (ძირითადად თავდაცვის ბრძოლაში), სხვადასხვა სიტუაციაში, ასევე საბრძოლო ტექნიკებიდან მისი სროლა შეიძლება.

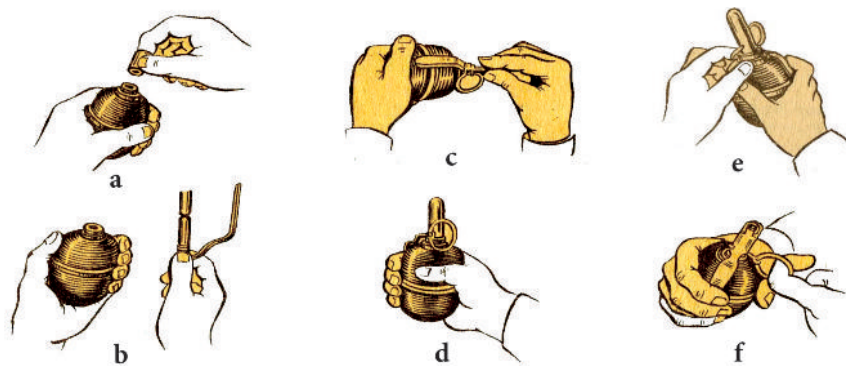
Φ-1 ტიპის ფრაგმენტული ხელის ყუმბარა

ა) მთლიანი ფორმა ბ) ჭრილი

1. კორპუსი, 2. ასაფეთქებელი 3. **УЗРГМ** ტიპის ასაფეთქებელი, 4. მუყაოს გილზი

Φ-1 ტიპის მსხვრევადი ხელყუმბარა შედგება კორპუსისაგან, ასაფეთქებლისგან, **УЗРГМ** ან **УЗРГМ-2** ტიპის ასაფეთქებლისგან, მუყაოს თავსახურისგან.

ყუმბარას კორპუსი ასაფეთქებლის მოთავსებისთვის გათვალისწინებულია. სხეული თუჯისაა. ჩადრმავებული ხაზები უზრუნველყოფენ ხელყუმბარის დაშლას უამრავ ნაწილად.

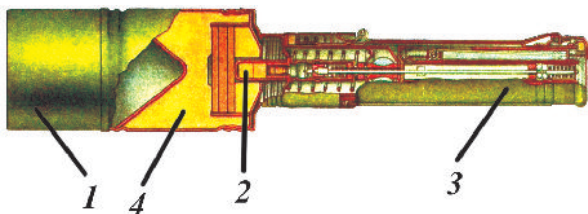
ყუმბარის გამოყენების წესი

ა) პლასტმასის თავსახურის გახსნა, ბ), გ) ასაფეთქებლის დახურვა დ) ყუმბარის ხელში დაჭერის წესი ე) დამცავი რგოლის ბოლოების გასწორება ფ) დამცავი რგოლის ამოღება

ყუმბარის აფეთქების დროს 730 მ/წამ სიჩქარით მფრინავი 290-515 ფრაგმენტი იქმნება, მათი საშუალო წონა 0.25 გრამია. ასე რომ, ყუმბარის სხეულის 38% ფრაგმენტებისთვისაა. დანარჩენი კი მეტალის მტვრად იქცევა.

კუმულიატიური ხელყუმბარა

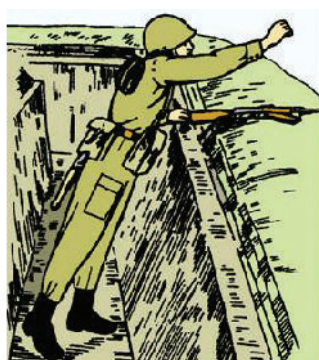
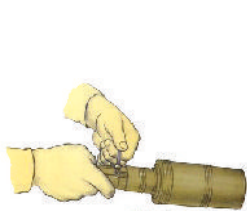
როდესაც კუმულიატიური ხელყუმბარა მიზანს 30-გრადუსიანი კუთხით ეჯახება, მაშინ 170-220 მმ-ის ჯავშანს აზიანებს.

კუმულიატიური ხელყუმბარის ზოგადი ფორმა

1. სხეული.
2. ასაფეთქებელი.
3. სახელური.
4. ასაფეთქებელი მუხტი.

ხელყუმბარის სროლა შესაძლებელია სხვადასხვა სიტუაციებში, მაგრამ მხოლოდ თავშესაფრიდან.

ხელყუმბარა მარჯვენა ხელით ისე უნდა დავიჭიროთ რომ ხელის თითებით ყუმბარის თავსახური სახელურზე დავამაგროთ. შემდეგ დამცავი რგოლის ბოლოები გავასწოროთ და გამოვწიოთ მარცხენა ხელის თითით. ვესროლოთ ყუმბარა და დავიმალოთ თავშესაფარში.

კითხვები და დავალებები:

1. როგორ უნდა მოვახდინოთ, თქვენი აზრით, ხელყუმბარების თავდასხმისა და თავდაცვის მიხედვით დაყოფა?
2. თქვენი აზრით **Φ-1**, **РГО** ტიპის ხელყუმბარა რატომ უნდა ვისროლოთ თავშესაფრიდან?
3. თქვენი აზრით **РГО**, **РГН** ტიპის ხელყუმბარების მიზანთან შეჭახების დროს აფეთქება რატომ არის საჭირო?
4. თქვენი აზრით რა მნიშვნელობა აქვს სტაბილიზატორს ხელყუმბარებში?
5. პრაქტიკულად შეასრულეთ ხელყუმბარის სროლა.

2.4.8 9 მმ-იანი მაკაროვის პისტოლეტი

თუ სხვა იარაღი არსებებს, ბრძოლაში რა საჭიროა პისტოლეტი?

9 მმ-იანი მაკაროვის პისტოლეტი (ПМ) გათვალისწინებულია ინდივიდუალური თავდაცვისა და თავდასხმისთვის, მტრის ცოცხალი ძალის მოკლე მანძილებში განადგურებისთვის.

პისტოლეტის ეფექტური სროლის მანძილი 50 მეტრია. ტყვია 350 მ მანძილზე ინარჩუნებს ეფექტს. პისტოლეტით სროლისთვის იყენებენ ჩვეულებრივი 9 მმ-იან ტყვიის გულიან ვაზნებს. ერთ ნაკრებში 24 ვაზნაა. ტყვიის პირველადი სიჩქარე 315მ/ წამია. პისტოლეტსა და მის მოდიფიკაციებს აქვთ შემდეგი პირობითი სახელები და ინდექსები:

9 მმ-ის მაკარო-
ვის პისტოლეტი
(ПМ)

9 მმ-ის უხმო პის-
ტოლეტი (ПБ)

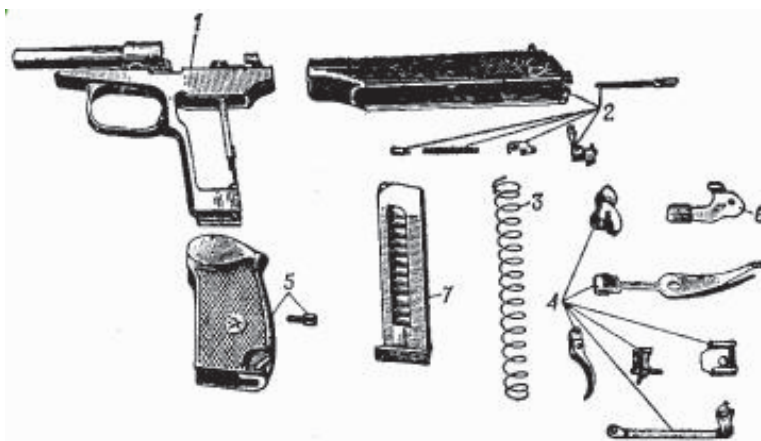
9 მმ-ის მაკაროვის
განვითარებული პის-
ტოლეტი (PMM)

მაკაროვის პისტოლეტი (ПМ) – 1993 წელს გაუმჯობესდა და ახლა ПММ-ის სახელით იწარმოება.

დანიშნულების მიხედვით 9-მილიმეტრიანი პისტოლეტი (ПМ) გათვალისწინებულია გიზირებისა და ოფიცრების შეიარაღებისთვის. გარდა ამისა რიგითი შემადგენლობის შეიარაღებაშიც ხმარობენ (მძლავრი-მექანიკოსები სპეცდანიშ-
ნულების რაზმის რიგითი შემადგენლობა და სხვა).

9 მმ-ის მაკაროვის პისტოლეტების (ПМ, PMM, ПБ) ძირითადი ტექნიკურ-ტექნიკური მახასიათებლები

მახასიათებლები	ПМ	PMM	ПБ
1. სამიზნემდე მანძილი	25	25	50
2. სამიზნემდე მანძილი ეფექტის შენარჩუნებით	350	415	350
3. ზომა	9	9	9
4. ლულის სიგრძე	93	93	105
5. ღარების რაოდენობა	4	4	4
6. პისტოლეტის სიგრძე	161	169	170
7. ბრძოლის სიჩქარე	30	30	30
8. საგზნის მოცულობა	8	12	8
9. პისტოლეტის წონა ცარიელ მჭიდთან ერთად	0.73	0.76	0.97

9 მმ-ის მაკაროვის პისტოლეტის (ПМ) ძირითადი ნაწილები და მექანიზმებია:

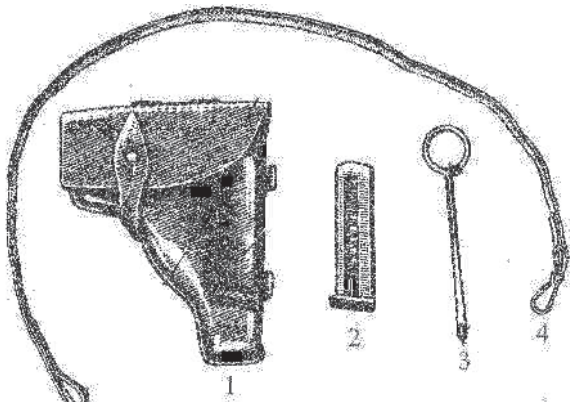
1. ჩარჩო ლულით და სასხლეტით 2. დამცავი, ექსტრაქტორი, ჩამკეტი დარტყმის მექანიზმით 3. ჩამკეტის დამცავი 4. დარტყმის მექანიზმი 5. სახელური ხრახნით 6. ჩამკეტის საყრდენი 7. მჭიდე

აღჭურვის ნაკრები

9 მმ-ის მაკაროვის პისტოლეტის (ПМ) ნაკრებში შედის საწმენდი, კირხის ჩანთა და ქამარი, დამატებითი – მჭიდვე.

ეს საინტერესოა

კოსმოსურ სადგურ “ვოსტოკზე” თითოეულ კოსმონავტს სხვა ნივთებთან ერთად ჰქონდა ПМ ტიპის პისტოლეტები. ამრიგად, სწორედ ПМ-ია პისტოლეტი, რომელმაც პირველმა იხილა კოსმოსი.

9 მმ-ის მაკაროვის პისტოლეტის (ПМ) ნაკრებში შესული საშუალებები.

1. ტყავის ჩანთა 2. დამატებითი გაზნა 3. საწმენდი 4. ქამარი

პისტოლეტის დაშლა და აწყობა

პისტოლეტის დაშლა შეიძლება იყოს ნაწილობრივ და სრული.

არასრული დაშლა – ხორციელდება მისი გაწმენდის, ტექნიკური შემოწმების მიზნით.

სრული დაშლა – ხორციელდება, როდესაც იარაღი ძალიან ჭუჭყიანია, დარჩენილა წვიმისა და თოვლის ქვეშ, ან ზეთი არის შესაცვლელი.

პისტოლეტის დაშლისთვის უნდა ვიცოდეთ შემდეგი წესები:

– პისტოლეტის დაშლა ნებისმიერ სიტუაციაში უნდა მოხდეს სუფთა იატაკზე

– ფრთხილად უნდა ვიყოთ დაშლის დროს, ნაწილები არ დავტოვოთ ერთმანეთზე, არ გამოვიყენოთ ზედმეტი ძალა

– პისტოლეტის ნაწილების აწყობის დროს ყურადღება უნდა მივაქციოთ, რათა სხვა პისტოლეტის ნაწილებთან არ აგვეერიოს მისი ნაწილები. ნაწილების ნომრები უნდაა შეესაბამებოდეს ჩარჩოს ნომრებს

პისტოლეტის ხშირად დაშლა არ არის ნებადართული, მისი ნაწილებისა და მექანიზმების დაზიანების თავიდან აცილების მიზნით.

ჯარებში პისტოლეტის მხოლოდ ნაწილობრივ დაშლაა დასაშვები. მისი სრული დაშლა შესაძლებელია მხოლოდ სამხედრო ნაწილის სახელისნოში ოსტატის მიერ.

პისტოლეტის არასრული დაშლა უნდა იყოს შემდეგნაირი:

ვაზნა უნდა ამოვიდოთ სახელურის საყრდენიდან. ამისთვის მარჯვენა ხელით დავიჭიროთ პისტოლეტი და მარცხენა ხელით ვაზნა უკან წამოვწიოთ, მარცხენა ხელის ცერა თითით დავიჭიროთ და გავხსნათ ვაზნის თავსახური.

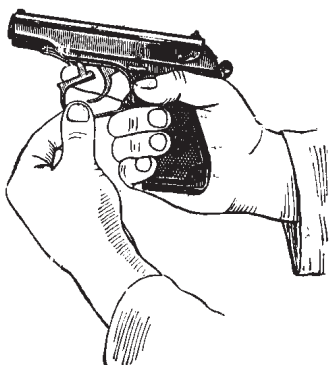

ვაზნის სახელურის საყრდენისგან ამოღება.

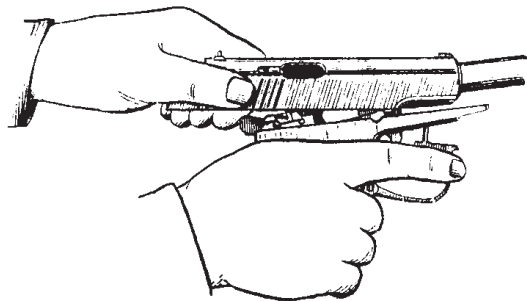
უნდა შევამოწმოთ არის თუ არა მჭიდვში ან ღულაში ვაზნა. ჩახმახი გამოვყოთ ჩარჩოსგან. ამისთვის: მარჯვენა ხელით დავიჭიროთ პისტოლეტი და მარცხენა ხელით სროლის ღილაკი ჩარჩომდე გამოვწიოთ.

– მარჯვენა ხელით ჩახმახი უკან წამოვწიოთ და უკანა ნაწილი ცოდა მალლა ავწიოთ, უნდა მოძრაობდეს დაბრუნების სპირალის დახმარებით.

– ჩახმახი უნდა გამოვყოთ ჩარჩოსგან და სროლის ღილაკი უნდა იყოს თავის ადგილში დაბრუნებული.

სასხლეტის ღილაკის ქვემოთ წამოწევა.

ჩამკეტის ჩარჩოსგან მოხსნა

დაბრუნების ზამბარის ღულისგან მოხსნა. ამისთვის მარჯვენა ხელით ჩარჩო უნდა დავიჭიროთ და მარცხენა ხელით ზამბარა ჩვენსკენ გამოვწიოთ.

პისტოლეტის არასრული დაშლის შემდეგ აწყობა

დაშლის შემდეგ პისტოლეტის აწყობა პირიქით თანმიმდევრობით ხორციელდება.

დაბრუნების ზამბარის ღულაზე მიერთება: ამისთვის მარჯვენა ხელით ჩარჩო უნდა დავიჭიროთ და მარცხენა ხელით სპირალური პატარა დიამეტრიული მხარით ღულაზე შევაერთოთ.

ჩამკეტისა ჩარჩოზე შეერთება: ამისთვის მარჯვენა ხელით ჩარჩო უნდა დავიჭიროთ და მარცხენა ხელით სპირალის თავისუფალი დაბოლოება ჩახმახის არხზე შევიტანოთ, ჩახმახი ბოლომდე უკან გამოვწიოთ, ისე რომ ღულის პირი ჩახმახის არხიდან გავიდეს.

ზამბარის თავისუფალი ჩამკეტის ჩარჩოსთან შეერთება დაბოლოების ჩამკეტის არხზე (ბ) შესვლა (ა)

– ჩახმახის უკანა ნაწილი დაბლა წამოვწიოთ და ჩარჩოში ისე შევათავსოთ, რომ მისი გაგრძელებები ჩარჩოს მიმართულების მიმცემ გაჭრილებში განთავსდეს.

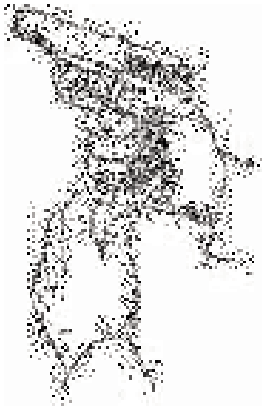
– ჩახმახი ჩარჩოზე დავიჭიროთ და გავუშვათ. ჩახმახი სპირალის დახმარებით თავის მდგომარეობაში უნდა დაბრუნდეს.

– დამცავის სახელური მაღლა უნდა ავწიოთ და პისტოლეტი დამცავში დავტოვოთ.

შენიშვნა – ჩამკეტის ჩარჩოსთან შეერთებისთვის არ არის აუცილებელი სასხეტი ღილაკის დაბლა გაწევა. ამისთვის ჩამკეტი უკან უნდა წამოვწიოთ და უკანა ნაწილი მაღლა ისე უნდა ავწიოთ, რომ მისი წინა კედელი სასხლეტის ღილაკზე იყოს.

მჭიდვ ჩავსვით სახელურის საყრდენში:

– ამისთვის მარჯვენა ხელით პისტოლეტი უნდა დავიჭიროთ და მარცხენა ხელით და მარცხენა ხელით ვაზნა სახელურის საყრდენის ბუდეში გადავიტანოთ.

მჭიდის სახელურის საყრდენის ბუდეზე გადატანა

– მარცხენა ხელის ცერა თითით ვაზნის თავსახურზე ისე დავიჭიროთ, რომ დაიხუროს სავაზნე. ამ დროს ხმა ისმის. ხელისგულით მჭიდზე დარტყმა აკრძალულია.

პისტოლეტის სწორი მოვლის შემთხვევაში მუშაობს დიდი ხნის განმავლობაში უპრობლემოდ. უნდა ვიყოთ ფრთხილად მაგრამ მექანიზმების დაბინძურების, ნაწილების დაზიანების გამო შეიძლება სროლის სიჩქარე შემცირდეს.

სროლის დროს შექმნილი დაყოვნების თავიდან აცილების მიზნით მისი თავიდან გადატენაა საჭირო. ვაზნით შევსების შემდეგ საჭიროა სროლის გაგრძელება. თუ ამ გზით შეუძლებელია დაყოვნების ამოფხვრა, მაშინ მიზეზი უნდა გაირკვეს მიზეზი და და მოავარდეს პრობლემა.

კითხვები და დავალებები:

1. თქვენი აზრით 9 მმ-იანი პისტოლეტს რატომ იყენებენ მოკლე მანძილში მტრის ცოცხალი ძალის განადგურებისთვის? პასუხი დაასაბუთეთ.
2. მოამზადეთ პრეზენტაცია იმ პისტოლეტების შესახებ, რომლებიც ჩვენს ქვეყანაში იწარმოება.
3. შეადარეთ **ΠΜ**-ის პისტოლეტი და ჩვენს რესპუბლიკაში დამზადებული პისტოლეტები „zafer“, „inam“.
4. თქვენი აზრით მძლავრი-მექანიკოსების 9 მმ-ის **ΠΜ** -ის პისტოლეტით შეიარაღება რამდენად მიზანშეწონილია?
5. რა უნდა გაკეთდეს იმისათვის, რომ პისტოლეტის ნაწილებმა და მექანიზმებმა დიდი ხნის განმავლობაში უხარვეზოდ იმუშაონ?

2.5.1 სამხედრო ტოპოგრაფია

ტოპოგრაფიული ცნობები ჯარში პირადი შემადგენლობის საბრძოლო მომზადებისთვის მნიშვნელოვანია. ცნობილია, რომ ტერიტორია ბრძოლის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორია და გავლენას ახდენს მის შედეგზე.

როდის არის შესაძლებელი საბრძოლო დაგეგმვის წარმატებით შესრულება?

ტერიტორიის რელიეფისა და გეოგრაფიული ობიექტების შესახებ ცნობების ძირითადი წყარო ტოპოგრაფიული რუკები და აერო ფოტოსურათებია. ამასთან ერთად უშუალოდ დაკვირვება და ინფორმაციის მოპოვება შეიძლება. ველის გაზომვა ხშირად ხორციელდება მიზნებისა და სხვა ობიექტების ადგილის დადგენისთვის.

სამხედრო ტოპოგრაფიის ძირითადი ამოცანა არის ტერიტორიის შესწავლა ბრძოლის განხორციელების, ჯარების მართვის, იარაღისა და ტექნიკის გამოყენების, რთულ საბრძოლო სიტუაციაში პირადი შემადგენლობის გადამისამართების მიზნით.

სამხედრო ტოპოგრაფიის ერთ-ერთი მოვალეობა არის ტოპოგრაფიული უზრუნველყოფა. ამ უზრუნველყოფის შინაარსი რუკების, გეგმების, აეროფოტო სურათებისა და სხვა მასალების მომზადებაშია.

სამხედრო ტოპოგრაფია როგორც წყარო მეცნიერებას – გეოდეზიას ეყრდნობა და გეოგრაფიის, ფიზიკისა და მექანიკის მიღწევებით სარგებლობს.

ძალიან ბევრი ომის გამოცდილება იმის თქმის საფუძველს გვაძლევს, რომ ტერიტორიის სიღრმისეული ცოდნა, ნებისმიერ პირობაში მოძრაობის უნარი, რუკების წარმატებით გამოყენების უნარი გამარჯვებისთვის ერთ-ერთი პირობაა.

სიტყვა “ადგილი” აღნიშნავს – დედამიწის ფიზიკური ზედაპირის ერთ ნაწილს და მასზე მდებარე ობიექტებს. **ადგილი** - როგორც სამხედრო ტერმინი – არის ტერიტორია სადაც იქნება, ან იგეგმება ბრძოლა. ტერიტორია საბრძოლო მოქმედების ერთ-ერთი ელემენტია და მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს მის შედეგზე.

დედამიწის ზედაპირზე ფიზიკურ ფორმებს ეწოდება **რელიეფი** არის, ბუნების ან ადამიანის მიერ შექმნილი საგნები (მდინარეები, ტყეები, საცხოვრებელი პუნქტები და სხვა) ადამიანის საქმიანობის შედეგად შექმნილი ობიექტები კი **ადგილობრივი ნივთებად** და **ტერიტორიის ობიექტებად** ითვლებიან.

ტერიტორიის განსაკუთრებულობა

მსოფლიოში მომხდარი ომების გამოცდილება გვჩვენებს, რომ ტერიტორიის ფაქტორის წარმატებით გამოყენებით, იარაღისა და ტექნიკის ეფექტურად გამოყენებით გამარჯვების მოპოვება შესაძლებელია.

საბრძოლო მოქმედებების ორგანიზებისა და ჩატარების, იარაღისა და საბრძოლო ტექნიკის გამოყენების თვალსაზრისით ტერიტორიას აქვს რამდენიმე მახასიათებლები. აქ შედის: მისი გადასვლის საშუალება, დამცავი თვისება, მიმართულების მიცემის უნარი, დაკვირვების პირობა, შენიღბვის თვისება, სროლის პირობა, საინჟინრო აღჭურვილობის პირობა.

ადგილზე გადასვლის საშუალება – ჯარების, საბრძოლო ტექნიკისა და სხვა საშუალებების მოძრაობაზე ახდენს გავლენას.

დაცვის თვისებები – ჩვეულებრივი და მასობრივი განადგურების იარაღების ეფექტს ამცირებს, ჯარების დაცვის ორგანიზებას ხელს უწყობს. ასეთი თვისება ტერიტორიაზე რელიეფის, მცენარეების, სხვადასხვა ბუნებრივი და ხელოვნური თავშესაფრების არსებობით განისაზღვრება.

ტერიტორიის ამ თვისების გამოყენება თანამედროვე ბრძოლის ერთ-ერთი მოთხოვნაა.

ორიენტირების პირობები – ადგილობრივი ობიექტების, მტრის ჯარების გათვალისწინებით ჯარს ეხმარება საჭირო მოძრაობის მიმართულების მოძებნაში.

დაკვირვების პირობები – ჯარს ეხმარება მტრის პოზიციის, მისი ძალებისა და საშუალებების შესახებ ინფორმაცია მოიპოვოს. ეს თვისება ტერიტორიის ხედვის მანძილის მიხედვით განისაზღვრება და დამოკიდებულია ამინდზე, ობიექტების ბუნებაზე.

რაც მეტია ტერიტორიაზე მთები, სიმაღლეები მით უფრო ძნელია დაკვირვება.

ადგილის შენიღბვის საშუალებები – ეს არის ადგილის თავისებურება, რომელიც საშუალებას იძლევა, რომ პირადი შემადგენლობა და მათი პოზიცია უხილავი გავხადოთ მტრისათვის. შენიღბვა, ასევე, იძლევა მაღულად მოძრაობის საშუალებას.

აღნიშნული თვისება დამოკიდებულია დღის, წელიწადის მონაკვეთზე, ასევე ამინდზე. ზაფხულის პერიოდში ტექნიკის მტრის ავიაციისაგან და მიწისზედა დაკვირვებებისაგან შენიღბვა მარტივია ფოთლოვან ტყეში. ზამთარში კი ტექნიკის შენიღბვა უფოთლო ხეებიან ტყეში, თოვლის ფონზე, პრაქტიკულად შეუძლებელია.

სროლის წარმოების პირობა ადგილის თვისებაა, რომელიც უზრუნველყოფს სროლის საშუალებების ჩუმად მტრისგან ფარულად განთავსებას, ასევე უზრუნველყოფს სროლას მაქსიმალურად შორ მანძილზე.

საინჟინრო აღჭურვილობის პირობები დამოკიდებულია ნიადაგის ტიპზე, გრუნტის წყლების დონეზე, ასევე, ხელოვნური და ბუნებრივი საფარების ხასიათზე. ბევრ შემთხვევაში სწორედაც ნიადაგის ტიპი და გრუნტის მდგომარეობა განსაზღვრავს სამუშაოთა მოცულობას თხრილების გათხრისას, პირადი შემადგენლობისა და საბრძოლო ტექნიკისთვის თავშესაფრის აშენებისას, ამ დროს გაკეთებული საქმის მოცულობა, მისი მდგომარეობით განისაზღვრება.

ზოგადი წარმოდგენა ტოპოგრაფიული რუკების შესახებ

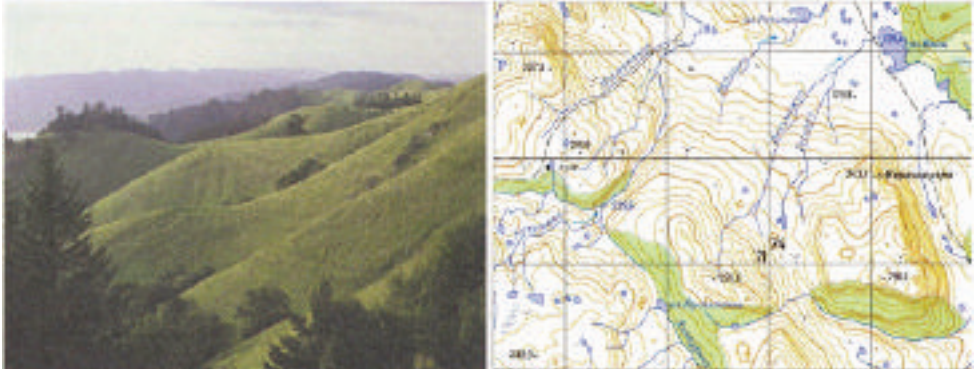
ტოპოგრაფიული რუკა – არის მიწის რელიეფის მთლიანი ან გარკვეული ნაწილის სიბრტყეზე პირობითი სიმბოლოებით აღწერა.

თანამედროვე კომპიუტერული ტექნოლოგიებით მომზადებულ ციფრულ რუკებს აქვთ მიწის ზედაპირის მაღალი სიზუსტით აღწერის უნარი. ტოპოგრაფიული რუკები ძირითად საბრძოლო დოკუმენტს წარმოადგენენ.

ტოპოგრაფიული ციფრული რუკები ფართოდ გამოიყენება მიწის ზედაპირის შეფასებისთვის, სხვადასხვა საკითხების გადასაწყვეტად, რომელთათვისაც აუცილებელია მანძილის და დახრილობების მოძებნა, კოორდინატების, კუთხეების მოპოვება.

საგანი “გეოგრაფია” მე-6 კლასის მოსწავლეებისათვის წარმოგიდგენს ფართო ცნობებს ტოპოგრაფიულ რუკებზე.

ტოპოგრაფიულ რუკებში ობიექტების აღწერა – პირობითი აღნიშვნები

მიწის ზედაპირის სტრუქტურა და ობიექტები პირობითი ნიშნებით აღწერილია. არის სამი სახის პირობითი ნიშანი. ხაზის ნიშნები (გზები, მდინარეები, მიწები, ელექტრო ხაზები და სხვ.). უმასშტაბო პატარა ობიექტები (ჭები, კოშკები და სხვ.) და ფართობის ნიშნები – (ტყეები, ნათესი ტერიტორიები). პირობითი ნიშნების მიხედვით ყველა ობიექტი რუკაზეა ასახული – მაგალითად, ინფორმაციები ხეებზე, ტყის გამოსახვით, მდინარის სიგანე და სიღრმე, მისი მოძრაობის სისწრაფე და სხვა..

კითხვები და დავალებები:

1. მოამზადეთ კროკები (თქვენ მიერ დაკვირვებული ტერიტორიის ესკიზი).
2. რა საშუალებებს გაძლევს დაკვირვების პირობა?
3. 149-ე გვერდზე მოცემულ სურათზე ტერიტორიის შენიღბვის, დამცავი, საცეცხლე საშუალებების შესახებ მოხსენება მოამზადეთ.
4. რომელია სამხედროების მიერ გამოყენებული რუკები?
5. განმარტეთ ტოპოგრაფიულ რუკაზე პირობითი ნიშნების მნიშვნელობას.

 91.6	სახელმწიფო გეოდეზიის ქსელის პუნქტი
 qaz	ნავთობისა და გაზის კოშკები
 neft	ნავთობისა და გაზის ტერიტორია კოშკის გარეშე
	გაზგასამართი სადგური
	ტრანსფორმატორის კოშკი
	ქარის წისქვილები
	კოშკის ტიპის შენობები
	მსუბუქი კოშკები (დაკვირვების კოშკები და სხვა)
£ $\frac{25}{0.30}$ 6	მარადმწვანე ტყე
£ $\frac{12}{0.20}$ 3	ფოთლოვანი ტყე
£ $\frac{20}{0.25}$ 5	შერეული ტყე
1.8 ★	შუქურა

2.5.2 ტერიტორიაზე რუკის ბარეჟი ორიენტირება

ბრძოლის დროს სროლისა და ნაწილების მართვაში
რამდენად მნიშვნელოვანია მიმართულების მიცემა?

მიმართულების მნიშვნელობა და მეთოდები

რომელიმე პიროვნების რომელიმე მხარისკენ გადამისამართების მიზნით იყენებენ სიტყვებს: „მარჯვნივ“, „მარცხნივ“, „უკან“. სამხედრო საქმეებში კი იყენებენ ოთხ კუთხეს რომელიც მსოფლიოს ყველა წერტილში გასაგებია – აღმოსავლეთი, დასავლეთი, ჩრდილოეთი, სამხრეთი. დასაწყისად მიჩნეულია ჩრდილოეთი, მაგნიტუდის ისრის მერიდიანები. საწყისი წერტილის მიხედვით ადგენენ ობიექტების მოძრაობის მიმართულებებს, მტრის პოზიციას, საინჟინრო მოწყობილობებს და ა.შ.

მიმართულების მიცემა შეიძლება იყოს: ზოგადი და კონკრეტული.

ზოგადი ორიენტირება არის დაახლოებით შედგენილი სქემის საფუძველზე (საცხოვრებელი სახლების სია, სხვა ორიენტირები).

დეტალური ორიენტირება - თავისი ადგილმდებარეობა და მიმართულება უფრო ზუსტად არის დადგენილი.

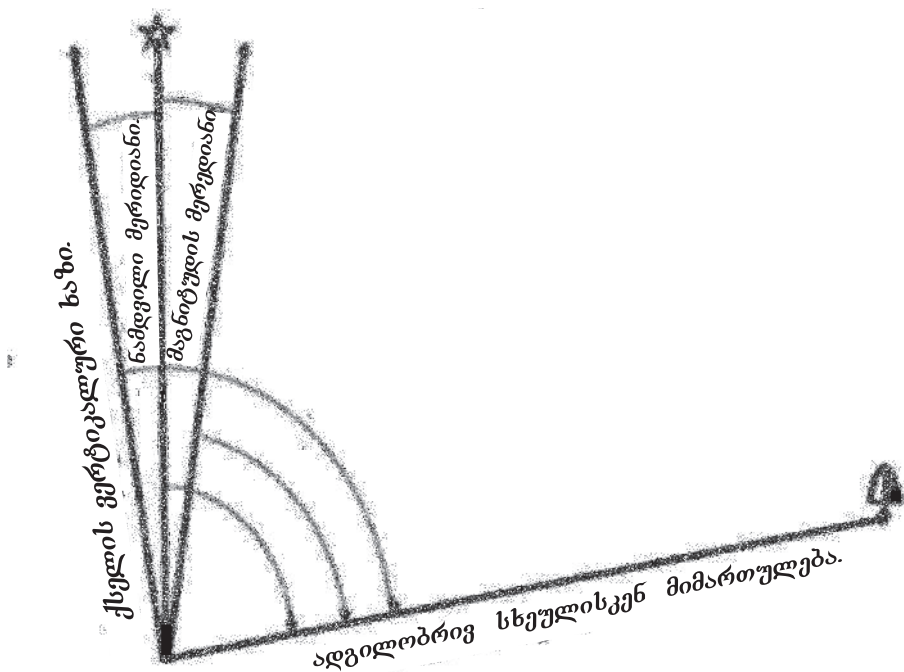
ამ დროს ხშირად იყენებენ **აზიმუტის კუთხეს**. ის მერიდიანის ჩრდილო ნაწილიდან იწყება და საათის ისრის მოძრაობის შესაბამისად მოძრაობს და იცვლება 0-დან 360 გრადუსამდე.

კუთხე, რომელიც ნამდვილი (გეოგრაფიული) მერედიანის ჩრდილო ნაწილიდან იწყება და საათის ისრის მოძრაობის შესაბამისად მოძრაობს არის ნამდვილი აზიმუტი – $A_{\text{исти}}$, მერედიანის მიხედვით, კი მაგნიტის აზიმუტი $A_{\text{маг}}$ ჰქვია.

ორიენტირება დედამიწაზე ნებისმიერი მიმართულება ზოგადი სიტუაციის გათვალისწინებით, კომპასით, ციური სხეულების დაკვირვების შედეგად და სხვა თვისებების საფუძველზე ხორციელდება.

ორიენტირებად გამოდგებიან ადგილობრივი ობიექტები, რელიეფის ელემენტები, მიზნის მდგომარეობისაგან დამოკიდებულებით. ორიენტირი ფორმისა და ფერის მიხედვით ჯარისკაცებისთვის თვალსაჩინო უნდა იყოს. შეიძლება იყოს: ფართობის (ტყეები, ტბები), ხაზოვანი (მდინარე, გზა) და წერტილოვანი (კოშკი, სვეტი).

ბუნებრივი პირობების შეცვლით, დღის დროის მიხედვით, იცვლება ორიენტირების დაკვირვების თვისებებიც (მაგალითად – ფერები). ასევეა ზამთარშიც.

დამით დაკვირვებისთვის სპეციალური მოწყობილობების გამოყენებით იცვლება ორიენტირების ფერი. აქ მატულობს თეთრი-შავი აღწერა.

მიმართულების დადგენაში ყველაზე მეტად კომპასს იყენებენ. მისი მაგნიტუდის ისარი ყოველთვის ჩრდილოეთისკენ და სამხრეთისკენ მიმართულია.

კომპასის დახმარებით ადგენენ მაგნიტურ აზიმუტს. არსებობს სამი სახის კომპასი: მაგნიტუდის კომპასი, გიროკომპასი და ელექტრონული კომპასი. სამხედრო ოპერაციებში მხოლოდ მაგნიტუდის კომპასს იყენებენ. თანამედროვე მობილურ ტელეფონებში კომპასის ფუნქციის მქონე სპეციალური პროგრამაა, მსოფლიოს მხარეების განსაზღვრით.

კომპასის მაგივრად საუკუნეების განმავლობაში მზეს, ვარსკვლავებს, მთვარეს იყენებდნენ, საბრძოლო მოქმედებებში ბუნებრივი და ხელოვნური ობიექტების თვისებების გამოყენებით მიმართულების დადგენა შესაძლებელია. მაგალითად:

- ხეების, ქვების ჩრდილო ნაწილი ყოველთვის მცენარით დაფარულია.
- ხის ღეროს ზედაპირი ჩრდილოეთის მხრიდან უხეშია, სამხრეთიდან კი გლუვი;
- ჩრდილოეთში უფრო ხშირია მცენარეული ფენა;

- გაზაფხულზე სამხრეთის მხარეზე თოვლი უფრო მალე დნება.
- ჭიანჭველების ბუდე ჩრდილოეთის მიმართულებით ხალიანია, სამხრეთით კი გლუვი (ზამთარში, ამ განსხვავების დაფიქსირება ძნელია)

ხის რგოლებზე, ტოტებზე, ბუდეებში თოვლის რაოდენობის მიხედვით მიმართულების დადგენა.

აზერბაიჯანის ტერიტორიაზე – ქალაქ ქააბით (ე.ი. მექით) შეიძლება სამხრეთ მიმართულების დადგენა. მუსლიმებში არის კომპასის შემცველი მოწობილობა, რომელსაც კიბლენამე ეწოდება. ქრისტიანულ სამყაროში კი, ეკლესიებზე ჯვრების, სასაფლაოებში საფლავების მდგომარეობის მიხედვით შესაძლებელია მიმართულების დადგენა.

მიმართულების დადგენის დროს მიმართულებებს შორის ზომავენ ჰორიზონტალურ კუთხეს. ამ დროს რამდენიმე მეთოდს იყენებენ. კუთხეების გაზომვისთვის კი სხვადასხვა საშუალებებს იყენებენ.

მაგნიტური აზიმუტის, მიზნისადმი ჰორიზონტალური კუთხის დასაგენად კომპასს იყენებენ.

მანიძილის განსაზღვრების მარტივ წესად ითვლება:

- თვალით განსაზღვრა;
- სპიდომეტრით;
- ადგილობრივი ობიექტების კუთხისა და ხაზის ზომის მიხედვით;
- ხმის ექოთი;
- მოძრაობის სიჩქარით და დროთი;
- გეომეტრიული გაზომვით;
- ნაბიჯებით
- თანამედროვე აპარატებით (ტელეფონი, GPS და სხვა)

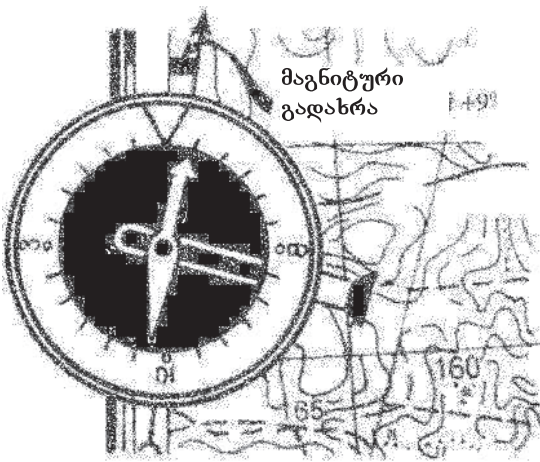
დედამიწის ზედაპირზე რუკის მიხედვით მიმართულების მიცემა

რუკა – დედამიწაზე მიმართულების დადგენისთვის ძირითადი საშუალებაა.

ტოპოგრაფიული რუკა ახალ ტერიტორიაზე ყველაზე სანდო დოკუმენტია. მისი დახმარებით პოზიციის, მიმართულების დადგენაა შესაძლებელია.

რუკის მიხედვით საჭირო ობიექტები რუკაში აღწერილ ობიექტებს ედრება, განისაზღვრება დგომის წერტილები, ხდება ობიექტების კოორდინირება, შორს მდებარე მწვერვალები, მაღალი კლდეები და სხვა.

რუკის მიხედვით ორიენტირებისას იგი უნდა დავიკავოთ ჩრდილოეთისადმი პერიზონტალურ მდგომარეობაში. ასეთ ვითარებაში ადგილობრივი საგნები, რომელიც აღნიშნულია რუკაზე პირობითი ნიშნებით, იოლად იძებნება, რაც წარმოადგენს კიდევ ორიენტირების საფუძველს.

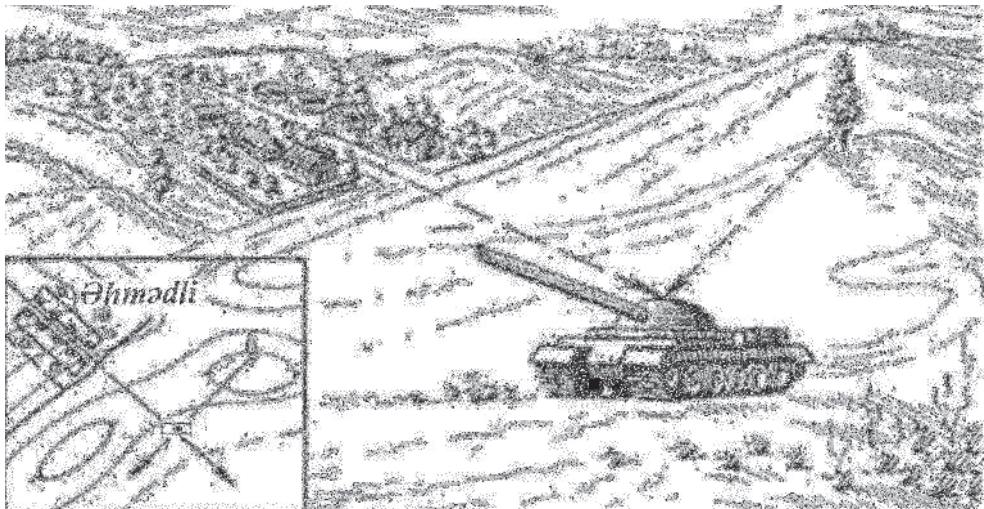
რუკით ორიენტირება სრულდება პერიზონტის მხრიდან ხაზოვანი ორიენტირით. ხაზოვანი ორიენტირებისას რუკაზე მითითებული ხაზოვანი ობიექტი უნდა შევედართ ადგილზე განთავსებულ ობიექტს. ასეთი ორიენტირება შეიძლება იყოს ზუსტთან მიახლოებული. დაახლოებითი ორიენტირებისას ობიექტი შეუდარდება რუკაზე მის პირობით აღნიშვნას. ზუსტი ორიენტირება ხდება სპეცსახაზავით, რომელიც მიმართული იქნება ობიექტისაკენ.

ორივე შემთხვევაში ზუსტდება მარჯვნივ თუ მარცხნივ მდებარე ობიექტების განლაგება (მწვერვალი, ცალკე მდგომი ხე, ტბა და სხვა).

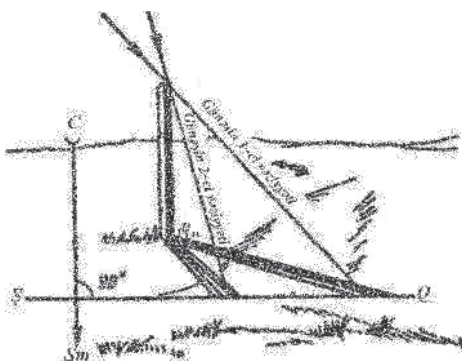
– რუკით ორიენტირებისას ასევე ხდება ხაზოვანი ორიენტირებაც, მაგრამ ხაზოვანი ორიენტირებისაგან განსხვავებით, სპეცსახაზავის ან ფანქრის დახმარებით ხდება ორიენტირება რომელიმე დაშორებული ობიექტის მიმართულებით.

– თუ დგომის წერტილი უცნობია და ორიენტირები არ ჩანან, ორიენტირება სრულდება კომპასით. დაახლოებითი ორიენტირებისას კომპასით ხდება ჩრდილოეთის მიმართულების განსაზღვრა, შემდეგ შეირჩევა რომელიმე ობიექტი, რომელიც ამ მიმართულებით მდებარეობს და რუკა გაიშლება მოცემული მიმართულებით.

კომპასით ზუსტად ორიენტირება ხდება კომპასის მონაცემების გათვლით

ხაზოვანი ორიენტირის მიხედვით მიმართულების მიცემა

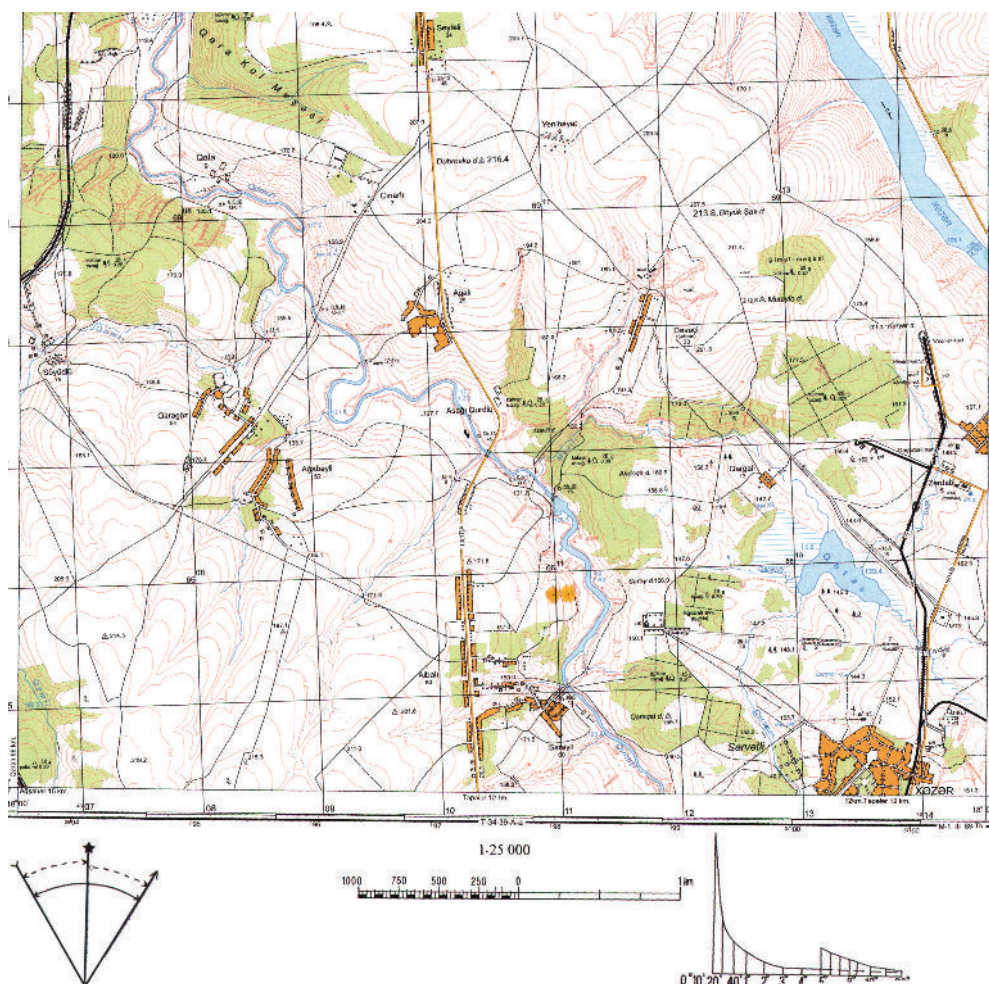

ჩრდილის მიხედვით მიმართულების მიცემა

ციური სხეულების მიხედვით რუკისთვის დაახლოებითი მიმართულების განსაზღვრა შეიძლება (მზე, მთვარე, პოლარული ვარსკვლავი). ამ სხეულების მიხედვით ჩრდილოეთის მიმართულებას, შემდეგ კი მის საფუძველზე დანარჩენს პოულობენ. რუკის დაშორებისთვის იყენებენ თანამედროვე ტექნოლოგიას. ყველა შემთხვევაში დადგენილ კოორდინატებს რუკაზე აღნიშნავენ. რუკის ზუსტად წასაკითხად გამოიყენება თანამედროვე ტექნოლოგია (JPS). ყველა შემთხვევაში განსაზღვრული კოორდინატები შეყავთ რუკაში და ორიენტირებას ახდენენ გარშემო მდგომი ობიექტებით.

კითხვები და დავალებები:

1. რა არის მაგნიტუდის ისრის გადაცდომა?
2. ტოპოგრაფიულ რუკაზე დაადგინეთ მართკუთხედის კოორდინატები.
3. ტოპოგრაფიულ რუკაზე სიმაღლეები დაადგინეთ ჰორიზონტების მიხედვით.
4. დაადგინეთ ფერდობის დახრა.
5. რუკაზე, რომლის მასშტაბი 1:25.000 არის, ორი ობიექტს შორის მანძილი 25 სმ-ია. რეალურად რამდენია ამ ობიექტებს შორის მანძილი?

2011 წელს გადაცდომა აღმოსავლეთისკენ 6 12' (1-03) გრ. იყო. მერიდიანების საშუალო დახლოება დასავლეთისკენ 2 24' (0-40) იყო, ბუსსოლის კორდინატის ქსელის ვერტიკალურ ხაზებზე გადაცდომა აღმოსავლეთით კი 8 36' (1-43). გადახრის წლიური ცვლილებაა 0 02' (0-01). მაგნიტურ აზიმუტზე დირექციულ მინუს კუთხეზე ჩასწორება იქნება (1-43).

შენიშვნა: ბრტყალებში კუთხის გამზომი ხელსაწყო ნაწილებია აღწერილი. (ერთი ნაწილი = 3/6)

დაგეგმილი და მომზადებულია დასაბეჭდად 2011 წელს.
სგ. სამხედრო ტოპოგრაფიის სამსახური.
რედაქტორი: უფროსი ლეიტენანტი მამედოვი თ.ზ

2.5.3 აზიმუტის მიმართულებით მოძრაობა

აზიმუტით მოძრაობის მნიშვნელობა არის კომპასის დახმარებით მიმართულების მოძებნა, მისი შენარჩუნება და საჭირო პუნქტზე მიწოდება.
რა არის მაგნიტური აზიმუტი?

უცნობ ტერიტორიაზე, გზებიდან შორს, სადაც არ არის ორიენტირები, ტყეში, უდაბნოში, ასევე ღამით, ნისლიან ამინდებში მოძრაობის მიმართულების სწორად გაგრძელება კომპასის ან სანავიგაციო მოწყობილობების საშუალებით ხორციელდება. მანძილი კი ნაბიჯებით ან სპიდომეტრით იზომება. ამისთვის წინასწარ რუკის მიხედვით მარშრუტს ირჩევენ. თუ რუკა არ არის, მაშინ აზიმუტით მოძრაობენ. აზიმუტით მოძრაობას ძირითადად ფეხით სიარულის დროს იყენებენ.

აზიმუტის დადგენის საშუალებები – ადრიანოვის კომპასი

ადრიანოვის კომპასით აზიმუტის დადგენისთვის უნდა დავდგეთ ობიექტისკენ, კომპასი ხელში ჰორიზონტალურად დავიჭიროთ, ისარი გავუშვათ თავისუფალ მდგომარეობაში, კომპასი დავატრიალოთ ჩრდილოეთისკენ, მერე ისრის შესაბამისი ნაწილის მნიშვნელობა წავიკითხოთ.

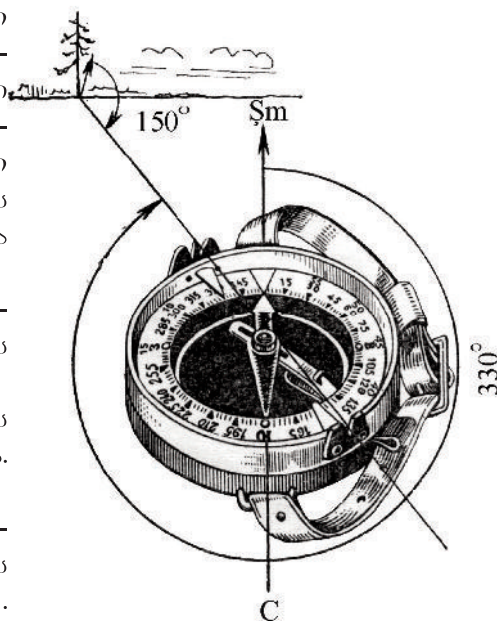
ეს მნიშვნელობა არის მოცემული მიმართულების მაგნიტუდის აზიმუტი.

სურათზე ხემაღე მიმართულების მაგნიტუდის აზიმუტი 330 გრადუსია.

{სურათი} –

ადრიანოვის კომპასით მუშაობისას ის უნდა დავიკავოთ თვალის დონიდან 10-12 სმ-ის დაბლა. იმისათვის, რომ კარგად შევხედოთ ნიშანზე არ არის თვალის დონემდე აწევა რეკომენდირებული. რადგან ამ დროს ირღვევა მიმართულება.

კომპასის დახმარებით აზიმუტის კუთხეში სიზუსტე 2-3 გრადუსია.

ადრიანოვის კომპასით აზიმუტის დადგენა

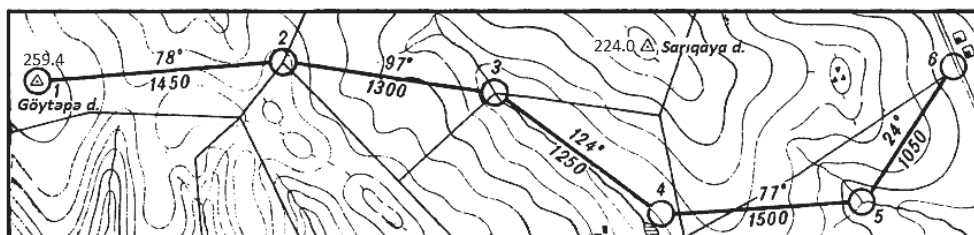
საყრდენ წერტილისგან ადგილობრივ ობიექტამდე მიმართულების აზიმუტს **სწორ აზიმუტს** უწოდებენ. ზოგჯერ უკან მოსვლისთვის საჭიროა **უკუაზიმუტის** პოვნა.

თუ სწორი აზიმუტი 180 გრადუსზე ნაკლებია, ამატებენ 180 გრადუსს და თუ მეტია აკლებენ. მოცემულ სურათზე უკუ აზიმუტი 150 გრადუსია.

აზიმუტის მიხედვით მოძრაობის წესი

აზიმუტით მოძრაობისთვის საჭირო ინფორმაცია დიდმასშტაბიან ტოპოგრაფიულ რუკაზეა. მარშრუტის მიმართულებები დამოკიდებულია ტერიტორიის ფორმაზე, ორიენტირების რაოდენობასა და მოძრაობის პირობაზე. ძირითადი საკითხი – მოცემულ რაიონში უმოკლესი მარშრუტით წასვლაა. ამავე დროს უნდა შევეცადოთ, რომ შესახვევები ცოტა იყოს. შესახვევ წერტილებში უნდა გათვალისწინებული იყოს ორიენტირები.

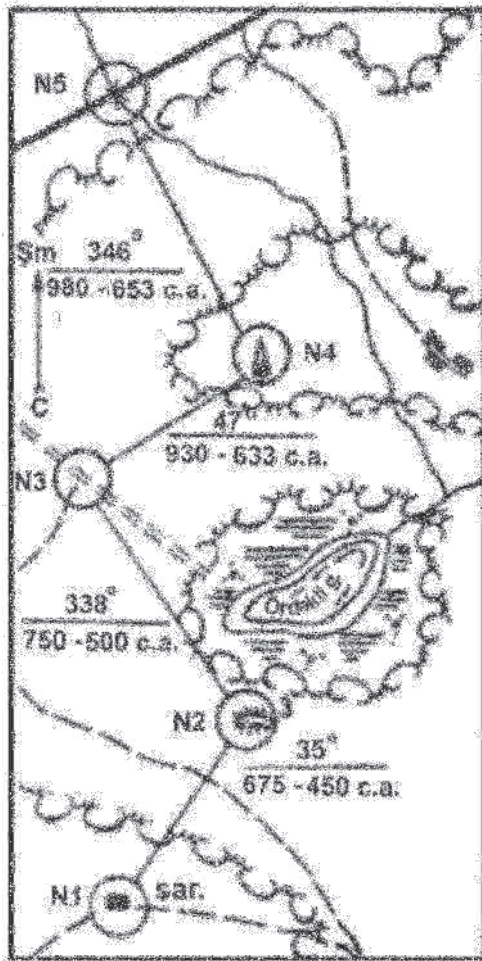
ორიენტირებს შორის მანძილი არ უნდა იყოს 1-2 კმ-ზე მეტი. ღამით მოძრაობისთვის მანძილი უფრო ნაკლები, ორიენტირების რაოდენობა კი მეტი უნდა იყოს. შერჩეულ ორიენტირს რგოლით აღნიშნავენ და აერთებენ სწორი ხაზებით.

აზიმუტის მიხედვით მოძრაობის მარშრუტის არჩევა

მარშრუტის საწყის წერტილს, ორიენტირებს და ბოლო წერტილს იწერენ ფურცელზე. ორიენტირების სურათზე განლაგება უნდა იყოს რუკის მსგავსი. დანომვრის შემდეგ ორიენტირებს აკავშირებენ სწორი ხაზებით. თითო ხაზის წინ მოძრაობისთვის პირველადი მონაცემები წილადის სახით იწერება. მრიცხველზე – აზიმუტი, მნიშვნელზე – მანძილი. თუ აზიმუტით მოძრაობას ფეხით მოსიარულე ასრულებს, მაშინ მეტრები წყვილი ნაბიჯებით ბრტყელებში იწერება.

ამის შემდეგ სქემაში ჩრდლო-სამხრეთის ისარი და მოძრაობის დროს გამოყენებისთვის მარშრუტის მანძილზე სხვა და დამატებით ორიენტირებს აჩვენებენ. ტერიტორიაზე, კერძოდ დახურულ სივრცეში

ახიმუტით მოძრაობის სქემა.

სწორი ხაზით მოძრაობის უნარი ძალიან მნიშვნელოვანია. ღია და ნახევრად დახურულ ტერიტორიებზე ამ მიზნით, კარგ თვალსაჩინო ორიენტირებს ხმარობენ. ნახევრად დახურულ ან დახურულ სივრცეში ორიენტირების დაკარგვის ვერსიის გათვალისწინებით მიზნამდე მოსვლისთვის საწყისი წერტილის შემდეგ მდგომ ორიენტირს ხმარობენ. იმის შემდეგ კი მოცემულ მიმართულებაში ახალ ორიენტირს ირჩევენ. ასეთ ორიენტირებს შუალედურ ორიენტირს უწოდებენ. მოძრაობის მიმართულა შეიძლება დადგინდეს დამხმარე ორიენტირებით, როგორიცაა მზე, მთვარე, ვარსკვლავი. დახურულ სივრცეში დიდი ხნის განმავლობაში მოძრაობის დროს მზისა და მთვარის მოძრაობა (ადგილის შეცვლა) უნდა გავითვალისწინოთ. მოძრაობის დროს მაღალი მწვერვალის ორიენტირად გამოყენებაც შეიძლება.

ჯერ კომპასით მოძრაობის მიმართულებას ირჩევენ, შემდეგ ამ მიმართულებით არსებულ დამატებით ორიენტირებს. შუალედურ ორიენტირზე მოსვლისას კომპასით ახალ მიმართულებას ირჩევენ. ამ წესით მეორდება ყველა ქმედება. თუ არ ჩანს შუალედური ორიენტირები მაშინ მოძრაობის მიმართულებას კომპასით ინარჩუნებენ. სწორი გეზით სვლისათვის ღია ტერიტორიაზე შეიძლება გამოყენებული იქნას ჩამკეტი ხაზის ილეოთ, როცა გზის გაგლისას გარკვეულ ინტერვალზე მიწაში არჭობენ პალოებს. ამრიგად, უკან ჩარჭობილ პალოებზე პერიოდულად დაკვირვებით შეიძლება დავარეგულოთ შემდგომი მოძრაობა.

ამრიგად, ღია ტერიტორიაზე იგივე მარშრუტით უკან დაბრუნებისას აუცილებელია მოძრაობის მიმართულების გადაყვანა უკუაზიმუტზე. უკან დაბრუნებისას გზა რომ გავიკვლიოთ, აუცილებელია დავიმახსოვროთ შედარებით გამორჩეული ადგილები, ადგილობრივი ობიექტები, ან ბუნქნარებს და გზაჯვარედინებს დაეტოვოთ სპეციალური ნიშნები.

რამდენიმე მახასიათებელი, რომელთაც აუცილებად უნდა მივაქციოთ ყურადღება აზიმუტზე მოძრაობისას

მოძრაობის დროს საჭიროა რამდენიმე გასწორება:

- ადამიანის ერთი ნაბიჯი მეორეზე პატარაა, ამიტომაც შეიძლება მოხდეს მარშრუტისგან გადაცდომა.

- როგორც წესი სინამდვილეში მანძილი რუკის მანძილზე დიდია. რელიეფის მიხედვით უნდა გავასწოროთ მანძილი.

- ყველა ადამიანმა უნდა იცოდეს თავისი ნაბიჯის სიგრძე. ნაბიჯის საშუალო სიგრძეზე გავლენას ახდენს, რამდენიმე ფაქტორი. მაგალითად: ადამიანის სიმაღლე, ქარის სიქარე, ტანსაცმელი, ფიზიკური და მორალური მდგომარეობა.

- ღრმა ტყეში და სხვა რთულ სიტუაციაში კომპასი უნდა დავიჭიროთ ხელში.

- კომპასი არ უნდა დავდოთ რკინის ნივთებისა და ელექტრო მაგნიტუდის თვისებების მქონე ნივთებთან ახლოს, უნდა დავდგეთ ჯავშანტექნიკიდან 50-60 მეტრში, რადიოსადგურიდან, მობილური ტელეფონიდან 10-15 მეტრში. ეს მანძილები იცვლება ადგილის რელიეფზე დამოკიდებულებით

კითხვები და დავალებები:

1. როგორ იყენებენ მიმართულების კუთხეებს?
2. ტერიტორიაზე ორ ობიექტს შორის მანძილი 1150 მეტრია, თუ რუკის მასშტაბი 1:50000 არის, რა იქნება მათ შორის მანძილი რუკაზე?
3. ადამიანის ერთი ნაბიჯი მეორეზე პატარაა, ამიტომაც შეიძლება მოხდეს მარშრუტისგან გადაცდომა. – გადაამოწმეთ თქვენთვის.
4. რითი ახსნით ჯავშანტექნიკის, რადიოსადგურების და მობილური ტელეფონების ზემოქმედებას კომპასზე, ადგილზე დამოკიდებულებით?

2.6.1 საგანგებო სიტუაციების აღწერა

გამოცდილება გეიხვეწებს, რომ უსაფრთხოების უზრუნველყოფა ბოლომდე არ არის შესაძლებელი. ამის გამო ნებისმიერი ქმედება პოტენციური საფრთხის წყაროა.
რა არის საგანგებო სიტუაცია?

საგანგებო სიტუაციების წყაროდ შეიძლება იქცეს ბუნებრივი მოვლენები, ავარია, ტექნოგენური მოვლენები, ინფექციური დაავადებები და მასობრივი განადგურების იარაღის გამოყენება. საინფორმაციო საშუალებებში ხშირად ერთი და იგივე მოვლენისთვის კატასტროფას ან ავარიას ამბობენ. ერთი შეხედვით იგივეა, მაგრამ მათ შორის არის განსხვავება.

ავარია – ავტომატიის, რომელიმე სისტემის, შენობის ან მოწყობილობის დაზიანებაა. შეიძლება მოხდეს აფეთქების, მომწამლავი ნივთიერებების გავრცელებით, ხანძრით. ესენი პატარა მოვლენებად ითვლებიან.

კატასტროფა – არის ავარიული მოვლენა, რომელიც ძალიან ბევრი ადამიანის დაღუპვით მთავრდება.

კატასტროფა შეიძლება იყოს:

ეკოლოგიური კატასტროფა – ესაა სატრანსპორტო ან საწარმოო ავარია, რომელიც იწვევს ფლორისა და ფაუნის მასობრივ განადგურებას, დიდ ზიანს აყენებს გარემოს, ნიადაგს, ატმოსფეროსთვის და სხვა.

ტექნოგენური კატასტროფა – მოულოდნელად მექანიკური, ქიმიური, რადიოაქტიური ენერგიის გავრცელებაა.

ბუნებრივი კატასტროფა – მოულოდნელად მომხდარი შემთხვევები, რომელიც არღვევს მოსახლეობის სიცოცხლისუნარიანობას, ანადგურებს მატერიალურ ფასეულობებს.

საგანგებო სიტუაცია - ადამიანების დაღუპვით, მათი ჯანმრთელობისა და გარემოსთვის ზიანის მომტანი, სამხედრო ქმედებები, ავარიები, ბუნებრივი და სხვა გადასტროფების შედეგად შექმნილი ვითარებაა.

საგანგებო მოვლენები განსხვავდებიან ტიპების, მასშტაბის, შედეგების, და სხვა მახასიათებლების მიხედვით. მაგრამ ზოგადად არის ორი ჯგუფი:

კონფლიქტური;

უკონფლიქტო;

კონფლიქტური საგანგებო მოვლენები:

- სამხედრო შეჯახებები;
- ექსტრემისტული პოლიტიკური ბრძოლა;
- სოციალური აფეთქება;
- კონფლიქტი ეროვნულ და რელიგიურ ნიადაგზე;
- ტერორიზმი;
- დანაშაულის მოძალება;

უკონფლიქტო საგანგებო მოვლენები:

ბუნებრივი

ტექნოგენური

ეკოლოგიური

მოვლენების სხვადასხვა თვისებებით დახასიათებაც შეიძლება. ჩვენს ქვეყანაშიც შეიძლება მოხდეს ყველა ეს მოვლენა:

ლოკალური (ნაწილობრივი) საგანგებო შემთხვევა არ ვრცელდება სამუშაო ადგილის ფარგლებს, დაზარალებულია მაქსიმუმ 10 ადამიანი.

ობიექტის მასშტაბით – ობიექტის ან შენობის ფარგლებშია. დაღუპულია 10, დაზარალებულია 100-დან 1000-მდე ადამიანი.

ადგილობრივი – გავრცელებულია მხოლოდ საცხოვრებელი დასახლების, სოფლის ან რაიონის ტერიტორიაზე. დაღუპულია 100-დან 1000-მდე, დაზარალებულია 10000-დან 125000-მდე ადამიანი.

რეგიონალური – გავრცელებულია რამდენიმე საცხოვრებელი დასახლების, სოფლის ან რაიონის ტერიტორიაზე. დაღუპულია 1000-დან 25000-მდე, დაზარალებულია 125000-დან 500000-მდე ადამიანი.

სახელმწიფო მნიშვნელობის – გავრცელებულია სახელმწიფოს დიდ ტერიტორიაზე. დაღუპულია 25 000-დან 1000 000-მდე, დაზარალებულია 500 000-დან 20 000 000-მდე ადამიანი.

გლობალური მნიშვნელობის – გავრცელებულია რამდენიმე მეზობელი ქვეყნის ტერიტორიაზე.

მოქმედების არეალის გარდა (გავრცელების მასშტაბით) ბუნებრივი მოვლენები კვალიფიცირდებიან ადამიანთა მსხვერპლისა, დაჭრილების რაოდენობისა და მიყენებული ზიანის მიხედვით.

1. ბუნებრივი საგანგებო სიტუაციები:

- მეტროლოგიური მოვლენები- (ქარბუქი, წვიმა, ქარი, ძლიერი თოვლი და სხვ)
- გეოფიზიკური მოვლენები - ვულკანი, მიწისძვრა.
- ჰიდროლოგიური მოვლენები - სტიქია
- ინფექციური დაავადებები
- ხანძრები - ტყის ხანძრები
- ზიანის მომტანი ეფექტი
- სახიფათო გეოლოგიური მოვლენები
- ტროპიკული ქარბუქი, ცუნამი

2. ტექნოგენურ საგანგებო სიტუაციები:

ტექნოგენური საგანგებო შემთხვევები არის ადამიანის სხვადასხვა საქმიანობასთან დაკავშირებული კატასტროფები. მეცნიერებისა და ტექნიკის განვითარებასთან ერთად ამ მოვლენების რაოდენობაც იზრდება. ბოლო წლების განმავლობაში ასეთი სიტუაციებს უზარმაზარი მსხვერპლი მოჰყვა. ასეთი მოვლენების ზოგადად ტექნოგენური კატასტროფების 2/3 სატრანსპორტო ავარიებია. დანარჩენი კი ინდუსტრიის ობიექტებსა და სხვა ობიექტებში ხდება. ტექნოგენურ მოვლენებში შედის: ხანძრები, აფეთქებები, შენობების დანგრევა, ქიმიური, ბიოლოგიური და რადიოაქტიური ნივთიერებების გავრცელებასთან დაკავშირებული მოვლენები. ამ მოვლენების შედეგად ადამიანის მსხვერპლი დიდია, ასევე იქმნება სოციალური დაძაბულობა. ჩერნობილისა და ფუკუსიმას მოვლენები ამის თვალსაჩინო მაგალითია.

3. ეკოლოგიური საგანგებო სიტუაციები:

- მიწის მდგომარეობის შეცვლასთან დაკავშირებული (მიწის შრეების და ზედაპირის);
- ატმოსფეროს ბუნებისა და მდგომარეობის შეცვლასთან დაკავშირებული (კლიმატის მკვეთრი ცვლილება, ჟანგბადის უკმარისობა ქალაქებში, აზოტის ფენის დარღვევა და სხვა);
- ჰიდროსფეროს (წყლის) მდგომარეობის მდგომარეობის შეცვლასთან დაკავშირებული (წყლის რესურსების დაბინძურება და დაშრობა, წყლის რესურსების მკვეთრად შემცირება);
- ბიოსფეროს მდგომარეობის შეცვლასთან დაკავშირებული (ზოგიერთი სახეობის ცხოველების და მცენარეების გაქრობა, გაუდაბნობა და სხვა).

კითხვები და დავალებები:

1. თქვენი აზრით საავტომობილო ავარიების რაოდენობის გაზრდის მიზეზი რა არის?
2. ჩვენი მეზობლების მიერ ჩვენი მიწების ოკუპაციის შედეგად თანამემამულეების თავისი მიწებიდან გადმოსახლება რომელ მოვლენას ეკუთვნის?
3. მოგვითხრეთ ბუნებრივი საგანგებო სიტუაციების შესახებ, რომელიც ჩვენს ქვეყანაში მომხდარა.
4. როგორ ზიანს აყენებენ ადამიანის ჯანმრთელობას ეკოლოგიური მოვლენები?
5. ეკოლოგიური მოვლენების შედეგების აღმოფხვრისთვის რა გააკეთებულია?

2.6.2 ტექნოგენური და სოციალური ხასიათის კატასტროფები

21-ე საუკუნის დასაწყისში ტექნოგენური საგანგებო მოვლენების მიერ მიყენებული ზარალი ძალზე დიდია. დიდად გავრცელებულია. სიცოცხლის უსაფრთხოების უზრუნველყოფა მსოფლიო საზოგადოების მნიშვნელოვანი პრობლემაა.

ტექნოგენური საგანგებო სიტუაცია როგორ არის დაკავშირებული ადამიანის საქმიანობასთან?

წარმოქმნის მიზეზების მიხედვით ტექნოგენური საგანგებო სიტუაცია შეიძლება იყოს განსხვავებული:

- კომუნალური მეურნეობის ობიექტებში მომხდარი ავარიები;
- სატრანსპორტო ავარიები;
- ჰიდროტექნიკური ავარიები;
- სახიფათო ობიექტებზე ხანძრითა და აფეთქებით გამოწვეული ავარიები;
- ავარიები ქიმიურ და ბიოლოგიურ სახიფათო ობიექტებში;

კომუნალური მეურნეობის ობიექტებში მომხდარი ავარიები, ხანძრები აფეთქებები ამ ობიექტების სისტემების დაზიანებით მთავრდება. ყველაზე ხშირად ასეთი ავარია წყლის სისტემაში და კანალიზაციაში და ა.შ.

ავარიები ტრანსპორტში:

დღეს ნებისმიერი სატრანსპორტო საშუალება პოტენციური საფრთხის წყაროა. კომფორტი და სისწრაფე, სწრაფი ტექნიკური პროგრესი ამცირებს ადამიანის საქმიანობის უსაფრთხოების დონეს.

ჰიდროტექნიკურ მოწყობილობებში ავარიები:

წყლის კინეტიკური ენერგიის გამოყენების მიზნით აგებენ წყლის ელექტროსადგურებს. ასეთი ნაგებობა გათვლილია მელიორაციაზეც და უნდა უზრუნველყოს სარწყავი სისტემის, წყლის ტრანსპორტის უსაფრთხოება. მაგრამ, ზოგჯერ, სამშენებლო საქმიანობის დროს, არ ხდება მოსალოდნელი რისკებისა და ბუნებრივი ფაქტორების გათვალისწინება, რაც დიდ საფრთხეს უქმნის ადამიანებს.

ხანძრისა და აფეთქების საშიშროების მქონე ადგილებში მომხდარი ავარიები.

ადგილები, სადაც ინახება ან ხდება ასაფეთქებელი ნივთიერებისა და მასალების ტრანსპორტირება, რომელიც ადვილად იწვევება, ხანძრისა და აფეთქების ხიფათის მქონე ადგილებია. ამავე კატეგორიას განეკუთვნებიან გაზგამტარი მილები, რომლის მეშვეობით ხდება ბუნებრივი აირის და სხვა ფეთქებადსაშიში ნივთიერებების ტრანსპორტირება.

ნებისმიერ სამშენებლო მასალას და კონსტრუქციას სამ ჯგუფად ყოფენ:

1. რომელიც არ იწვეება
2. რომელიც ძნელად იწვეება
3. რომელიც იწვეება

არის მასალა, რომელიც არ იწვეება და ცეცხლის მაღალი ტემპერატურისგან ნახშირად იქცევა.

არის მასალა, რომელიც რთულად იწვეება ცეცხლის მაღალი ტემპერატურისგან და ნახშირად არ იქცევა.

არის მასალა, რომელიც ადვილად იწვეება ცეცხლის მაღალი ტემპერატურისგან და ხანძრის კერის ჩაქრობის შემდეგაც იწვის.

გარემოს დაბინძურებით საგანგებო სიტუაცია, ტექნოგენური, ბიოლოგიური, ქიმიური მომწამლავი რადიოაქტიური სახიფათო ნივთიერებების გავრცელება საგანგებო სიტუაციაა.

რადიოაქტიური ნივთიერებების დაყრასთან დაკავშირებით ავარიებში შედის ატომური ელექტროსადგურებში მომხდარ ავარიები. ჩერნობილის ატომური ელექტროსადგურში მომხდარი, იაპონიაში ცუნამის შედეგად ატომური ელექტროსადგურში მომხდარი ავარიები და სხვ.

ქიმიური ნივთიერებების გავრცელებასთან დაკავშირებული ავარიები ასეთი ნივთიერებების შენახვისა და წარმოების ადგილებში გვხვდება.

ბიოლოგიური მომწამლავი ნივთიერებების გავრცელების, ბაქტერიოლოგიური ნივთიერებების მომზადებისა და გადაზიდვის დროსაც ხდება ავარიები.

რადიაციის საფრთხის მქონე ობიექტებში ავარიები: თანამედროვე მსოფლიოში მეცნიერებისა და ტექნიკის ნებისმიერ დარგში ხმარობენ რადიოაქტიურ ნივთიერებებს. ბირთვული მეცნიერების და ტექნიკის განვითარება ძალიან მნიშვნელოვანია ეკონომიკისთვის. მაგრამ ამავე დროს სახიფათოა ადამიანებისა და გარემოსთვის.

რადიოაქტიური ნივთიერებების დაყრასთან დაკავშირებით ატომური ელექტროსადგურებში მომხდარი ავარიები შეიძლება იყოს:

- ლოკალური;
- ადგილობრივი;
- ზოგადი;

მოწამლვის ზონაში რადიაციის ეფექტი ადამიანის გარე და შინაგანი დაზიანების რაოდენობით განისაზღვრება.

გარე დასხივება არის ადამიანის სხეულის გარედან, სხვა წყაროდან სხივების მიღება. შინაგანი დასხივება არის ადამიანის შინაგანი წყაროდან სხივების მიღება. ასეთი ნივთიერებები ადამიანის კრიტიკულ ორგანოებში და კანზე ჩნდება.

სამუშაო შემადგენლობისა და მოსახლეობის დაცვის მიზნით, რადიაციის საფრთხის მქონე ობიექტებს ზონებად ყოფენ. არსებობს სამი ზონა:

სასწრაფო დაცვის პროცედურების ზონა – შინაგანი სხივების გამო ევაკუაციისთვის გათვალისწინებული ზონაა.

გაფრთხილების პროცედურების ზონა – მთლიანი სხეულის ან რომელიმე ორგანოს დაზიანების გამო, თავშესაფრისთვის ან იოდის პროფილაქტიკისთვის გათვალისწინებული ზონაა.

შეზღუდვის ზონა – მთელი სხეულის ან სხვადასხვა ორგანოების წელიწადის განმავლობაში დაზიანების ქვედა საზღვარია. ერთი წლის განმავლობაში ტექნიკური დასხივება შეადგენს დაახლოებით 0,09 ბერს. თუ ადამიანის გარე სხივების მიღების დონე 150-400 რენტგენია, მაშინ მსუბუქი და საშუალო სიმძიმის სხივური დაავადება ვითარდება.

თუ დასხივება 600 რენტგენზე მაღალია, აუცილებლად უნდა იმკურნალოს, წინააღმდეგ შემთხვევაში, სიკვდილი გარდაუვალია.

ქიმიური საფრთხის მქონე ობიექტებში ავარიები – ასეთი ობიექტებია:

- ქიმიური, ნავთობის დამზადების საწარმოები;
- ისეთი ხელსაწყოები სადაც, დეზინფექციის მიზნით ქლორს ხმარობენ;
- რკინიგზის სადგურები, სადაც ინახება მომწამლავი ნივთიერებები;
- ბაზები და საწყობები, სადაც ინახება მომწამლავი ნივთიერებები.

ქიმიური საფრთხის მქონე ნივთიერებებს, ხმარობენ ინდუსტრიაში, სოფლის მეურნეობაში. ესენი არიან ტოქსიკურ ქიმიური ნივთიერებები. დაყრის ან გავრცელების შემთხვევაში შეიძლება გამოიწვიოს ადამიანების, ბუნების, მცენარეების განადგურებას.

ქიმიური დაბინძურების ზიანი, რომელიც ადგება ადამიანს და გარემოს.

ქიმიური წარმოებაში, ტრანსპორტირებაში, ასევე ქიმიური იარაღის გამოყენების დროს მისი ეფექტის არეალი მის მიერ მიყენებული ზიანის მასშტაბით ითვლება. გაერცელების ზონის ზომა დამოკიდებულია ნივთიერების ფიზიკურ-ქიმიურ ეფექტზე.

ობიექტის ქიმიური საფრთხის დადგენის კრიტერიუმი არის იმ ზონაში მცხოვრები მოსახლეობის რაოდენობა. ქიმიურ საფრთხეს აქვს ოთხი ხარისხი:

I ხარისხი – ქიმიური დაბინძურების ზონაში მოხვედრილია 75 ათასზე მეტი ადამიანი.

II ხარისხი – ქიმიური დაბინძურების ზონაში მოხვედრილია 75 ათასზე მეტი ადამიანი.

III ხარისხი – ზონაში 40 ათასზე ნაკლები ადამიანია.

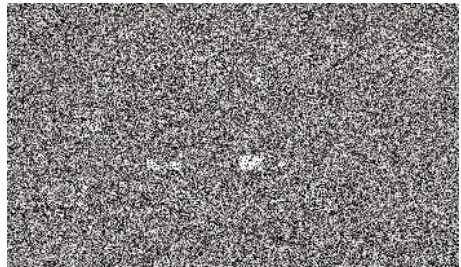
IV ხარისხი – მოწამლული ზონის გარეთ ყოფნა.

სოციალური ხასიათის საგანგებო სიტუაცია:

სოციალური საფრთხე ადამიანის სიცოცხლესა და ჯანმრთელობას საფრთხის ქვეშ აყენებს და დიდად გაერცელებულია საზოგადოებაში. ამ საფრთხის არსებობა დამოკიდებულია დემოგრაფიულ პროცესებზე. სოციალური საფრთხეები თავის თავში აერთიანებს ომებს, სამხედრო კონფლიქტებს, საზოგადოების გაკრიმინალებას, ნარკომანიას, ალკოჰოლიზმს, თვითმკვლელობებს და სხვ.

ჩვენს რესპუბლიკაში მოსახლეობის კეთილდღეობის უზრუნველყოფის მიზნით ახალი სამუშაო ადგილები იხსნება. რეგიონებში აგრარული სექტორის განვითარებისთვის საქმეები მიმდინარეობს. ნახჩევანში, განჯაში, ყაზახში, დაშქესანში, გედებეიში, მასალიში, ოღუზში და სხვა რაიონებში იხსნება ახალი საწარმო დაწესებულებები და ფაბრიკები. ამის შედეგია რომ, დღე და დღე ჩვენს ქვეყანაში მცირდება უმუშევრობის დონე. სოციალური საფრთხის სპეციალური ჯგუფს ეკუთვნის ადამიანის ორგანიზმისთვის სახიფათო ნივთიერებების მიღება. აქ შედის ნარკომანია, ალკოჰოლიზმი, ნარკომანია ყველაზე სახიფათო სოციალური საფრთხე.

ტერორიზმი – საზოგადოებაში არეულობის შექმნის, მთავრობის დასუსტების მიზნით, ან სხვა მიზნით განხორციელებული ქმედებაა. ის მთავრობის რეჟიმის დესტაბილიზაციისკენ მიმართულია.

თანამედროვე ტერორიზმის ფორმებია:

- საერთაშორისო (საერთაშორისო მასშტაბით)
- შინაგანი პოლიტიკური (მთავრობის წინააღმდეგ მიმართული, ან სტაბილურობის დარღვევისთვის)
- სისხლის სამართლის ტერორიზმი (გამოიყენება მხოლოდ ანგარებითი მიზნებისათვის)

თანამედროვე ტერორისტული დაჯგუფებები საკმაოდ ვრცლად იყენებენ მეცნიერებისა და ტექნიკის მიღწევებს.

ტერორიზმი სახელმწიფოსთვის, მისი კეთილდღეობისთვის, პოლიტიკური, ეკონომიური ინსტიტუტებისთვის, ადამიანის უფლებებისთვის დიდი საფრთხეა. თუ ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლა პრინციპების მიხედვით ხორციელდება, მაშინ იგი ეფექტურია.

კითხვები და დავალებები:

1. რა იცით ატომურ ელექტროსადგურებში მომხდარი ავარიების შესახებ?
2. ილაპარაკეთ იმ სოციალური საფრთხის შესახებ, რომელიც ჩვენი ოკუპანტი, მტერი მეზობლების ქმედებების შედეგია.
3. თქვენი აზრით, როგორ შეიძლება თანამედროვე ტერორიზმის საფრთხისგან ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლების დაცვა?
4. რა იცით მეზობელი-მტრების მიერ ჩვენს ქვეყანაში ჩადენილ ტერორისტული ღონისძიებების შესახებ?
5. რას შემოგთავაზებდით საგანგებო ტექნოგენური სიტუაციასთან ბრძოლისთვის?

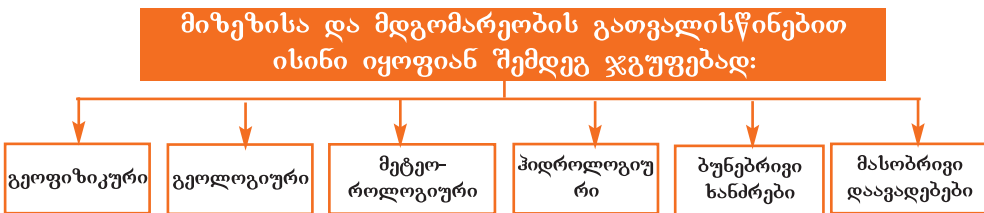
2.6.3 სტიქიური უბედურებები

სტიქიური უბედურებები პლანეტის მკვიდრთათვის ერთ ერთ ყველაზე სახიფათო მოვლენას წარმოადგენს. სხვებთან შედარებით დიდ საფრთხეს უქადის ადამიანებს სტიქიის მოულოდნელობა. სტიქია მოკლე დროის განმავლობაში ანადგურებს ბუნებას, შენობებს, საკომუნიკაციო საშუალებებს, ინფრასტრუქტურას და ა.შ. ბუნებრივი სტიქიური უბედურებების შემდეგ ხშირად იწვება შიმშილი, ვრცელდება ინფექცია, მეფობს სიღარიბე. სტატისტიკის მიხედვით მსოფლიოში ყოველი მე-100.000-ე ადამიანი სტიქიური უბედურებების მსხვერპლია.

რა არის სტიქიური უბედურება?

ამ ბოლო დროს იზრდება ბუნებრივი ხასიათის კატასტროფების რაოდენობა. აქტიურია ვულკანები, ხშირად ხდება მიწისძვრა, თანდათან იზრდება მათი დამანგრეველი ძალა.

ბუნებრივ მოვლენათა კატაკლიზმები მრავალნაირია.

ბუნებრივი კატასტროფების შესახებ ლაპარაკისას აუცილებლად უნდა აღვნიშნოთ მათი ინტენსიურობაში ადამიანის როლი.

სტატისტიკის მიხედვით მეწყერების 80% ადამიანის საქმიანობასთან არის დაკავშირებული. ტყეების გაჩეხვით იზრდება სტიქიელა რაოდენობა. ბუნების ეს ღამაზი ჰარმონია ირღვევა. კატასტროფების თავიდან ასაცილებლად საჭიროა პროფილაქტიკური ქმედებები, რათა შევასუსტოთ ბუნების გამანადგურებელი ქმედებები.

ბუნებრივი კატასტროფები ერთმანეთთან გარკვეულ კავშირში არიან. მაგალითად: მიწისძვრა და ცუნამი, ტროპიკული ციკლონები და სტიქია, ძლიერი წვიმა იწვევს წყალდიდობას, მეწყერებს, გრუნტის წყლების დაბინძურებას, წყაროების მოწამლვა და ინფექციისა და ავადმყოფობათა გავრცელებას, მიწისძვრები იწვევენ ხანძრებს,

აირების აფეთქებას, კაშხლების ნგრევას, ვულკანების ამოხეთქვა კი წამლავს საძოვრებს, ანადგურებს საქონელს.

გეოლოგიური ხასიათის საგანგებო შემთხვევები დაკავშირებულია გეოლოგიური ტიპის უბედურებებთან, რომელიც იყოფა შემდეგ ჯგუფებად: მიწისძვრა, ვულკანების ამოხეთქვა, მეწყერი, ღვარცოფი, თოვლის ზეავი, ნიადაგის დაჯდომა.

მიწისძვრა – მიწისქვეშა ბიძგების შედეგად ხდება მიწის ზედაპირის რწევა.

ყოველ წელს დედამიწაზე ასი ათასობით მიწისძვრა ფიქსირდება. მათი უმრავლესობა სუსტია და ვერ ვგრძნობთ. მიწისძვრის ძალის გაზომვისთვის რიხტერის სკალას ხმარობენ.

მიწისძვრის დროს სეისმურ ზონაში ზიანისა და ადამიანის მსხვერპლის შემცირების მიზნით, საჭიროა შემდეგი პროცედურების განხორციელება:

- ყოველ ოჯახს მიწისძვრის ვარაუდით უნდა ჰქონდეს გეგმა, და უნდა იცოდნენ მიწისძვრის დროს სად შეიკრიბებიან.
- უნდა გააკონტროლონ ელექტრო, გაზის და წყლის მილების მუშაობა. უნდა იცოდნენ მათი გამორთვა
- საჭირო ნივთები მომზადებული უნდა იყოს და ყველა წევრმა უნდა იცოდეს მისი ადგილი
- ოთახში ავეჯი ისე უნდა განთავსდეს, რომ მიწისძვრის დროს არ ჩახერგოს გადასასვლელები, გზები.

სახლში, ოთახებში უნდა შეირჩიოს უსაფრთხო ადგილები წინასწარ. ბიძგების შეჩერებამდე უნდა დაელოდონ იქ.

როდესაც იგრძნობა მიწისძვრის ნიშნები, უნდა ვიყოთ წყნარად, არ ჩავვარდეთ პანიკაში, ვიყოთ მშვიდად, სახლის დატოვებამდე გამოვრთოთ გაზი, დენი, ავიღოთ საჭირო ნივთები, დოკუმენტები და გავიდეთ. ქუჩაში კი შენობებისგან მაქსიმალურად შორს ვიყოთ, მოედნებში ან პარკებში.

მიწისძვრის დროს შუშის ნაწილებისგან, ქვებისგან თავის დაცვის მიზნით ფანჯრებიდან, კედლებიდან შორს უნდა ვიყოთ.

მიწისძვრის დროს პირველი რამდენიმე საათი ყველაზე საშიშია. 2-3 საათის განმავლობაში არ შეიძლება ბინაში შესვლა.

ვულკანი – გეოლოგიური წარმონაქმნი, რომელიც შექმნილია დედამიწის ზედაპირზე დედამიწის ქერქიდან ამოფრქვეული ლავის გადაადგილების და გაცივების შედეგად. ვულკანის ამოხეთქვას, მიწის სიღრმეში გეოლოგიური ცვლილებების შედეგად, თან სდევს მაგმის ნაკადის ამოსროლა

ადამიანისთვის ყველაზე საშიშვლო სიტუაციებია:

– 100 კმ/საათი სიჩქარით მოძრავი ლავა ათობით კილომეტრებზე ყველაფერს ანადგურებს;

– 700 გრადუსზე მაღალი ტემპერატურის ლავა ფერდობიდან დაშვებისას ყველაფერს ანადგურებს;

– აფეთქების ტალღა და გატყორცნილი ნივთები;

ამის ცოდნა საინტერესოა:

1883 წელს ინდონეზიაში ვულკან კრაკატაუს გააქტიურების შედეგად ისტორიულად ყველაზე ძლიერი ხმაური წარმოიშვა. ხმაური ვულკანისგან 4800 კმ-ის მანძილზე ისმოდა. ამ ვულკანის სიძლიერე ხიროსიმაში და ნაგასაკიში მომხდარ აფეთქებაზე 10-ათასჯერ დიდი იყო. ვულკანის შემდეგ 30 მეტრის სიმაღლის ცუნამი აზვირთდა, ამ დროს 295 ქალაქი და სოფელი განადგურდა. 36 ათასი ადამიანი დაიღუპა.

- 15-20 კმ-ის სიმაღლეზე აზიდული გაზისა და კვამლის ღრუბელი;
- ფერდობზე მაღალი სიჩქარით დაშვებული ჭუჭყიანი და ქვიანი წყალი ვულკანის დროს შორს უნდა ვიყოთ ლაგებისგან, თავის სხეულის დაცვისთვის უნდა დავხუროთ ჭეხის თავსახური. მარლის საფენი უნდა დავიფაროთ ცხვირსა და პირზე.

ვულკანებისგან დაცვის ყველაზე სანდო საშუალება საცხოვრებელი ადგილის ვულკანის ზონიდან შორს შერჩევაა.

მეწყერი – მთის ქანების გაელენით, სიმძიმის ძალის დაწოლით მიწის მასის დაბლა დაშვებაა მთის რფერდობზე, ხეობებში, ზღვის ციცაბო ნაპირებზე, ტბებსა და მდინარეებზე.

მეწყერის მიზეზი შეიძლება გახდეს გრუნტის წყლების დაგუბება და კალაპოტიდან გადმოსვლა, მცენარის ფენის შეცვლა ან მცენარეული საფარის განადგურება.

სიჩქარის მიხედვით არის სამი მეწყერი: სუსტი, საშუალო და მაღალი სიჩქარის. მაღალი სიჩქარის მეწყერი დიდ კატასტროფებს იწვევს.

ღვარცოფი – მთის მდინარეებში წვიმის, თოვლის დნობის შედეგად წყლის მატებით წამოწეული მოულოდნელი ტალახიანი, ქვიანი ნაკადია.

წყალდიდობის მიზეზი შეიძლება იყოს ტერიტორიის გეოგრაფიული მდებარეობა, კლიმატი, მიწა, მცენარეები და სხვ. წყალდიდობა მდინარეებთან და ხეობებში ძლიერი წვიმის, თოვლის დნობის შედეგად, ვულკანების, მიწისძვრების შედეგად ხდება.

ძირითადი საფრთხე 15 კმ/საათი სიჩქარის წელიანი-ტალახიანი ნაკადის კინეტიკური ენერგიაა. სიჩქარის მიხედვით წყალდიდობა შეიძლება იყოს: სუსტი, საშუალო და ძლიერი. ღვარცოფი მოულოდნელად იწყება და დაახლოებით 3 საათი გრძელდება.

ჩანგრევა – მთის ქანების ფერდობით მოძრაობა და ჩაშლა, სიმძიმის ძალის შედეგად.

ეს შეიძლება მოხდეს მთებში, მდინარეების ხეობაში, ზღვის სანაპიროზე და სხვ. ასეთი საფრთხის არსებობის შემთხვევაში სოფლის მეურნეობის ცხოველების, მოსახლეობის ევაკუაციას ახდენენ. ადამიანების ევაკუაციისთვის უსაფრთხო ადგილებია სიმაღლეები, ამ ზონიდან შორს მდებარე ადგილები.

ზვავი – მთის ფერდობით თოვლის მასების ჩამოვარდნა. ამის მიზეზი შეიძლება იყოს დიდი ხნის განმავლობაში თოვლის მოსვლა, თოვლის ინტენსიური დნობა, მიწისძვრა, აფეთქება და სხვა.

განსაკუთრებულად ფრთხილად უნდა ვიყოთ ისეთ ადგილებში სადაც ხშირად ხდება ზვავი, არ უნდა ავიდეთ მთაში, ყურადღება მივაქციოთ ამინდის შეცვლას.

ზვავის წინააღმდეგ ღონისძიებები შეიძლება იყოს აქტიური და პასიური. პასიურია საყრდენი ადგილების, ხეების, სვეტების გამოყენება. აქტიურია გარკვეულ პერიოდში უსაფრთხოების უზრუნველყოფის მიზნით წინასწარ ხელოვნური ზვავის შექმნა.

ზვავთან ბრძოლის აქტიურ მეთოდს წარმოადგენს ხელოვნური აფეთქებები. ზვავის შექმნისთვის ექსპერტები თოვლის მასის სუსტ წერტილებს ადგენენ, იქ სპეციალურ ნაღმებს ისვრიან და ქმნიან ხმის ტალღებს. ზოგჯერ ვერტმფრენის მანევრებით შექმნილი ხმამაც შეიძლება აამოძრაოს თოვლის მასა და მთის ფერდობიდან დაეშვას ზვავი.

მეტეოროლოგიური საგანგებო სიტუაციები

ექსტრემალურ მეტეოროლოგიურ პირობებთან დაკავშირებული საგანგებო სიტუაციები გამოწვეულია ქარით, ქარბუქით, ძლიერი ყინვით, წვიმით და სხვ.

ქარიშხალი – ბუნებრივი კატასტროფების ყველაზე ძლიერი ფორმაა. ანადგურებს ელექტროგადამცემ ხაზებს, შენობებს, ხეებს და სხვ. ხშირად ძლიერი წვიმის თანხლებით ხდება. ის კი ძალიან სახიფათოა. რადგან ასეთი წვიმების შემდეგ ხდება მეწყერი, წყალდიდობა.

გრიგალი – ძლიერი, ხანგრძლივი ქარია, რომლის სიჩქარე 20მ/წამზე მეტია. ძირითადად ციკლონის დროს ხდება. ძლიერ გრიგალს ხშირად ქარბორბალას უწოდებენ.

ჰიდროლოგიური საგანგებო სიტუაციები

ასეთი საგანგებო სიტუაციები დაკავშირებულია წყლის დონის მატებასთან ან შემცირებასთან.

დატბორვა ხდება ძლიერი წვიმების შემდეგ, თოვლის ინტენსიური დნების შედეგად და სხვ. შედეგად ზიანს აყენებს ადამიანს, მის ჯანმრთელობასა და სიცოცხლეს.

დატბორვის დროს წყლის დონე სწრაფად მატულობს და გარშემო ტერიტორიები წყალქვეშ რჩებიან.

ცუნამი – სახიფათო საგანგებო სიტუაციაა. წყლის ქვეშ, ნაპირზე, ან მიწისძვრის შედეგად შექმნილი ტალღებია. ცუნამი 1000 კმ/საათი სიჩქარით სწრაფად ვრცელდება. ტალღების სიმაღლე 5 მეტრამდეა. ნაპირთან ახლოს ტალღები 50 მეტრის სიმაღლემდე აღიან. წყლის დიდი მასა ნაპირზე გადადის, ხდება დატბორვა, წყალდიდობა და სხვ.

ცუნამის შესახებ ინფორმაციის მიღებისას სასწრაფოდ ახლოს მდებარე მთებზე, ან სხვა სიმაღლეზე უნდა ავიდეთ. თუ არ არის ასეთი ადგილი ნაპირიდან 2-3 კმ-ის შორს უნდა წავიდეთ.

ბუნებრივი ხანძრები

ტყის ხანძარი ტყეში არაორგანიზებულად გავრცელებული, მცენარეების უკონტროლოდ დაწვაა. ტყის ხანძრების ძირითადი მიზეზი ადამიანებია. ხანძართა რაოდენობის მხოლოდ 10% გამოწვეული მეხის დარტყმით.

ტყის ხანძრების დროს იწვება გარშემო მდებარე სახლები, ხიდები, ტელეფონისა და დენის ხაზები, ასევე ცოცხალი ორგანიზმები.

ხანძრის სეზონში ტყეში აკრძალულია:

- ანთებული ასანთის ან სიგარეტის ძირს დაყრა;
- ბენზინით დასველებული ნივთების ტყეში დატოვება;
- მცენარეების დაწვა;
- კოცონი.

თუ თქვენ ხანძრის წყაროსთან ახლოს ხართ და თქვენი საშუალებებით ვერ ახერხებთ ჩაქრობას, სასწრაფოდ დაუძახეთ სხვები. გადით ტყიდან გარეთ. გადით ხანძრის მოპირდაპირე მიმართულებით. ხელებით ან სხვა საშუალებებით დაიფარეთ ცხვირი და პირი. ხანძრის ზონიდან გასვლის შემდეგ ინფორმაცია მიაწოდეთ საჭირო უწყებებს.

ეკოლოგიური საგანგებო სიტუაციების ძირითადი მიზეზი ანთროპოგენული და ტექნოგენური ფაქტორებია. ეს ყველაფერი კი ადამიანის საქმიანობასთან დაკავშირებულია. 21-ე საუკუნეში ადამიანის ზიანი უფრო მეტია ბუნებისთვის. ეს კი გლობალური საფრთხეა.

კითხვები და დავალებები:

1. ბოლო დროს ჩვენს ქვეყანაში მომხდარი ბუნებრივი მოვლენების შესახებ პრეზენტაცია მოამზადეთ.
2. თქვენს ოჯახში არის თუ არა მიწისძვრისთვის გეგმა?
3. ყველაზე მეტად რომელ რეგიონში გვხვდება ზვავი?
4. ბოლო წლების განმავლობაში იაპონიაში, ინდონეზიაში მომხდარი ცუნამების შესახებ პრეზენტაცია მოამზადეთ.
5. რას შემოგთავაზებდით, ბუნებრივი მოვლენების მიერ მიყენებული ზიანის შემცირებისთვის?

2.6.4 მასობრივი განადგურების იარაღები და მათი გამოყენების შედეგები

1894 წელს დიდ ბრიტანეთის მაშინდელმა პრემიერ-მინისტრმა სამეცნიერო განვითარების დახმარების საზოგადოებისთვის მიმართვაში დაასახელა მეცნიერების მოუგვარებელ პრობლემები. და ბირთვულ პრობლემაზე შეჩერდა. ის მართლა არსებობს? როგორია მისი სტრუქტურა? სხვადასხვა წლებში რეზერვორდმა და აინშტაინმა ამ თვალსაზრისით სიახლეები გამოიგონეს.

1940 წლის დასაწყისში კი აშშ-ის რამდენიმე მეცნიერის მიერ ბირთვული აფეთქების ფიზიკური პრინციპი მოიპოვეს. პირველი აფეთქება 1945 წლის 16 ივლისში მოხდა. 1945 წლის აგვისტოში კი 20 კილოტონის სიმძლავრის ბირთვული იარაღი ჩამოაგდეს იაპონიის ქალაქებში ხიროსიმასა და ნაგასაკიში. ამას ბევრი მსხვერპლი და ზიანი მოჰყვა.

რა არის მასობრივი განადგურების იარაღი?

ამის ცოდნა საინტერესოა:

ნაგასაკიში ჩამოგდებული ბომბის მიზანი იაპონიის სხვა ქალაქი კოკურა ყოფილა. მაგრამ ნისლისა და ღრუბლის ფენამ დამალა პირველად მიზანი – იარაღის ფაბრიკა. ამიტომაც მიმართულება შეუცვლიათ დამატებით მიზნისკენ ნაგასაკისკენ.

1945 წელის ბონსაის ხემ ხიროსიმაში აფეთქებას გაუძლო და ამჟამად აშშ-ში მუზეუმში ინახება. ხიროსიმაში აფეთქების შემდეგ ცუნამი მოხდა, რასაც 2000 ადამიანი ემსხვერპლა.

ბირთვული იარაღი – ასაფეთქებელი ძალის მქონე ყველაზე ძლიერი იარაღია. მას საშუალება აქვს, რომ მცირე ხნის განმავლობაში გაანადგუროს დიდი ტერიტორია და ბევრი ადამიანი. მისი მასობრივი გამოყენება კაცობრიობისთვის დიდი საფრთხე იქნება. ამიტომ ყველა ქვეყანა მისი შექმნის, წარმოებისა და გამოყენების წინააღმდეგ იბრძვის. ხშირად ისმის მოწოდებები, რომ საერთოდ გამოცხადდეს მორატორიუმი მასობრივი განადგურების იარაღის გამოცდაზე და სრულად განადგურდეს მისი მარაგი.

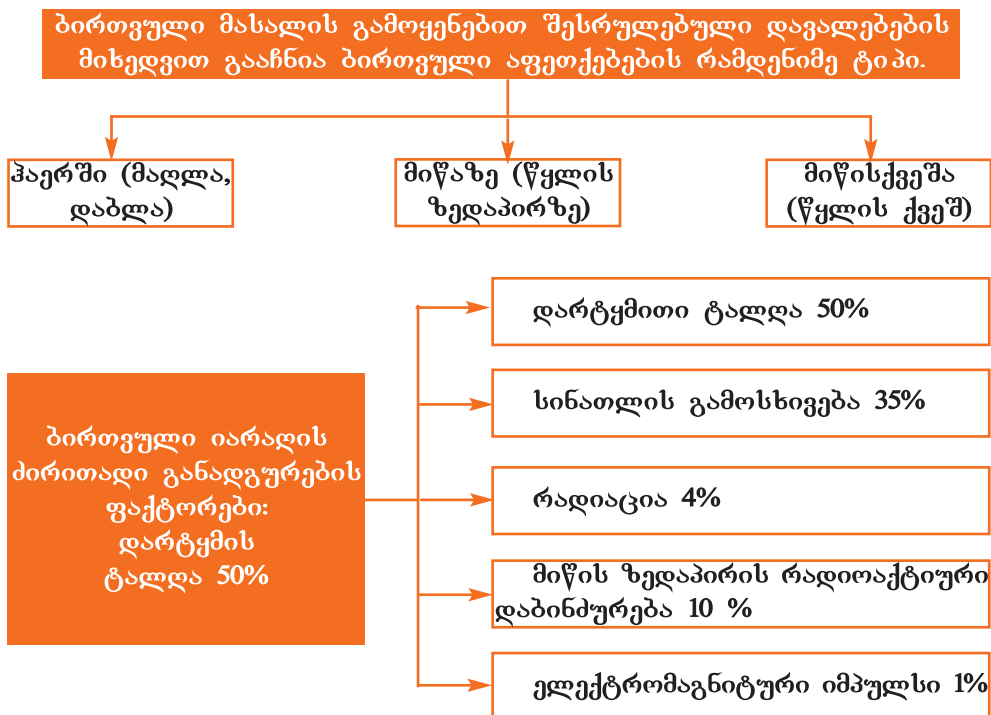

ხიროსიმაში ჩამოგდებული
ბომბი „პატარა ბიჭი“

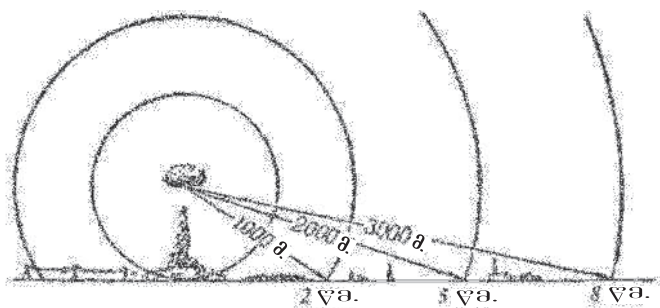

ნაგასაკიში ჩამოგდებული
ბომბი „მსუქანა კაცი“

ბირთვული აფეთქებების სახეობები

დარტყმის ტალღა- აფეთქების ცენტრიდან გარეთ გასული მაღალი სიჩქარის ჰაერის, წყლის, მიწის ნაკადი. მისი ეფექტის მაჩვენებელი ძირითადი პარამეტრები ტალღის წინა საზღვარზეა. წნევა თითოეულ კვადრატულ სანტიმეტრში კგ ძალით ითვლება. ტალღის ეფექტი დამოკიდებულია საბრძოლო მასალის ძალაზე, აფეთქების სახეობაზე, აფეთქების ცენტრზე, მანძილზე და სხვ. ბირთვული იარაღისგან დაცვისთვის შექმნილი თავშესაფრები ადამიანებს იცავს ტალღის ეფექტისგან. დარტყმის ტალღა თავისი გავრცელების მიმართულებით ანადგურებს შენობებს, მცენარეებს.

დარტყმის ტალღის გავრცელების სიჩქარე

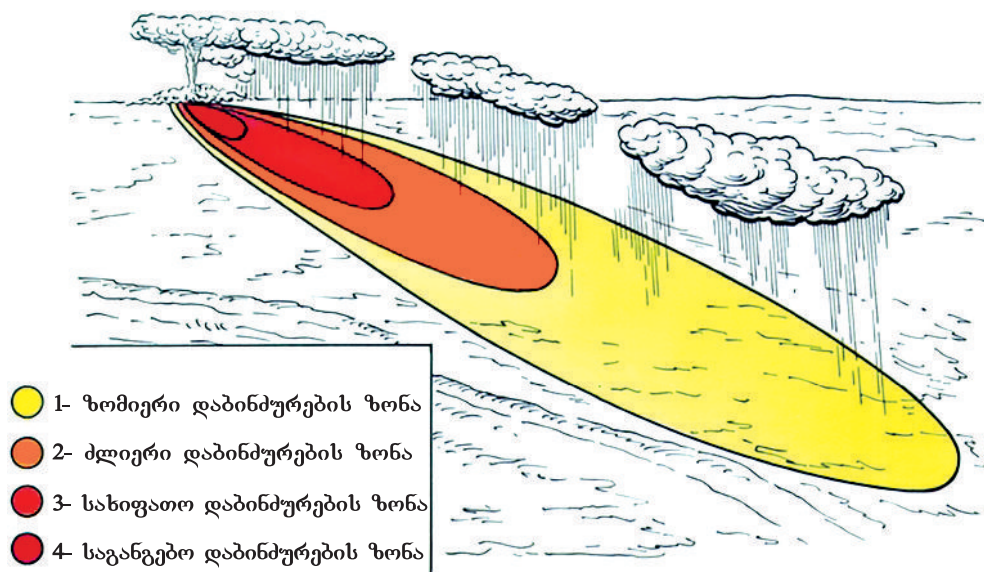
სინათლის დასხივება - ბირთვული აფეთქების დროს წარმოქმნილი ცეცხლის კერის მიერ გავრცელებული ულტრაიისფერი და ულტრაწითელი სხივების ნაკადია. ეფექტის ხანგრძლივობა ბირთვული მასის სიძლიერის მიხედვით 10-20 წამია. სინათლის იმპულსი კალ\მ2-ით ითვლება. იმპულსის დონე დამოკიდებულია ბირთვული აფეთქების სიძლიერეზე, სახეობაზე, მანძილზე და ამინდზე. მიუხედავად იმისა რომ მისი მოქმედების ეფექტი ცოტა ხნის განმავლობაში გრძელდება, იგი შეიძლება ადამიანის მხედველობის დაკარგვის, კანის დაწვის, ტყეებში ხანძრის, სხვადასხვა მასალების დაწვის მიზეზი გახდეს. სინათლის სხივები არაგამჭვირვალე მასალებიდან ვერ გადადის (შენობა, ფიცარი). სხივური ეფექტი ხშირად მეტეოროლოგიურ მდგომარეობაზეც დამოკიდებულია. ნისლი, წვიმა და თოვლი ამცირებენ მის ეფექტს. ამ სხივებისგან დაცვისთვის ყველაზე სანდოა თავშესაფრები.

გამჭოლი რადიაცია - ბირთვული აფეთქების დროს აფეთქების ცენტრისგან გასული თვალთ დაუნახავი გამმის სხივებისა და ნეიტრონების ნაკადია. რადიაციის ეფექტი მხოლოდ 10-25 წამის განმავლობაშია. მაგრამ ეს საკმარისია გარეთ მყოფი ადამიანების სხივური მძიმე დაავადებისთვის. რადიაციის ეფექტი ის არის, რომ გამმის სხივები ადამიანის ცოცხალ ქსოვილების მოლეკულებს იონებად აქცევენ. ეს კი ორგანიზმში ნივთიერებათა ცვლას არღვევს, ინფექციური დაავადებებთან ბრძოლის უნარს ამცირებს. სხივური ეფექტის ქვეშ მყოფი ადამიანი ამას არ გრძნობს. მისი სიმპტომები გარკვეული დროის შემდეგ ჩანს.

დაავადების მიმდინარეობა დამოკიდებულია სხივების დოზაზე. რადიაციის ეფექტი რენტგენით, გრეთით იზომება. სხვადასხვა მასალაში რადიაციის ეფექტი იცვლება. მაგალითად, ფოლადზე, ბეტონზე, მიწაზე, წყალში, ხეზე რადიაცია სხვანაირად მოქმედებს. რადიაციის დოზას დახურული თხრილი 40 ჯერ, დაცვისთვის გათვალისწინებული ნაგებობები (დაცული ბომბსაწინააღმდეგო სარდაფები) კი 400 ჯერ ამცირებენ.

ადგილის რადიოაქტიური დაბინძურება. ბირთვული აფეთქების შემდეგ, თავიდან რადიოაქტიური ნაწილაკები კერის შიგნით არიან. შემდეგ კერა მაღლა ადის და ღრუბლად იქცევა. მაღლა ამავე ჰაერის ნაკადთან ერთად მტვერი და მიწის ნაწილაკებიც ადის. დიდი ნაწილაკები კი იმ რაიონში, სადაც აფეთქება მოხდა დაბლა ვარდებიან. მსუბუქი ნაწილაკები კი ქარს მიაქვს და დიდ ფართობზე ფანტავს. რადიოაქტიური მოწამელის სხეებისგან განსხვავება ის არის, რომ მისი ეფექტი ძალიან დიდ ტერიტორიაზე ვრცელდება და მისი მოწამელის არანაირი გარეგნული ნიშანი არ არის. მხოლოდ სპეციალური დოზიმეტრით შეიძლება გაზომვა. ამიტომაც თავი უნდა დავიცვათ ამ ნივთიერებებისგან, არ დავრჩეთ მასთან კონტაქტზე.

ელექტრომაგნიტური იმპულსი - ბირთვული აფეთქების დროს დიდი რაოდენობის კვანტები და ნეიტრონები ვრცელდება. ისინი გარემოს ატომებით რეაქციაში შედიან და ელექტრომაგნიტურის ფართობს ქმნიან.

შედეგად საკომუნიკაციო, საკაბელო ხაზებში, ელექტრო სიგნალებში, რადიოსადგურებში ძლიერი დაძაბულობა ჩნდება. ეს არის ელექტრომაგნიტური იმპულსი. აღნიშნული იმპულსები აფუჭებენ რადიოელექტრონულ მოწყობილობებს, კონდენსატორებს. შეიძლება ზიანი მიაყენოს ამ მოწყობილობებით მომუშავე ადამიანებსაც. ელექტრომაგნიტური იმპულსისგან დამცავ საშუალებად იყენებენ ავტომატურ ფარებს.

ქიმიური იარაღი - არის მასობრივი განადგურების იარაღი, რომელიც ქიმიური ნივთიერებების მოწამლავ თვისებებს ეფუძნება.

ქიმიური იარაღი პირველად პირველ მსოფლიო ომის დროს ფართოდ გამოყენებულია. აღნიშნული იარაღი ეფექტის თვალსაზრისით სხვა იარაღებისგან მკვეთრად განსხვავდებოდა. ამიტომაც მალე ძირითად საბრძოლო იარაღად იქცა. 1899 წლის ჰააგის რეზოლუციის, 1907 წლის ჰააგის კონვენციის მოთხოვნების დარღვევით გერმანია ბრძოლაში ამ იარაღის გამოყენების ინიციატორი გახდა.

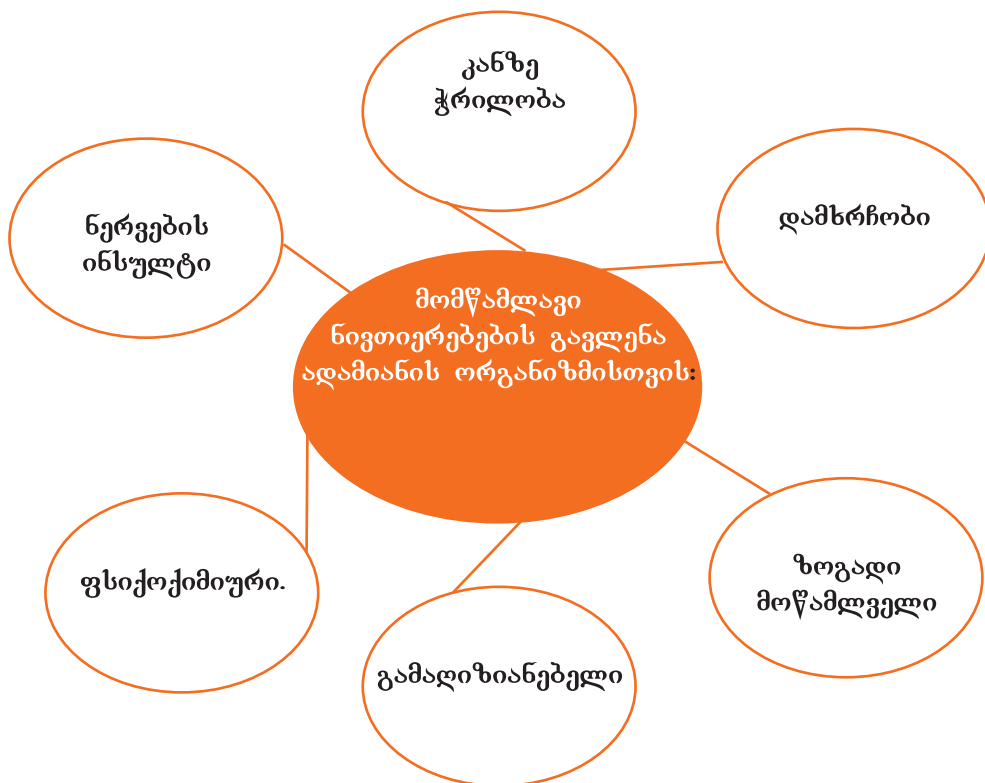
1921 წელს ვაშინგტონში აშშ-მ, ინგლისმა, საფრანგეთმა, იტალიამ და იაპონიამ მომწამლავი გაზების გამოყენების აკრძალვასთან დაკავშირებით შეთანხმებას მიაღწიეს. 1925 წელს ჟენევაში მომწამლავი გაზების გამოყენების აკრძალვასთან დაკავშირებით აქტი გაფორმდა. მაგრამ არც ერთმა ქვეყანამ თავისი არსენალიდან არ ამოიღო ქიმიური იარაღი.

მომწამლავი ნივთიერებები – არის ქიმიური ნივთიერება, რომელიც დაუცველ ცოცხალ ძალას ანადგურებს, ამცირებს მის ბრძოლის უნარს.

მომწამლავი ნივთიერება იმით გამოირჩევა, რომ ჰაერთან ერთად აღწევს ტექნიკაში, შ ნობა-ნაგებობებში, ცოცხალ ძალაზე გავლენას ახდენს და ხოცავს. თავისი განადგურების ეფექტს ინარჩუნებს სხვადასხვა სიტუაციებში. ქარის ძალით გადაადგილდება შორ მანძილზე.

მომწამლავი ნივთიერების შემადგენლობაში ტოქსიკური ნივთიერებებია. ტოქსიკური ნივთიერებები კი დიდ ტერიტორიებზე ზიანს აყენებენ ადამიანს, ცხოველს, აფუჭებენ წყლის აუზებს. ისინი სითხისა და გაზის ფორმით არიან. თვალთან კონტაქტის შემთხვევაში ანადგურებენ ადამიანის მხედველობას.

ფიზიოლოგიური გავლენა

ნერვებულ-პარალიტიკური მომწამლველი ნივთიერება – მეტად საშიში ტოქსიკური ნივთიერებაა, რომელიც ორგანიზმში ხვდება სასუნთქი მილით, კანით. ზაფხულში მისი ეფექტი ერთ დღეზე მეტი ხანი, ზამთარში კი კვირარაობით გრძელდება. ადამიანის განადგურებისთვის მათი მცირე რაოდენობაც საკმარისია. მოწამლვის ნიშნები: სუნთქვის გაძნელება, პირიდან სითხის წამოსვლა, ღებინება, ინსულტი. პირველადი დახმარებისთვის უნდა ჩააცვან გაზისაგან დამცავი ტანსაცმელი. თუ ნივთიერება მხოლოდ უნიფორმაზე ან კანზეა, დაცვის პაკეტში არსებული სითხით უნდა მოწმინდონ.

გაგუდვის ეფექტის მქონე მომწამვლელი ნივთიერება სასუნთქი გზებით მოქმედებს და გავლენას ახდენს. ნიშნები – პირში არასასიამოვნო გემო, ხველა, გულის რევაა. ტერიტორიის დატოვების შემდეგ გაუვლის ეს ნიშნები. 4-6 საათის განმავლობაში დაზარალებული თავს კარგად გრძნობს. მერე ფილტვები ივსება, რთულდება სუნთქვა, იწყება მაღალი ტემპერატურა, ხველა, იზრდება გულისცემის რაოდენობა. არ შეიძლება დაზარალებულისთვის ხელოვნური სუნთქვის ჩატარება.

ზოგადი ტოქსიკური ნივთიერებით მოწამვლის ზოგადი ეფექტი სუნთქვის დროს ჩანს. პირში რკინის გემო, ინსულტი, გულის რევა არის ნიშნები. მისგან დაცვისთვის საჭიროა გაზისაგან დამცავი ტანსაცმელის ჩაცმა. დაზარალებულისთვის პირველადი დახმარების გაწევისთვის კი გაზის საწინააღმდეგო ნივთიერება უნდა გამოიყენონ. რთულ შემთხვევებში ხელოვნური სუნთქვით ესმარებიან საავადმყოფომდე.

მომწამლავ ნივთიერება იპრიტს აქვს კანის დაზიანების ეფექტი. შეიძლება რთულ შემთხვევაში კანი, ნაწლავი, კუჭი დააზიანოს. ამ მოწამვლის ძირითადი ნიშანი არის კანის სიწითლე, ჭრილობები და მაღალი ტემპერატურა. გამაღიზიანებელი ეფექტით კი, ზიანს იყენებს თვალებს, სასუნთქი მილს. საბრძოლო კონცენტრაციაში არ გააჩნია მომაკვდინებელი ეფექტი.

ფსიქოქიმიური ტოქსიკური მოწამვლის ზოგადი ეფექტი გავლენას ახდენს ცენტრალურ ნერვულ სისტემაზე. შეიძლება გამოიწვიოს სიერუე, სიბრმავე. სხეულის მოწამლული ნაწილი უნდა მოწმინდონ საპნიანი წყლით და გამოცვალონ ან გაწმინდონ ტანსაცმელი. დაზარალებული უნდა გაიყვანონ ზონიდან და გაუწიონ პირველადი დახმარება.

ბიოლოგიური იარაღი და მისი მახასიათებლები

ბიოლოგიური იარაღი მასიური განადგურების იარაღების ერთი სახეობაა და ბაქტერიების, ვირუსებისა და მიკროორგანიზმების გამოყენებით იქმნება. ბიოლოგიური იარაღის საფუძველია მიკრობები და მათგან მიღებული ტოქსინები.

ბიოლოგიური იარაღს იყენებენ ადამიანების, ცხოველებისა და მცენარეების, სასმელი წყლის მოწამვლის მიზნით.

ბიოლოგიური იარაღებში ძირითადად იყენებენ დიზენტერიის, ტაუნის შემქმნელ ბაქტერიებისგან და ვირუსებისგან.

როგორც ქიმიური, ისე ბიოლოგიური იარაღი სხვადასხვა რაკეტების, არტილერიის, ტყვიის საშუალებით წყლის წყაროების, სურსათის ინფექცირებას ითვალისწინებს.

პირველად ბიოლოგიური იარაღი 1763 წელს ჰინდუს ტომების წინააღმდეგ წითელას გავრცელება. ამერიკელებმა მათთან ბანაკებში ვირუსიანი გადასაფარებლები აგზავნეს და ამით მათ შორის ეპიდემია გავრცელდა.

მე-20 საუკუნის დასაწყისში ბიოლოგიის მიღწევების გამოყენებით დაიწყო ბიოლოგიური იარაღის სისტემატიური წარმოება. პირველი მსოფლიო ომის დროს ქიმიური და ბიოლოგიური იარაღის გამოყენების ფაქტს უარყოფითი შეფასებები მოჰყვა. 1935-1939 წლებში იაპონიაში ბიოლოგიური იარაღის მომზადების მიზნით შექმნეს ლაბორატორიები. ექსპერიმენტები კი ჩაატარეს სამხედრო ტყვეებზე და ჩინეთის მშვიდობიან მოსახლეობაზე. შედეგად არაერთ რაიონში შავი ჭირი და სხვა დაავადებები გავრცელდა.

მთელი მსოფლიოს ერთობლივ წარმატებად ითვლება 1972 წელს ქიმიური და ბიოლოგიური იარაღის მომზადებისა და გამოყენების აკრძალვასთან დაკავშირებული შეთანხმების მიღება. მიუხედავად ამისა კონფლიქტების დროს ამ იარაღის გამოყენება აქტუალურად რჩება.

კითხვები და დავალებები:

1. თქვენი აზრით იაპონიაში აფეთქებამ მსოფლიოს ძალებს შორის ურთიერთობებზე როგორი გავლენა მოახდინა?
2. თქვენი აზრით იმ ქაღალქებში სადაც ბირთვული იარაღია, რატომ აშენებულია მიწისქვეშა თავშესაფრები?
3. რატომ არის ბიოლოგიური იარაღის ან ქიმიური იარაღის ეფექტის ქვეშ მყოფი ადამიანის მეურნეობა გრძელვადიანი?
4. როგორია თქვენი შეფასება იმ კონვენციებისა და შეთანხმებების მიმართ, რომლებმაც აკრძალეს ბიოლოგიური იარაღისა და ქიმიური იარაღის გამოყენება?

2.6.5 ინდივიდუალური და კოლექტიური დაცვის საშუალებები

როგორ გესმით ფრაზა: “მასობრივი განადგურების იარაღებისგან დაცვის საშუალება?”

ინდივიდუალური დაცვის საშუალებები სასუნთქი ორგანოებს, კანს, თვალებს იცავს, ორთქლებისგან, მომწამლავი ნივთიერებების წვეთებისგან. ასევე იცავს რადიოაქტიურ კვამლისგან, მიკრობებისგან. ინდივიდუალური დაცვის საშუალებები არიან სასუნთქი ორგანოებისა და კანის დამცავი.

სასუნთქი ორგანოების დამცავი ინდივიდუალური დაცვის საშუალებები არის ტექნიკური საშუალება, რომელსაც ადამიანი ატარებს. სასუნთქი ორგანოების დამცავი ინდივიდუალური დაცვის საშუალებები არის ნიღბები, რესპირატორები, თუ ესენი არ არის მაშინ ნაჭერი, პირსახოცი. სასუნთქი ორგანოების დამცავი ინდივიდუალური დაცვის საშუალებები არის ორნაირია: ერთი რომელიც ატარებს, მეორე იზოლირებას აკეთებს.

უფროსი ადამიანები **ГП-5*** და **ГП-7** ტიპის ნიღბებს ხმარობენ. ესენი გათვალისწინებულია თვალისა და სასუნთქი ორგანოების დაცვისთვის. თუ საჭიროა მათი გამოყენება რადიოაქტიური ნივთიერებებისგან დაცვისთვისაც შესაძლებელია.

ამის ცოდნა საინტერესოა:

რუსეთში გაზის საწინააღმდეგო ნიღბი ზელინსკის მიერ 1915 წელს არის დამზადებული. 1916 წელს კი ანტანტამ მიიღო შეიარაღებაში.

ГП-5 და **ГП-7** ტიპის ნიღბები, ასევე **ПДФ-3**** გათვალისწინებულია ქლორის, გოგირდწყალბადის, სულფიდური გაზის, ტეტრაეთილტყვიის, ფენოლის, ფოსგენის გავლენისგან დაცვისთვის.

სასუნთქი ორგანოების დამცავი ინდივიდუალური დაცვის საშუალებების სამუშაო პრინციპი ფილტრის საშუალებით მათ გაწმენდას ეფუძნება. სასუნთქი ორგანოების დამცავი ინდივიდუალური დაცვის საშუალებები, რომლებიც იზოლირებას აკეთებენ ორგანოებს იცავენ გარემოსგან. სუნთქვისთვის ჰაერი სხვა ზონიდან შემოდის.

ГП-5* - სამოქალაქო გაზსაწინააღმდეგო აირწინაღი

ПДФ-3** ფილტრით ბავშვისთვის გაზის საწინააღმდეგო აირწინაღი

სასუნთქი ორგანოების დამცავი ინდივიდუალური დაცვის საშუალებები, რომლებიც ადამიანის გარე სამყაროსაგან იზოლირებას ახდენენ, ჟანგბადის ნაკლებობის დროსაა საჭირო.

ასეთ საშუალებებში არის ჟანგბადის გარკვეული მოცულობა გაზის ფორმით. აქვს ჟანგბადის გადამყვანი სისტემა და ჩანთა. ჩანთაში კი ცილინდრი, ჟანგბადის ბალონი (КИП-8*, КИП-9 და სხვა) და სიგნალის ხელსაწყო არის. ასევე გააჩნია კონტროლისთვის მანომეტრი.

თუ გარემოში ტოქსიკური ნივთიერებებია, მაშინ სამუშაო ადგილებშიც იცვამენ და ისე მუშაობენ. ასევე ხმარობენ რემონტის დროს, ხანძრის ჩაქრობის დროს და სხვ.

სასუნთქი ორგანოების დამცავი ინდივიდუალური დაცვის საშუალებები, რომლებიც იზოლირებას აკეთებენ, გამოიყენება ჟანგბადისა და გარემოს დაბინძურების დონის მიუხედავად.

სასუნთქი ორგანოების რადიოაქტიური მტვერისგან, გაზებისგან, აეროზოლებისგან დაცვისთვის ჩვეულებრივ რეცეპტორებს, ნიღბებს, მტვერის საწინააღმდეგო ნიღბებსა და დოლბანდებს ხმარობენ.

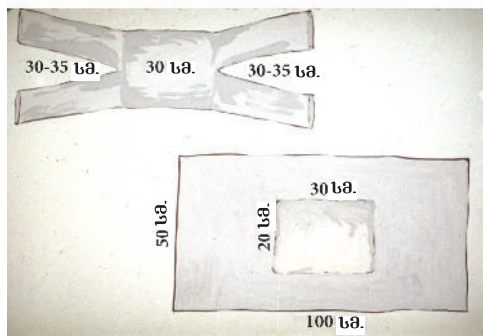
ორნაირი რესპირატორი არსებობს. ერთის ნახევარ ნიღბები და ფილტრის ელემენტები ამავდროულად გაზის საწინააღმდეგო ნიღბის წინა მხარეა. მეორეს სლინდრები ნახევარ ნიღბებს უერთდება.

მტვერის საწინააღმდეგო ნიღბებს აქვთ ორი ნაწილი: სხეული და საყრდენი. სხეული 4-5 ფენა ნაჭრით მზადდება, მასზე მიკერილი ზოლი კი საყრდენის როლს თამაშობს. ასეთ ნიღბებს სახის სიმაღლის მიხედვით ამზადებენ.

*КИП- ჟანგბადიანი გაზსაწინააღმდეგო აირწინაღი

ბამბის დოლბანდის მომზადებისთვის საჭიროა 50X100 კვ. სმ-ის ფართობის დოლბანდი. შლიან მაგიდაზე, მერე 1-2 სმ-ის სიგანის 30X20 სმ ბამბას შლიან დოლბანდზე. შემდეგ დოლბანდის დარჩენილი ნაწილს აფარებენ ბამბაზე. გვერდებში 30-35 სმ-ით ჭრიან. ნიღაბი სრულად უნდა დაეფაროს სახეს, პირს და ცხვირს. თვალებისთვის კი საჭიროა სათვალე.

კანის დაცვის საშუალებები

დანიშნულების მიხედვით კანის დაცვის საშუალება შეიძლება იყოს ჩვეულებრივი და სპეციალური.

სპეციალური დაცვის საშუალებებს ხმარობენ სამოქალაქო თავდაცვის ნაწილები. როდესაც სპეციალური საშუალებები არ არის მაშინ ხმარობენ ჩვეულებრივ საშუალებებს. ხმარობს როგორც მოსახლეობა ასევე პირადი შემადგენლობა.

კანის დაცვის უზრუნველყოფისთვის საიზოლაციო საშუალებები:

საიზოლაციო საშუალებების დაცვის ეფექტი მომწამლაგი ნივთიერების გარკვეული ხნის განმავლობაში შენახვაა.

I-1 მსუბუქი დაცვის კოსტუმი რეზინის ფორმის ნაჭრისგან არის მომზადებული. შედგება კაპიშონიანი პერანგისგან, წინდიანი შარვლისგან, ხელთათმანებისა და შარფისგან.

საერთო ჯარის დაცვის კოსტუმი რეზინის ფორმის ნაჭრისგან არის მომზადებული. შედგება კაპიშონიანი პერანგისგან, წინდიანი შარვლისგან, ხელთათმანებისა და შარფისგან, რეზინის ჩექმებისგან.

კანის დაცვის ფილტრაციის საშუალებები – ფილტრაციის საშუალებები საქმიანობა ინახავს მოწამლულ ჰაერს, მომწამლავი ნივთიერებების ორთქლს თავისი სპეციალური ნივთიერებების საშუალებით.

კანის დაცვის ჩვეულებრივი საშუალებები – სხეულის ნაწილებისა და ტანსაცმლის დაცვისთვის უბრალო რეზინის მოსაცმელის გამოყენება შეიძლება. წვეთით მომწამლავი ნივთიერებებისგან კი დაცვის უნარი აქვს. თავსახური აუცილებლად უნდა იყოს. თუ არ არის, მაშინ პოლიეთილენის ცელოფანის გამოყენება შეიძლება. ფეხების დაცვისთვის რეზინის ჩექმები, ხელებისთვის კი ტყავის ან ნაჭრის ხელთათმანის გამოყენებაა საჭირო.

სამედიცინო დაცვის საშუალებები – სამოქალაქო თავდაცვის მიერ განხორციელებულ კომპლექსურ ღონისძიებებში მოსახლეობის პირველადი დახმარების საშუალებებით უზრუნველყოფა ძალიან მნიშვნელოვანია. მტრის მიერ მასობრივი განადგურების იარაღის გამოყენების დროს სასუნთქი ორგანოებისა და კანის დაცვისთვის ინდივიდუალური სამედიცინო საშუალებების ინდივიდუალური დაცვის საშუალებებთან ერთად გამოყენება დაცვის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი მეთოდია.

ინდივიდუალური სამედიცინო საშუალებები

ჰაერში მოწამვლის ეფექტის შემცირების მიზნით გათვალისწინებული სამედიცინო პრეპარატები, მასალები და სპეციალური ნივთიერებებია. ინდივიდუალური სამედიცინო საშუალებებში არის ინდივიდუალური წამლის ყუთი, უნივერსალური აფთიაქი, ინდივიდუალური სამედიცინო პაკეტი, ინდივიდუალური სამედიცინო ნაჭრის ყუთი.

კოლექტიური დაცვის საშუალებები

თავშესაფრები ადამიანების სხვადასხვა მასობრივი განადგურების იარაღისგან, მომწამლავი ნივთიერებებისგან და სხვა სახიფათო ფაქტორებისგან დაცვის საშუალებებია. ასეთ თავშესაფრებს სიღრმეებში აგებენ. მეტრო სადგურების, მიწისქვეშა გარაჟების თავშესაფრად გამოყენებაც შესაძლებელია.

ადამიანებმა უნდა იცოდნენ მათთან ახლოს მდებარე თავშესაფრების ადგილები. თითოეულ თავშესაფარში უნდა იყოს თავშესაფრის კამერა, ვენტილაციის კამერა, სანიტარული ზოლი. აქ შესული ჰაერი გაწმენდილია. შესასვლელებსა და გასასვლელებში ჰერმეტიკული კარებია. გარდა ამისა ასეთ თავშესაფრებში უნდა იყოს წყალი, კანალიზაცია, სითბო, სინათლე და ტელეფონის სისტემა.

მშვიდობიანობის დროს თავშესაფრებს იყენებენ ხალხური მეურნეობისა და კულტურის მოთხოვნების მიხედვით.

ბინაში არსებულ წყალი, კანალიზაცია, სითბო, სინათლე და ტელეფონის სისტემას ცხოვრების მოთხოვნილების მიხედვით ხმარობენ.

რადიაციის საწინააღმდეგო თავშესაფრები ამცირებენ რადიოაქტიური ნივთიერებების დარტყმის ტალღის ეფექტს. შენობების პირველი სართული რადიაციის ეფექტს 10 ჯერ, სარდაფის შუა ნაწილი 500-1000 ჯერ ამცირებს.

საჭიროა გარე ტერიტორიების დამცავი თვისებების ცოდნა და მათი გამოყენება. ტყის მასივები ამცირებენ ბირთვული აფეთქების ფაქტორების ეფექტს. ისინი დარტყმის ტალღის ეფექტს, რადიოაქტიურ დაზიანებას ამცირებენ. უნდა გვახსოვდეს, რომ სხივები ხანძარს იწვევენ და უნდა ვიყოთ ისეთ ხეებთან, რომლების ფოთლები შედარებით გამძლეა ცეცხლის მიმართ.

კითხვები და დავალებები:

1. თქვენ იცით თქვენთან ახლოს მდებარე კოლექტიური დაცვის ადგილი?
2. თქვენი აზრით ბუნებრივ თავშესაფრებში როგორია რადიოაქტიური მოწამვლისგან დაცვა?
3. მოამზადეთ ბამბა-დოლბანდის ნაჭერი.
4. შეასრულეთ გაზის საწინააღმდეგო საშუალებისა და რესპირატორის ჩაცმა.
5. თქვენი აზრით რასთან იყო დაკავშირებული ანტანტის მიერ გაზის საწინააღმდეგო საშუალების გამოყენება?

თავი 3. სამედიცინო ცოდნა და პირველადი დახმარების აღმოჩენა

ნაწილი 7. სამხედრო სამედიცინო მომზადება

3.7.1. ჯანსაღი ცხოვრების წესი

3.7.2. სხვადასხვა დაზიანებების დროს პირველადი დახმარების
წესები

3.7.1. ჯანსაღი ცხოვრების წესი

თავისი ჯანმრთელობის დაცვა ნებისმიერი ადამიანის მთავარი ვალდებულებაა. თუ ადამიანი არასწორად იკვებება, აქვს ცხოვრების არასწორი წესი, აქვს მავნე ჩვევები შეიძლება ეს მისი ჯანმრთელობისთვის ზიანის მომტანი იყოს.

რა არის ადამიანისთვის ბუნების უდიდესი საჩუქარი?

ადამიანი უნდა იყოს თავისი თავის ექიმი, ყურადღება მიაქციოს თავის ჯანმრთელობას. ადრეული ასაკიდან უნდა ჰქონდეს ჯანსაღი ცხოვრების წესი. სპორტით იყოს დაკავებული, დაიცვას პირადი ჰიგიენის წესები.

ჯანმრთელობა – უზრუნველყოფს ადამიანის ცხოვრების ჰარმონიულ განვითარებას. განსაზღვრავს შრომისუნარიანობას, ეს არის ადამიანის პირველი მოთხოვნილება.

თუ გრძელი და ჯანმრთელი ცხოვრება გვინდა, მაშინ უნდა ვიცოდეთ ჯანმრთელობის კრიტერიუმები:

- მორალური, ფიზიკური, გონებრივი და სოციალური კეთილდღეობა;

- „ადამიანი-გარემოს“ სისტემაში ორგანიზმის ნორმალური მოქმედება;

- ყოველთვის ცვალებად პირობებზე ადაპტაცია;

- დაავადებების თავიდან აცილება;

- მთავარი სოციალური საქმიანობის შესრულების უნარი.

მსოფლიო ჯანდაცვის ორგანიზაციის რეზოლუციაში აღნიშნულია, რომ „ჯანმრთელობა მარტო ფიზიკური პრობლემის არარსებობა არ არის, ჯანმრთელობა არის ფიზიკური, მორალური და სოციალური კეთილდღეობის მდგომარეობა.

ფაქტორები რომლებიც, გავლენას ახდენენ ჯანმრთელობაზე:

- გენეტიკური ფაქტორი (მემკვიდრეობითობა) – 20%;

- გარემო (ბუნებრივი, ტექნოგენური, სოციალური) – 20%;

- ჯანმრთელობის უზრუნველყოფა – 10%;

- ინდივიდუალური ცხოვრების წესი – 50%.

აქედან შეიძლება დავასკვნათ, რომ ყველა ადამიანის ჯანმრთელობა 90%-ით ინდივიდუალურია და დამოკიდებულია მემკვიდრეობითობაზე, გარემოზე და, რაც მთავარია, ინდივიდუალური ცხოვრების წესზე.

ჯანმრთელობა ადამიანის ფიზიკური, ფსიქოლოგიური და სოციალური კეთილდღეობის უზრუნველყოფით განისაზღვრება.

ფიზიკური ჯანმრთელობა – ადამიანის ყველა ორგანოს ნორმალური მუშაობის ბუნებრივი მდგომარეობაა.

ფსიქოლოგიური მდგომარეობა – დამოკიდებულია ადამიანის ტვინის მდგომარეობაზე. ხასიათდება აზროვნების უნარით, ყურადღებითა და მესხიერების განვითარებით.

ზნეობრივი ჯანმრთელობა – განისაზღვრება იმ მორალური პრინციპებით, რომელიც ადამიანის სოციალური ცხოვრების საფუძველს წარმოადგენს.

ჯანმრთელი და სულიერად განვითარებული ადამიანი ბედნიერია. ის თავს კარგად გრძნობს, ცდილობს განავითაროს თავისი თავი. აქვს შინაგანი სილამაზის განცდა. ადამიანს ნებისმიერ სიტუაციაში თავისი ჯანმრთელობის აღდგენა შეუძლია.

ჯანმრთელობის ფორმირების ფაქტორები

- ცხოვრებისა და საქმიანობის რეჟიმის დაცვა;
- ორგანიზმის ზოგადი ჰიგიენა;
- რაციონალური კვება;
- მათე ჩვევების უარყოფა;
- გარემოს ვარგისიანობა;

ცხოვრების ნებისმიერ სფეროში არსებობს გარკვეული რეჟიმი. რეჟიმი ადამიანის ცხოვრების განსაზღვრული დღის წესრიგია, რომელიც თავის თავში აერთიანებს შრომას, კვებას, ძილს და დასვენებას.

ჯანსაღი ცხოვრების წესის ერთ-ერთი შემადგენელი ნაწილია რაციონალური კვება. დღის განმავლობაში მინიმუმ 4 ჯერ კვებაა რეკომენდირებული. საკვების მონელებისთვის დაახლოებით 3 საათია საჭირო. ამიტომაც 3-4 საათში ერთხელ უნდა ვჭამოთ. უნდა შევეცადოთ, რომ ყოველ დღე ერთი და იგივე საათზე ვჭამოთ.

ადამიანის ორგანიზმი სხვადასხვა ნივთიერებებისგან შედგება. ყველზე მეტად არის წყალი, რკინა, მაგნეზიუმი, კალიუმი და კალციუმი. მაგალითად თავის ტვინის 80%, კუნთების 76%, ძვლის 25% წყალია. ამიტომაც მინერალები და წყალი მნიშვნელოვანია ადამიანისთვის. ადამიანი კვების გარეშე ერთი კვირა, წყლის გარეშე კი მხოლოდ რამდენიმე დღე იცოცხლებს. კომბოსტოს, ვაშლის, რძისა და თევზის შემადგენლობაში ძალიან ბევრია მინერალური წყლები. სწორი რაციონალური კვება ხელს უწყობს ორგანიზმის ჯანმრთელობას, შრომის უნარის შენარჩუნებას და სხვ.

ჯანსაღი ცხოვრების წესის ერთ-ერთი შემადგენელი ნაწილია მავნე ჩვევებთან ბრძოლა. მოწვევა ახალგაზრდებს შორის ძალიან გავრცელებულია. სტატისტიკა გვიჩვენებს, რომ კიბოთი დაავადებულების 90% მწვევლები არიან.

გარემოც მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ჯანმრთელობაზე. დედამიწის, ჰიდროსფეროს, ატმოსფეროს, ზღვების დაბინძურება უარყოფით გავლენას ახდენს ჯანმრთელობაზე.

მომწამლავი გაზებისა და ბირთვული იარაღის შედეგად შექმნილი ოზონის ხვრელი ადამიანებში ავთვისებიანი სიმსივნით დაავადების მიზეზია.

კითხვები და დავალებები:

1. თქვენ როგორ უფრთხილდებით თქვენს ჯანმრთელობას?
2. რატომ არის მნიშვნელოვანი ჯანსაღი ცხოვრების წესის ფორმირება?
3. ინდივიდუალური ცხოვრების წესი თქვენთვის დამაკმაყოფილებელია?
4. როგორია თქვენი დამოკიდებულება მავნე ჩვევების მიმართ? რას აკეთებთ იმისათვის, რომ არ იყოთ მავნე ჩვევების მქონე?

3.7.2. სხვადასხვა დაზიანებების დროს პირველადი დახმარების აღმოჩენის წესები

თქვენი აზრით, რა არის პირველადი სამედიცინო დახმარება?

პირველადი სამედიცინო დახმარება საგანგებო სიტუაციაში ადამიანის სიცოცხლის გადარჩენის, ჭრილობების დამძიმების თავიდან აცილებისთვის, მისი ტკივილების შემცირებისთვის გაწეული დახმარებაა.

პირველადი სამედიცინო დახმარება შეიძლება იყოს არა სპეციალობის, სანიტარული და სპეციალური. შესაძლებელია პირველადი სამედიცინო დახმარება თვითონ დაზარალებულის მიერ ან სხვის მიერ იყოს.

გველის კბენის დროს პირველადი სამედიცინო დახმარება

გველის კბენის დროს როგორც წესი ერთი ორი სისხლიანი წერტილია, სადაც ძლიერი ტკივილი არის. კბენის ადგილზე კანი წითლდება, ჩნდება დაღურჯებები და სიმსივნე.

დაზარალებულში შეინიშნება გულის რევა, ცივი ოფლი, ღებინება, სუნთქვის გართულება. გველის კბენის დროს სასწრაფოდ უნდა გამოვიძახოთ სასწრაფო სამედიცინო დახმარება.

სასწრაფო დახმარების მოსვლამდე:

– დაზარალებული უნდა იყოს და-

წოლილი, ფეხები აუწიეთ ოდნავ მაღლა, უნდა იყოს მშვიდად. არ უნდა იმოძრაოს.

– თუ შესაძლებელია, კბენიდან 10 წუთის განმავლობაში შხამი გამოდევნეთ ნაკბენის თითების დაწოლით.

– შემდეგ ჭრილობა მოწმინდეთ სუფთა წყლით, იოდითა და “ბრილიანტის მწვანით” დეზინფექცირება გაუკეთეთ.

– დაზიანებული ნაწილი (ხელი, ფეხი) უნდა იყოს უძრავად, რომ შხამი არ გავრცელდეს ორგანიზმზე.

– შხამის გავრცელების სიჩქარის შემცირების მიზნით ჭრილობაზე დაადეთ ყინული ან ცივი წყალი.

– დაზარალებულს დააღეწინეთ ბევრი სითხე (ჩაი, წყალი), ანტი-ჰისტამინი და ტკივილგამაყუჩებელი.

თუ დაზარალებულის მდგომარეობა ძალიან მძიმე არ არის, მანქანით უნდა მიიყვანონ საავადმყოფოში. მაგრამ მძიმე შემთხვევებში მისი მანქანით გადაყვანა შეიძლება სახიფათო იყოს. კარგი იქნება სასწრაფო დახმარების ბრიგადა მოვიდეს.

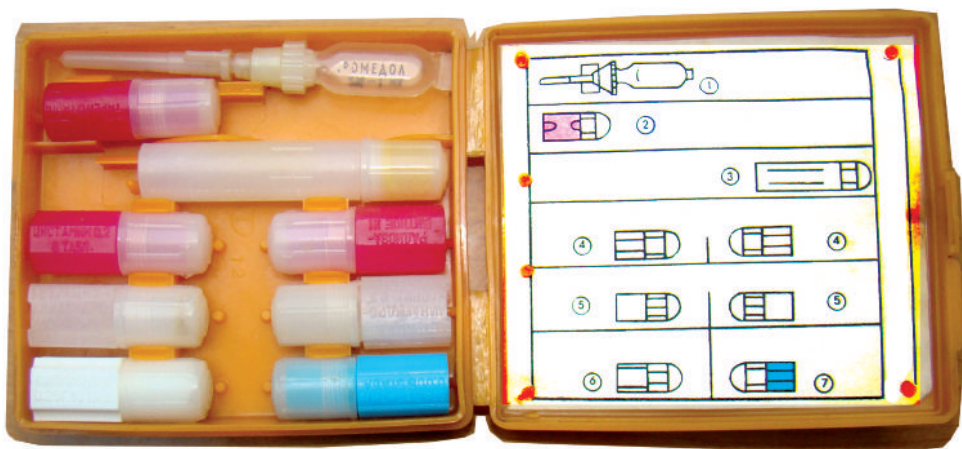
გველის კენის დროს აკრძალულია ჭრილობის მოწვა, ან თბილი რამეს დადება, კანის გაჭრა, დაზარალებულისთვის ალკოჰოლური სასმელების დაღვინება.

რადიოაქტიური, ქიმიური მოწამლვის დროს ქცევისა და პირველადი დახმარების წესები

სპეციალური მითითების გარეშე არ შეიძლება ქიმიური მოწამლვის ადგილის დატოვება. თუ თავშესაფრის ჰერმეტიულობა დარღვეულია, ინდივიდუალურ აფთიაქიდან იღებენ წამალს, შემდეგ იცვამენ გაზის საწინააღმდეგო ფორმას და ნილბს. თუ პირი ღია ტერიტორიაზეა, სასწრაფოდ უნდა ჩაიცვას გაზის საწინააღმდეგო ფორმას და ნილბს, დატოვოს ტერიტორია.

სპეციალური ტანსაცმლის არარსებობის შემთხვევაში პერანგის ბოლოები შარვალში ჩავიტანოთ, დავამაგროთ მაჯები. ასეთ შემთხვევებში საჭიროა რეზინის ლაბადის ჩაცმა. შემდეგ უნდა დატოვოს ტერიტორია. მოწამლული ტერიტორიის დატოვების შემდეგ საჭიროა სამედიცინო მკურნალობის გავლა. პირველადი დახმარების მიზნით დაზარალებულს აცვამენ გაზის საწინააღმდეგო ფორმას და ნილბს. შემდეგ გაიყვანენ მოწამლული ზონის გარეთ, აფარებენ თბილ ნაჭერს.

პირველადი დახმარების მიზნით იყენებენ ინდივიდუალური დახმარების პაკეტს.

ინდივიდუალური აფთიაქი

გაზის საწინააღმდეგო საშუალებებისა და ინდივიდუალური დახმარების საშუალებების დროულად ჩაცმა, პირადი შემადგენლობის დაცვას უზრუნველყოფს. პირველ რიგში სასუნთქი ორგანოებისა და თვალების დაცვის მიზნით უნდა ჩავიცვათ გაზის საწინააღმდეგო საშუალებები.

თუ მოწამლულ ტერიტორიაზე მანქანით გავდივართ, მაშინ ისეთ მძღოლებით უნდა ვიმოძრაოთ სადაც ინფექციის რისკი ნაკლებია. მოძრაობა უნდა განხორციელდეს მაქსიმალური სიჩქარით და მანქანების შორის მანძილის შენარჩუნებით.

თუ საჭირო არ არის არ შეიძლება დაბინძურებულ ადგილზე შეჩვენება, გაჩერება.

ასეთ ადგილებში გაზის საწინააღმდეგო საშუალებების მოხსნა, მოწვევა, ჭამა, სმა აკრძალულია.

დაბინძურებული ტერიტორიიდან გასვლის შემდეგ დეზინფექციას უკეთებენ მანქანებს და ტექნიკას.

მოყინვის დროს პირველი დახმარების აღმოჩენა

მოყინვა ხდება სხეულზე დაბალი ტემპერატურის ზემოქმედებით. როგორც, წესი მოყინვა ხშირად ეხება სხეულის ღია ნაწილებს (ცხვირი, ყურები) და კიდურებს. მოყინვა ხდება დიდი ხნის განმავლობაში დაბალ ტემპერატურაზე ყოფნისას, ამ დროს ადამიანის ორგანიზმი ვერ არეგულირებს ტემპერატურას. მოყინვის მიზეზი შეიძლება იყოს ოფლიანი ფეხი, ერთ ადგილზე დიდ ხანს უმოძრაოდ დგომა ვიწრო ან სველი ფეხსაცმელი და სხვ.

სიცვიისგან მოყინვის დროს პირველი დახმარების პრინციპია სხეულის გათბობა და სიცვიისგან სხეულის იზოლირება.

თუ დაზარალებულის საავადმყოფოში მიყვანამდე რამდენიმე საათია საჭირო, მაშინ უნდა გაკეთდეს შემდეგი:

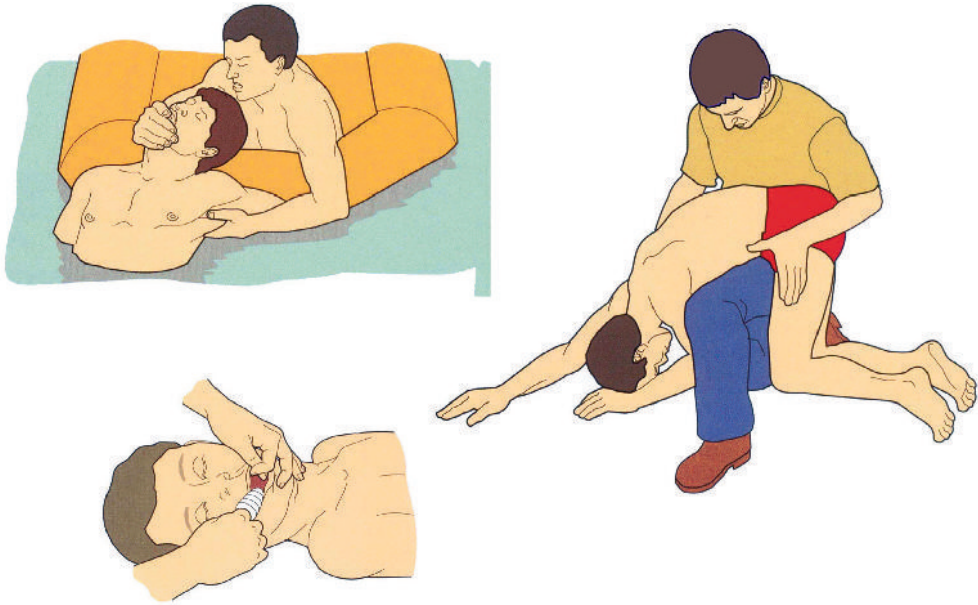
- შეიყვანეთ თბილ ოთახში;
- გახადეთ სველი ტანსაცმელი, მოხსენით ბეჭედი, საათი;
- არ შეიძლება მოწვევა, ყავისა და ალკოჰოლის მიღება;
- მძიმე მოყინვის დროს უფრო ფრთხილად უნდა ვიყოთ.
- მოყინული ნაწილი 20 გრადუსის სიბოლქო მქონე წყალში ჩავეყთ 10 წუთის განმავლობაში, შემდეგ კი წყლის ტემპერატურა თანდათან ავწიოთ 38-40 გრადუსამდე;
- დაზიანებული მხარეს უნდა დავფაროთ მშრალი ნაჭერი;
- თუ თითები აქვს მოყინული, მათ შორის ბამბა ან მარლა ჩავდეთ;
- სიარულის უფლება არ მივცეთ დაზარალებულს, რომელსაც ფეხები მოყინული ჰქონდა;
- გონზე მოსულ დაზარალებულს დავალევინოთ ჩაი, ან მივცეთ ცხელი საკვები;

- სხეულის დაზიანებულ ნაწილზე წყლულების გახსნა არ შეიძლება.
- ნუ დაზილავთ კანის დაზიანებულ ნაწილს მშრალად ან თოვლით;
- ღრმა გაყინვის დროს გაყინული კიდური უნდა იყოს უძრავად;
- დაზარალებული მაქსიმალურად სწრაფად მივიყვანოთ საავადმყოფოში.

გაყინვისგან თავდაცვა შეიძლება. საჭიროა სწორი კვება და თბილად ჩაცმა.

წყალში დახრჩობა

იმ ადამიანის გადარჩენისას, რომელიც წყალში იძირება, ფრთხილად უნდა ვიმოქმედოთ, რადგან განწირულმა თავისი გადარჩენისთვის შეიძლება დახმარების გამწვევი პირი წყალში შეითრიოს და უნებლიედ დაახრჩოს. განწირულს უნდა მიეუახლოვდეთ უკანა მხრიდან, დავიჭიროთ თმებიდან, ხელებიდან და ასე მივცუროთ ნაპირამდე.

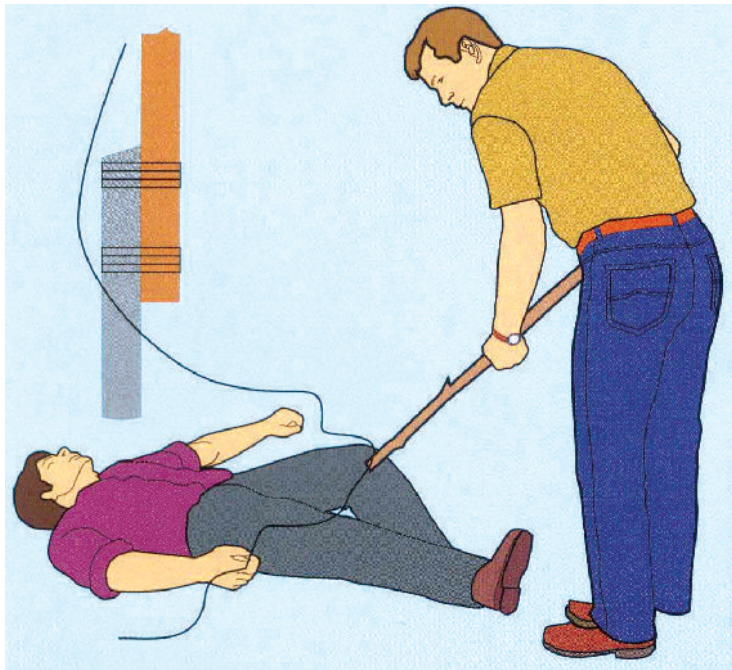

წყალში დახრჩობის დროს პირველადი დახმარება:

- გამოიძახეთ სასწრაფო სამედიცინო დახმარება;
- ამოიღეთ მისი ტანსაცმელები;
- ხელებით, პირსახოცით მისი პირის ღრუ გავწმინდოთ უცხო ნივთებისგან;
- შემდეგ დაზარალებული უნდა გადავატრიალოთ პირით მიწისკენ;

- ბეჭებს შორის ხელის დაწოლით სასუნთქი გზებიდან წყალი მოაშორეთ;
- შემდეგ დაზარალებული კვლავ გადმოაბრუნეთ და დააკვირდით მის სუნთქვას, როცა დებინება დაეწყება, თავი გვერდით მიუბრუნეთ
- თუ არ სუნთქავს მაშინ ხელოვნური სუნთქვით დაეხმარეთ, თუ გული შეჩერებულია მაშინ ხელოვნურ სუნთქვასთან ერთად გულის მასაჟიც საჭიროა. თუ გონზე არის, მაშინ სასუნთქი გზებიდან წყლის მოშორების შემდეგ ამოიღეთ მისი ტანსაცმლები, ტანი სპირტითა და სველი პირსახოცით მოვწმინდოთ, დაგალევინოთ ცხელი სითხე, მშრალი თბილი ტანსაცმელი ჩავაცვათ, ფეხები ოდნავ მაღლა ავუწიოთ და სასწრაფოდ საავადმყოფოში მივიყვანოთ. რომც იყოს მისი მდგომარეობა დამაკმაყოფილებელი, მაინც საჭიროა საავადმყოფოში წაყვანა.

დენის დარტყმის დროს პირველადი დახმარების აღმოჩენა

დენს აქვს თვისება, რომ “მიიკრას” ადამიანი. ელექტროტრავმის დროს უნდა გაგწვევით ელექტროდენის ნაკადი, თუ ეს შეუძლებელია მაშინ სქელ მშრალ ფიცარზე ან წიგნზე უნდა დავდგეთ და ელექტრო ხაზები ფიცრით გვერდზე გავწიოთ.

ასეთ შემთხვევებში მავთულის, რკინის ჯოხების, სველი პირსახოცის გამოყენება არ შეიძლება. უნდა გვახსოვდეს, რომ სანამ დაზარალებული არ არის დაშორებული ხაზისგან, მას აქვს ელექტრო გამტარობის ძალა. ამიტომ არ უნდა შევეხოთ მისი სხეულის ტანსაცმლით დაუფარავ ადგილებს.

დაზარალებულისა და ელექტრო ხაზის კონტაქტის შეწყვეტის შემდეგ უნდა დაეუძახოთ სასწრაფო სამედიცინო დახმარებას.

სასწრაფო სამედიცინო დახმარების მოსვლამდე უნდა გამოვცვალოთ მისი ტანსაცმელი, ჩაი დავაღვეინოთ და იყოს დაწოლილ მდგომარეობაში.

თუ გონება დაკარგული აქვს, შევეცადოთ გონზე მოვიდეს, ამისთვის შეიძლება ცოტა ცივი წყალი გამოვიყენოთ ან ძმარით დასველებული ბამბა.

ხალხის შორის გავრცელებული აზრი რომ ელექტროენერგიით ან ელვით დაზარალებული პირი ქვიშით უნდა დაეფაროთ, ეს ძალიან უხეში შეცდომაა. ეს შეიძლება მისი სიკვდილის მიზეზიც იყოს.

საკვები პროდუქტებით მოწამვლა

მოწამვლის ძირითადი მიზეზი საკვების არასწორად შენახვა, ვადა-გასული საკვები პროდუქტების მიღება. მოწამვლის ძირითადი ნიშნებია: ზოგადი სისუსტე, დებინება, გულისრევა, სიცხე.

მოწამვლის დროს რა უნდა გავაკეთოთ პირველადი დახმარებისთვის?

პირველ რიგში მოწამლულს უნდა გამოურეცხოთ კუჭ-ნაწლავი (საჭიროა ბევრი სოდიანი წყლის დალევა). ასევე 10 კგ სხეულისთვის ერთი ნახშირის ტაბლეტის 1 ჭიქა წყალთან ერთად მიღება. ამით ტოქსინების გავრცელების რისკი მცირდება.

სისხლდენის დროს პირველადი სამედიცინო დახმარება

სისხლდენა შეიძლება ძარღვის გაჭრის ან მისი კედლის გადამტარი უნარის შესუსტების დროს მოხდეს. ტრავმატული სისხლდენა სისხლის ძარღვებს აფუჭებს. დარტყმა, გაჭრა, ჩხვლეტა სისხლის ძარღვებს აზიანებს და შედეგად იწყება სისხლდენა.

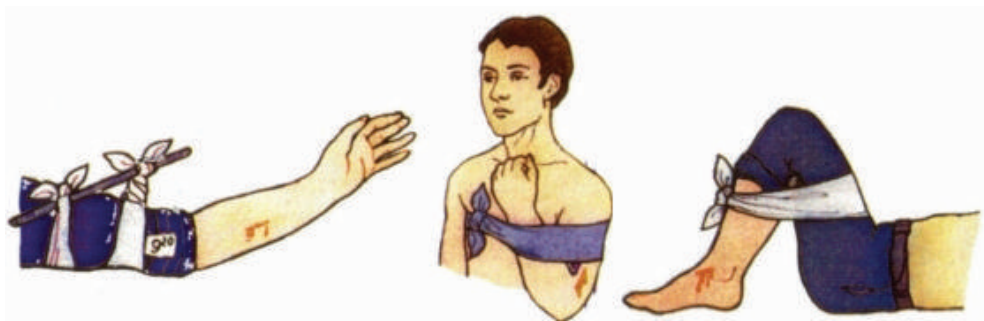
ნებისმიერი ძლიერი სისხლდენა შეიძლება ორგანიზმში სისხლის შემცირების, გულის მუშაობის გართულების, სასიცოცხლო მნიშვნელობის ორგანოებში ჟანგბადის ნაკლებობის მიზეზი იყოს. ეს კი გამოიწვევს ტვინის ძარღვების სპაზმს და გონების დაკარგვას.

ძლიერი სისხლდენის დროს უპირველეს ყოვლისა უნდა გავარკვიოთ თუ რომელი სისხლი მოდის ჭრილობიდან. სისხლდენა შეიძლება იყოს სამი სახის:

1. კაპილარული – ასეთი სისხლდენა გულ-სისხლძარღვთა სისტემის ზედა ფენის დაზიანებით ხდება და სისხლი ნელ-ნელა გადის და თხელ ფენას ქმნის

2. ვენოზური – ამ დროს დამუშავებული სისხლის გულში მატარებელი ძარღვებია დაზიანებული. ჟანგბადით ღარიბი ასეთი სისხლი მუქი წითელი, წებოვანი და სქელია

3. არტერიული – ამ დროს სისხლის გულში მატარებელი ძარღვებია დაზიანებული. ჟანგბადით მდიდარი ასეთი სისხლი ღია წითელი, სუფთა და თხელია. ამ დროს სისხლდენის სიჩქარე დიდია.

ძლიერი არტერიული სისხლდენა საკმაოდ სახიფათოა. ძლიერი ვენოზი და კაპილარული სისხლდენა შედარებით ნაკლებად სახიფათოა. მაგრამ ყოველ შემთხვევაში საჭიროა დახმარების გაწევა.

სუსტი კაპილარული სისხლდენის შეჩერება უბრალო მოქმედებითაც შეიძლება.

ვენოზის, არტერიული და ძლიერი კაპილარული სისხლდენის დროს ცოტა მაგარი შეხვევაა საჭირო.

თუ სისხლდენა მაინც არ ჩერდება, მაშინ მეორე, მესამე შეხვევაც არის საჭირო. ამის შემდეგ დაზარალებული სასწრაფოდ საავადმყოფოში უნდა მიიყვანონ.

ძლიერი არტერიული და შერეული სისხლდენა – ამ დროს ჭრილობაზე დაახლოებით 5 სმ-ით მაღლა ჟგუტის დადებაა საჭირო. ამის გამოყენება დასაშვებია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ სხვა გზით შეუძლებელია სისხლდენის შეჩერება.

დაზიანებული კიდური ოდნავ მაღლა ავწიოთ და შევეხვიოთ. თუ შეხვევა სწორია მაშინ მალე ჩერდება სისხლი. შემდეგ ძარღვთა ბოლოებს ერთმანეთს აკავშირებენ.

კიდურზე დამაგრებული ხევეული ზაფხულში 1 საათის განმავლობაში, ზამთარში კი 30 წუთის განმავლობაში უნდა შევინახოთ. უნდა აღვნიშნოთ მისი დადების დრო. ის აუცილებლად უნდა ჩანდეს. დაზარალებული სასწრაფოდ საავადმყოფოში უნდა მიიყვანონ.

მკლავსა და ფეხებში არტერიულ სისხლდენას კიდურების შეხვევით აჩერებენ. ამისთვის კიდურს მაგრად შეუხვევენ ბინტით.

თუ ჭრილობაში რომელიმე შუშის ნაწილი ან სხვა ნივთია არ უნდა შევეცადოთ მის ამოღებას. ამით შეიძლება დაზარალებულის მდგომარეობა უფრო გართულდეს. დაზარალებული სასწრაფოდ საავადმყოფოში უნდა იქნას გადაყვანილი.

ცხვირიდან სისხლდენა

ცხვირიდან სისხლდენის დროს დაზარალებული უნდა დავამშვიდოთ, უნდა დაჯდეს. კარგი იქნება სისხლი თასზე შევაგროვოთ რათა ვიცოდეთ დაკარგული სისხლის რაოდენობა. არავითარ შემთხვევაში თავი არ უნდა მიიწიოს უკან. წინააღმდეგ შემთხვევაში მოხდება სისხლის გადაყლაპვა. თუ ეს თქვენთან ხდება იყავით მშვიდად. მოწმინდეთ ცხვირი.

10 წუთი მაგრად მიაჭირეთ ცხვირი. თუ ამით არ ჩერდება სისხლი ყველაზე სანდო საშუალებაა ტამპონის გამოყენება. ამისთვის 3-5 სმ-ის დოღბანდი უნდა გავჭრათ, შევუხვიოთ და ცხვირის ღრუში შევიყვანოთ. კარგი იქნება თავიდან წყალბადის პეროქსიდით დავასველოთ. ვაზელინის გამოყენებაც შეიძლება, შეიძლება ტამპონი ერთი დღის განმავლობაში შევინახოთ. მაგრამ სისხლდენის შეჩერებიდან რამდენიმე საათშიც ამოღება შეიძლება.

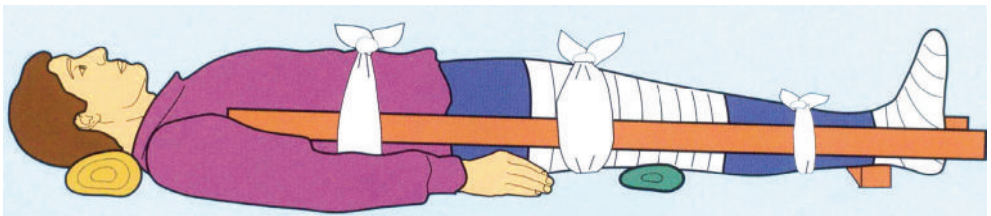
პირი, რომელსაც ხშირად აქვს ცხვირის სისხლდენა, დღეში სამჯერ უნდა წაისვას ვაზელინი ცხვირზე. ასევე ცხვირი მოწმინდოს ოდნავ მარილიანი წყლით. ბევრი ფორთოხალი, პომიდორი ჭამოს.

მოტეხილობის დროს პირველადი სამედიცინო დახმარება

მოტეხილობა შეიძლება იყოს ღია და დახურული. თუ გატეხილი ძვალი, კუნთი ჩანს ანუ დარღვეულია კანისა სიმთელე. მაგრამ თუ ეს არ არის მაშინ დახურულ მოტეხილობაზეა საუბარი. ტყვიისა და ფრაგმენტის გავლენითაც შეიძლება მოხდეს მოტეხილობა, რასაც ტყვიის მოტეხილობას ეძახიან.

მოტეხილობების ნიშნები: ტკივილი, სიმსივნე, ნორმალური ქმედების დარღვევა, კიდურებზე სიმოკლე და სხვ. როდესაც ტვინის ძვლებზე არის მოტეხილობა, მაშინ ყურისგან, ცხვირისგან იწყება სისხლდენა. ნეკნების მოტეხილობების დროს კი რთულდება სუნთქვა.

ზოგჯერ მოტეხილობების დროს არტერიული სისხლდენაც არის. პირველადი დახმარების გაწევამდე ჯერ უნდა შეწყდეს სისხლდენა. ზოგადად მოტეხილობების დროს პირველადი დახმარება გატეხილი ძვლების უმოძრაობის უზრუნველყოფაა.

მოტეხილობების დროს პირველადი დახმარების გაწევამდე ჯერ უნდა გარკვეოთ მოტეხილობის სახეს, ღონეს და აღმოვფხვრათ პაციენტის სიცოცხლისთვის სახიფათო ნიშნები.

არტახი – არის საშუალება, რომლიც დაზიანებულ ძვალს უძრავად და სტაბილურად ინარჩუნებს.

არტახის დადების დროს სასურველია მზა არტახის გამოყენება. და თუ ეს საშუალება არ გაგვანია, მაშინ მოტეხილი ძვალი, თუ მოტეხილობა ქვედა კიდურზეა, ქამრით მჭიდროდ უნდა მივაბაგროთ მეორე ქვედა კიდურს, ხოლო თუ ზედა კიდურია დაზიანებული, მაშინ მოტეხილი კიდური ქამრით უნდა მივაბაგროთ სხეულს.

ღია მოტეხილობების დროს უნდა შეჩერდეს სისხლდენა. ანტისეპტიკური საშუალებებით ასუფთავებენ ჭრილობას. შემდეგ თაბაშირს ხმარობენ. პაციენტს აძლევენ ტკივილ გამაყურჩეველს. მაგრამ ნებისმიერ შემთხვევაში უნდა მიიყვანონ.

პირველადი სამედიცინო დახმარება თერმული დამწვრობის დროს

მსუბუქი თერმული დამწვრობის დროს დახმარება დაზიანებული ნაწილის გაცივებით იწყება. დამწვარი ნაწილი 5-10 წუთის განმავლობაში ცივი წყლის ქვეშ დაველოდოთ. ეს ტკივილს აწყენარებს.

ამ დროს ყინულის გამოყენება არ შეიძლება, რადგან ამით გაიზრდება ტრავმა. არ შეიძლება მახების, კრემების წასმა.

კანის ცივი წყლით გა-
ციების შემდეგ სუფთა,
ახალ გაუთოებულ, რბილი
ნაჭრით უნდა დაეფაროთ
დაზიანებული ნაწილი.
ბინტის სპირტით
დასველებაც შეიძლება. არ
შეიძლება იოდის, კალიუ-
მის პერმანგანატის
გამოყენება.

ძლიერი დამწვრობის
დროს, დიდი ნაჭრით უნდა
შეახვიოთ დაზიანებული
ადგილი და დაალეწინოთ ტკივილგამაყუჩებელი წამლები, მარილიანი
წყალი.

კითხვები და დავალებები:

1. თქვენი აზრით, რატომ არის საჭირო სიმშვიდე გველის კბენის დროს?
2. თქვენი აზრით, რატომ არის საჭირო ყინვის დროს საათის, ბეჭედის ამოღება?
3. თქვენი აზრით, რა არის საჭირო საკვებით მოწამლვის თავიდან აცილებისთვის?
4. თქვენი აზრით, რატომ არის არტერიული სისხლდენა ვენოზის სისხლდენაზე სახიფათო?
5. თქვენ ეთანხმებით თუ არა ცხვირის სისხლდენის დროს თავის მაღლა უკან აწევასთან?
6. პრაქტიკულად შეასრულეთ ტექსტში აღწერილი პირველადი სამედიცინო დახმარებები.
7. თქვენ მზად ხართ დაზარალებულისთვის პირველადი დახმარების გაწევისთვის?

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ა.მამედლოვი, ძ.საქეროვი, ე.მ.თალიბოვი, ე.გ.ჰაშიმოვი. პირველადი სამედიცინო დახმარება. ბაქო 2014
2. ა.მამედლოვი. სროლის მომზადება. 1-ლი ნაწილი. გამომცემლობა ააჰმ. 2005
3. აზერბაიჯანის სახალხო რესპუბლიკის ენციკლოპედია. ბაქო 2005
4. აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახელმწიფო დროშის გამოყენების წესების შესახებ კანონი, ბაქო. 19 ივლისი. 2004.
5. აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალების შინაგანი რეზოლუცია. ბაქო. 23 სექტემბერი 1994
6. აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალების წესრიგის რეზოლუცია. ბაქო. 23 სექტემბერი 1994
7. აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული გარნიზონისა და ყარაულის სამსახურის რეზოლუცია. ბაქო. 23 სექტემბერი 1994
8. აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალების მწყობრის რეზოლუცია ბაქო. 24 დეკემბერი 2014
9. აზერბაიჯანის რესპუბლიკაში სამხედრო სამსახურში გაწვევის საფუძვლების შესახებ აზერბაიჯანის რესპუბლიკის კანონი ბაქო. 10 ივნისი 1992.
10. აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სამხედრო დოქტრინა. ბაქო. 8 ივნისი 2010
11. აზერბაიჯანის რესპუბლიკის კონსტიტუცია ბაქო. 12 ნოემბერი, 1995
12. აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალების შესახებ აზერბაიჯანის რესპუბლიკის კანონი ბაქო. 9 ოქტომბერი. 1991
13. აზერბაიჯანის რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალების სამხედრო ნაწილის საბრძოლო დროშის შესახებ აზერბაიჯანის რესპუბლიკის კანონი ბაქო. 4 ნოემბერი 1997.
14. აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სამშვიდობო ოპერაციებში მონაწილეობის შესახებ, აზერბაიჯანის რესპუბლიკის კანონი ბაქო. 11 მაისი 2010
15. ახალგაზრდების პოლიტიკის შესახებ აზერბაიჯანის რესპუბლიკის კანონი ბაქო. 9 აპრილი 2002
16. ახალგაზრდების დაწვევითი სამხედრო მომზადება ბაქო. 29 მაისი 1998
17. სამხედრო სამსახურის შესახებ აზერბაიჯანის რესპუბლიკის კანონი ბაქო. 3 ოქტომბერი 1997
18. სამხედრო მსახურების სავალდებულო დაზღვევის შესახებ აზერბაიჯანის რესპუბლიკის კანონი ბაქო. 20 მაისი 1997
19. სამხედრო მსახურების სტატუსის შესახებ აზერბაიჯანის რესპუბლიკის კანონი ბაქო. 25 დეკემბერი 1991
20. სამხედრო ინჟინერის მომზადება ბაქო. 2016
21. სამხედრო ვალდებულების შესახებ აზერბაიჯანის რესპუბლიკის კანონი ბაქო. 23 დეკემბერი 2011
22. სამხედრო მდგომარეობის შესახებ აზერბაიჯანის რესპუბლიკის კანონი ბაქო. 6 იანვარი 1994
23. სახმელეთო ჯარების ბრძოლა. მე-3 ნაწილი ბაქო 2016
24. თავდაცვის შესახებ აზერბაიჯანის რესპუბლიკის კანონი ბაქო. 26 ნოემბერი 1993
25. რ.ფ.აქბეროვ, რ.ფ. აქბეროვა პირველადი სამედიცინო დახმარება ბაქო 2010
26. სამხედრო ტოპოგრაფია. მოსკოვი 1990

ÇAĞIRIŞAQƏDƏRKİ HAZIRLIQ 10

*Ümumtəhsil məktəblərinin 10-cu sinfi üçün
Çağırışaqədərki hazırlıq fənni üzrə*

DƏRSLİK

(Gürcü dilində)

Tərtibçi heyət:

Müəllif	Qılman Eyvazov
İxtisas üzrə məsləhətçilər:	Rafael Bayramov Azad Məmmədov Elşən Qarayev
Tərcümə edən	Jalagania Roland
Buraxılışa məsul	Sevil İsmayılova
Baş redaktor	Gültəkin Cəfərova
Üz qabığının dizaynı	Zaur Abbasov
Dizayner və səhifələyici	Yeganə Rüstəмова
Texniki redaktor	Fəridə Səmədova
Texniki direktor	Xəqani Fərzəliyev
Nəşriyyat direktoru	Kəmalə Qarayeva

*Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin qrif nömrəsi:
2017-127*

© Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi – 2017

Müəlliflik hüquqları qorunur. Xüsusi icazə olmadan bu nəşri və yaxud onun hər hansı hissəsini yenidən çap etdirmək, surətini çıxarmaq, elektron informasiya vasitələri ilə yaymaq qanuna ziddir.

Hesab-nəşriyyat həcmi. Fiziki çap vərəqi 13. Formatı 70x100 ¹/₁₆.
Səhifə sayı 208. Ofset kağızı. Jurnal qarnituru. Ofset çapı.
Tiraj 200. Pulsuz. Bakı – 2017.

“Şərq-Qərb” ASC
AZ1123, Bakı, Aşıq Ələsgər küç., 17.

